

קובץ גליונות

פרשת אמור

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן הגאון ר' אביגדר נבנצל שליט"א רבה של העיר העתיקה
מגיע להיכל כולל "צילו של היכל" בירושלים שבין החומות

לזכות

האדון הנכבד

יהושע אליעזר בן גיטל

שוטנשטיין הי"ו

וכל משפחתו

להצלחה בריאות שמחה ונחת

וזכות התנא הקדוש רבי שמעון בר

יוחאי זי"ע תעמוד לו

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על המאקו!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:43	7:58	8:36
בני ברק	6:58	8:00	8:33
קרית ספר	6:52	7:59	8:35
בית שמש	6:42	7:58	8:35
אופקים	6:51	7:59	8:34
חיפה	6:53	8:01	8:35

לעילוי נשמת הרב ר' **מרדכי**

ב"ר ישראל **יחיאל** ז"ל

לע"נ הרב **שמעון הכהן** ב"ר יהושע **אליקים** ז"ל

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

מוקד השאלת מתיבתות
נא לפנות לנייד: 053-3119914

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

לאור התחלת לימוד מסכת יומא
בס"ד יצא לאור ספר תשובות הגר"ח
ובו מאות תשובות מרבינו הגדול
רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א
על מסכתות: יומא, סוכה, ביצה,
עם ביאורים בעיון.

ניתן להשיגו רק במייל:
A0548408381@GMAIL.COM

גמ"ה קופות דיגיטליות

בשורה משמחת
למוכרי ספרים וקונטרסים בבתי כנסיות.

ניתן למכור ספרים וקונטרסים דרך גמ"ה קופות
דיגיטליות בתשלום טלפוני ע"י כרטיס אשראי
(במקום / בנוסף לקופות הברזל).

לפרטים נוספים:
03-6513511
a036513511@gmail.com

לעילוי נשמת

הרגה"צ ר' שמחה
ב"ר אליעזר זצ"ל דולינגר
נלב"ע י"ט אייר
תנצב"ה

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת
משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול
להגדיל תורה ולהאדירה.

• כ"ו אייר בה"ב	• כ"ג תמוז פינחס
• ד' סיון במדבר	• א' אב מטו"מ
• י"א סיון נשא	• ח' אב דברים
• י"ח סיון בהעלתך	• ו' אלול שופטים
• כ"ה סיון שלח	• י"ג אלול כי תצא
• ב' תמוז קרח	• כ' אלול כי תבא
• ט' תמוז חקת	• כ"ז אלול נצבים ר"ה
• ט"ז תמוז בלק	• ה' תשרי וילך יו"כ

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

גיליון מס' 427 פרשת אמר
תשפ"א שנה תשיעית

לעילוי נשמת
מרת מלכה ע"ה
בת הקדוש הרב נפתלי צבי הל"ד
תנצב"ה

דברי שי"ה

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

פנינים על הפרשה

למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל (כ"ט)

עיי' רש"י שהם ענני כבוד שהיו להם במדבר. ובאמת שיש לתמוה למה הוצרכו למנעלים במדבר, שעל כתוב בדברים (כ"ט ד') שנעליהם לא בלו, הרי לא הלכו כלל בעצמם במדבר, שהרי ז' עננים היו ואחד מהם היה תחתיהם, כדפירש רש"י (במדבר י' ל"ד, ו"ה) במכילתא שמות י"ג כ"א, ועמוד הענן היה מוליכם והם הלכו אחריו, כמו שכתוב (ט' כ"א) ונעלה הענן ונסעו. ויש לומר דמכל מקום הוצרכו קצת ללכת לבריאות גופם, כמבואר בכתובות ק"א א': שליש בהילוך ולזה הוצרכו מנעלים, אלא שמכל מקום הענן סייע להם ללכת, ועל זה נאמר שרגלם לא בצקה ונעליהם לא בלו (חידושי רבנו מכתב ידו). ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון (תהילים ע"ו ג') לפי פשוטו של מקרא הכוונה שהק"בה נמצא בירושלים, "סוכו" היינו ביתו, ואין הכוונה על ענין של מצוות סוכה וכדומה (מפי רבינו).

והנה בשם הגר"א אמרו לפרש, כי יש שתי מצוות שאדם מקיים אותן כשהוא "נכנס עם גופו": א' מצוות ישוב ארץ ישראל, ב' מצוות סוכה, וזה מרומז בקרא 'ויהי בשלם' – שאדם מקיים בשלמות "סוכו" מצוות סוכה, "ומעונתו בציון" היינו מי שמעונו – ביתו בציון. ולכאורה יש להעיר, הלא יש גם מצוות טבילה במקווה לטמא שהוא נכנס למים כל גופו, והשיב רבינו לדחות שאין הכניסה למקווה מצוה אלא הכשר מצווה, כי אין מצווה בפני עצמה לטבול, אלא המצווה להיות טהור, וכדי להיות טהור טובלים תחילה, וגם מה שאמרו (שבת קכ"א א') טבילה בזמנה מצווה, אין הכוונה שהטבילה עצמה גוף המצווה, אלא הטהרה בזמנה מצווה, ולו יצויר שהיה אפשר לטהר באופן אחר בלי מקווה, הייתה מצווה בעצם הטהרה. (ועיי' עוד בדרך אמונה פ"ד ממעשר ה"ג ד"ה והפודה, שט"א אינה מצווה חיובית רק קיומית, ועיי' עוד כסף משנה פ"ו מהלכות אבות הטומאות הט"ז).

אלא מועדי ה' אשר תקראו... להקריב אישה לה' עולה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו (כ"ג ל"ז)

מקרא זה נאמר בתוך ענין חג הסוכות ומשמע דקאי אסוכות. וקשה, איזה זבח (סתם זבח היינו שלמים) היה בסוכות, הרי כל המוספין עולות היו, ואם הכוונה אינה על השלמים אלא על שעיר החטאת, אין הפסוק מדויק, דהא חטאת אין צריך נסכים. ואם קאי על עולה דברישא דקרא, הוי ליה לכתוב נסכים מקמי זבח דקאי אעולה.

ואפילו נימא דהפסוק אינו הולך על סוכות אלא כל הרגלים, הרי גם בכולם לא היה זבח חוץ משני כבשי עצרת, וכאן כתיב "דבר יום ביומו", ולא משמע שהכוונה על כבשי עצרת.

ותרץ, ואילו דבריו (בטעמא דקרא ד"ה אלה):

ונראה דזבח הוא באמת שעיר החטאת, ונסכים הן ניסוך המים, ובזה דווקא הסדר מדויק. שמתחילה כתב את הקורבנות ואחר כך את ניסוך המים, שאין שייך כלל לקורבנות, כמו שכתב הריטב"א בסוכה מ"ח א', ומכאן סמך גדול לניסוך המים (מיהו האי נסכים כולל נמי ניסוך היין של העולות, ולכן דריש מיניה בגמרא יומא דף ל"ד א' ובמנחות מ"ד ב' גם כן על ניסוך היין).

(שבענו מטובין)

מעשה רב

זכורני לפני כמה עשרות שנים שהגיע מרן הגר"ח ביחד עם כמה מגדולי ישראל לבקר אסיר ת"ח מופלג שהשלטנות שמו בכלא עקב מאבקיו במדינה.

ובכניסה התדיינו הרבנים מי יכנס ראשון ונכנס מרן שליט"א, לאחר הביקור העיז אחד המקורבים לשאול מדוע נהג כך וענה (בדרך צחות): **אין מכבדים בבית האסורים.**

ולא ידעו כונתו, עד שהסביר שהנה בגמ' ביומא (נלמד בשבוע שעבר במסגרת הדף היומי) מבואר שדירה בעל כרחו א"ז דירה ולכן בבית האסורים פטורים ממזוזה. [ועי' בדעת נוטה על מזוזה באריכות]

והרי ק"ל במס' ברכות (מז, א) אין מכבדין אלא בפתח שיש בו מזוזה. וממילא אין דין לכבד ליכנס הראשון לבית האסורים. ולכן נכנסתי הראשון...

(ייש"כ גדול לידידינו הרב ר' אהרן כהן שליט"א הגבאי המסור של בית המדרש "לדרמן" על מסירת הדברים)

לעילוי נשמת

מרת נאוה בריינדל
בת ר' ישעיהו אלכסנדר ע"ה
נלב"ע כ"ה אייר תשס"ב
תנצב"ה

בקשה מכל ידידנו החשובים לומדי וקוראי הגליון

לקראת חג מתן תורה הבעל"ט בדעתינו להוציא לאור גליון מיוחד ובו מסגולתיו של מרן שליט"א לכל מחלה וקושי, שמציע ללמוד מסכת או דבר מסוים כסגולה להתרפאות או לינצל מכל דבר.

ובודאי רבים שמעו וקבלו במשך השנים תשובות בענינים אלו, וע"כ אנו מבקשים למי שיש לו עובדה או מעשה או הוראה בענינים אלו נא לפנות למערכת בהקדם.

בברכה מרובה יצחק גולדשטוף

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

קרבה שנת השבע (ז)

ארגון 'שבת הארץ'

רבינו שליט"א עם בנו הגרא"ש, בבואם לחזק חקלאים שומרי שמיטה

כהמשך לסדרת המאמרים על ההכנות לשנת השבע, נספר כאן שבשנת השמיטה הקודמת, שנת תשע"ה, אירע חידוש מעניין.

בעקבות כל מיני שאלות הלכתיות שהתעוררו על מערך הכשרות המיוחד לשמיטה, שהיו בשנים ההם, ביקש בנו של רבינו, הגאון רבי א"ש שליט"א, לסדר את הענין על הצד הטוב ביותר, ולהביא לציבור בני התורה אפשרות לרכוש ירקות ללא חששות של איסורי סחורה, או מהיתר מכירה ח"ו, ואיסורי שביעית אחרים.

לשם כך, הוא התייעץ עם רבינו וכוון על ידו, והעמיד "מוקדי חלוקה" לירקות שגדלו אצל גוי, באופן בטוח ובלי חשש של רמאויות. צורת המכירה נעשתה על ידי מינוי שליחות, והתשלום התבצע שלא במזומן ומיד, גם מקומות החלוקה היו חדשים ולא מקומות קבועים וישנים.

בהרבה שאלות שהתעוררו, היה רבינו שליט"א מכריע. על החנות לא היה שלט רשמי, רק פתקה קטנה עליה נרשם "ארגון שבת הארץ, שעל ידי קהילות החרדים בא"י".

באופן הזה הוא פתר הרבה שאלות ובעיות הלכתיות שתלמידי חכמים וציבור ההולכים לאורו של מרן החזון איש זצ"ל, חששו מהם.

ואכן, היתה לו סייעתא דשמיא ולא אירע לו מכשול ב"ה, וגם בביתו של רבינו ועל שולחנו עלו המוצרים בהשגחה זו.

שיטות הברחה מחוכמות

כדי להבין את מכלל הבעיות הקיימות בשוק הירקות בשנת שמיטה, אנו נצרכים למספר עמודים. אך נזכיר בקצרה את הבעיה המצויה יותר, ומכונה בשפה מקצועית "הדלת המסותבת".

בשנת השמיטה קיים מחסור מהותי במזון. ב"ה הרבה מבעלי הקרקע שומרי שביעית, וממילא לא יכולים לספק סחורה כמו בכל שנה.

המשווקים, אלו שממונים על אספקת הסחורה לחנויות המזון, מחפשים איפה תחליף, מהיכן לקחת.

לצערינו ובעונינו, יש הרבה מאוד חקלאים שמסתמכים על היתר המכירה (על כך במאמר נפרד א"ה), ומגדלים ירקות בשנת השמיטה כרגיל. אבל, לשיטת מרן החזון איש וגדולי הפוסקים, ירקות אלו אסורים באכילה ואין לעשות בהם שום שימוש. מובן כי הרבה מהסחורה של אותם חקלאים נשארת כאבן שאין לה הופכים.

אותם חקלאים מחפשים בכל מחיר לקוחות שיקנו מהם, וכשהם נפגשים עם המשווקים המשוועים גם הם בכל מחיר למזון עבור החנויות, השידוך הוא מוצלח...

משגיח כשרות בודק יבול של חסה

שוק סיטונאי של ירקות בירושלים

במקרים רבים המשווקים אינם "הגונים" בלשון המעטה, והם קונים סחורה שנעבדה באיסור, ומצהירים כי זה מחוץ לארץ או גדל אצל גוי.

כאן מגיע מקומם של וועדות הכשרות למיניהם, שצרכים להשגיח בשבע עיניים ולפקח שהירקות שהמשווק מביא, הוא אכן מחוץ לארץ או מגוי ולא ח"ו מיהודי שעבד באיסור. מלאכה זו היא לא קלה בכלל. ישנם שיטות רבות למשווקים כדי "להבליע" סחורה מבחוץ, אחד מהם, הוא להביא סחורה מבחוץ שגדל באיסור, אל שדה של הנכרי, כדי להראות שזה גדל שם...

כך או כך, אם בכל ששת ימי המעשה יש לפקוח עין על כל מוצר שיהיה בו השגחה מלאה, בשנת השבע, על אחת כמה וכמה.

וספרתם לכם

במ"ח קנינים התורה נקנית

אוהב את המקום

הנה ענין זה של ביטוי אהבת המקום הוא גם בברכות שהאדם מברך ומודה להקב"ה. ורבינו שליט"א משתדל כל ימיו לברך כל הברכות השייכות לברך בזה"ז, ובודק מעת לעת איזה ברכות עדין לא בירך, והיה חסר לו ברכת למול את הגרים, ויום אחד אכן זכה למול גר ובידך על כך, והיה בשמחה כל אותו היום שזכה לברך עוד ברכה, והראה את דברי הרמב"ם בהלכות ברכות פ"א ה"ט "וירבה בברכות הצריכות", ורבינו ס"ל שכוונת הרמב"ם שיראה להרבות בכל הברכות ששייך לברך בזה"ז.

אוהב את הגריות

כידוע שבשבתות היו סועדים אצל רבינו שליט"א על שולחנו בחורים שהיתה מזמינה הרבנית ע"ה, ופעם אחת כשבירכו ברכה"ז, קם רבינו ונתן ברכון לאחד הבחורים שהתארח אצלו, ולאחר ברכת המזון שאלו אחד, וכי כ"כ מקפיד רבינו שיברכו דוקא מתוך ברכון, אמר לו רבינו ראיתי שחילקו לכולם ברכון ולו לא חילקו, חששתי שהוא יפגע, לכך קמתי ונתתי לו. ('קניני חיים' מאת ידידינו החשוב רבי יצחק אוהב ציון שליט"א)

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🕍 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה-4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

יכולתו ולומד בכל רגע פנוי שיש לו, וידוע שבתל אביב היה 'סנדלר' שרבנים באו אליו לבקש עצות וברכות, והוא היה בעל הבנה עם ישרות ועם אמונה גדולה והיה אדם גדול, סנדלר!

וגם בזמן הגמרא היו תנאים ואמוראים שעסקו במלאכות פשוטות לפרנסתם, כגון רבי יוחנן הסנדלר, ורבי יהושע שהיה פחמי, ועוד כיוצא בזה, ואמנם בזמנינו ברוך השם זכינו למעשה ניסים, שאפשר לשבת וללמוד ויש פרנסה, ואין צורך לעבוד, וחיים חיים מאושרים, וזוהי השגחה מיוחדת מן השמים, שזכינו לכך בחסדי שמים.

וכאמור, כל קנייני התורה הם דברים המועילים גם בדרך הטבע, אבל הם גם זכויות, ובלי הזכויות שיש בזה לא היה הצלחה!

התורה נקנית באימה וביראה

והתנא ממשיך ומזכיר עוד דברים שהתורה נקנית בהם: באימה ביראה בענוה בשמחה, והם הארבעה דברים השניים מקנייני התורה, והנה אימה ויראה ודאי שזה זכויות, וכן ענוה ושמחה הם זכויות.

ואימה ויראה הם שתי מדרגות של יראת שמים, כמו שמצינו ברש"י על הפסוק בשירת הים (שמות טו, טז) "תיפול עליהם אימתה ופחד" – אימתה על הרחוקים ופחד על הקרובים [נראה עוד ברש"י סוף פרשת עקב על הפסוק פחדכם ומוראכם וגו'].

וזהו ביאור מה שאנו אומרים בתפילת הימים הנוראים "ובכן תן פחדך על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת", ונוצר כאן פחדך – על מעשיך, ואימתך – על מה שבראת, והענין בזה כידוע שיש עשייה ויש 'בריאה', ועולם העשייה זהו העולם שלנו, ואנו קרויים מעשיך, ואילו הבריאה זהו עולם ששייך יותר לרוחניות.

ולכן על עולם העשייה מזכירים לשון פחד, תן פחדך, ועל עולם הבריאה מזכירים אימתך, כי למי יש יותר פחד, ואיפה האמונה יותר גדולה עם פחד יותר גדול? – ברוחניים! ואילו אנו חנוני גשמיים, והיראת שמים שלנו היא יותר קטנה משל הברואים שבעולם הבריאה, ולכן על הברואים מוזכר 'אימתך', שזוהי מדרגה יותר גדולה של יראה, וכפי שאנו מזכירים בברכת יוצר על המלאכים: עושים באימה ובריאה רצון קונם.

ואם כן באימה ובריאה זה שתי מדרגות של יראת שמים, האימה היא מדרגה יותר גדולה, והיראה יותר קטנה, ושתייהן זכויות להצלחה בתורה.

מדרגות היראה ודרכי השגתה

וכיצד זוכים לאימה ויראה? יש עצות לזה, על ידי לימוד ספרי מוסר, שיהיה 'שויתי השם לגדי תמיד', לחיות באמונה בלי היסח הדעת.

ולמשל ידוע גדול היראת שמים של מרן החזון איש זצ"ל, שכאשר הוא היה אומר ברכה, זה היה אצלו כזה פחד, עד שלפעמים היה שותה בלי ברכה, כי הוא היה חייב לשתות מפני פיקוח נפש, ואם היה ממתין עד שיוכל לברך הוא היה מתעלף, לגודל חולשתו ומרוב היראת שמים שהייתה לו. כזו מדרגה של יראה! ואמנם זוהי מדרגה מיוחדת, ולא שמענו על גדולים אחרים שהיה אצלם פחד כזה, וכאמור גם אצל החזון איש, זה היה גם מפני גודל חולשתו, ויש סיפורים נפלאים על החזון איש בזה.

אך על כל פנים בשבילנו, כדי לזכות לאימה וליראה צריכים לעסוק בזה, על ידי ספרי מוסר, לקבל יראת שמים ולזכור שעין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין (אבות ב, א), עם שויתי השם לגדי תמיד כמו שכתב בשולחן ערוך בסעיף הראשון שזהו 'כלל גדול', וזוהי העצה היחידה, אבל זה לא פשוט. ועל ידי האימה והיראה זוכים לתורה.

הענוה זכות לתורה

וכן **בענוה** זוהי זכות לתורה, ובאמת הענוה היא נגד טבע האדם, ויש רק יחידה סגולה שהענוה היא טבעית אצלם, כפי שהכרתי אדם אחד שבטבעו היה מתרחק מן הכבוד, וכשכידוהו היה מרגיש לא טוב מזה, והרגיש הרגשה לא נעימה מהכבוד, ואמנם זהו דבר נדיר מאד, אך יש דבר כזה,

שלושה כתר – השפעה על אחרים

בשבתות הקיץ נוהגים לומר פרקי אבות, ופרק ששי באבות מדבר על תורה, והנה שנינו באבות (פ"ד משנה יג) שלושה כתרים הם: כתר תורה, כתר כהונה, וכתר מלכות, וענין 'כתר' הוא השפעה, כמו מלך שיש לו כתר, שהמלך משפיע על העם ודואג לטובת העם, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות מלכים ג, ו) שהמלך לבו לב העם, ומשפיע על העם שירגישו טוב ושיהיה טוב להם, זה נקרא כתר – השפעה, כמו מלך המשפיע.

ואם כן כתר תורה עניינו שמשפיע תורה על אחרים, וכן כתר כהונה, הרי ענין הכהונה הוא קדושה, קדושת הכהונה, וכתר כהונה הוא השפעה של קדושה, וכתר מלכות זו השפעה של חסד.

ואמרו חז"ל (עין יומא עב, ב) שכתר כהונה זכה בו אהרן ובניו, דהיינו שהם זכו בהשפעה של קדושת הכהונה, כמו שכתוב (מלאכי ב, ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך השם צבקות הוא, ויש עוד פסוקים על הכהנים וקדושת הכהונה.

וכתר מלכות זכה בו דוד המלך, שמלכות בית דוד הובטחה לו ולזרעו אחרי, כמו שמפורש בפסוקים (עין תהלים פט ועוד) עד עולם אכין זרעך וגו' ואם לא יהיו כמו שצריך אזי יהיו ייסורים עד שיחזרו בתשובה, עד למשיח בן דוד, וזהו כתר מלכות.

אך כתר תורה מונח, וכל מי שרוצה יכול לזכות בכתר תורה.

כתר תורה גדול מכולם

ובאמת כתר תורה הוא הכי גדול, וכולל גם את כל הכתרים, כמו שמפורש בפסוקים ובמדרשים [ראה ילקוט משלי (תתקמא) על הפסוק "בי מלכים ימלוכו" מי גדול הממלך או המולך וכו' כל עצמם של שני כתרים הללו כתר כהונה וכתר מלכות אין באים אלא מכוחה של תורה].

וזהו שאמרו באבות פרק ששי גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות, שהמלכות נקנית בשלושים מעלות והכהונה בעשרים וארבע והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, כלומר שיש ארבעים ושמונה מעלות מיוחדות הנצרכות בשביל תורה, ואילו בשביל כהונה צריכים רק עשרים וארבע, בשביל קדושת הכהונה שתהיה בשלמות, ובשביל מלכות שלושים מעלות.

קנייני התורה – דרכים טבעיים וגם זכויות

ומה הם הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם? התנא מתחיל בתלמוד, בשמיעת האזון, בעריכת שפתיים, בבינת הלב, והם הארבעה דברים הראשונים: **בתלמוד** זהו הלימוד עצמו, ללמוד ולעסוק בתורה, **ובשמיעת האזון** היינו לשמוע את המילים בדיוק כפי ששמע, **ובעריכת שפתיים** היינו כשהוא מדבר ומוציא בפיו את דברי התורה (עין עירובין נד), **ובינת הלב** היינו להבין את מה שהוא שמע ואת מה שהוא מדבר, שיהיה בהבנה. אלו הם כמה דברים שהתורה נקנית בהם.

ובאמת הם דברים טבעיים, המועילים בדרך הטבע, וכן פשוט דברי התנא, אך האמת הוא שאין זה רק דרך הטבע, אלא זה גם זכויות, כי ההצלחה ברוחניות אינה תלויה בדרך הטבע, אלא רק בזכויות, ובלי זכויות אין הצלחה, כידוע, והארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם הם גם 'זכויות' להצלחה, כגון בתלמוד – זוהי זכות מה שעוסק בתורה, וכן בשמיעת האזון, זוהי גם זכות, שהוא משתדל לשמוע בדיוק את מה שהוא שומע, וכך גם בעריכת שפתיים, וכן בבינת הלב, מה שהוא משתדל להבין, כל אלו הם זכויות בשביל הצלחה בתורה, וזהו החיוב שהוא גם הזכויות להצלחה, וכאמור זה גם בדרך הטבע, אך אין זה רק בדרך הטבע, אלא זה גם זכויות, ועל ידי הזכויות זוכים להצלחה בתורה.

כל אחד יכול לזכות לתורה

וכל זה שייך לא רק למי שתורתו אומנותו, אלא לכל אחד ואחד, כמו שכבר הזכרנו מדברי המסילת ישרים בסוף הספר כי גם אדם שעוסק במלאכה פחותה יכול לזכות לכל המדרגות, אם הוא עוסק בתורה כפי

שהכבוד מפריע לו, והיה נמנע מללכת למקום שיכבדו אותו, כי לא היה יכול לסבול את הכבוד, ולא מצד צדקות, אלא מפני שכך טבעו, ונולד עם הטבע הזה, והוא טבע נדיר מאד.

ועל כל פנים בדרך כלל ענווה היא נגד הטבע, והמסילות ישרים האריך בשני פרקים (כב-כג) לבאר מה היא ענווה, וכבר דיברנו פעמים רבות על זה, שענווה אין פירושה שאדם מרמה את עצמו ולא יודע את המעלות שלו, אלא הוא יודע, אבל אינו מתגאה ואינו מחשיב את עצמו בהן.

כמו שמצינו במשה רבינו שהתורה העידה עליו (במדבר יב, ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, והוא ידע את מעלתו ומדרגתו, כפי שכתוב בתורה (שם ז-ח) בכל ביתי נאמן הוא אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת השם יביט, והרי משה רבינו בעצמו כתב את זה, וידע מזה, ויחד עם זה הייתה ענווה.

כל כוחות האדם מן השמים

ומשום שענווה פירושה הכרת האמת, לדעת ולהבין את האמת שכל מעלה שיש לאדם, לא הוא יצר את המעלה, אלא הכל מן השמים, וכמו שכוחות הגוף הם מן השמים כך גם כל כוחות הנפש הם בידי שמים, וכל מה שאדם חי ונושם זה רצון השם, כמו שאמרו (בראשית רבה יד, ט) כל הנשמה תהלל קה – על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך להודות ולקלס לבורא, כי רצון השם הוא העושה את זה.

ואם כן אדם שיש לו מעלות, וכגון שיש לו שכל, והבנה, או שיש לו זיכרון והוא זוכר, ולומד, ומחדש, ומרביץ תורה, הרי כל זה הוא מתנת שמים, ומאיכן יש לו את הכוחות הללו? מן השמים מרחמים עליו ונותנים לו דברים כאלה! וכל רגע שהוא נושם זה מן השמים הקב"ה מחיה אותו, כפי שאנו מזכירים בברכת מודים 'על חיינו המסורים בידך' היינו החיים הגשמיים, 'ועל נשמותינו הפקודות לך' – גם על הנשמה הקדושה שהיא חלק אלוהי ממעל, 'ועל נסיד שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת', על כל רגע ורגע שאדם חי עם כל הכוחות שיש לו, כוח הזיכרון שלו, והכישירונו של, והמידות הטובות שיש לו, זה הכל 'בריא'ה' מן השמים, ומן השמים נותנים לו את זה בחסד, שאין זה מגיע לו, ואף שנולד כך, מדוע הוא נולד כך? הרי זה חסד ורחמים מן השמים!

ולכן האמת היא שאין סיבה שיחשיב את עצמו במה שיש לו איזו מעלה, מפני שכל המעלה היא מן השמים ולא מעצמו, ואין זה תלוי בו, ואף אם השיג מעלה על ידי השתדלות, מאיכן יש לו את הכוח להשתדלות ומנין קיבל את כוח המחשבה? הלא כוח זה ישנו רק באדם, ואילו בעלי חיים אין להם כוח המחשבה, ורק באדם יש, ומדוע? כי כן הוא רצון השם, והכל ברצון השם, ואם כן במה יחשיב אדם את עצמו, הרי הוא כמו עני שקיבל נדבה ומחשיב את עצמו, כי כל מעלה היא חסד מן השמים שמרחמים עליו ונותנים לו, ואין זו סיבה כלל שיחשיב את עצמו.

לשמוח במעלותיו בלי להחשיב עצמו

אבל הטבע הוא שאדם מחשיב את עצמו, ואף אם אינו מדבר על זה, מכל מקום בלבו הוא מרגיש חשיבות, וגם רוצה שאחרים יידעו את חשיבותו, ושמה אם יודעים את המעלה שלו, וכך הטבע, שהוא קודם מחשיב את עצמו בעצמו, וגם רוצה שידעו מהחשיבות הזו.

ובחובות הלבבות (שער הכניעה פ"ט) כתב כי כל מעלה שיש לאדם צריך לשמוח בה, כי אכן זה דבר טוב מאד שיש לו מעלה והוא עושה מעשים טובים, וזוהי סיבה לשמחה, אבל לא לגאווה, וצריך להיזהר שלא להחשיב את עצמו, **וההבדל בין השמחה והגאווה הוא הבדל דק כחוט השערה, לשמוח במעלה אך לא להחשיב את עצמו בה.** וזוהי מדרגת הענווה. ובדרך כלל צריכים לכך הבנה, חוץ ממקרים נדירים שהאדם מצד טבעו לא מרגיש שום חשיבות, צריך מחשבה והבנה להגיע לידי ענווה.

כל משהו גאווה – תועבת השם

ואכן מצינו בגמרא (סנהדרין ז, ב) רב כי חזי אמבואא אבתריה, והיינו כשרב היה רואה ציבור גדול שהולכים אחריו ומלווים אותו, שהיו מכבדים אותו כל כך הרבה כבוד, היה אומר פסוקים של ענווה, ופירש רש"י כדי שלא תזוז דעתו, היינו שלא יזוז משהו ממידת הענווה שלו, ובאמת אצלו לא היה חשש שיהיה בעל גאווה מזה, רק שלא 'תזוז' דעתו – שלא יזוז משהו משלמות מדרגת הענווה, ולכן אמר פסוקים לחזק את הענווה, שהכבוד לא ישפיע עליו. וכן מובא בגמרא שם על מר זוטרא חסידא כי הוה מכתפי ליה בשבתא דריגלא, והיינו גם כן שהיה מקבל כבוד מהציבור, היה אומר פסוקים של שפלות וענווה.

והנה בגמרא נזכר כן רק על רב ומר זוטרא חסידא, ולא מפורש על עוד אמוראים שאמרו פסוקים, אבל ודאי שגם כל התנאים והאמוראים נוהרו מהשפעת הכבוד והגאווה, אלא שעליהם לא ראו את זה, ויתכן שהם אמרו בשקט, או שחשבו על זה, ומספיק גם לחשוב מחשבות של ענווה.

ומוכרחים לזה, כי הרי תועבת השם כל גבה לב (משלי טז, ה), וצריך שלא תהיה אפילו שמינית שבשמינית גאווה, כמו שאמרו (אבות ד, ד) מאד-מאד הוי שפל רוח, ופירש הרמב"ם (שם ובפ"ב מהלכות דעות) כי חז"ל הפליגו בזה ואמרו מאד-מאד! להיות שפל רוח ולא להרגיש חשיבות כלל, מפני שכל משהו גאווה זה תועבת השם, והוא תועבה לפני השם רח"ל.

וכן כתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, לד) "הגאווה מן העבירות החמורות המאבדות ומכלות הנפש שנאמר תועבת השם כל גבה לב, ומה יועיל קנין כספו ורוב עשרו וגו' ברומיו (ענין יחזקאל כז, כד) **והנה אחרי כי נתעב ונאלח, גבהי תפארת גדולתו עמוקים משאול!**"

ואם כן איך שייך שאדם ירגיש חשיבות, הרי בזה גופא שמרגיש חשיבות הוא תועבה. ואמנם זהו ניסיון שאינו פשוט, וזו מדרגה גדולה מאד שלא להרגיש כלל חשיבות, וכאמור אמנם שמחה מותר וצריך שתהיה שמחה, לשמוח עם שבח והודאה להקב"ה על המעלות שזיכהו, אך לא להרגיש חשיבות, וזוהי מדרגת הענווה שהיא זכות להצלחה בתורה.

השמחה בתורה זכות לתורה

וכן מה שאמרו שהתורה נקנית **בשמחה**, שמחה היא גם כן זכות להצלחה בתורה, ולא מוזכר כאן סתם שמח בחלקו, שהוא ענין נוסף המוזכר אחר כך, אלא בשמחה – שהתורה עצמה בשמחה, וכשלומד הוא שמח במה שלומד, ומרגיש כל כך טוב במה שלומד.

והיינו מפני שהוא מחשיב את התורה, כי כשיש לאדם דבר חשוב הוא שמח בזה, **והשמחה היא סימן על החשיבות, כיצד הדבר חשוב אצלו**, כי אם אינו מחשיב את הדבר אין לו סיבה לשמוח בו, אבל דבר שהוא מחשיב הרי הוא שמח בזה, ולפי השמחה רואים מה הוא מחשיב.

ולכן בשמחה, אם אדם שמח בזה שהוא לומד, זה סימן שהוא כל כך מחשיב את התורה עד כדי כך ששמח בה, וזוהי זכות להצלחה בתורה.

גודל שכר השמחה וההפך

וכבר כתב רבינו יונה (שם ד, ט) במעלת השמחה במצוות "כי יגדל וישגא מאד שכר השמחה על המצוות", הרי שהזכיר שלוש לשונות לגודל המעלה בזה: יגדל, וישגא, מאד! שכר השמחה על המצוות.

ולכן גם לאידך גיסא, אם חסרה השמחה זהו חטא חמור, וכמו שכתב רבינו יונה במקום אחר (ג, טז) "כי לפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה", דהיינו ככל שהמצוה יותר גדולה, כך החטא יותר חמור למי שאינו מקיימה, וכתב שם כי רואים כן בשני דברים: קרבן פסח ומילה, שהם מצוות עשה, ומי שנמנע מלקיימם ואינו עושה קרבן פסח או שאינו עושה מילה, חייב כרת, למרות שהוא רק שב ואל תעשה, והרי כל חייבי כריתות הם על מעשים, שעושה מעשים אסורים, אבל בפסח ומילה כיון שהן מצוות חשובות כל כך, חייבים כרת גם על שב ואל תעשה, כי לפי גודל המצוה יגדל העונש למי שיחדל לעשותה.

ולכן גם בשמחה על המצוה, מאחר שהשמחה היא דבר גדול מאד וכמו שכתב רבינו יונה "כי יגדל וישגא מאד", לכן גם להפך אם חסרה השמחה, שזה סימן שאינו מחשיב את המצוה, זהו חטא חמור מאד.

ומטעם זה כתוב בתוכחה (דברים כח, מז) תחת אשר לא עבדת את השם אלוהיך בשמחה ובטוב לבב, ופירש בזה הרמב"ם (פ"ו מהלכות יו"ט ובסוף הלכות לולב, וכן רבינו יונה בשע"ת בש"ד שם) דהיינו שעבדו עבודת השם – אך בלי שמחה, ועל זה באה התוכחה! על חסרון השמחה במצוות ועבודת השם, וזהו חטא חמור מאד, מפני שחוסר השמחה הוא זלזול בחשיבות המצוה וזלזול במי שציווה עליה, ועל זה באה התוכחה.

שמחת יום טוב – בקרבת אלוקים

והרמב"ם בהלכות יום טוב שם כתב לגבי שמחת יום טוב "נצטוונו על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל", כלומר שהשמחה היא עבודה, שמחה שהיא עבודת השם, וזוהי המצוה ביום טוב, לשמוח בקדושת היום!

וכן אמרו במדרש (שיה"ש רבה א, לב) על הפסוק זה היום עשה השם נגילה ושמחה בו, אמר רבי אבין אין אנו יודעים במה לשמוח אם ביום אם בהקב"ה, והיינו כי הפסוק מדבר על יום טוב, זה היום עשה השם, ועל זה נאמר נגילה ושמחה בו, ואין אנו יודעים הכוונה במי לשמוח, אם ביום או בהשם. וממשיך המדרש על זה: בא שלמה ופירש נגילה ושמחה בד – בהקב"ה, בד בישועתך, בד בתורתך, בד ביראתך, בד בעשרים ושתים אותיות שכתבת לנו בתורה ב"ית שניים כ"ף עשרים הרי בד, ע"כ.

והיינו שמצוות שמחת יום טוב היא לשמוח בקרבת אלוקים, וזה נקרא עבודת השם, שעובדים את השם עם השמחה, ואמנם זו מדרגה לא פשוטה, שביום טוב תהיה שמחה בקדושת היום, ולא סתם שמחה ביום אלא שמחה **בהקב"ה** שהוא מקדש את היום, וכפי שאנו אומרים בתפילה אתה בחרתנו וכו' וקידשתנו במצוותיך – בזה השמחה! וכאמור שכר השמחה על המצוה גדול מאד, ומאידך אם זה חסר זהו גם כן חטא גדול.

כתר תורה בזכות רחמים על הבריות

והנה משה רבינו זכה לכתר תורה (וראה עוד בתרגום יונתן דברים לד, ה) לזכות את כל ישראל בתורה מן השמים, במעמד הר סיני, ובמה זכה לזה? הן כבר אמרו בפרקי אבות (ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים, והיינו שהוא קודם 'זכה' בעצמו, ועל ידי זה 'זיכה את הרבים', כי כדי להיות מזכה הרבים צריכים זכויות קודמות, ולמשה רבינו היו זכויות קודמות לפני מתן תורה, שבהן זכה לזכות את ישראל בתורה.

ומה היו הזכויות הקודמות? מצינו במדרש (שמות רבה ב, ב) על הפסוק ומשה היה רועה את צאן יתרו, שפעם אחת היה שה שברח מן העדר, ומשה רבינו שהיה חייב בשמירתו, רץ אחריו להשיגו, והשה ברח עד שנעצר ליד מעיין של מים ושטה שם, ואמר משה, אם כן הסיבה שהוא ברח אינה מפני שרצה לברוח מן העדר, אלא מפני שהיה צמא ורצה לשתות, וכיון שכן ובודאי גם התעייף ממרוצתו, לקחו משה והחזירו על כתפיו, כדי שהשה ינוח. וכשראה זאת הקב"ה אמר, יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייד אתה תרעה צאני ישראל!

ומבואר כי הזכות של משה רבינו להיות מקבל התורה ולהשפיע תורה לכלל ישראל, היה במידותיו הטובות, שהיה מרחם על הבריות, כמו שכתוב (תהלים קמה, ט) ורחמי על כל מעשיו.

וענין זה מצינו בגמרא גם על רבינו הקדוש (ב"מ פה, א) שראה פעם עגל שנלקח לשחיטה, וכפי הנראה העגל הרגיש שעומדים לשחוט אותו, והתקרב לרבי כדי שיציל אותו, אך רבי אמר לו 'לכך נוצרת', וזוהי השלמות שלך.

וקיבל רבי ייסורים מן השמים עבור זה שלא ריחם על העגל. עד שהיה מעשה נוסף שהיו בביתו בעלי חיים שרצים, והשפחה רצתה לטאטא אותם, כנראה להזיק אותם ולהורגם, וכשהבחין בזה רבי אמר לה שלא תעשה כן, מפני שכתוב ורחמי על כל מעשיו וצריכים לרחם על הבריות אפילו בעלי חיים, ואף שצער בעלי חיים מותר לשימוש הבריות, אבל צריך לרחם! וכיון שריחם כך על הבריות, נפסקו הייסורים, כי זה כבר היה תשובה ותיקון, שנהג כמידתו של הקב"ה ורחמי על כל מעשיו.

זהו הענין של מידות טובות ורחמים על הבריות אף שאינם בני אדם, ובזה זכה משה רבינו לכתר תורה.

גם כהונה ומלכות בזכות מידות טובות

וכן אהרן הכהן שזכה לכתר כהונה, אמרו חז"ל (שבת קלט, א) בשכר וראך ושמח בלבו זכה לחושן המשפט על לבו, והיינו שהרי משה רבינו היה האח הצעיר ואהרן יותר מבוגר, ומשה רבינו קיבל את כל ההנהגה של עם ישראל, וחשש משה שתהיה לאהרן חלישות הדעת מזה ואמר להקב"ה (שמות ד, יג) שלח נא ביד תשלח, ופירש רש"י ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן, ועוד ברש"י (שם י) שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו ונביא היה וכו', והיינו מפני שאהרן היה יותר מבוגר וגם קודם הוא כבר היה נביא וכבר קיבל שליחות מהקב"ה, וביקש משה שהקב"ה ימשיך עם אהרן וישלח בידו את הנובא.

אך הקב"ה לא רצה כן, ואמר למשה רבינו שלא יחשוש על אהרן, כי גם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו (שם יב), דהיינו שישמח בלבו על הגדולה של משה רבינו, שמשם יותר גדול ממנו ומנהיג את כלל ישראל, ואת כל הנובא משה ידבר, ואהרן יהיה המתורגמן שישביר את דבריו לפרעה, ומשה יהיה הרב ואהרן התלמיד, וראך ושמח בלבו על זה!

ובזכות זה זכה אהרן לחושן המשפט על לבו וקיבל את הכהונה הגדולה, על ידי המידות הטובות האלו של וראך ושמח בלבו.

וכן דוד המלך זכה למלכות על ידי מידות טובות כאלו, וכדאייתא במדרש (שמות רבה שם) על הפסוק מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו (תהלים עח, עא), שהיה דוד רועה את צאנו של ישי אביו, ועלות' זהו הצאן החלש, והיה דוד דואג לצאן החלשים שיקבלו מזון רך וטוב, ואחר כך נתן לבינוניים ולחזקים שיאכלו כפי כוחם.

ואמר על זה הקב"ה, מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כוחו יבוא וירעה בעמ, והיינו בזכות שהיה לו המעלה הזו שהוא דואג לאחרים, לכן זכה להיות מלך, כי הוא ידאג לכל העם, וכמו שכתב הרמב"ם שהמלך הוא לב העם, הדואג לצרכי העם.

אם כן בזה זוכים, ואלו הן הזכויות לכתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, על ידי מידות טובות ואהבת חסד! וכמו שאמרנו כתר תורה מונח וכל אחד יכול לזכות בו, והזכויות לכך הם הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, שבאמצעותם זוכים לשלמות.

מקנייני התורה להתרחק מן הכבוד

והנה יש עוד דבר מהדברים שהתורה נקנית בהם, והוא מתרחק מן הכבוד, ודבר זה הוא נגד הטבע, לא רק שלא לרדוף אחר הכבוד, אלא

להתרחק ולברוח מן הכבוד, ובדרך הטבע אדם רוצה כבוד, ואינו מתבייש לבקש כבוד, ואף עושה השתדלות בשביל לקבל כבוד, והוא דבר המצוי מאד, ולהתרחק מן הכבוד זה דבר קשה מאד שהוא נגד הטבע, אך אין ברירה, וזהו התנאי לקנין תורה.

ובאמת הרי הכבוד בעולם הזה מוריד מהעולם הבא, וכן כל הנאות העולם הזה, וכבר כתב המסילת ישרים בפרק א' כי ההנאה בעולם הזה צריכה להיות רק מה שנוצר ליישוב הדעת כדי לעשות מעשים טובים, אבל מה שהוא סתם 'כדי ליהנות' זהו חטא ומפסיד בו עולם הבא. אך בפרט הנאת הכבוד מורידה יותר עולם הבא, מפני שכבוד הוא הנאה נפשית, שזו ההנאה הכי גדולה, ואילו אכילה ושתיה הרי זו הנאה גשמית שהגוף נהנה, אבל מכבוד הנפש נהנית! וזוהי ההנאה הכי גדולה, ולכן זה מוריד יותר עולם הבא ונחשב שכבר קיבל שכר המצוות בעולם הזה!

ולכן הכבוד בעולם הזה, הוא דבר שמאד מזיק, ורק אם האדם אינו נהנה מן הכבוד² ואינו מחשיב את הכבוד כלל, אזי אינו מפסיד בזה, כי באמת הוא לא מחשיב ולא רוצה את זה, אבל אם הוא מחשיב את הכבוד, ויתירה מכך יש כאלה שלא רק מחשיבים אלא גם משתדלים שיהיה כבוד ועושים פעולות ומעשים כדי לקבל כבוד – זהו טבע האדם – ולא מבינים עד כמה שזה חטא וכמה שמפסידים מזה!

איזהו מכובד, גיבור ועשיר

ואמרו (אבות ד, א) איזהו מכובד המכבד את הבריות, ומי שמכבד את הבריות אמנם הוא המכבד, אבל הוא המכובד! ועל ידי שהוא מכבד אחרים כולם מכבדים אותו, והוא עצמו אינו מתכוון לכך שיכבדו אותו, אלא רוצה לכבד אחרים, אך שלא בכונה ובעל כורחו – הוא יהיה המכובד.

וכן כל המשך המשנה שם זה ההפך ממה שנראה במובן הפשוט, וכגון איזהו גיבור הכובש את יצרו, היינו שאחרים גורמים לו קשיים, והוא יכול בכוחו לסלק את הקשיים, אבל הוא כובש את יצרו וסובל ואינו מגיב, ולכאורה וכי זוהי גבורה? אבל באמת זוהי הגבורה! כי מה שכובש את יצרו זוהי גבורה נפשית, שאינו רוצה לפגוע באחרים, ואילו גבורה גופנית קיימת גם בבעלי חיים, וגם לשור יש כוח גופני, ואין זו מדרגה, אבל גבורה נפשית היא מדרגה, וזהו הגיבור, הכובש את יצרו.

וכן איזהו עשיר השמח בחלקו, שאינו מחפש עשירות, אלא שמח בחלקו שיש לו את מה שהוא צריך, ושמעתו פעם מעשה שהיה במשפחה בבני ברק שהיה להם פרנסה מאד בדוחק, ובשבת אכלו מאכלי חלב פשוטים ולא בשר, ובתם הקטנה אמרה: 'יש לנו ניסיון העושר', כי יש לנו מה לאכול ואנו שבעים מזה, ואם כן אנו עשירים. השמח בחלקו זהו העושר! כזו הבנה וחינוך היה בבית, שהילדה הביתה שזהו העושר, וישנה מציאות כזו.

הנאות העולם הזה רק ליישוב הדעת

וכאמור מתרחק מן הכבוד זהו נגד הטבע, וכן כל הנאות העולם הזה, כתוב באיגרת הגר"א שכל ההנאות ייהפכו בקבר למרה, וזהו דבר שאנשים לא יודעים אותו, כי אמנם יש צרכי הגוף שזקוק להם ליישוב הדעת, אבל אם זה יותר מהצורך ליישוב הדעת אזי זה כבר סתם גשמיות, וכבר ביאר המסילת ישרים בפרק א' מה שזה מרחיק את האדם מן השלמות. אבל המציאות היא שזה לא ידוע, ורק יחידים מבינים את זה.

כל הדברים האלו שדיברנו עכשיו לפני שבועות, הם מפרקי אבות והם הכנה לקבלת התורה, אשרינו מה טוב חלקנו שאנו יודעים אותם וזוהי הכנה טובה לקבלת התורה.

¹ וכן כתב בכתר ראש אות קלו: אינו דומה הניכיון בעולם הבא עבור הנאה גולמית של מעדנים מהניכיון עבור כבוד שהוא הנאה רוחנית, ע"כ.

וביתר ביאור כתב החפץ חיים על התורה פרשת בהעלותך בביאור המשנה מאד-מאד הוי שפל רוח, וזה לשונו: ידוע כי בעולם הזה אין כל תשלומין עבור מצוה, כי כל חללא דעלמא לא יספיק לשלם עבור מצוה אחת... וביאור הדברים הוא כי כל התשלומים שישנם בעולם הזה אינם ממין התשלומין השייכים עבור קיום המצוה, כי מכיון שהמצוות רוחניות הנה, ממילא שאי אפשר לשלם שכם בעניינים גשמיים, שאינם ממין התשלומין... אולם אם מי שהוא מקבל בעולם השפל הזה כבוד עבור מצוה אחת, אף אם הוא כבוד מדומה, עם כל זה הוא כבר מעין מין התשלומין, כי הלא כבוד הוא ענין רוחני... ולזה הזהיר התנא להישמר ולהיזהר מזה בכל האפשר, כי בעניינים גשמיים אי אפשר להשתלם אף עבור חלק קטן מהמצוה, אולם אם מי שהוא משתלם בעניינים רוחניים כמו כבוד וגאווה וכדומה, אזי יוכל היות כי ינכו לו מזכויותיו, כי הלא ממין התשלומין הוא זה, רוחניות עבור רוחניות, ע"כ.

² וראה בכתר ראש שם בהגהות אהלי חיים שהעתיק מספר חסידים שכתב "אל ישמח אדם אם מכבדים אותו הבריות כי לפי הכבוד וההנאה שיש לו מנכים לו מזכויותיו בעולם הבא", ע"כ.

ימי הספירה – התעלות בקנייני התורה

אנו עומדים בימי ספירת העומר, שהם ימי ההכנה לקבלת התורה, כמו שכתב בספר החינוך (מצוה שו) כי כשיצאו ישראל ממצרים ידעו שכל התכלית והמטרה ביציאת מצרים היא לקבל את התורה, ומרוב תשוקתם לקבלת התורה ספרו את הימים, ושמחו שמחה גדולה בכל יום שעובר, שמתקרבים לקבלת התורה.

וידוע כי בימי המועדות בכל שנה חוזרת ההשפעה שהייתה פעם באותו הזמן, וכך גם בימי הספירה בכל שנה חוזרת ההשפעה שאפשר לזכות להכנה לתורה ולהתעלות בכל המעלות שהתורה נקנית בהם, והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, וכתוב בספרים כי ארבעים ותשע ימי הספירה הם כנגד הדברים שהתורה נקנית בהם, ובכל יום אפשר להתעלות ולזכות לאחד מן הדברים, והיום האחרון כולל את כל המעלות ביחד.

כמו שמצינו בבריאת העולם שהקב"ה ברא את העולם בששת ימי בראשית, וביום השביעי שבת וינפש, וכתב האור החיים (בראשית ב, ב) כי בתחילה היה העולם רופף ורועד, וביום השביעי ברא הקב"ה את 'נפש הבריאה', שזה חיזק וקיים את כל מעשה בראשית [והאריך בזה זקני זצ"ל בחידושי בן אריה סימן י"ט].

כך גם בבריאה הרוחנית של כל אדם בעצמו, במשך השבוע אדם יכול להתעלות בתורה ובאמונה ובמידות טובות, אבל עדיין המעלות רופפות ואינן קבועות אצלו, ורק בשבת מקבל מדרגה יציבה, וכל המעלות שהשיג בימות השבוע נעשות מדרגות קבועות בנפשו, ומכוח זה יכול להמשיך ולהתעלות בשבוע הבא. וכן בימי הספירה, במשך כל הימים מתעלים במעלות שהתורה נקנית בהן, והיום האחרון כולל ומחזק את כל המעלות שיהיו דבר קבוע ויציב.

ומאחר וימים אלו הם זמן המסוגל להתעלות בתורה ובאמונה ובמידות טובות, כן גם גדול החיוב לנצל את הזמן המסוגל לזה, ומי שאינו מתחזק בימים אלו, זהו חטא חמור יותר מכל השנה. לכן צריכים מאד לנצל ימים אלו להתחזק בלימוד התורה ובכל הדברים שהתורה נקנית בהם, ובסייעתא דשמיא נזכה לקבלת התורה.

מתוך שיחת רבינו שליט"א, אייר תשע"ג

דברים שנשא רבינו שליט"א בכינוסי גדולי ראשי הישיבות ומנהלי הסמינרים

לייסוד פעילות מרכז השידוכים לבני התורה בארה"ק שעל ידי 'לב אחד' בישיבות ובסמינרים

כינוס מרנן ורבנן חברי מועצה"ת וגדולי ראשי הישיבות בראשות רבינו שליט"א. יום רביעי כ"ה ניסן

הענין של שידוכים זה דבר פשוט מאד שהוא גם צורך גשמי וגם צורך רוחני, צורך גשמי כפשוטו, וגם רוחני, אין צורך להאריך ולהסביר את זה, כי זה דבר מובן מאד, ויש הרבה גמרות, שזה צורך גם רוחני וגם גשמי. לכן זה דבר הכרחי מאד שכל מי שיכול לעזור בזה, לדאוג לאלו שצריכים את השידוכים, זו זכות גדולה מאד וחייב גדול מאד לכל מי שיכול.

ואגב בנוגע לשידוכים, יש פגישות לפני גמר השידוך וגם אחרי גמר השידוך, ולא כולם יודעים: פגישות של הרבה שעות זה מאד לא רצוי, ואין בזה תועלת, וזה מזיק לשידוך עצמו! אפילו שידוך טוב, יכול להיות שיתבטל על ידי שמאריכים יותר מדי בפגישה של השידוך, וכך הטבע, שיותר מדי זמן זה כבר משעמם ונמאס, וזה גם לפני השידוך, וגם לאחר השידוך יש צורך לפקח ולדבר עם כל בחור שיידע כמה זמן תהיה הפגישה, כי פגישה יותר מדי ממושכת, מזיקה לקשר בין הזוג. ומן השמים יתנו סייעתא דשמיא לכל אלו שעוסקים בשידוכים ויזכו להצלחה בדברים האלה.

כינוס מנהלי הסמינרים במעונו של רבינו שליט"א. יום ראשון ו' אייר

ברוכים הבאים, בואכם לשלום, לכל העוסקים במעשים טובים בזיכוי הרבים. בסמינר עוסקים בחינוך על טהרת הקודש, לאמונה, ולאהבת תורה, ולמידות טובות, לכל זה מחנכים בסמינרים שלנו, וזו זכות עצומה מאד למנהלים ולמורות ולכל מי שעוזר בזה, זכות של זיכוי הרבים, בתורה, ובאמונה, ובמידות טובות, ואין לשער את הזכות של זיכוי הרבים כמו שכתב בחובות הלבבות (שער אהבת השם פ"ו) מה זה זיכוי הרבים.

ועכשיו עוסקים גם בענייני שידוכים, שזה ממש חסד גדול, לדאוג לשידוכים לבנות, שיעשו שידוכים טובים, שמתאימים לחינוך של בית יעקב, והוא דבר גדול מאד, כמו שמצינו במדרש (בראשית רבה סח, ד) מה הקב"ה עושה? יושב ומזווג זיווגים, וכבר אמרו (מ"ק יח, ב) מהשם אשה לאיש, כי באמת שידוך זה דבר מאד לא טבעי, ורואים שזה בהשגחה, ואם כן עוסקים במעשי השם! וזה זכויות עצומות.

וגם מה שמחפשים מקומות עבודה בשביל הבנות, מקצועות כאלה שיוכלו להתפרנס והבעל יוכל לישב וללמוד, זה זכויות עצומות. ואמנם זו גם אחריות גדולה מאד כמובן, לדאוג שהכל יהיה בשלמות כמו שצריך להיות, וזוהי אחריות עם זכויות, אשרינו מה טוב חלקנו שזכינו לזה, ובעזרת השם שיהיה סייעתא דשמיא בכל העניינים, בכל המעשים הטובים!

לעילוי נשמת

מרת **חיה רעשא רייזל חפץ** ע"ה
בת הרה"ג **אליעזר הלוי מובשוביץ** זצ"ל
נלב"ע י"ח אייר תשמ"ז - תנצב"ה

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת

הגאון הגדול רבי **שמואל יעקב בורנשטיין** זצוק"ל
בן הרה"ח **יששכר דב** זצ"ל
נלב"ע ח"י באייר תשע"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת מרן גאון ישראל

רבי **יחיאל מיכל פיינשטיין** זצוק"ל
בן רבי **אברהם יצחק** זצ"ל
נלב"ע ט"ז אייר תשס"ג - תנצב"ה

מאמר ממרן הגר"ד כהן שליט"א חבר מועצה"ת וראש ישיבת הברון¹*

"כבוד חכמים ינחלו"

"שלא נהגו כבוד זה לזה"

"המקבל עליו עול תורה"

א. "כולם מתו מפסח ועד עצרת"

איתא בגמ' יבמות (סב, ב):

אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה... תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת.

וכתב בזה המהר"ל בנתיב התורה (פרק י"ב) וז"ל:

פירוש, כי בתורה נאמר בה (משלי ג, טז) 'אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד' וכאשר לא נהגו כבוד בתורה, ניטל מהם גם כן אורך ימים. ומה שאמר שמתו מפסח ועד עצרת, יש לפרש כי הזמן הזה מורה על כבוד התורה. כי הספירה ארבעים ותשעה יום עד מתן תורה, כי התורה היא מתעלה עד שער החמישים. ולפיכך הספירה ז' שבועות, מדריגה אחר מדריגה עד שער החמישים. והם לא נתנו כבוד לתורה לנהוג כבוד בחבריהם כמו שיש לתורה התעלות, כמו שמורה עליו ימי הספירה, שיש לתורה התעלות עד שער החמישים, ולפיכך מתו מפסח ועד עצרת דווקא.

ומבואר בדברי המהר"ל דטעם הדבר שנענשו תלמידי ר"ע שלא נהגו כבוד זה בזה דווקא בימים אלו, משום שימים אלו מיוחדים לכבוד התורה, דהתורה מתעלה כל יום דרגה אחר דרגה עד שער החמישים.

ויסוד השייכות של כבוד התורה לימים אלו כבר מבואר בהקדמת הרמב"ן לפי' על התורה, וז"ל:

וכבר אמרו רבותינו (ר"ה כא, ב) 'חמישים שערי בינה נבראו בעולם, וכולן נמסרו למשה חוץ מאחד שנאמר (תהלים ת, ו) 'ותחסרהו מעט מאלקים'. ואמר כי בבריאת העולם חמישים שערים של בינה... כי בכל אחד מהם שער חכמה א' שלא כחכמתו של חברו... והמספר הזה רמז בתורה בספירת העומר ובספירת היובל כאשר אגיד בו סוד בהגיעי שם ברצון הקב"ה.

ובכל יום ויום מימי הספירה התורה מתעלה לשער נוסף, ומכיון שכך ימים אלו הם ימי התעלות ותוספת נכבדות של התורה. ובשל כך נענשו התנאים הקדושים הללו בימים אלו, כי באלו הימים צריך לנהוג בכבוד יתר בתורה"ק ובחכמיה, ונתעצמה התביעה על ש"לא נהגו כבוד זה לזה".

והנה בענין ימי מיתת תלמידי ר"ע כתב הטור (או"ח תצ"ג) וז"ל:

נוהגין בכל המקומות שלא לישא אשה בין פסח לעצרת, והטעם שלא להרבות בשמחה, שבאותו זמן מתו תלמידי ר"ע... ויש מסתפרי' מל"ג בעומר ואילך, שאומרים שאז פסקו מלמות.

ומתבאר דמתו עד ל"ג בעומר דווקא, אע"פ שהתבאר דימי כבוד התורה והתעלותה הם עד יום החמישים לספירת העומר, וחזי' דישנה מיוחדות בענין התביעה על כבוד התורה בל"ג ימים אלו טפי מן שאר ימי הספירה, ואף ענין זה נתבאר במהר"ל שם בהמשך דבריו וז"ל:

ומתו גם כן שלשים ושנים ימים כמנין כבוד דהוא ל"ב מפני שלא נהגו כבוד זה בזה, ובל"ג בעומר שהוא י"ח אייר פסקו. כי אייר מספרו 'ארך', וי"ח בחודש שהוא 'ח' דהיינו 'ארך ח', באותו יום פסקו מלמות, כי התורה היא ארך חי בימינה. וכאשר קבלו עונשם כמספר 'כבוד' אז חזר להם ביום י"ח אייר, שהוא כמספר 'ארך ח' אריכות ימים שנאמר בתורה 'אורך ימים בימינה'. אע"ג דאמר שמתו מפסח ועד עצרת, מ"מ הגזירה פסקה בל"ב בעומר, שלא חלה עוד אחד, רק אותם שחלו מקודם ל"ג בעומר, מתו לאחר ל"ג בעומר.

ומתבאר מדבריו דעיקר הגזירה היתה בל"ב ימים ראשונים של הספירה, משום דאחר שנענשו בל"ב ימים כמנין 'כבוד', פרחו מעליהם גזירת קיצור הימים, וחזר להם מעלת אריכות הימים שהיא ע"י התורה.

ונראה לצרף לזה דהמידה של יום ל"ג בעומר היא 'הוד שבהוד', ומשמעות הדברים ד'הוד' הוא מקביל לכבוד, דכתיב "אשר תנה הודך וגו'" דקאי אתורה, ואמרו חז"ל "אין כבוד אלא תורה" - נמצא שהוד היינו כבוד, וכמו שיתבאר בהמשך הדברים בעז"ה.

ואכתי צריך להבין ענין הימים שאחר ל"ג בעומר. והגר"מ שפירא זצ"ל ביאר (אפיקי מים ענין י"ח) דימים אלו הם כמנין 'טוב'. וענין ל"ב וטו"ב נתבאר בגנזי הרמח"ל (עמ' שכ"א) עיי"ש. ובמשנה באבות פרק קנין תורה (ו, ג) כבר מבואר דהתורה נקראת 'טוב' וכן איתא התם:

אין כבוד אלא תורה שנאמר 'כבוד חכמים ינחלו ותמימים ינחלו טוב', ואין טוב אלא תורה שנאמר 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו'. העולה מן הדברים דימי הספירה נחלקים לשני חלקים, החלק הראשון הוא בבחינת 'כבוד' והשני בבחינת 'טוב', שהם ב' בחינות בתורה ש"אין כבוד אלא תורה" ו"אין טוב אלא תורה".

ב. "אין כבוד אלא תורה"

ונראה להאריך קצת בעז"ה בענין כבוד התורה ומשמעותו.

דהנה בביאור מידת הכבוד איתא במהרש"א חידושי אגדות פרק המוכר את הספינה (ב"ב עה, ב) וז"ל:

כי אדם אינו ראוי למידת הכבוד שהוא מידתו של הקב"ה שנאמר וכבודי לאחר לא אתן ואמרו כל מה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו כו', אבל יגיע לאדם כבוד מצד תורתו שהיא כבודו יתברך ב"ה כמו שכתוב באבות ואין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו וגו' דאין כבוד לאדם רק מצד תורתו, והתורה בעצמה א"א להנחיל כי לא ניתנה ירושה לך, אבל כבוד התורה ינחלו הבנים מאביהם החכמים.

ומבואר בדברי המהרש"א דמידת הכבוד היא מידתו של הקב"ה (דהרי הקב"ה מלך הכבוד), והדרך לבן אנוש להגיע למידה זו היא אך ורק ע"י התורה הק'.

וטרם נמשיך בדברי המהרש"א, נקדים את דברי הגמ' בסנהדרין פרק א' דיני ממונות (לח, ב) בענן טענת המלאכים וערעורם על מסירת מידת הכבוד לבני האדם, וז"ל הגמ' שם:

אמר רב יהודה א"ר בשעה שבקש הקב"ה לבראות את האדם ברא כת אחת של מלאכי השרת אמר להם רצונכם נעשה אדם בצלמנו, אמרו לפניו רבש"ע מה מעשיו אמר להן כך וכך מעשיו, אמרו לפניו רבש"ע מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקנו, הושיט אצבעו קטנה ביניהן ושרפם, וכן כת שניה. כת שלישית אמרו לפניו רבש"ע ראשונים שאמרו לפניך מה הועילו כל העולם כולו שלך הוא כל מה שאתה רוצה לעשות בעולמך עשה. כיון שהגיעו לאנשי דור המבול ואנשי דור הפלגה שמעשיהן מקולקלין אמרו לפניו רבש"ע לא יפה אמרו ראשונים לפניך אמר להן ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול וגו'.

ומבאר המהרש"א שם ענין תשובת הקב"ה למלאכים וז"ל:

ר"ל עד יום מתן תורה שהיה הקב"ה כזקן מלא רחמים וכשיבה יושב בישיבה כמ"ש במדרשות, עד זמן שהוא אסבול תרעומתכם על בריאת האדם ושם תמצאו תשובה כמש"כ בפרק ע"ק שהתרעמו מלאכים ג"כ בזה במתן תורה ואמרו 'מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם וגו'', וא"ל הקב"ה למשה אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה כו', א"ל תורה שאתה נותן מה כתיב בה אנכי וגו' שבת, לא תשא, לא תרצח וגו' שהתורה היא סבה לבריאות עולם שקיימוה ישראל.

ומתבאר בדבריו דכיון שערערו המלאכים אף בזמן מתן תורה בטענה זו - מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, וכמבואר בגמ' בשבת, ותשובת הקב"ה למלאכים באה, דכל זכות בריאת וקיום העולם אינו אלא למען אשר יקבלו ישראל את התורה וכדאיתא בפסיקתא זוטרתא "בראשית" - בשביל ישראל שנקראו ראשית, ובשביל התורה שנקראת ראשית". וע"י כן הינם אף ברי זכות להבראות ולקבל נשמת אלקים. ונראה שטענת המלאכים על בריאת האדם היתה על מה שאמר להם הקב"ה "נעשה אדם בצלמנו", וע"ז השיבו "מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ותחסרוהו מעט מאלקים וכבוד והדר תעטרנו וגו'", דאין ראויים בני האדם אשר יצורים הם מבשר ודם, וכל מציאותם אינה אלא חומר וצורה ככל שאר הברואים הנפסדים, להיות מתכבדים במידתו של הקב"ה, ולקבל אל תוכם נשמה אשר היא חלק אלוך ממעל, וכמו כן ערערו אף על נתינת התורה לישראל שאף היא הכבוד כמש"כ "אין כבוד אלא תורה" וע"ז השיבם הקב"ה "ועד זקנה אני הוא וגו'" דהיינו שבזמן מתן תורה יבואו על תשובתם, שראויים הם לנשמה אלוך למען התורה.

ומצינו ענין זה שנפש האדם היא הכבוד בדברי בעה"מ בהקדמה לחיבורו (ריש מס' ברכות) וז"ל:

במקומות רבים בתלמוד נקראת הנפש החיה כבוד כדכתיב (תהלים טז, ט) 'לכן שמח לבי ויגל כבודי', וכתיב (שם נז, ט) 'עורה כבודי', וכתיב (שם ל, יג) 'למען יזמר כבוד'.

התבאר דהנשמה עצמה היא הכבוד, אך מ"מ לא סגי בכך וצריכה היא לתורה למען ממש את המידה הזו, וכע"ז מצינו בהקדמת הרמב"ם לסדר זרעים, וכ"כ שם:

שהדעת נותן ששוא ושקר להיות תכלית האדם לאכילה ולשתיה ולבעילה או לבנות קיר, כי כל אלה מקרים מתחדשים עליו לא יוסיפו על כחו הפנימי, ועוד שהוא משתתף בזה עם רוב הברואים. והחכמה היא אשר תוסיף על כחו הפנימי ותעתיק אותו ממעלת בוז למעלת כבוד שהרי היה האדם בכח וחזר אדם בפועל, והאדם קודם שישכיל וידע הוא נחשב כבהמה לא נבדל משאר מין החיות אלא בהגיון שהוא חי בעל הגיון, ר"ל בהגיון שהוא ממצייר לנפשו המושכלות.

ומבואר בדבריו שיש באדם כח פנימי אשר טמון וחבוי באדם, אך אם עוסק הוא בעניינים הגשמיים והפחותים אין הוא מנצלם ונשארים הם חבויים, ונותן הוא בזוי ככל שאר הנבראים, ורק ע"י החכמה עולה הוא במעלתו למעלת הכבוד.

ובגודל קדושת התורה אשר מסר לנו הבורא באהבתו אלינו, שבה חלק לנו מכבודו ויקרו כתב רבנו הרמח"ל בס' דרך ה' (ח"ד פ"ב) וז"ל:

בכלל ההשפעות הנשפעות ממנו ית' לצורך ברייתו, יש השפעה אחת עליונה מכל ההשפעות, שענינה הוא היותר יקר ומעולה מכל מה שאפשר שימצא בנמצאים, והיינו שהוא תכלית מה שאפשר שימצא בנמצאות מעין המציאות האמיתית שלו ית' ויקר ומעלה מעין אמתת מעלתו ית', והוא הוא מה שמחלק האדון ית' מכבודו ויקרו אל ברואיו. ואמנם קשר הבורא ית' ש את השפעתו זאת בענין נברא ממנו ית' לתכלית זה והוא התורה.

ומתבאר בדברי הרמח"ל עוצם קדושת ורוממות התורה שהיא ממשיכה השפעה עליונה של יקר ומעלה מכבודו ויקרו ית' אל ברואיו. והעולה מן הדברים דבזה שנתן לנו השי"ת את תורתו במתנה הרי היא כלי בידנו להגיע אל כבודו, וע"י שנדבקים בתורה זוכים למעלת הכבוד.

ג. קבלת עול תורה

והנה בתורתו של המהר"ל מצינו שביאר ענין עבודת ימי הספירה, וז"ל בדרוש לתורה (עמ' י):

ומפני שנברא האדם לעמל לכך נצטוו ישראל למנות ממחרת יום טוב של פסח שבו יצאו ממצרים להיות עוד שם עבדים לאדוניהם אשר גאלם הש"י לבלתי יהיו עוד עובדים עבודת פרך, בכך צוה למחרת מיד על שיתחילו להכנה לתורה לספור מספר הימים אשר יעברו עד כי יהיו מוכנים לקבל עול התורה ומצות לבל יעלה על דעתו לומר הנה אנחנו בני חורין לגמרי כאשר הוציאנו ממצרים מבית עבדים, דכל עוד היות האדם על האדמה איננו בן חורין אבל לעמל הוא יולד, ולא אמרה תורה להתחיל הספירה ביום טוב עצמו כי הוראת התחלת הספירה היא על העמל כמו שיבא, שזהו ענין הקרבת העומר מן השעורים, ויום טוב ראשון מורה על החרות... ומ"מ למחרת מיד בלי עוד הפסק זמן היה צורך שיהיו מכינים את עצמם לקבלת העמל הזה ועולו.

ומבואר דעבודת ימים אלו היא להכין עצמנו לקבל עלינו עול התורה עמלה ומשאה, דהיינו שבימים אלו אנו סופרים הימים עד זמן מתן תורתנו, וע"י כן מפנימים אל תוכנו שיעודנו הוא לקבל עול התורה עלינו, והספירה מבטאת את הכנתנו לזה.

ונראה לשלב ב' עניינים אלו אשר מצינו בדברי המהר"ל גם יחד, דהנה בעיקר עניינא דעול תורה, מצאנו דבר נפלא בתורת חיים בסנהדרין (כו, ב) וז"ל:

לכאורה משמע שע"י טורח עמלה של תורה קאמר שמתשת כחו של אדם, ואין נראה דחוטבי עצים וחוצבי אבנים ושאר בעלי מלאכות טורח מלאכתן מרובה מעמלה של תורה, ואדרבה דרכיה דרכי נעם וכל העוסק בה יש לו קורת רוח ודעתו נחה. לכן נראה דמה שהיא מתשת כחו של אדם לאו מפני טורח עמלה הוא, אלא שכן היא דרכה של תורה שכל העוסק בה נעשה כח חומרו תש כדי שיתגבר עליו כח נשמתו ודעתו וחכמתו שכל זמן שחומרו של אדם מתגבר אין דעתו נכונה וצלולה, ומהאי טעמא אמרו חז"ל ת"ח כל זמן שמזקינין מוסיפין חכמה לפי שלעת זקנתן תש כח חומר שלהן לכך דעתו נוספת. וכן משמע בעובדא דריש לקיש בפרק השוכר את הפועלים דהוי קא חזי ליה לרבי יוחנן דקא סח בירדנא ושוור לירדנא אבתריה, א"ל חילך לאורייתא א"ל שופרך לנשי א"ל אי הדרת בך יהיבנא לך אחותי, קביל עליה בעי למיהדר לאתווי מאני ולא מצי הדר ופירש"י ז"ל שם דמשקבל עליו עול תורה תשש כחו, אלמא אע"ג דאכתי לא הוה טרח ולא עמל בה נעשה תש כחו רק בקבלה בעלמא, וצ"ל דכך היא דרכה של תורה כדפי'.

ונתבאר בדבריו דדרכה של תורה היא שמרוממת את האדם באשר הוא אדם, ממצבו החומרי למצב נעלה אף אם אכתי לא עוסק הוא בתורה עצמה, אבל הכין עצמו לקבל עולה של תורה, כבר נתעלה הוא למעלה רוחנית, וראוי הוא לקבל אל תוכו התורה.

והרמח"ל בדרך ה' (ח"ב פ"ד) ביאר דמצבנו כהיום לאחר חטא אדם הראשון נהפך לחומרי טפי, ואינו ראוי במצבו הזה כלעומת שהוא למעלה הראויה לו וז"ל שם:

והנה בחטאו ירד מאד ממדרגתו ונכלל בו מן החשך והעכירות שעור גדול וכמ"ש לעיל, וכלל המין האנושי ירד ממדרגתו ועמד במדרגה שפלה מאד בלתי ראויה למעלה הנצחית שהתעתד לה בראשונה ולא נשאר מזמן ומוכן אלא למדרגה פחותה ממנה פחיתות רב, ובבחינה זאת הוליד תולדות בעולם כלם במדרגה השפלה הזאת שזכרנו.

חז"ל דבמצבנו כיום איננו ראויים למעלה הרצויה, וא"כ צריכים אנו לאתערותא דלעילא אשר תאפשר את החיבור למצב המרומם אף במצבנו אנו. וכתב בזה הרמח"ל במקו"א (דעת תבונות ח"א, עב) וז"ל:

ולא זו בלבד אלא אפילו בזמן היותה בעוה"ז בתוך הגוף יש לה עליו ויתרון כפי מעשיה, כי אינו דומה נשמת אדם שעסק בתורה ובמצות והשיגה ידיעה בכבוד קונה לנשמה חסרה מכל אלה.

ומתבאר דהנשמה ע"י התורה והמצות מגעת לחיבור והשגה בכבודו של הקב"ה, ולולא כן הרי היא חסרה ממעלתה ומיעודה בעולם.

ומצינו בהקדמת ה'קריית ספר' לחיבורו על הרמב"ם מעין דברים אלו וז"ל שם:

והתורה שבע"פ אי אתה רשאי לאומרה בכתב, להיותה גנוזה בנפשותיהן של צדיקים, כי זו היא קדושתן ומעלתן ואם אומרים אותה בכתב תפחת מעלת הנפשות, כי הדבר הנכתב לא יסאר ציורו בנפש... ותורה שבע"פ היא המבדלת בין ישראל לאומות ועל פיה כרת ברית עם ישראל ולא עם האומות, להיות נפשותיהן של ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד ומשפעות ממנה משא"כ בנפשות האומות...

ומבואר דכיון דנפשות ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד, לכך הם ראויים לידבק בתורה דהיינו בתורה שבע"פ שהיא הדביקות השלימה בתורה, שהיא אינה כתובה בספר אלא הרי היא בנפש החכם הלומדה והוא הוא התורה בעצמה.

וע"פ זה נראה לבאר מה שאמר הקב"ה למשה 'אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה', דאחיזת כסא הכבוד, היינו חיבור והידבקות בכסא הכבוד ובמעלת הכבוד וע"י כן ראוי להשיב להם התשובה על סיבת וזכות מסירת התורה לישראל.

והעולה מכלל הדברים דבימים אלו אנו באים ומתכוונים לקבל עלינו עול התורה, והרי אנו דומים דריש לקיש דבעצם הספירה וההכנה לזה, מתעלים אנו בדרגתנו, והיינו שמתחברים אנו לחלק הרוחני שבנו שהיא הנשמה - 'כבוד' ומתדמים אליו ית'. והרי שהדברים הם כמו שנתבאר לעיל בתחילת הדברים שימים אלו נתייחדו במעלת כבוד התורה.

ד. "כעבד ישאף צל"

ומצינו בספירת העומר עוד פנים בדברי החינוך (מצוה ש"ו) וז"ל:

לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל והיא העיקר, והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסיני... ומפני כן כי היא כל עיקרן של ישראל, ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוונו למנות ממחרת יו"ט של פסח עד יום נתינת התורה להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכסף אל לבנו, כעבד ישאף צל וימנה תמיד מתי יבא העת הנכסף אליו שיצא לחרות,

כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן.

ומתבאר דמטרת הספירה לעורר ולגלות ישענו ותשוקתנו וחפצנו לתורה, ונדבר מעט בענין הפך והתשוקה לתורה, ומצינו כן בדברי רבנו יונה באבות (ד, א) ואלו דבריו:

בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם שנא' 'מכל מלמדי השכלתי'. אמרו חכמי האומות כי היודע כל החכמות אם אינו אוהב החכמה אינו חכם אלא טפש הוא, אחר שאינו אוהב החכמה כי היא הדעת. אך האוהב אותה ומתאוה אליה אע"פ שאינו יודע כלום ה"ז נקרא חכם שעכ"פ תשיג אל החכמה האמיתית ודעת אלקים תמצא. וע"ז אמר בן זומא איזהו החכם הלומד מכל אדם שכ"כ אוהב החכמה ומתאוה אליה ששואל לכל אדם ואף מי שאינו יודע כי אם דבר אחד ילמד ממנו ואז יצליח דרכו ואז ישכיל. וע"ז נקרא חכם שנא' מכל מלמדי השכלתי שכן אמר דוד ע"ה שלמד מכל אדם ולא היה אומר זה אינו יודע כמוני כי מכלם למד והשכיל, משל לאדם שהפסיד כלי קטן והלא מכל אדם מבקש אותו.

ומבואר בדבריו דאין נקרא חכם הבקי בחכמה, אלא החכם הוא המחכים דהיינו שבא וחפץ להחכים (ולכן נקראו ת"ח תלמידים, שהם תמיד במצב של התלמדות) וזהו החכם האמיתי. ואף זה היודע כל החכמות אם אינו אוהב החכמה, לא חכם כי אם טפש יקרא, ומאידך אף זה שאינו יודע דברי חכמה אם אוהב החכמה ומתאוה אליה הוא אשר יקרא החכם.

ונראה דאף ענין זה של הכסופין לתורה שלוב ומחובר אף הוא לעניינים הנ"ל בספירת העומר שכן מצינו בדברי בעל המאור בהקדמתו שנזכרו לעיל, בהמשך דבריו וז"ל:

כי הבורא אצלה על האדם מכסא כבודו ובה נתן עליו מהודו והוא עצם הנכסף אל יסודו, כמו חושק אשר נכסף לדודו.

ומתבאר דאף התשוקה והכסופין של האדם הינם נובעים מן המציאות של הנשמה אשר יסודה בכסא הכבוד, ולכן בימים אלו שבהם אנו מתכוננים לקבל את התורה, ע"י החיבור לתורה בעצם ההכנה כאשר התבאר בדברי התורת חיים הנ"ל, אשר אנו מתחברים לשרשנו, מגיעים אנו למעלת החפץ והתשוקה לתורה, ובזה אנו נשלמים במעלת הכבוד.

ה. "איזהו מכובד המכבד את הבריות"

והנה ישנה עוד הבנה, שנענשו תלמידי ר"ע על שלא נהגו כבוד זה בזה, מצד ה'בין אדם לחברו' שבוה, ואף ענין זה נראה שכרוך הוא בקודמיו, דמצינו בדברי המהר"ל בס' דרך חיים לאבות (שם) וז"ל:

ואמר 'אי זהו מכובד המכבד את הבריות', ור"ל ג"כ כמו שאמרנו שאין לומר שיקרא 'מכובד' מי שמכבדין אותו הבריות, הרי אין ראוי שיהיה בשביל זה נקרא 'מכובד' שדבר זה אינו בעצמו של המתואר שהרי הכבוד הוא ביד אחרים המכבדים אותו. ובשביל שאחרים מכבדים אותו אין מעלת הכבוד נמצא באדם עצמו, וראוי שיהיה המעלה באדם עצמו. ולכן אמר 'איזהו מכובד המכבד את הבריות' וזה יחשב 'מכובד' כאשר עמו הכבוד, שכאשר מכבד את הבריות הנה הכבוד אתו, לכן אמרו חז"ל (תנחומא וראא ס' ח') נקרא השי"ת 'מלך הכבוד' (תהלים כד, ז - י), שהוא חולק כבוד ליראיו. שהמכובד חולק כבוד לאחר והכבוד הזה הוא מצד עצמו, לא מצד הזולת.

והמבואר דמידת הכבוד היא מידה בעצם האדם, שהוא בעצמו נכבד דהיינו שמכבד לאחרים, ובלא זה לא יחשב כלל למכובד, וכל מעלתו היא בזה שמכבד את הבריות, וכן להיפך האדם אשר יבזה האחרים אף שיהלך כביכול בנכבדות יתירה, לא יחשב מכובד אלא בזוי. וכן מצינו בעשוי שקרוי "הנה קטן נתתיך בגויים בזוי אתה מאד", ונקרא כן ע"ש שמכר הבכורה ליעקב וביזה את מעלתו כדכתיב "ויבז עשוי את הבכורה". ומצינו בדברי הרמב"ם בהל' עדות (פ"א ה"ה) לגבי פסולי עדות וז"ל:

וכן הבזויין פסולין לעדות מדבריהם והם האנשים שהולכין ואוכלין בשוק לפני כל העם... שכל אלו חשובין ככלב ואינן מקפידין על עדות שקר. והנראה דיסוד מידת הכבוד הוא שנותן יחס מכובד במיוחד כלפי סובביו, ולהיפך אדם אשר יחסו לאחרים כמי שלא היו הרי הוא חסר את עיקרה של מידת ה'כבוד', וכמו שביארנו דענין הכבוד אינו מעלה גרידא אלא זהו יסוד ושורש הנשמה אשר חצובה תחת כסא הכבוד, עד כדי שדימהו הרמב"ם לכלב אשר הוא הסמל לבזיון ולפחיתות.

וא"כ נאמר דזהו הביאור דכיון דלא נהגו כבוד זה בזה, ממילא חסרו בעצמם את מעלת הכבוד, ולא היו ראויים למעלת הכבוד בתורה. וממילא לא היה שייך שהם יהיו מוסרי התורה, שהרי זה חסרון בחיבור לתורה.

*

וכלל הדברים הוא דעבודת ימים אלו - ימי ספירת העומר היא ההתחברות לשורש נשמתנו שהוא בכסא הכבוד, וממילא כולל זה את ענין הכבוד לזולת, ואף את ענין החפץ לחזור ולהידבק לשרשנו ע"י התורה הק', וענינו של כבוד התורה שהתורה מתעלה בימים אלו, בכל יום לשער נוסף משערי הבינה, והיינו משום שהחכמה מגיעה לאדם ע"י הקבלת עול תורה שזהו הביקוש לקבל אל תוכו חכמת התורה, והבינה היא ההתבוננות במה שכבר קנה בתורה להוסיף ולחדש בה, דהיינו שמאחר שנהפך להיות התורה בעצמו הרי היא כמעין המתגבר בלבו, ויכול ע"י התבוננות להוציא מן הכח אל הפועל, וכמו שמבואר בדברי רש"י בפרשת כי תשא (שמות לא, ג):

'בחכמה' - מה שאדם שומע מאחרים ולמד. 'ובתבונה' - מבין דבר מלבו מתוך דברים שלמד.

ולכן בימי הספירה ראשית העבודה היא להיות מקבלים על עצמנו את עול התורה ולהשתוקק אליה כעבד ישאף צל, שזה ענין החכמה, ומתוך כך ממשיכים אנו לקניית מידת הבינה, דהיינו ההתבוננות בקנייני התורה להוסיף ולחדש בהם, בבחי' מוסיף והולך מיום ליום מדרגה לדרגה.

גליון מתנת חיים

פרשת אמור תשפ"א

מתורת מרן המשגיח הגאון הצדיק רבי מתתיהו חיים סלומון שליט"א

השבת היא תחילה למקראי קודש – זכר למעשה בראשית

בלבד (ישעיה א י"ד), עכ"ל.

והספורנו כתב עוד שם בתוך דבריו, וז"ל הכוונה בהם שעם שמחת היום שישמח ישראל בעושי יהיה העסק בקצתו עסקי קודש, עכ"ל. כלומר דאע"פ שנצטוונו לענג את השבת בכל מיני מאכל ומשתה, ואילו בכל השבוע ראוי לפרוש מהם, מ"מ אין התכלית להתענג ולהנות בלבד, אלא ישמח שמחת היום וכו' ויהיה העסק בקצתו בעסקי קודש.

וכבר אמר הנביא (ישעיה א, י"ג י"ד) חודש ושבת קרא מקרא לא אוכל און ועצרה, חדשיכם ומועדיכם שנה נפשי היו עלי לטורח נלאיתי נשא. ובביאור הגר"א ביאר דהנביא תובע את ישראל על מה שלא עשו מצות עונג שבת כדת, ועשאוהו רק כדי להשתמש במצוה זו עבור עצמם, וזהו שהנביא אומר חדשיכם ומועדיכם דהיינו מה שעשיתם בשביל עצמכם אומר הקב"ה שנה נפשי, ע"כ תורף דבריו.

והנה כשקבעו חז"ל לקרות ההפטר בנביא, הי' זה להוסיף אחר קריאת התורה פסוקים מהנביאים, דברים המתאימים לאותה פרשה שנקראה לפני כן, וכיון שקבעו לקרות דברים אלו מנבואת ישעיהו בשבת שחל בו תשעה באב, אין ספק שהטעם לכך הוא, משום שראו חכמים ברוח קדשם שדברים אלו שהוכיח אותם הנביא, הם היו הדברים שגרמו לחרבן הבית, והם גם הסיבות לאריכות הגלות. והרי הנביא עומד ומוכיח חדשיכם ומועדיכם שנה נפשי וגו', וכפי מה שהבאנו מהגר"א, שיש תביעה על ישראל שלא קיימו מצות עונג שבת כראוי, היינו שלא קיימו במצוה זו כדי להתדבק בה, אלא שהעונג היה רק עבור עצמם, וכמו שכתב הספורנו הנ"ל אמנם כשלא תקראו אותם מקראי קודש, אבל יהיו מקראי חול ועסק בחיי שעה ותענוגות בני אדם בלבד, לא יהיו מועדי אבל יהיו מועדיכם שנה נפשי, ע"כ.

אלא שאין מעלה זו באה מאלוה, וצריך להתבונן הרבה כיצד אפשר להגיע אליה, ובפרט בני תורה, שעליהם מוטלת אחריות בדבר זה, כיון שלהנהגתם איך שלא תהיה לטוב או למוטב, יש לה השפעה על הציבור כולו, נמצא שגם דבר זה האם השבת והמועדים של הכלל כולו יהיו בכלל מועדי ה', תלוי הכל בציבור בני התורה.

השבת היא בכלל המועדים

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש אלה הם מועדי, ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש, כל מלאכה לא תעשו, שבת היא לה' בכל מושבותיכם (ויקרא כ"ג א-ג).

הנה מפסוקים אלו משמע שגם השבת היא בכלל המועדים, שהרי פרשה זו בעניני המועדים היא עוסקת, אלה **מועדי ה'** אשר תקראו אותם מקראי קודש, ומיד לאחר מכן נאמר ששת ימים וגו' וביום השביעי תשבות, משמע שהמועד הראשון הוא יום השבת.

מאידך מזה שהפסיק הכתוב לאחר פרשת השבת (פסוק ד') בפרשה פתוחה, ורק אח"כ נאמרו שאר המועדים, והקדים להם **אלה מועדי ה' מקראי קודש**, וממשיך לבאר שאר המועדים, משמע שהשבת חולק מקום לעצמו ואינו מכלל מועדי ה', ובודאי שכפילות פנים זו במהותו של יום השבת צריכה ביאור.

וכדי להבין דבר זה צריך ביאור בהקדם לזה המשמעות של **מקראי קודש**, ומצינו בספורנו (נפסוק ג') שכתב בזה וז"ל אחר שדיבר בענין הקרבנות ומקריביהם, שהכוונה בהם השרות השכינה בישראל וכו', דיבר במועדים אשר בשביתתם יכוין לשבות ממעשה הדיוט וכו', ולעסוק בכולם בתורה ועסקי קודש, כאמרו ששת ימים תעבוד וגו' ויום השביעי שבת לה' אלו קידש שתשבות ממלאכתך ויהיה עסקך כולו לה' אלו קידש וכו', אמר אותם מועדים שתקראו אותם מקראי קודש, פי' אסיפת עם לעסקי קודש וכו', עכ"ל. ביאר הספורנו שמקראי קודש פירושו, שיתאספו כלל ישראל כדי לעסוק בדברי קודש, ענינים רוחניים שתכליתם היא דבקות בה', וכמו שכתוב **שבת לה' אלו קידש**.

אבל אם ח"ו השבת אינה משמשת אלא לאמצעי למנוחת הגוף והנאותיו, הרי אינה נכללת בכלל מועדי ה', שהם נקראים מועדי, אלא היא בכלל מועדיכם שאותם הקב"ה מתאב, וכמו שכתב הספורנו בהמשך וז"ל אמנם כשלא תקרא אותם מקראי קודש, אבל יהיו מקראי חול ועסק בחיי שעה ותענוגות בני אדם

יחודיותה של השבת מכלל המועדים

אחר שנתבאר ענין מקראי קודש המשותף לשבת ולמועדים, עדיין עלינו לבאר את המיוחד את השבת מכלל המועדים. והנה החובת הלבבות כתב כהקדמה לשער הבחינה, שהקדים שער הבחינה לשער עבודת האלוקים, משום שא"א להיות עובד אלוקים בלי שתקדים לו שער הבחינה, כי ע"י הבחינה משיגים גבורת ה' והטבתו הגדולה, ומתוך כך מכירים טובתו, וזהו הכרח להיות עובד ה'.

ואמרתי כמה פעמים בשם מו"ר מרן המשגיח הגה"צ רבי אלי' לאפיאן זצוק"ל, על מה דאיתא במגיד מישרים, שאמר המגיד להבית יוסף שיקבע שיעור בכל יום מספר חובת הלבבות, ואמר מו"ר זצוק"ל שנתאר לעצמינו דאילו נמצא כתב יד ישן שאין המחבר ידוע לנו, ונמצא בו כתב הסכמה מהגרעק"א שבו הוא כותב שנשא ונתן עם המחבר וכל דבריו הם לאמיתה של תורה, בודאי יהי' ערך הספר רב מאד, כיון שהגרעק"א מעיד שכל דבריו הם לאמיתה של תורה, וכ"ש אילו נמצא כן מהרשב"א שבדאי כולן ירוצו ללמוד מספר זה, שהרשב"א העיד עליו שכוון לאמיתה של תורה, וא"כ על אחת כמה וכמה שאמר המלאך להבית יוסף ללמוד מספר חובת הלבבות דזוהי הסכמה מהרשב"ע שמה שכתוב בו הוא לאמיתה של תורה, וכמה עלינו לייקר ולהשתדל להתמיד בלימוד ספר זה.

ומאחר והחובת הלבבות אומר לנו שאי אפשר להיות עובד אלוקים בלי שתקדים לו ענין הבחינה שהוא

התבוננות בכל פרטי הבריאה וסדרי מעשה בראשית, מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך, בודאי שחיוב ההתבוננות הוא שער והקדמה לכל הרוצה לעלות בהר ה'.

והנה כדי לזכור את היציאה ממצרים קבעה התורה ג' רגלים בסדר השנה שהם זמני מיוחדים לתכלית זו, ואילו לזכירת מעשה בראשית יש לנו כחמשים שבתות בשנה. וביאור דבר זה הוא שזכירת יציאת מצרים שהיא אמנם יסוד אמונתנו, די לה בג' רגלים, ואילו ההתבוננות במעשה בראשית שהיא שורש האמונה, לשם כך צריך שבתות רבות משום שההתבוננות במעשה ה' וטובותיו התדירים הוא דבר שצריך חיזוק רב, כיון שבדרך הטבע אדם מתרגל למציאות מהר מאד, ונדמה לו כי כך מוכרח להיות ואי אפשר שיהי' אחרת, ולכן צריך לזה התעוררות תמידית שירגיש האדם בטובת הבורא בכל עת, ושמחמת כן הוא משועבד להיות עובד אלוקים.

נמצא שעיקר ושוורש השבת היא זכר למעשה בראשית, לעומת המועדים שעיקרם הוא זכר ליציאת מצרים, וזהו יחודה של מצות עונג שבת, להבחין ולהתבונן כמה גדלו וטובו של הקב"ה עלינו, ושברא בעולמו הרבה מינים וסוגי מאכלים שונים, והכל כדי להנות לברואיו.

ואכן מי שמתבונן בזה, וזאת מגמתו ומטרתו בבדוד השבת ועינוגו, הרי שהשבת שלו היא בכלל מועדי ה' ומקראי קודש.

קדושת השבת – סילוק רושם החטא

איתא בגמ' שבת דף י' ע"א, תניא נמי הכי לדעת כי אני ה' מקדשכם א"ל הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבתי שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם. ויש להבין כוונת דברי חז"ל, דאין נראה דכוונת הקב"ה היתה להודיע לישראל את הלכותיה של שבת, שהרי אין הבדל בזה בין מצות שבת לשאר מצוות שבתורה, והלא את כל התורה כולה קיבל משה מסיני ומסרה לישראל. אלא בהכרח שהכוונה כאן בהודעה זו היא, להודיע לבני ישראל את הקדושה שיש במתנת השבת, ואת זה צריך להודיעם, כדי שידעו מה יש באפשרותם לקבל ולהשיג ע"י מתנת השבת, וכמו שמדויק מהפסוק – לדעת כי אני ה' מקדשכם, זוהי המתנה טובה שנתן הקב"ה לבני ישראל.

על טיבה ומהותה של קדושה זו, ניתן ללמוד ממה שאמר חז"ל (שבת קי"ח ע"ב) כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, והיינו אם עשה תשובה וכמשי"כ הבית יוסף (בסי' רמ"א). באו חז"ל בדברים הללו לגלות לנו, שע"י שמירת שבת נמחקים מן האדם כל הרשימות והפגמים, שנעשו ע"י החטאים ועוונות שעבר עליהם, ונתנו דוגמא לכך שפילו זה שעבר על חטא עבודה זרה חלילה, דודאי שגם אחר שחזר בתשובה רושם החטא עדיין מבלבל במחשבתו, ומתוך כך הוא בא לידי הרהורי כפירה ומינות וספיקות באמונה, שכולן הן מסוג עבודה זרה רח"ל. ובזכות שמירת שבת מרפאים אותו מכל הרשימות הללו, וכן כתב מרן הסטייפלר זצוק"ל (נסי' חיי עולם ח"ב פ"ח), נמצא איפוא שהשבת היא רפואה לנפש, ואמצעי לטהר ולזכך מחשבות לבנו.

ואכן מסבה זו לבד עלינו לצפות ולהשתוקק במשך כל השבוע לקראת שבת קודש, שהרי בזכות שמירתה נתרפא ממחשבות זרות שקנו שבייתה בתוכנו, ומתוך כך יחזור אור האמונה ויזרח הלבבות, בפרט בדור זה שסובל כל כך מקלקול הדעת ובלבול המחשבות, אם זה בשעת תפילה או בשעת הלימוד, וכדי להשיג תועלת זו בשלימות, עלינו לחכות ולהתכוון בימות החול, מתוך התבוננות בערך השבת וצפייה לקראת שבת מלכתא.

וקדשתו כי את לזום אלו' הוא מקריב קדוש יהיה לך (כ"א זז)

עיי' רש"י שפירש וקדשתו על כרחו כו' הלקהו ויסרהו עד שיגרש, ובקדוש יהיה לך כתב נהוג בו קדושה לפתוח ראשון כו', והיינו קדוש יהיה לך כלומר שאנחנו ננהוג בו קדושה, ואמנם בגיטין נ"ט ב' יליף לה להא דלפתוח ראשון כו' מוקדשתו, וצ"ע מנ"ל לרש"י לפרש מקדש יהי לך.

ולענין קריאת התורה שכהן קורא ראשון כמש"כ בגיטין נ"ט, אם יש בביהכנ"ס רק כהן אחד והוא עולה תמיד ראשון ורוצים לפעמים לתת לאחר במקומו האם שרי לבקשו לצאת קודם הברכה, שמענו דהוי עובדא כזאת בבית הכנסת אצל מרן החזו"א זללה"ה ושאלו את מרן ז"ל ולא הוי נוחא לי' בזה והשיב (באידש) א שיינער "וקדשתו".

ולזום וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה וגו' (כ"ג י"ד)

עיי' רש"י דיש שלמדו מכאן שהחדש נוהג בחוצה לארץ, ולמעשה מרן החזו"א זללה"ה הקפיד מאוד על איסור חדש אפילו בחו"ל, ובקונטרס סדר השביעית שנדפס ממרן החזו"א בחייו על פיו ז"ל כתוב בסופו הערה נחוצה העתק מלשון החיי אדם בדבר איסור חדש ומובא שם שלרוב הפוסקים אסור מה"ת בין בארץ ובין בחו"ל ואפילו בתבואה של נכרים ולדבריהם דינו בכל דבר ככל איסורי תורה ואפילו פליטת כלים אוסר וכן הביא שם בשם הגר"א ז"ל שהי' מחמיר באיסור חדש ככל איסורי תורה ע"ש.

וידבר משה ואת מועדי ד' אל בני ישראל (כ"ג מ"ד)

במגילה ל"ב א' ת"ר משה תיקן כו' שיהו שואלין ודורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג, ובמתני' שם ל"א א' יליף מקרא דוידבר וגו' לענין קריאת הפרשיות במועדות וכפרש"י שם, ורש"י בדף ל"ב פירש שוידבר משה וגו' מלמד שהיה מדבר עמהן הלכות כל מועד ומועד בזמן להודיעם חוקי התורה ע"ש, ולכאורה היינו שמזה נלמד הא דתיקן שיהו שואלין ודורשין כו', ואפשר דתרת' שמעינן מיני', גם אקריאה, ומלישנא וידבר משה אל בני ישראל, אשואלין ודורשין, שהרי הוא דיבר עמהן כפרש"י הנ"ל, וא"נ דהקריאה אסמכתא ועיקרו שואלין כו', ולשון הרמב"ם בפרק י"ג מתפלה ה"ח ומשה תיקן להם לישראל שיהו קורין בכל מועד ענינו, ושואלין ודורשין כו', ואפשר דהיינו שמשה תיקן תרומתו, ויש לעי' דבשלמא הלכות פסח בפסח י"ל הלכות חמץ ומצה והלכות חג בחג עניני סוכה וד' מינים, ואפשר דגם דיני יו"ט השוים בשניהם, ואם חוה"מ מה"ת י"ל גם דיני חוה"מ, אבל הלכות עצרת בעצרת מאי ניהו הרי ליכא ב' רק דיני יו"ט ככל חג ומאי מיוחד בזה, ואולי ענין שתי הלחם וקרבתות. ויל"ע אם גם בפורים איכא להא דשואלין ודורשין.

הוצא את המקלל וגו' וסמכו כל השומעים את ידיהם על ראשו ורגמו אתו כל העדה (כ"ד י"ד)

פירש רש"י השומעים אלו העדים כל להביא את הדיינים, הלכות כל מועד ומועד בזמן להודיעם חוקי התורה ע"ש, י"ל משום שהם ג"כ שומעים מפי העדים והרי קורעין ולא מאחין, ואפשר שלא קיבלו עדות עד אחרי שנאמר למשה דין מיתה שהרי לא ידעו אם חייב מיתה כבפירוש רש"י, ולמה לשמוע סתם ברכת השם אם אינו בעונש ב"ד, ולא נוגע למעשה, ויש לעי' כיצד נתחייב מיתה הרי לא יכלו להתרות אותו כי לא ידעו אם חייב עונש ב"ד כלל, ואף אם הי' חבר ונימא דחבר א"צ התראה אבל הרי עדיין לא נאמר דינו עד עכשיו, וצ"ל דהכא כך הי' דינו ע"פ הנבואה כמ"ש וידבר וגו' הוצא את המקלל וגו' ומיהו אין זו הלכה לדורות, והרי לדורות נאמר לחוד ואל בני ישראל וגו', ועי' בדעת זקנים מבעלי תוס' ודבריהם ז"ל צל"ע וכבר כתבנו ליישב שהיתה הוראת שעה.

בשמעתא דרבי שמעון בר יוחאי שבת ל"ג

בעובדא דרשב"י וחבריו שברחו למערה

פתח ר' יהודה ואמר כמה נאים מעשיהן של אומה זו תקנו שווקים וכו', איתא בע"ז כ' א' דאסור ליתן להם חן מלא תחנם, ואולי הי' צורך מלכות, כי בלא"ה לכאורה למה דיברו כלל על ענין זה, ובשפ"א כבר העיר בזה ומה שתירץ הוא תמוה, ויש שהעירו במה דמצינו לפעמים בגמרא שבחים על עכו"ם כי ההיא דדמא בן נתינה בכיבוד אב ע"ז כ"ג ב' וכן ברכות ח' ב' בג' דברים אוהב אני את המדיים וכו' את הפרסיים וכו', ולפוי"ר הי' נראה דכל שהוא לצורך לנו ללמוד מזה ויש בזה תועלת ליכא איסורא וכעין מש"כ בחזו"א יו"ד ס"ה סק"ד בדורש טובת עצמו, וכעין הא דבגמרא ע"ז כ' א' שם ורב אודיי הוא דקא מודה וכו', ובחדושים ובאורים ע"ז כתב בהך דדמא בן נתינה לתרץ דלאחר מיתה שרי, (ועי' ע"ז י' ב' נתפרדה חבילה), וצריך בירור בגדרי ענין זה מה מותר ומה אסור, והוא נוגע מאוד למעשה, שלפעמים רוצים לשבח איזה הנהגה של איזו מדינה ללא צורך, או לומר ששר פלוני או נשיא ומלך פלוני טובים, ולכאורי' יש בזה נתינת חן, ומיהו לומר שהם עשירים טפי וכן שע"י עשירותם יצאו דברים גשמיים נחוצים אולי שאני, וצ"ב.

איסור לשון הרע בעובדא דרשב"י ויהודה בן גרים

פתח רבי יהודה ואמר כמה נאים מעשיהן של אומה זו תקנו שווקים תקנו גשרים תקנו מרחצאות נענה רבי שמעון בן יוחאי ואמר כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן הלך יהודה בן גרים וסיפר דבריהם ונשמעו למלכות וכו'. פירש רש"י שסיפר דבריהם לתלמידיו או לאביו ואמו ולא להשמיען למלכות ונשמעו על ידו למלכות, והנה הרמב"ם בפ"ז מהלכות דעות ה"ה כתב שהמספר דברים שגורמים אם נשמעו איש מפי איש להזיק חברו בגופו או בממונו ואפילו להצר לו או להפחידו הרי זה לשון הרע, ע"ש. וכתב הכ"מ שהוא בעובדא הנ"ל דיהודה בן גרים, והיינו דאיי"צ דוקא דבר של גנות וכן אם נגרם על ידו דהיינו שהגיע הנזק על ידי שהועברו הדברים איש מפי איש ג"כ חשיב לשון הרע, ובהלכה ב' שם כתב דלשון הרע הוא שמספר בגנות חברו ובעלי לשון הרע הוא שיושב ואומר כו' דברים של גנאי ע"ש, ובהלכה ג' שאין לו חלק לעוה"ב וכאילו כופר בעיקר ע"ש, ואפשר דעיקר החומר של האיסור ושיהי' מבעלי לשון הרע, הוא בדברי גנות, ומיהו אפשר שאין חילוק בדבר אלא דהכא אורחא דמילתא שהם דברים מקריים שלפעמים סיפר איזה דבר שגורם אם נשמעו איש מפי איש כו' משא"כ בגנות שפיר איכא בעלי לשון הרע העוסקים בכך, אבל ה"ה אחד שיושב ומדבר וגורם בלשונו נזקים וצרות ורגיל בכך הרי הוא ג"כ מבעלי הלשון הרע וצ"ע.

והנה בערכין ט"ז א' איתא כי אתא רב דימי וכו' כגון דמיקלע לאושפיזא וטרחו קמ"י שפיר למחר נפיק וכו' ושמעין אינשי ואזלין ואנסין ל"י, ולכא"י לדעת הרמב"ם הנ"ל הוא לשון הרע ממש כיון דגורם נזק, אבל בשע"ת לרבינו יונה ז"ל מפרש דזהו אבק לשון הרע, ולא מחשיב לגרם נזק כלשון הרע גמור, ואפשר דגם משמע ל"י הכי פשטא דגמרא דלאו דוגמא דלשון הרע נקט כאן ולומר ששייד גם בלא גנות איסור לשון הרע, אלא דאיכא סוד שאין לגלותו מטעם נזק ואף שכוונתו לשבחו כדאמר התם ניברכי' וכו', לא מדובשך ולא מעוקצך.

ואמנם מש"כ הכסף משנה מקור לדברי הרמב"ם מסוגיא דיהודה בן גרים כבר העיר בחדושים ובאורים פאה ס"י א' סק"י דנהי דלגרום נזק אסור וכן בההיא דאושפיזא הנ"ל, מיהו מאן לימא לן דחשיב לשון הרע כה"ג דליכא גנות, וע"ש מה שתירץ.

איסור ערלה באילן דרשב"י

איברי להו חרובא (ע"י המערה), ויש לעיין לפוי"ר למה אין כאן משום ערלה בכהאי גוונא, [עי' חזו"א יו"ד ריש ס"י ק"י דבשר שנברא אין בו דיני בשר דליהוי נבילה או אינה זבוחה]. ועי' בספר ד"א בפ"י ממעשר שני ה"ו שהעיר בזה.

ביציאת רשב"י מהמערה

איתא בשבת ל"ג דנפקו חזו אינשי דקא כרבי וזרעי אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה. ופי' רש"י דאפשר ע"י נכרים והקב"ה מחלק מזון וריוח לעושי רצונו, י"ל דרשב"י לשיטתו' בברכות ל"ה ב' דפליג אדרי' ישמעאל וקאמר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו' תורה מה תהא עלי' אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנאמר ועמדו זרים ורעו צאנכם וכו', וי"ל דהיינו דקאמר מניחין חיי עולם וכו' דהיינו דמוכח שאין עושין רצונו של מקום, וכמה מכוון לפי"ז לשון רש"י דאפשר ע"י נכרים וכו' לעושי רצונו, והוא גמרא דברכות הנ"ל דרשב"י קאמר לה, וכנראה שזו כוונת רש"י ז"ל, והרי כתב לעושי רצונו ומה הי' צריך לכך, אלא דאפשר ע"י נכרים אין ר"ל לשכרם לעבוד דא"כ שוב צריך מעות לשכרם אלא שמן השמים יתגלגל כך שיתפרנסו עושי רצונו בלא טורח כלל.

מערכי תורה

אמור

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

לאביו ולאמו לא יטמא

כתוב (כ"א, ב') כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו וגו'. הנה בכהן הדיוט הזכיר הכתוב קודם את אמו ואח"כ את אביו, ולהלן אצל כהן גדול כתוב ועל כל נפשות מת לא יבא לאביו ולאמו וגו', הזכיר הכתוב קודם את אביו ואח"כ את אמו. ויש לבאר החילוק דהנה באמת אמו היא ודאי, אבל אביו אינו אלא חזקה שהוא אביו, ובתורת כהנים איתא להדיא דהפסוק מדבר ממי שהוא רק בחזקת אביו, ואינו ידוע בודאי, מעתה יש לבאר דבכהן הדיוט שהכתוב בא להתיירו, איכא רבותא טפי באביו מבאמו, דאמו היא ודאי ואביו אינו אלא בחזקה, לכן הזכיר הכתוב תחלה את אמו ואח"כ את אביו, משא"כ אצל כהן גדול שהכתוב בא לאוסרו, בזה הוא להיפוך שהרבותא לאיסור היא באמו טפי מבאביו, ולכן הזכיר הכתוב קודם את אביו ואח"כ את אמו.

בית המקדש - בית מוכן לכהן גדול

הנה בדין כהן גדול כתוב (כ"א, י"ב) 'ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלוהיו', ומבואר דאם הכהן גדול יוצא מן המקדש יש בזה חילול המקדש, וצריך ביאור איזה חילול יש בזה שיוצא מן המקדש. וברש"י כתב מן המקדש לא יצא אינו הולך אחר המיטה. ודין זה שכה"ג אינו הולך אחר המיטה כמדומה שהוא רק איסור דרבנן שמא יטמא, וקרא דמן המקדש לא יצא אסמכתא בעלמא הוא. וצ"ב מהו כונת הפסוק. וגראה לומר בביאור הדבר, דהנה הרמב"ם (פ"ה מכלי המקדש ה"ז) כתב ז"ל, ובית יהיה לו מוכן במקדש והוא הנקרא לשכת כהן גדול, ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה או שעה או שתים ביום, ויהיה ביתו בירושלים ואינו זז משם. הרי דיש קיום דין של כבוד ותפארת, במה שהכ"ג יושב במקדש כל היום ואינו יוצא משם ולא זז משם. ויש לומר דזהו הדין דכתיב הכא בקרא דמן המקדש לא יצא, דהכהן מוזהר שלא לצאת מן המקדש, משום דביציאתו הוא מחלל את כבוד ותפארת המקדש. [ולפי"ז נמצא דמש"כ הרמב"ם שזהו כבודו ותפארתו לא קאי על הכ"ג, אלא שזהו כבודו ותפארתו של המקדש].

מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי

בפרשת המועדות בדין חג השבועות כתוב (כ"ג, א') 'וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם וגו', וכבר העירו המפרשים, למה דוקא הכא בחג השבועות, נאמר שהוא בעצם היום הזה, מה שלא כתב כן בשאר המועדים ובשבט. [זולת יום הכיפורים, ועיין ברמב"ן שעמד בזה]. ובחידושי מרן רי"ז הלוי ביאר על פי דעת הרמב"ם דאפשר לקדש החודש למפרע, ואפילו אם באו עדים בסוף החודש, חוזרין למנות לאותו החודש מיום שלוששים של החודש הקודם, ולפי זה נמצא דבשאר המועדות יוכל להיות דבעצם היום המקודש עדיין אין המועד קדוש כלל, דאם יבואו עדים לאחר שעבר המועד, ויקדשו את החודש למפרע, נמצא דהמועד היה בזמן שאינו קדוש כלל, משא"כ בעצרת, דבעצרת אין זמן המועד תלוי ביום החודש, אלא הוא תלוי בספירת חמישים יום מהבאת העומר, וכדתניא דעצרת פעמים ד', פעמים ה', פעמים ו', ונמצא שאינו תלוי אלא בקידוש החודש של חודש ניסן, ושוב אינו יכול להשתנות זמנו, [דבדברי הרמב"ם מבואר דרק אם באו בסוף החודש מקדשין למפרע, אבל לאחר שכבר עבר החודש ונקבע החודש שלאחריו, כבר אי אפשר לו להשתנות עוד]. ולפי זה פירש דזהו דכתיב וקראתם בעצם היום הזה, שבמועד זה דעצרת, הרי כבר בעצמו של יום מקודש המועד, משא"כ בשאר מועדות שאפשר שישתנה זמנם ואינם מקודשים, עכ"ד.

ויש לומר בזה בעוד אופן, דהנה מבואר בגמ' במנחות דף ס"ו ע"א, דבמצות ספירת העומר איכא תרתי, מצוה למימני יומא, ומצוה למימני שבועי. וגראה לומר דממילא גם בדין יו"ט דעצרת יש בו שני עניינים, ושתי תורות חג ביה, חדא דהוי יו"ט של יום אחד, מכא המצוה דמנין הימים, ועוד יש בו תורת חג של שבעה ימים, מכא המצוה דמנין שבועות, וכשם שבספירת הימים יש בסיום הספירה יום מיוחד, כן גם בספירת

השבועות, השבוע שאח"כ הוא מיוחד ליו"ט, וכמבואר בגמ' ר"ה דף ה' ע"א דכל השבוע הוא תשלומין לעצרת, שאם לא הביא קרבן, יכול להביא כל השבוע,

והנה יש לחקור בגדר ימי התשלומין, אי השישה ימים שאחר עצרת, הוי"ן ימי חול ככל שאר ימות השנה, ורק שניתן להקריב חגיגת היו"ט בהנך ימים, או דהוי חלות דין בעצם הימים, דמיוחדים ומקודשים המה לתשלומי חגיגתו.

והנה בגמ' שם איתא דילפינן דין תשלומין לעצרת מדתני רבה בר שמואל, אמרה תורה מנה ימים וקדש חודש, ומנה ימים וקדש עצרת, מה חדש למנויו, אף עצרת למנויו, ומייתי דמצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי, ופירש רש"י מה חודש קדושו אחד ממנויו וכו', אף עצרת הבאת קרבנותיה באחד ממנויה, והרי היא נמנית ע"י שבועים, שנאמר שבע שבתות תמימות תהינה.

ומבואר דדין תשלומין כל שבעה בעצרת, אין זה רק דין כלפי הגביר שיכול להשלים הבאת הקרבנות, אלא הוא דין בגוף הימים שהם ימים מקודשים לתשלומין, וכמו שיום החמישים מקודש בסוף הספירה, כן גם השבוע דבסוף הספירה מקודש להבאת הקרבנות.

מעשה יש לומר, דעל כן נקט הכתוב 'וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש', לומר, דאע"פ שבאמת כל השבוע מקודש, וכל השבעה ימים יש בהם דין יו"ט דעצרת, אבל מ"מ אין זה אלא לגבי תשלומין, דכל השבעה ימים מקודשין הם לתשלומין, אבל מקרא קודש אינו אלא היום החמישים, ולא כל השבעה ימים, ואינם אסורים בעשיית מלאכה, והאיסור מלאכה אינו אלא בעצם היום הזה.

מומין הפוסלין בקרבנות

הנה בדין מומין הפוסלין בקרבנות כתוב (כ"ב, י"ח - כ"א) 'אשר יקריבו לה' לעולה. לרצנכם תמים זכר וגו'. כל אשר מום בו לא תקריבו כי לא לרצון יהיה לכם. ואיש כי יקריב זבח שלמים לה' וגו' תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו' הנה חלקה התורה דין בעל מום בעולה ודין בעל מום בשלמים בציווים נפרדים, ציווי אחד לעולה וציווי בפ"ע לשלמים. וצ"ב אמאי חלקינהו לתרתי ולא כללם בהדדי, והרי כל שהוא מום בעולה, הוא מום בשלמים.

ונראה לבאר בזה, דהנה עולה אינה באה אלא מן הזכרים, אבל נקבה פסולה לעולה, והמקריב נקבה לעולה לוקה משום בעל מום, הרי דנקבה אינה רק דין פסול לעולה אלא היא גם נחשבת כבעל מום. [יעוי' תוס' תמורה דף ז' ד"ה אפילו]. א"כ נמצא דחלוק דין בעל מום דעולה משלמים, ושפיר חילקו הכתוב לתרתי.

ובאמת דבגוף הפסוק מבואר כן, דהרי בפסוק דעולה כתיב 'לרצנכם תמים זכר', וצריך ביאור מה ענין דין זכרות לדין בע"מ דבה איירי הקרא, ולמה הביא כאן בדין מומין את דין זכרות. והביאור בזה הוא משום דנקבה יש בה פסול דבע"מ, ע"כ שפיר שייך דין זכרות לדין בע"מ. ומבואר דקרא איירי להדיא בדין פסול בע"מ דנקבה, וזהו הרי רק בעולה ולא בשלמים, ושפיר חילקו הכתוב לתרתי.

'לשום לחם הם ביום הלקחו'

כתוב (כ"ד, י') 'ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי וגו'. וברש"י הביא דברי התורה כהנים, ויצא בן אשה ישראלית, מהיכן יצא, רבי ברכיה אמר, מפרשה שלמעלה יצא, לגלג ואמר, ביום השבת יערכנו, דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום, שמא פת צוננת של תשעה ימים, בתמיה.

ויש להתבונן, דלכאורה הוא יצא לגלג בשביל כבוד שמים, דאיך יתכן דהמלך יאכל פת צוננת של תשעה ימים, ולבסוף נהפך לקצה השני לבזות את השם באופן חמור ביותר, ואיך נתרדרר ונתהפך מלהיות מבקש כבוד שמים לגדף את השם.

אכן הביאור הוא שסוף מעשיו שגידף מוכיחים על תחילתו, שמתחילה כל טענתו לא היה לכבוד שמים כלל, ולא היה אלא מחמת רצונו לגלג על מצות ה', כי באמת אין בטענתו ממש, שהרי מפורש בגמ' בחגיגה דף כ"ו ע"א, שנס גדול נעשה בלחם הפנים, שכסדורו כך סלוקו, שנאמר 'לשום לחם הם ביום הלקחו', והרי שהיה הלחם חם ולא היה פת צוננת כלל.

וגם לפי דבריו שהייתה פת צוננת, הרי אין בדבריו ממש, שהרי איתא בזוהר הקדוש, שלכן הדין שיהא הלחם על השלחן כל השבוע, משום שהלחם הפנים, משפיע ברכה על התבואה של ישראל, וא"כ גם לפי דבריו, אדרבה נמצא שחזינן בזה גדולת ה' שכביכול ויתר על כבודו שיהא הלחם מונח שם בשביל תועלתן של ישראל, ונמצא שכל טענתו הייתה היפך האמת, ובעל כרחך שמלכתחילה לא בא לקנא לכבוד ה', אלא כל כונתו הייתה לגלג.

וכבר היה מעשה ברבנו הגר"ח זצ"ל, שבא לפניו אפיקורס אחד עם שאלות וקושיות על התורה, אמר לו הגר"ח, שדבריו אינם קושיות אלא תירוצים, שכל דבריו אינם אלא לתרץ את דרכו הרעה, וכדי להניח מצפונו הנוקפו, שהרי עוד לפני הקושיות כבר הלך בשרירות לבו, וכן הדבר גם בעניינו, שכוונת המלגלג הייתה רק לתרץ את רשעתו, אלא שהרשעים אינם שואלים שאלתם כדי לחפש האמת, אלא רק לטעון דברים שחושבים להשקיט את נפשם ולתרץ את עצמם.

הלשיב נביש

אמור

מוֹסְרֵי התורה ממורינו המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

חיזוק במעלת התורה

אחר שמראה על עצמו שאין רוצה לקיים רצון הש"י וזהו עדות שקר שמעיד על עצמו וכו' וכתב בספר חרדים דמזה נלמד כשאומר ואהבת את ה' יראה להכניס אהבת הש"י בלבו שלא יהיה כדובר שקר ח"ו (כה, ד). ובשמי"ה"ל כ' הח"ח בענין אהבת ה' י"ת וז"ל: וטוב שיראה להתבונן בזה אחר התפילה קודם שיכנס לביתו לאכול דומיא דשאר מצוות המוטלות על האדם כמו תפילין או לולב ומיניו בסוכות דאינו אוכל קודם שיקיימן (שמי"ה"ל חותם הספר ח"ב פ"ב).

כדי להגיע לאהבת ה' מצאנו שני דרכים בדברי הרמב"ם, במק"א כתב: המצווה השלישית היא שציונו לאהבו יתעלה וזה שנתבונן ונשכיל מצוותיו ופעולותיו עד שנשיגהו ונתענג בהשגתו תכלית התענוג וכו'. ולשון ספרי לפי שנאמר ואהבת את ה' אלקיך, איני יודע כיצד אוהב את המקום, תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום על לבבך, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם, הנה בארנו לך שבהתבוננות תעלה בידך ההשגה ותגיע ההנאה ותבוא האהבה בהכרח (ספה"מ ג). כלומר שע"י שאתה עמל בתורה אתה מכיר באהבת ה', ובמקום אחר כתב הרמב"ם: והיך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואי הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות. (יסוה"ת ב, ב).

ולכא' היה נראה שאלו שני דרכים להתבוננות באהבת ה' ע"י התורה וע"י הבריאה, אולם נראה לומר שהכוונה בהתבוננות בתורה היא עצם הבריאה של התורה ומלבד מה שע"י קדושת התורה אפשר ג"כ להגיע לאהבת התורה אולם כדברי הרמב"ם ש"כ שנתבונן ונשכיל מצוותיו ופעולותיו כלומר כאותה התפעלות מעצם הבריאה כך יש להתפעל מהתורה הק' וע"י להגיע לאהבת ה'.

(וכדי להתבונן ביופי הבריאה כדאי לעיין בשער הבחינה וכן בדברי החזו"א באמונה וביטחון שעוסקים ביופי הבריאה).

ואחר שמתבוננים ומגיעים להכרה ביופי וברחמים שבבריאה, (הרי אנו אומרים 'המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים' כלומר שבעת זריחת השמש היא מאירה לאט לאט כדי שלא יהיה קשה לעיניים וזה רחמים), שוב עלינו להתבונן מהי הסיבה שהקב"ה ברא כזה עולם יפה.

אין טוב אלא תורה

והנה ידועים דברי הרמח"ל: כי הקל ית"ש הוא תכלית הטוב ודאי. ואמנם, מדרך הטוב הוא להטיב, וזה הוא מה שרצה ית"ש לברוא נבראים כדי שיוכל להטיב להם, כי אם אין מקבל הטוב אין הטבה (דע"ת יח). ואין טוב אלא תורה ורק ע"י לימוד התורה נוכל לקבל את ההטבה, ואין לשער את השפע של ההטבה מאתנו ית", ואם אנו מרגישים שחסרה לנו ההטבה הרי"ז מפני שהחטאים גורמים לכך.

נחום איש גמזו היה אומר, והנה אם הכל היה טוב לא היה

אנו עומדים בימים שבין פסח לעצרת והם ימי הכנה לקבלת התורה, ימי עלייה ברוחניות, מיום ליום צריך לעלות עוד דרגה ועוד עליה עד שמגיעים ליום המיוחל, יום הנספך.

ראשית כל צריך להתבונן במעלת הימים הגדולים הללו, בחשיבותם ובתכלית דרכי ההכנה ועצות להיות ראויים לקבלת התורה, ומלבד מה שאנו זקוקים להכנה לקבלת התורה הרי צריך להתבונן במעלת התורה וכן התורה, וכמה שנדע יותר ויותר את המעלה הגדולה הזו, כך נחפש יותר להגיע לדרגה זו, ואמנם הדברים ידועים אבל נחדד, כי לפעמים מרוב הרגל אנחנו יכולים לשכוח גם דברים פשוטים אלו, וכבן מלך ששוכח מרוב שגרת החיים שהוא בן מלך.

נתחיל במשל שהמשיל הח"ח על אדם שהלך לחייט כדי לקנות בגד יפה, בהגיעו הוא מבקש מהחייט בגד שיתאים למידותיו וכן שיהיה טוב ויפה, החייט מצידו מהלל ומשבח את טיב הבגד וכן כמה שזה תואם אותו וכו', ואכן החייט מבין היטיב בבגדים, אולם זה הקונה אינו בטוח שהחייט רוצה דווקא את טובתו, משום כך הוא הולך לאביו שיעצ לו אם הבגד תואם אותו, והנה אביו ממליץ לו לקנות, אבל עדיין מי אמר שהאבא מבין בטיב הבגד, יתכן שרק רואה שזה לבוש עליו היטיב, והענין הוא שהחייט מבין בסחורה אבל אין הכרח שרוצה בטובתו ואביו שרוצה בטובתו אין הכרח שמבין בסחורה, אולם אם האבא הוא חייט גדול שמבין בבגדים אזי זה ממש מפליא, היות שהוא יודע בטיב הבגד וכן רוצה בטובת בנו. אומר החפץ חיים, הקב"ה יוצר הכל הוא ברא את העולם, אבינו שבשמים אומר עלינו בני בכורי ישראל, מי עוד רוצה בטובתנו ומבין בטובתנו כהקב"ה, והוא מבקש כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזובו (משל"ד ב).

חובת ההתבוננות לצאת משגרת החיים

הדבר הראשון שאדם צריך להתבונן הוא לא לחיות בשגרת החיים, לחשוב מה אני עושה, ומה התפקיד שלי בעולם, וכדברי הרמח"ל: הלא האדם רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקי, עסקי חיי שעה, ולמה לא ישים אל לבבו אפילו שעה אחת גם לזאת לחשוב מחשבת ממש, מה הוא, ולמה בא לעולם, או מה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ומה יהיה סוף כל עניניו, זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה ופעולתה גדולה, ופריה רב שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות לחשוב רק על הענין הזה שאמרתי. (דרך עץ חיים ג).

אדם ביקר ולא יבין נחשב כבהמות ידמו (תהלים מט כא), בהמה לא עושה חשבון מה תפקידה בעולם, אבל האדם מחוייב לערוך חשבון מה תפקידו בעולם, ומעבר לזה כמה הוא עומד בתפקידו.

והדבר הראשון שעלינו להתבונן הרי"ז באהבת ויראת ה', ועל ידי ההתבוננות בבריאה עצמה אפשר להגיע לזה, ובמשנ"ב הביא את דברי החרדים על אהבת ויראת ה': אמרינן בגמרא כל הקורא ק"ש בלי תפילין הרי הוא כאלו מעיד עדות שקר בעצמו ח"ו ופירשו בתוספות לפי שאומר וקשרתם לאות וגו' ואין קושר ואף שבדיעבד יצא ידי ק"ש מ"מ יש לו עבירה מצד

אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין

והנה הגמ' בשבת אומרת: אמר חזקיה מאי דכתיב משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה, ולמה יראה כדר"ל דאמר ר"ל מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי, ה' יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו (שבת פח א).

אין לנו השגה בזה, אבל הבריאה עמדה בפחד מה יהיה אם בנ"י לא יקבלו את התורה, שאז לא יהיה קיום לעולם, והבריאה הרי רוצה קיום ומשום שהבריאה היא כבוד שמים, ומצאנו בכ"מ את הרצון הזה של הבריאה שיהיה לה קיום, וכגון במעשה של רבי פנחס בן יאיר: הוה קאזיל לפדיון שבויין פגע ביה בגינאי נהרא, אמר ליה גינאי חלוק לי מימך ואעבור בך, אמר ליה אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה אני ודאי עושה, אמר ליה אם אי אתה חולק גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם חלק ליה (חולין ז א), ואנו רואים שהנהר פחד מזה שלא יהיה לו יותר קיום, וכן בגמ' בע"ז (יז א) בההיא דרבי דאלעזר בן דורדיא שביקש רחמים משמים וארץ ומהרים וגבהות וכולם ענו לו עד שאנו מבקשים עליך, נבקש על עצמנו.

ונתאר לעצמנו את הרי ירושלים הגבוהים או הרי הגליל שהם הרים גדולים וגבוהים במיוחד, ורק נחשוב שכל הזמן הם עסוקים בכך שהם רוצים קיום והם היו במתח אם בנ"י יקבלו את התורה או לא, וכשענו ישראל נעשה ונשמע, שקטה, נהיה מצב של שמחה, ההרים והגבהות יפצחו לפניהם רינה, וזה נמשך גם היום שכל הקיום לעולם הוא בזכות התורה.

ועל בן תורה לדעת שזה תפקיד גדול שיש לו, שכלל שילמד יותר הוא מביא ברכה לעצמו ולעולם כולו, ולעת"ל הכל התבאר היטיב, ועצם לימוד התורה הוא התכלית, אם שואלים משהו מה אתה עושה, הוא צריך לענות אני מביא חיים לעולם, ולפום צערא אגרא, הבנייה היא יותר חזקה כשיותר קשה ללמוד.

וזו עבודה גדולה והתבוננות עצומה לדעת מה תפקידנו, הייתה לי הרגשה שאפשר להמשיל משל לילד קטן שמתעורר בלילה ובוכה, והוא לא יכול לומר על מה הוא בוכה, אבל האמת שהוא רוצה לשתות, והאם יעלה על הדעת שבגלל שאינו מבקש ההורים לא יתנו לו, כך הם כל החילוניים, הם לא יכולים לצעוק אבל בתוך תוכם הצעקה שלהם היא, תלמדו עוד ועוד, כי זה מוסיף לנו חיים.

ונסיים, אחר שנדע מעלה זו, נצטרך להוסיף עוד ועוד בלימוד התורה, ר"מ אומר כל הלומד תורה לשמה זוכה וכו' נקרא רע אהוב משמח את המקום והלוואי שאדם יזכה שאחר מאה ועשרים יהיה כתוב לו על המצבה משמח את המקום, (רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל היה בקבר של משהו והיה כתוב שם הרבה תארים והוא אמר הרי זה עולם האמת, ולא היה צריך להוסיף מילה אחת, הרי שם אין חכמות וזה בושא גדולה), יש דרגות בלימוד לשמה אבל אם לומדים לשמה זה משמח את המקום, ומסביר המדרש שמואל שהיות והקב"ה ברא את העולם להיטיב והכל זה ע"י התורה אז מי שלומד תורה הוא משמח את הקב"ה שעי"ז הוא יכול לעשות טוב בעולם, וממילא הוא גם משמח את הבריות.

אשרנו מה טוב חלקנו שאנו יכולים להיות האחרים והמצילים של הדור, ולעשות נחת רוח לבורא ע"י עמל ויגיעה, והבא ליטהר מסייעים אותו והקב"ה יעזור שנוכל ללמוד מתוך חשק ושמחה ושתמיד נוכל לעשות נחת רוח להקב"ה.

צריך לומר זאת, אלא ביאור הענין שאנו מאמינים שגם מה שנדמה כרע הוא גם לטובה, וכדברי הרמח"ל במכ"א: ואמנם ידענו באמת שאין חפצו של הקב"ה אלא להטיב, והנה הוא אוהב את ברואיו כאב האוהב את בנו, אלא שמתעם האהבה עצמה ראוי שייסר האב את בנו להטיבו באחריותו, וכעניין שנאמר כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסוך. ונמצא שהמשפט והדין עצמו ממקור האהבה הוא נובע, ואין מוסרו של הקב"ה מכת אויב ומתנקם אלא מוסר אב הרוצה בטובת בנו. (ד"ה ח"ב פ"ח).

הקב"ה רוצה שהטוב יהיה בגלוי אבל זה תלוי בנו, והטוב הוא רק ע"י עסק התורה, כי לקח טוב נתתי לכם, טוב הוא ע"י עמל ויגיעת התורה, קיום המצוות ועבודת המידות, ולמעשה העולם הבא הוא כולו טוב, אבל אנו מבקשים שגם בעולם הזה יהיה טוב כדי שנוכל לעבוד ולהגיע לעולם הבא.

וכבר מצאנו בכמה מקומות שהחטאים גרמו לסילוק הטוב, אצל אדם הראשון נאמר בחז"ל: אדם הראשון מיסב בגן עדן היה והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו יין. (סנהדרין נט ב), ולאחר החטא הפסיד כ"ז, וכן מצאנו בגמ': העיר ר' יהושע מיום שחרב בהימ"ק אין יום שאין בו קללה ולא ירד הטל לברכה וניטל טעם הפירות ר' יוסי אומר אף ניטל שומן הפירות (סוטה מח, א). ובכתובות: רבי חלבו ור' עזירא ור' יוסי בר חנינא איקלעו לההוא אתרא אייתו קמיהו אפרסקא דהוה כאילפס כפר הינו, ואילפס כפר הינו כמה הוי ה' סאין אכלו שליש והפקירו שליש ונתנו לפני בהמתן שליש לשנה איקלע ר' אלעזר להתם ואייתו לקמיה נקטו בידיה ואמר ארץ פרי למלחה מרעת יושבי בה. (ק"ב, א).

העיר לי חכ"א שרש"י עה"פ בבראשית טרפה לא הבאתי אליך אנכי אחטנה וכו' (לא לט) כתב: לשון קולע באבן אל השערה ולא יחטיא, אני ובני שלמה חטאים, חסרים אנכי אחסרנה אם חסרה, חסרה לי, וכו', ואנו לומדים מכאן שמשמעות המילה חטא היא חסרון, כלומר שהחטא מחסר בבריאה, וייסורים הם לטובה כדי לכפר על החטא ובכך להשלים את החסרון.

אם בחוקותי תלכו וכו' ונתתי גשמכם בעתם, אומר רש"י אם בחוקותי תלכו - שתהיו עמלים בתורה, כלומר שע"י עמל התורה זוכים לגשמים בעתם, וחלילה אם חסר בעמל התורה יבואו הקללות, והתכלית הוא עבור ישראל שיעסקו בתורה, וכל האומות זוכות בזכות ישראל, וכדברי הגמ' בהחליל שהגויים לא יודעים כמה שהם הפסידו מחורבן הבית. אדם צריך לדעת מהו התכלית, וכשאדם לומד הוא מביא ברכה וישועה לעולם, ויש אחריות גדולה על כל בן תורה שהוא יידע שמביא טובה וברכה לעולם.

ובדברים אלו ניתן לבאר את דברי הגמ' בסנהדרין: אפיקורוס כגון מאן אמר רב יוסף כגון הני דאמרי מאי אהנו לן רבנן לדידהו קרו לדידהו תנו (עט ב). - הוא לא מבקש לסגור את הישיבות אלא אומר מאי אהנו ליה רבנן ואינו מבין שכל זכות הקיום היא מתורתם, והגמ' שם מוסיפה שלא זו בלבד אלא הוא מגלה פנים בתורה: דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי אמר רב נחמן בר יצחק מהכא נמי שמע מינה שנאמר ונשאתי לכל המקום בעבורם (שם).

ומעניין שבד"כ בפסוקים שיש פשט ודרש מביא רש"י את הפשט ואח"כ דרש, אולם בפסוק בראשית ברא הביא רש"י: אין המקרא הזה אומר אלא דורשני כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה א ו) בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו (משלי חב), ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו (ירמיה ב א), ואם באת לפרש כפשוטו וכו'. פסוק זה צועק שידרשו אותו שכל הבריאה היא בשביל ישראל והתורה.

וממילא מי שלומד תורה הרי הוא מקיים את תכלית הבריאה, ואם לא הוא מבטל את התכלית, ודבר זה הוא אחריות גדולה וגם זכות עצומה.

מתוך שיחה בהיכל הישיבה - תורגם מאידיש כפי הבנת הכותב

לעילוי נשמת
הגאון רבי משה פינקל זצלה"ה
בן מרן הגה"צ רבי חיים זאב זצלה"ה
מראשי ישיבת מיר

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת מינה בת הגאון רבי יצחק אליעזר
הלי זצ"ל

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

ממורינו ראש הישיבה הגאון ר' ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

נגיעות האדם, וחשיבות הקבלה מרב

יראו לו דברים אחרים שבהם הוא כן עשה וכן פעל, ועל כרחך שלא הדעת היא שהובילה אותו אלא רק הרצון הולך אותו שולל, ואין מי שיוכל לעמוד בתוכחה שכזו, או לנו מיום הדין או לנו מיום התוכחה. ועל פי זה מדוקדק היטב מה שכתב המדרש שיוכחו כ"א 'לפי מה שהוא' בדוקא, לא תוכחה בעלמא אלא הוכחה מהאדם עצמו מיניה וביה, איך במקום אחד חשב כך ולפתע במקום אחר חשב אחרת.

ובענין ראיתי פעם בתפילת ערבית בליל שבת, איך שאב אחד קורא בעלון מסוים תוך כדי התפילה, ולפתע הוא הבחין שהבן שלו ג"כ קורא עלון בתוך התפילה. ומיד הוא נתן לו כזו סטירת לחי... ותמהתי אל ליבי היאך יתכן שאצל בנו הוא מקפיד שלא יעשה כדבר הזה ואילו עצמו עצמו לא אכפת לו, אן כן היא דרך האדם, כשהוא קרוב אצל עצמו יש לו ק"נ טעמים להתייך אך כשאין הדבר נוגע לו פתאום הוא נהיה מחמיר...

ואצל כל אחד ואחד יראו לעתיד לבוא איך בענינים מסויימים הוא היה קל נכשר וגייבור כארי ואילו במילי דקדושה צלי ולעי, וכך ייווכח לדעת שבאמת הוא לא היה חלש וחסר כוח, ובאמת לא היה לו שום הוראת היתר, ורק ליבו אנסו במקרים שבהם הוא לא רצה. כי אכן אין לך אדם שנקי לגמרי מפניות זרות ומכל מיני נגיעות מנגיעות שונות, ובכל פעם ופעם אין לו לסמוך על עצמו אלא לדעת שמא יש כאן איזה משהו אחר שמניעה אותו לחשוב את מה שחושב ולעשות את מה שעושה.

וידוע המעשה בהגאון רבי חיים מוולוז'ין שעלה במחשבה לפניו לפתוח ישיבה לכל מבקש ה' ובא בהתלהבות לפני רבו הגר"א זי"ע לשטוח את רעיונו, אולם הגאון שתק ולא השיב לו, ולמים שוב עלתה לו מחשבה זו ובא שוב לפני הגר"א ואז שינה הגאון וענה לו שודאי וודאי כן יעשה, ושאלו הגר"ח מה יום מיומיים, מדוע בפעם הראשונה לא הגיב לו ואילו בפעם השנייה הסכים עם דעתו, ואמר לו הגר"א שבפעם הראשונה בא בהתלהבות ובחשך גדול ואז היה חשש שמעורבת כאן עצת היצר שמניעה אותו לעשות כן, אולם בפעם השנייה שבא בלי אותה התלהבות אז ודאי שכוונתו טהורה לגמרי לשם שמיים...

והעצה להנצל מכל הנגיעות הרבות אשר ביקשו כל בני אדם, היא לא לפסוק דברים על דעת עצמו שאז כאמור יש בכה"ג דין קרוב, אלא להוועץ ברבותיו שנקיים כלפיו מכל נגיעה כל שהיא, וכך יצלח וירכב על דבר אמת. וכן כתב רבינו יונה על המשנה קנה לך חבר (להלן מ"ו), שאחת המעלות בקניית החבר היא שלחבירו אין את אותן הנאות שיש לו, וממילא יוכל להוועץ בו ולכוון אותו בדרך נקיה מנגיעות, ולפי זה לכאור אם באמת יש לחבר את אותן נגיעות שלו אין כל מעלה בחבר...

ועל אחת כמה וכמה הדברים קיימים בעשה לך רב, שמלבד זאת שאינם גרועים מחבר הרי בנוסף הם כבר נתנו בדרכי החיים ויש להם הבנה מעמיקה הרבה יותר מאשר נער צעיר (ובדרך צחות שמעתי פעם מפי הגר"ר יצחק זלניק ז"ל, שזה ודאי שכל הצעירים חושבים את עצמם ליותר חכמים מהמבוגרים, אולם בעצם הם היו חושבים את עצמם גם ליותר מבוגרים מהמבוגרים, אלא שהם לא רואים בכך מעלה...). וכאשר אדם נועץ ברבותיו אשר מבינים ומנוסים יותר ממנו ולא רואה דין לעצמו, הרי הוא מודרך בדרך אמיתית וישרה ולא נכשל בדרך עיקש ועקלתון...

שם. והוי שותה בצמא את דבריהם.

כתב רבינו יונה "מי שהוא שבע מדברי תורה ואין חפצו בהן אפי' אומרים לו מרגליות בתורה תבוס אותם נפשו, והרעב מהם ומתאוה לשמעם אפי' אומר לו דבר בלא טעם ימתק בפיהו וישמח בו, שהוא יודע שהוא אמת אחר שרבו אמרו".

ויסוד גדול מתבאר לנו מדברי רבינו יונה אגב אורחא, שהרעב לדברי תורה ימתקו בפיו דברי רבו הואיל "שהוא יודע שהוא אמת אחר שרבו אמרו". דהיינו שהתלמיד צריך להכיר במעלת רבו ולהאמין במה שהוא אומר לו, ולדעת נאמנה שאם רבו אומר אז כך היא האמת.

תופעה מצויה היא אצל צעירים, שחושבים את עצמם לחכמי הרזים אשר אין חכמים מהם, וכאשר הם שומעים סברות מרבותיהם הם נוטים לזלזל בהם ולא להעמיק ולהבין את הדברים, עד שלעיתים אף בלי קושיא מסויימת או קושי בהבנה התלמיד מבעט בדברי רבו, ולו בגלל שעצם הדברים אינם נראים או מוצאים חן בעיניו.

אך לשנתבונן בדבר נבחין שדבר פלא הוא זה, וכי מפני מה התלמיד חכם גדול הוא עד כדי כך, אם משום שלמד משך כמה שנים והבין כמה סברות - הרי רבו עשה את אותו הדבר וביתר שאת משך שנים רבות הרבה יותר, ועל מה ולמה הרב ייחשב לפחות חכם מהתלמיד, כשבנוסף לכל הוא גדול

פרק א' משנה ג'. אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ויהי מורא שמים עליכם.

הרמב"ם בפיה"מ כאן הביא מחז"ל את המעשה בשני תלמידיו של אנטיגנוס, צדוק וביתוס, ש'כאשר שמעוהו שאמר זה המאמר, יצאו מלפניו, ואמר אחד מהם לשני: הנה הרב כבר ביאר בפירוש שאין שום שکر ולא עונש, ואין שום תקוה כלל, כי לא הבינו כוונתו עליו השלום. ונתחברו זה לזה, ופרשו מן התורה, והתקבצה לזה כת ולזה כת, יקראום החכמים צדוקין ובייתוסין'.

וביאר שם הרמב"ם שכוונת הצדוקין והבייתוסין היתה לעקור את כל התורה כולה, אך היות שידעו שהדבר לא יתקבל בלב העם ציירו כאילו הם מאמינים בתורה וחולקים רק על קבלת החכמים, וכך על ידי זה קיוו שתתבטל ממילא כל התורה רח"ל ולא יישאר ממנה דבר.

אמנם עצם המעשה תמוה הוא, וכי תלמידיו של אנטיגנוס היו עמי הארצות גמורים שלא ידעו לפרש מילין כפשטן, הלא אנטיגנוס אמר רק לא לשמש את הרב 'על מנת' לקבל פרס, ולא אמר חלילה שאין פרס. מה גם שאפילו אם לא הבינו את כוונתו היו יכולים לבוא ולשאלו למה התכוון, ואיך כבר בגלל משפט אחד עזבו אותו ועקרו את הכל, עד שהיה מספיק ש'יאמר אחד מהם לשני' ומיד הלה הסיק מזה שאין שום תקוה כלל...

וכיוצא בזה צריך מובן מה שמצינו אצל עשו שרצה להרוג את יעקב מחמת הברכות שקיבל מיצחק, והדבר חסר פשר, כי אם אכן האמין עשו שהברכות יתקיימו הרי לא היה שייך שיעקב ייהרג, שכן כיצד יתקיים אם כן הוה גביר לאחיק וישתחוו לך בני אמך וכו', ואם לא האמין בברכות מה היה צריך מעיקרא להורגו.

אלא יסוד גדול טמון כאן, שדרך האדם להאמין במה שהוא רוצה להאמין, אך במה שאינו רוצה להאמין הוא לא מאמין. לכל אדם יש נגיעות ונטיות נפש שמובילים אותו לחשוב את מה שהוא חושב, ופעמים רבות דעותיו אינם נובעות מחכמה או משכל ישר אלא מרצונות סמויים, חשקים, תאוות שונות ותו לא.

אצל צדוק ובייתוס כבר היתה מלכתחילה טינא בליבם, ובתוך תוכם היה רצון לעקור את הכל ולכפור במה שקיבלו, אלא שלא מצאו לכך סיבה מספיקה. מיד כאשר היה להם איזה משפט כלשהו להתלות בו נתחברו זה לזה ופרשו מן התורה, והכפירה שבליבם הובילה אותם להבין בדברי אנטיגנוס שאין שکر ואין עונש ואין שום תקוה.

וכך גם אצל עשו, אמנם מלכתחילה הוא האמין בברכות וחשב שהם יתקיימו, אלא שאמונה זו עצמה גרמה לו לשנוא את יעקב שנאה עזה ולרצות להורגו, ואותה שנאה הובילה אותו להאמין שאדרבה, הברכות לא יתקיימו. וכך כעת ליבו משכו להאמין שהוא יצלח להרוג את יעקב, מחמת אותה נגיעה של עכשיו.

ובמדרש מצינו "ולא יכלו אחיו לענות אותו, אבא כהן ברדלא אמר אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, יוסף קטנן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, הה"ד ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבוא הקדוש ברוך הוא ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא, שנאמר (תהלים נ', כ"א) אוכיחך ואערכה לעיניך, על אחת כמה וכמה".

ודברי המדרש אינם מובנים לכאור, באיזו תוכחה הוכיח יוסף את האחים עד שלא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, הן כל מה שאמר להם היה רק 'אני יוסף העוד אבי חי'.

ומבארים בזה, שיוסף לא בא לשאול באמת האם אביו חי, שהרי כבר לפני זה שאל אותם על זה והשיבו לו, אלא כך בא לומר להם, הלא אתם עצמכם אמרתם שהסיבה שמחמתה אתם מוכרחים להשיב את בנימין היא פן ימות אביכם, ואם כן - אם באמת אתם חוששים לחיי אביכם - איך מתחילה כשמכרתם אותי לא חששתם פן תמצאו ברעה אשר יקרה את אבי, הלא אני יוסף, ועוד אבי חי. ועל כך נבהלו האחים ולא יכלו לענות אותו, כי יוסף הוכיח וערך לעיניהם (לפי דרגתם כמובן) את הסתירה שהם נמצאים בה, שאינם באמת חוששים לחיי יעקב אלא אימתי שהדבר כדאי להם, וכאשר הרצונות שלהם אומרים אחרת לא אכפת להם כביכול ממה שיקרה.

ומכאן הוציא המדרש שלעתיד לבוא יוכיחו כל אחד 'לפי מה שהוא', כי גם אם האדם יאמר תירוצים שונים מדוע עשה כך ולמה לא עשה אחרת,

וכולם ניסו להבין מה בדיוק אמר ולמה התכוון - למה אמר כך ולמה לא אמר אחרת, עד שעוד כמה ימים אחר כך כולם היו עוסקים במה ששמעו בשיעור כללי. והדבר היה פשוט וברור שזוהי הצורה לגדול בהבנת התורה, להשתדל בכל היכולת להבין את כוונת הרב ולקלוט מה השתנה בין מה שאמר למה שאני הצעיר חושב, וכך לפתח את ההבנה על פי הבנת הרב, אשר גדולה הרבה יותר מהבנת התלמיד. ברור שהתלמיד צריך לנסות להבין את הדברים מעצמו, וכך הוא יוכל לפתח את הבנתו שלו, אך הדרך לזה צריכה להיות על ידי השמיעה מהרב, שיכוון אותו בדרך הנכונה. אך בשביל זה יש קודם כל להתבונן בשכל פשוט ולהכיר במעלתו של הרב וכמה הפרש יש בין הרב לבין התלמיד, וכך להתעלות בדרכי ההבנה על פי ההבנה שאליה הוא זכה.

בענייני השעה והזמן

"אין אומתנו אומה אלא בתורתה"

הובנתו להיבדל מהנעשה בין אנשי הממשל בארה"ק, והיחס הנכון להסתתה נגד החרדים לדבר ה'

והרי זה כמו שנתעניין ונכניס את ראשו ורובנו למצב הפוליטי במדינה נידחת באפריקה. אנחנו מצידנו שוכנים כעם לבדד, שבלית ברירה נאלצים להיות תחת שלטון כפרי המנוגד לכל חיינו ולכל ערכינו, ואם כי אין מנוס לחיות כך, מה לנו להתעסק באותם חוטאים.

שמעתי, שלאחרונה ישנו שוטה אחד מאותם אלו שפוער את פיו בדברי הסתה איממה על הציבור החרדי ורוצה לקיים בנו "לשלח אותו לעזעזאל המדבר", והאמת שכל מי שיוצא לרחוב יכול לראות במוחו את השנאה העזה שיש לכל חילוני נגד שומרי התורה והמצוות. אף אני רואה זאת מדי פעם כשאני נקלע למקומות כגון אלו, ולא ניתן להכחיש את התיעוב המופלג שרוחשים החילונים לחרדים. יש כאלה שממש מזועזעים מההסתה, ומציק להם שכך מחרפים נגדם.

אבל האמת היא, שעלינו להכיר טובה גדולה לאותו מסית ומדיח, ולהודות לרבש"ע על השנאה ששונאים אותנו. הרי אין לנו דבר טוב מזה, וזה הדבר ששומר עלינו כעת מלהתקרב אליהם. ראה הבורא ית' שאנו חיים בתוך מדינה המנוגדת בעצם הווייתה ליהדות, ומשום כך ריחם עלינו ברוב חסדיו ושלח לעמי הארצות את השנאה לתלמידי חכמים, בכדי שנגיש בחוש עד כמה אנו עם נפרד ומבודד שלא שייך אליהם אף לא בקשר דק.

אף בימים מקדם, בזמן המהפכה הצרפתית, נרעדו גדולי ישראל וחרדו בכל נפשם מגזירת ה'אמנציפציה', שנועדה לשבר את המחיצות המבדילות בין היהודים לנכרים ולקרב אותם אליהם ולתרבותם. כבר בתחילת הגזירה הם צפו מראש שמצב זה יגרור בעקבותיו חורבן לתורה וליהדות, וככל שיתקרב עם ה' אל תרבות הגויים הם יסחפו אחריהם ויאבדו מתוך הקהל. ואכן כאשר גזרו אומר כן היה, מתקופה זו ועקבותיה קמה תנועת ההשכלה הארורה שאת פירותיה אנו אוכלים עד היום.

וכך גם בזמננו, לצערנו ככל שעובר הזמן אנו כבר מתרגלים למצב הזה כביכול ה'מדינה' היא המצב הטבעי שאמורים להיות בו, ואנו רואים את עצמנו כחלק ממנה וכתושבים של קבע בתוכה, וזהו הגורם להתקרבות בינו ובין החילונים מבלי שנביט עליהם כמופקעים מכל וכל. לכן גברו עלינו חסדיו ית' להשפיע על העבר השני לשנוא ולתעב אותנו בכל ליבו, וכך להחזיר אותנו למבט הטבעי והנכון שיש כאן כעין שני עמים, כשלנגדנו עומד עם אחר המורכב מכאלו שנחשבים ממש כגויים גמורים לכל דבר שאין שום קשר בינו לביןם, אחרת מי יודע מה היו התוצאות והאם היה נשאר מאיתנו שריד ופליט.

אין לנו אלא להביט על המציאות נכוחה ולראות את הדברים בראיה הנכונה. לא מדובר כאן לא ביהודים כמונתנו ולא באנשים בעלי ערכים וחזון, כל הנושא הוא כלפי יצורי חומר הרחוקים מאיתנו כרחוק מזרח ממערב שלא אמור להיות לנו איתם שום מגע. נצייר לעצמנו, אם מישוה היה שונא את אמו שלו, מציק לו ועושה כל שביכולתו להרע עמו ולרדת לחייו, האם היינו מעריכים אותו כקליפת השום, מרגישים שייכות איתו, דנים במעשיו ומתחקים אחר דרכיו? או לחילופין, אם היינו רואים מישוה שורף רח"ל ספר תורה, ומוסיף חטא על פשע, לוקח סיגריה בידי ומדליק אותה מתוך אש הכבשן... האם היתה לנו סימפטיה כל שהיא אליו? הלא היינו גם אנו שונאים אותו בתכלית השנאה ולא חפצים בשום קשר איתו מטוב ועד רע. ואילו הכא במאי עסקינו, בבריות כאלו המנוגדים בכל דרך חייהם לרצון אביהם שבשמים, מכשילים את המוני בית ישראל מהחמורות שבחמורות שבאיסורי תורה, עושים כל טצדקי בעולם להיוסד על ה' ועל משיחו ולעקור כל זיק של תורה מקרב העם, וממילא התחושה הטבעית שאמורה לקנן בתוכנו היא תחושה של שנאה עזה, חוסר שייכות וחוסר ענין, ועל כל פנים אין לנו לנהוג במידה ההפוכה - להתעסק במצבם ולדון מי בראש, או לחילופין לבדוק את מאזני הכוחות ולצדד כצד אחד על פני חבירו.

ממנו בחכמה ובמנין. אלא ברור שכל המחשבות כגון אלו נובעות מחוסר התבוננות ותו לא, ואם התלמיד רק ינסה להקשיב ולהבין את דברי רבו הוא יוכל להתעלות בהבנתו פי כמה וכמה, מה שאין כן להפך.

וזכרני מימי נעורי משיבת פוניבז', שהיתה ברשותי מחברת בה הייתי כותב את דברי מו"ר הגר"ד פוברסקי, (שאז עוד היה בשנותיו הצעירות), כאשר בצד אחד כתבתי את השיעור ובצד השני כתבתי את מה שהיה נראה לי לולי דבריו, וניסיתי להבין מפני מה אמר אחרת, ואם לא הבנתי נגשתי אליו ושאלתי את פשר הדברים. כך היתה האוירה אז בישיבה וזה היה המצב, זולת אותם שיעורים ששמענו לא היינו שומעים עוד שיעורים אחרים, וזה היה כל מה שעסקנו בו בלימוד העיון. וכך גם היה בשיעורים הכלליים מהגר"ש רחובסקי וצ"ל, כל הישיבה היתה דנה בכל מה שאמר,

יש מח' בגמ' אם סוריא קדושה כקדושת א"י או לא. וטעמיה דמ"ד שאינה קדושה כא"י הוא משום שהי' כיבוש יחיד. וביארו הראשונים, שאע"פ שדוד כבשה לא ביחיד אלא עם כל ישראל, מ"מ זה נקרא כיבוש יחיד משום שהיה צריך לקדש לפני כן את ירושלים ורק לאחר מ"כ את סוריא, ומכיוון שלא עשה כן - הוי כיבוש יחיד.

והדבר צריך הסבר, למה זה מוגדר ככיבוש יחיד, הלא היה צ"ל שסוריא אינה קדושה כא"י משום שדוד קידש אותה לפני ארץ ישראל ולא מפני שזה כיבוש יחיד.

אך הביאור בזה הוא כפי שאמר מרן הגר"מ שך זצ"ל, שהלא זה ברור שהאומה הישראלית כ"עם" אינה קשורה כלל לארץ ישראל, והרי עצם היותנו לעם ה' היה בהר סיני, במדבר בחוץ לארץ... ומעבר לכך: הרי רובה של ההיסטוריה של עם ישראל במשך הדורות היה כשכלל לא היינו בארץ, רק שנים מועטות היינו כאן במשך הגלות. אבל העם היהודי הוא עם בפני עצמו, איננו קשורים לא לארץ, לא למולדת, וכמובן שלא למדינה. כל מהותנו היא בני הקב"ה, שומרי תורתו ומצוותיו, העם אשר בחר לנחלה לו. בכל מקום שבו נהיה ובכל מדינה זו או אחרת - אם נקיים את התורה נחשב ל"עם", ואם לא - נהיה כקיבוץ של יחידים בלי שם של 'לאום' וכדומה, גם אם כלנו בארה"ק.

וידועה לשוני של הרס"ג 'אין אומתנו אומה אלא בתורתה'. וזהו ההבדל בין ישראל לעמים, לכל עם ישנו שייכות טריטוריאלית לארץ מולדתו וזהו המגדירו כאומה. אבל עם ישראל נחשב כעם רק ע"י שהוא דבק בתורת ה' ובמצוות ה'. אין דבר אחר שיגדיר אותו לעם, לא ארץ לא מולדת ולא מדינה. רק תורתנו הק'.

זהו הטעם שכיבוש סוריא נחשב כיבוש יחיד, מכיוון שהכיבוש לא היה ע"פ רצונו ית' שרצה שיקדש לפני"כ את ירושלים, ולכן אי"ז נחשב לכיבוש של 'עם', כי כאמור, אין מציאות של עם ישראל בלי קיום רצון ה', ולפיכך זה נחשב לכיבוש יחיד. הרבה יחידים שנקבצו לכבוש את סוריא.

אך לדאבונו, המציאות כיום בתוך המחנה פנימה, שחלק גדול מהציבור החרדי, ואולי אפי' רובם, מביעים התעניינות רבה בנעשה בין אנשי הממשל במדינה, ולדוג' כעת רואים שישנם רבים ש'תומכים נלהבים' בראש השלטון המסוים, עד כדי שאם הוא יכנס לכלא זה יהיה ממש אסון בשבילם... הם כמחים בכל ליבם שדוקא הוא ישאר בשלטון ויצטר אותם מאד אם 'חלילה וחס' יהיה מישוה אחר במקומו.

זה הרי איום ונורא שכך הוא המצב. הלא במי מדובר כאן, באנשים חוטאים ואפיקורסים גמורים, אין לנו שייכות עמהם ועם מדינתם, וטוב יותר אילו לא היו כלל. גם אם יש איזו מידה של הכרת הטוב כלפי מישוה מהם, זה ודאי לא אמור לגרום לנו להעריך אותו ולהעדיפו על פני האחר. מה גורם לאנשים להעריך את הכשרון של אדם שכל מעשיו הם נגד הקב"ה ותורתו?

וכאן המקום להדגיש, שהנידון כאן אינו מה מידת יהדותם של האנשים המדוברים ומה יהיה מצבם בעולם הבא (אף שלי עצמי אין כל כך מקום להסתפק בענין) אלא כיצד אנו אמורים להביט עליהם ומה הם מייצגים כלפינו, דזה פשוט וברור שהערך לאותם אנשים הוא כגויים גמורים לכל דבריהם, שכל משאם ומתנם כבהמות וכחיות, אוכלי נבילות וטריפות ומחללי שבת בפרהסיא, שאינם נחשבים כבר ישראל כלל ועיקר, ואין לנו שום צורה אחרת להתייחס אליהם מאשר כך.

מלבד זאת, כיצד אדם שמגדיר את עצמו חרדי יכול לשייך את עצמו ל'ימין' על פני ה'שמאל' או כל כיוצא בזה, הרי שאנחנו 'חרדים לדבר ה'', שאין על גבינו אלא ה' אלוהינו, ואם כן אין לנו שום דרך להשתייך לשום צד, כי אלו צדדים ישנם כאשר מעיקרא אנו לא שייכים כי הוא זה למדינה?

הוועד יו"ל ע"י 'קובץ גיליונות'

לקבלת הוועד בדוא"ל ולהנצחות A023137413@gmail.com. ניתן לתרום גם דרך מכשירי נדרים / קהילות לקופת 'קובץ גיליונות'.

יסודות בדרכי 'עיונה של תורה' מדברי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

מלוקט מתוך הקונטרסים 'נר ישראל' והנחמדים מזהב', הספרים על אביו מרנא הגר"מ זצוק"ל, שהשבו יום ד' ט"ז אייר יחול יום השנה ה"ח לפטירתו, זיע"א.

לבקש דרכי אבות

איתא ברמח"ל בדרך עץ החיים המודפס בסוף ספר מסילת ישרים שעל האדם לבקש בלבבו מה עשו הראשונים אבות העולם שכך חשק ה' בהם וכו' ויעלה בשכלו מה טוב לו לאדם כל ימי חייו לעשות כן גם הוא וטוב לו. צריך להתבונן במה זכה הגר"ח והזיידע שכל כלל ישראל משתוקק וצמא לכל מילה שיצאה מפיהם. במה זכה אבא שהשם "ר" מיכל" מעורר מיד מושג של "הבנה ולומדות" של "אמתה של תורה".

כתוב בשיר השירים פרק ג' פ"ט "רפידתו זהב" ובמדרש רבה פרשה ג' כ' ע"ז אלו ד"ת שנא' נחמדים מזהב ומפז. וכן בפרק ה' כ' בפסוק "ראשו כתם פז" ובמדרש שם פרק ה' ראשו זו התורה שנא' ה' קנני ראשית דרכו וכו' כתם פז אלו ד"ת שנא' הנחמדים מזהב ומפז רב. ולהלן שם בפסוק "ידיו גלילי זהב" ובמדרש גלילי זהב אלו ד"ת שנאמר הנחמדים מזהב ומפז. ובקבלת פרק ב' כנסתי לי כסף וזהב אלו ד"ת שנא' הנחמדים מזהב. הרי מבואר כאן כמה מקומות שהתורה מכונה בשם זהב. זהב אינו דבר שמוציאים בחוץ, זהב נמצא בפנים באדמה, יש מכרות של זהב, ישנם על הזהב הרבה כיסויים וצריך לכרות ולכרות עד שמגיעים לזהב, צריך לדעת איך לכרות, צריך להבין מה זה זהב ומה זה גוש אדמה.

איתא בגמ' ב"מ י"ז ע"א, דר' יוחנן אמר חידוש וא"ל ר' חייא בר אבא ולא משנתנו היא זו (הרי זו מפורש במשנה ומה החידוש) א"ל אי לא דדלאי לך חספא לא משכחת מרגניתא תותה. וכן יש במכות י"א ע"ב. הפשט בזה שד"ת הם כמו "מרגניתא" רק שיש מעליהם חספא, המרגניתא מונחת בתוך החספא וכן הוא הדרך בהשגת המרגניתא שצריך לחפור ולחפור עד שמגיעים למרגניתא, מורידים את ה"חספא" ומגלים את המרגניתא וזהו שאמר לו ר' יוחנן אי לא דדלאי לך חספא לא משכחת מרגניתא אם לא הייתי מוריד החספא לא היית מוצא את המרגניתא. צריך לדעת היאך להוציא את המרגניתא, צריך להיות מומחה היאך להרים את החספא.

דרכם של אבותינו הגר"ח והגר"ז – גופי תורה

חסבים הגדולים והאבא זצ"ל ידעו היאך להוריד את החספא ולהוציא את המרגניתא, לשמור עליה שלא תישבר בשעת ההוצאה, שתשאר שלימה. נקיה מבלי תערובות של החספא. שתשאר שלימה כמו שהיא, לא הוסיפו עליה, שמרו עליה כמו שהיא. אבא הגדיר את זה, כאשר הגר"ח למד תורה, הוא למד גופי תורה, הוא לא הלביש את התורה ברעיונות וסברות משלו, הוא לא הלביש את התורה כלבושים – דרושים. אלא הגה ועמל במהות דברי תורה, בעצמן וגופן של דברי תורה, מה התורה עצמה מלמדת אותנו, ולא תוספות משלו להלביש את התורה. וע"י עמלו בגופי תורה, נעשתה מחשבתו למחשבת התורה, וחידושו וביאוריו הן הן גופי תורה. זוהי תורת הגר"ח והגר"ז, לימוד גופי תורה בעמקות, בלא להוסיף מחשבות ורעיונות, משל עצמו ולהלביש בדברי חז"ל, אלא להתעמק ולהבין דברי חז"ל. והעוסק בתורה באופן זה, הרי הוא עוסק בגופי תורה ממש.

אחרי שמוציאים את הזהב צריך לזקק אותו ולהוציא את הסינים ואח"כ נראה חיובי של הזהב, וכמו שמבואר במדרש פ' נשא תחילת פרשה ז' על הפסוק במשלי כ"ה "הגו סינים מכסף ויצא לצורף כלי" א"ר תנחומא בר אבא מהו הגו סינים מכסף כל זמן שהפסולת הוה הכסף אינו מראה יופיו לא עשה אלא נסתננו הפסולת ממנו מיד הוא מראה שבתו, הגו סינים מכסף אחר כך ויצא לצורף כלי, ע"כ.

ידוע המעשה שגדול אחד שאל את הקצוה"ח על הצלחתו בספרו לעומת ספרו של הגדול הנ"ל ואמר לו הקצוה"ח מה אתה עושה בבוקר וכשהראש צלול וא"ל שאז הוא כותב חידושי תורה וא"ל הקצוה"ח אתה כותב תורה בשעה זו ואני מוחק בשעה זו, ע"כ צריך לזקק את הזהב...

זיקוק אחר זיקוק

איתא בגמ' ביומא מ"ד ע"ב א"ר חסדא שבעה זהבים הן וכו' זהב, וזהב טוב, זהב סגור בשעה שנפתח כל ההנויות נסגרות. וברש"י שאין מכר לזהב אחר מפני

זה ע"כ. היינו שזה זהב הכי טוב. ובגמ' מנחות כ"ט ע"א על הפסוק בדברי הימים ב' פרק ד' "והפרה והגרות והמלקחים זהב מכלות זהב" מאי מכלות זהב אמר רב אמי שכיילתו לכל זהב סגור של שלמה דא"ר יהודה אמר רב עשר מנורות עשה שלמה וכל אחת ואחת הביא לה אסף ככר זהב והכניסוהו אסף פעמים לכור והעמידוהו על ככר אינו והכתיב וכו' אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה וברש"י אלמא עשיר היה ואת אמרת כליתו. זהב סגור קאמרינן, ע"כ. דהיינו דהמנורות נעשו מזהב סגור כל אחת מאסף ככר, והיו מכניסים את הזהב לכור עד שנעשה ככר. צריך להתבונן, הרי מדברים פה על זהב סגור שכל ההנויות נסגרות מחמתו ומ"מ היו מכניסים זה לכור ומאלף ככר נעשה ככר. ורואים מזה שאם צריכים למנורה של הביהמ"ק מנורה זהב טהור צריך להכניס אסף ככרות ולזקק אסף פעמים ככור וישאר רק ככר אחד, כזה זיקוק צריך... וזהו מש"כ בהקדמה של חידושי רבינו חיים הלוי "ברוב חכמתו ועצם תבונתו וכו' בירר וצירף וליבן וזיקק תמיד דבריו בירור אחר בירור וצירוף אחר צירוף, ויבא את דבריו ככור מאה פעמים פעם אחר פעם ביגיעה עצומה והעמקה נפלאה לקרב ולרחק להוסיף ולגרוע, וכו' ויברור תמיד סלת מסולת" ע"כ. וכשעושים זיקוק כזה אז זוכים ל"ככר כזה" "תורה כזו" אז זוכים ש"כולם לאורו יהלכון" וכולם "מבאר חכמתו ישאבון" אז זוכים בזה שהסבים הגדולים זכו.

ראוי להזכיר כאן את הסיפור ששמע אבא זצ"ל מבעל המעשה בעצמו שהגר"ח הכתיב לו במוצש"ק בימות החורף 16 עמודים של תורה ואח"כ עיין בזה הגר"ח וקרא את הכל במאמרו איך וויל נישט פאלטשע תורה. והכתיב לו שוב שמונה שורות. וכי מש"כ ר' חיים בתחילה לא היה זהב סגור מחשבות "זהב" של ר' חיים, רק שזו הדרך, גם זהב סגור עדיין צריך זיקוק ומאלף ככר נעשה ככר, מ – 16 עמודים שמונה שורות.

ובמק"א הזכרנו ד' הרבינו יונה באבות מ"ז על המשנה מרבה תורה מרבה חיים וכ' הרבינו יונה דאגת התורה אף כי היא דאגה גדולה למבין כאשר יחשוב בהלכה עד יאמר דבר דבור על אופניו עד שמדרך הטבע צריך דאגה זו להזיק לו אלא שיראת ה' תוסיף ימים. הזכרנו גם את מה שאמר הזיידע שמהויל שמייל תורה בראשו חצי שנה. גם אצל אבא הגדול זצ"ל ראינו הנהגתו לפי הדרך הוה בענין הלימוד והכתיבה, העבודה איך לומר את הפשט בדיוקו ובהכתיבה שיהיה הכל מוסבר ומובלט בדיוק.

משקל הסברה

עוד דבר יש בזהב שהזהב נשקל במאזניים מדוייקות מאד מאחר שכל כל שהוא ערכו רב מאד, אצל האבא ראינו איך שהיה שוקל את הסברות כשהיו אומרים לפניו חידושים לפעמים היה אומר "תכתוב את זה", לפעמים היה אומר "נו" לפעמים היה הביטוי "נו, נו" זה לא היה מליצות זה הכל היה משקל של סברות.

איתא ברבנו יונה באבות פרק א' משנה מ"ז, "זה הדבר הוא משל מענין הסברא שאין לאדם לעשותה מאומה, אלא על דרך העיקר ושירד לסוף הדעת ואי"ז בכל הסברות שיש שהיא לפניו והחכם אע"פ שסברתו נוטה לזה הצד מבין הוא מכיר כי חכם אחר יוכל לומר דרך אחרת אלא שזה נראית לעיניו יותר ויש סברא שהחכם מחדש אותה יכיר ויודע כי היא מוכרחת על פי סברא הנכונה ואין אליה פנים אחרות ולא יהיה חכם שיחלוק עליה והמבין יבין", ע"כ. מבואר כאן ברבנו יונה שצריך לדעת בסברא אם רק שאפשר לומר אותה או שהיא מוכרחת, כך שקלו אצל אבא את הסברות.

בנפש החיים שער ד' פכ"ח מביא דברי הוזהר אוריתא אית לי גופא. וכו', טפשיין דעלמא לא מסתכלי אלא בההוא לבושא וכו', אנן ידיעין יתיר, לא מסתכלן בלבושא אלא בגופא, דאיהו תחות ההוא לבושא, חכימין עבדי דמלכא עלאה, אנן דקימו במורא דסיני, לא איסתכלי אלא בנשמתא, דאיהו עקרא דכלה אוריתא ממש, ולעלמא דאתי זמינן לאסתכלא בנשמתא דנשמתא דאורייתא, ע"כ. ואף שצריך לדעת ללמוד פשט בדברי הוזהר אבל הרי כתוב כאן הענין דללמוד רק הלבוש זהו

שייך למפשיץ דעלמא אלא צריך להסתכל "תחת הלבוש" וכל מי שיותר במעלה נכנס יותר לפנים של תורה.

סוד תורה – פנימיות התורה

קרובים אנו לל"ג בעומר ביום זה יש מזמרים הזמר בר יוחאי נמשחת אשריך ושם כתוב: בר יוחאי ולשדה תפוחים עלית ללקוט בו מרקחים סוד תורה כציצים ופרחים נעשה אדם נאמר בעבורך" גדלותו של רשב"י מצוינת בזה שזכה ל"סוד תורה" וכפי המושמעות שם נראה דהכונה דווחי הסיבה ל"נעשה אדם נאמר בעבורך".

הזוהר שייך לרשב"י וכמדו' שאבא אמר על איזה מאמר שכ' על ספר הזוהר והיה זה על המאמר שיש בזוהר שבספר הזוהר יפקנן מגלותא או על מאמר כע"ז שחכונה על כל פנימיות של תורה, ולא דוקא הזוהר דזהו ענין הזוהר הפנימיות של תורה והכונה לכל פנימיות ועמקות של תורה.

אבא מביא בשם הגר"א שמי שלומד פשוטו של דברים בילדותו בצעירותו זוכה לסודות התורה בזקנותו ויבין שהפשט מכוון להנסתר, ע"כ. אם נכנס ל"פנים של תורה" בדרך פשט יזכה בזקנותו לה"פנים" של תורה בדרך "סוד" ויראה שהם מכוונים זה לזה.

ראיתי ספר שי"ל מחדש בשם אוצר המדרשים ושם מובא עה"פ בויקרא פ"ד פס' י"ג "ואם כל עדת ישראל ישגו" וכו' מדברי הזוהר, או לעולם כשיסתלק ממנו רבי שמעון, שמכוני החכמה יסתמו מהעולם ויבקשו בני אדם דבר חכמה ולא ימצא מי שיאמר, ומועין כל העולם בתורה מפני שלא נמצא ביניהם מי שמוערר את החכמה. על אותה זמן נאמר "ואם כל עדת ישראל ישגו" ישגו בתורה ולא ידעו דרכיה. מדוע מפני "ונעלם דבר מעיני הקהל" ולא ימצא מי שידע לגלות עמק התורה ודרכיה. וי לאותם דורות שיהיו אז בעולם, ע"כ. הצער שהוא אוי לעולם בפטירת רבי שמעון בר יוחאי הוא שלא ימצא מי שיגלה עמקי התורה ודרכיה. בזוהר כתוב כאן "ביטוי" על דורות כאלו שלא נמצא מי שידוע עמקי התורה ודרכיה בלשון "וי לאותן דורות".

ובתוספתא בסוטה פט"ו איתא משמת ר' יהושע בטלו אנשי עצה ופסקה ומחשבה מישראל. ואולי הביאור בזה דהנה על המשנה פ"ו באבות ונהנין ממנו עצה ותושיה מסביר ר' חיים וואלאזינר ומביא אבא את זה כמה פעמים דעצה חכונה לעמקות של תורה כמו שכתוב (משלי כ') "מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונת ידלנה". אולי זה גם הביאור כאן בטלו אנשי עצה מישראל שבטלה עמקות של תורה.

דקדוק בסברא

עולמו של אבא היה עולם של איכות, עולם של עמקות, עולם של הבנה, של בהירות, של דקות, של סברא ישראל, של "דקדוק בסברא", עולם שבו מעיינים ומחפכים בכל סברא כיצד עליה להאמר – כך או כך, וכמו שאמר אבא בשם הסבא שהוא אמר "שטיקעל תורה", ובסיומו אמר – "מען דארף זאגן אנדערש", והשינוי בין האופן הראשון ל"אנדערש" היה בכל שהוא... ישנם אנשים שאינם מהזיקים במדרגות האלו, וישנם אנשים שההבדל הדק בסברא אם הפשט הוא כך או כך, הוא כל המדות שלהם... רבי חיים בריסקער ישב והכתיב שיש עשרה עמודים של חידושים, אבא שמע זאת בבריסק מהכותב בעצמו, שיש עשרה עמודים של חידושים של רבי חיים... בסיימו לכתוב, קרע רבי חיים את שיש עשרה העמודים, וכתב מתוכם שמונה שורות, ואמר – איך וויל נישט קיין פאלשע תורה..." עולם אחר הוא, עולם של דקדוק בסברא, עולם של הבנה ועמקות, עולם אחר...

באבות פ"ב מ"ז תנן, מרבבה תורה מרבבה חיים. ופירש רבנו יונה שם: דאנת התורה, אף כי היא דאגה גדולה למבין, כאשר יחשב בהלכה עד יאמר דבר דבור על אופניו, אין יכולת לדאגה ההיא לעשות לו רע, אף על פי שאמרו חכמי הטבע – "היגון חלי הלב, והדאגה היא כלות הלב", אך דואג בתורה אורך ימים ושנות חיים ויסיפו לו. ע"כ. רבנו יונה אומר, שמצד הטבע היתה הדאגה הזו לומר דבר דבור על אופניו צריכה לקצר ימים. וסגולת התורה היא שלמרות דאגה זו – "מרבבה תורה מרבבה חיים". "דאגה גדולה למבין, כאשר יחשב בהלכה עד יאמר דבר דבור

על אופניו, דאגה להגיד בדיוק מה שצריך... בחיידר שלנו, של רבי חיים ושל הסבא, ואפשר גם להוסיף בחיידר של אבא, לימדו כיצד אומרים דברים "בדיוק", דאגה היתה להם לומר "דבר דבור על אופניו..." בתוך עולם התורה ישנו עולם שבו מחדשים איזה סברא, ולמחרת כבר מדפיסים זאת בספר, הסבא אמר שהוא מחזיק בראשו "שטיקעל תורה" חצי שנה... כמו שכתב רבנו יונה בפרושו לאבות פ"א מ"א: האדם המורה יש לו לישא וליתן בדבר, ולהחמיין המחשבה ולהשהותה, שעל ידי חיומין והמתנה מוסיף סברא על סברתו ופלפול על פלפולו עד שידין דין אמת לאמתו, כי במחשבה השניה יראה לומר מה שלא ראה בראשונה ע"ש.

יגיעת המחשבה

אנו מכירים גאונים, מתמידים, שקיעות בלימוד, בחיידר שלנו דברו על מושג אחר "יגיעת המחשבה", וזה היה אבא טובע כל ימיו לא להסיה דעת מלימוד, לא להרפות מהיגיעה, מההיפוך בסברא עוד ועוד. סיפר על ר' חיים שיישב על כורסא, כסבורים היו שהוא נה, ולבסוף ראו שהוא נוטף זיעה ממאמץ המחשבה, וסיפר ת"ח אחד שישאל את אבא: האם יש לנו "שייכות" לזה, השיב גם אצלי קרה שהראש כואב ממאמץ... אחר כך הראה לי תלמיד מה שרשום אצלו דברי חיווק שאמר אבא בא' השיעורים, אבא מתאר שם את הסדרים בישיבת מיר, סדרים ארוכים של חמש שעות, אחר ג' סדרים – מספר שם אבא – היה נשכב על המיטה וכמה שעות היה מתבונן במחשבתו במה שלמד, חוזר ומהפך בענינים, היה עמל על רשב"א עד שנרדם, ואמר: מזה נתעליתי שנרדמתי עם הרשב"א". וגם אני שמעתי מפיו כדברים האלו שנהיה למדן מהרשב"א.*

אמר בשם הסבא מקלם: כתיב "ברוב שרעפי בקרבי תנהומיך ישעשעו נפשי"; אימת ישעשעו את נפשי? כשהוא ברוב שרעפי, שלימוד התורה הוא בדרך של "רוב שרעפי", ריבוי המחשבה.

יושבות על מלאת

בשיר השירים כתוב – פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר... מה דודך מדוד שככה השבעתני... דודי צה ואדם דגול מרבבה... אחרי זה כתוב: "עיניו כיונים על אפיקי מים רוחצות בחלב יושבות על מלאת".

ופירש רש"י – כל זה לשון נוי, לא בולמות יותר מדאי, ולא שוקעות, אלא יושבות על מלאת גומא שלהם. ובהמשך מפרש רש"י דקרא מיירי בתלמידי חכמים שהקדוש ברוך הוא נותנם "עינים להאיר לעולם"... ו"רוחצות בחלב" היינו שהם מצחצחים עצמם בחלב של תורה ומלבנים סתריה וסתומותיה... ו"יושבות על מלאת" היינו שהם מיושבים דברים על אופניהם... זה נכנס טוב לגומא, בדיוק...

יש תורה כזו, ויש תורה כזו, יש כאלו שזוכים לצחצוחה של תורה, את העדינות של הסברות, את הדקות...

"משמת רבי יוחנן בן זכאי בטל זיו החכמה" (סוטה מ"ט א'), יש אנשים שיש להם חכמה, ויש שיש להם "זיו החכמה"... האבא זכה לצחצוח של חלב תורה, את הדקות של הדקות, קמורת של כל השנה היתה דקה, וקמורת של יום הכיפורים היתה דקה מן הדקה...

"מלבנים סתריה וסתומותיה", עם הכת הזה זכה לבאר כל המירא, לבאר כל רש"י וכל תוספות, עם הצחצוח בחלב של תורה...

והיה מניח האבן בגומא בדיוק, "לא בולמות יותר מדאי, ולא שוקעות..." לא תורה של גג על גג, לא לבושים אלא גופים – כמו שהאבא הוזכר פעם.

אבא אמר פעם למישהו – אני לא אומר חידושים, אני אומר פשט... וכך זה היה – לא בולמות ולא שוקעות, אלא בדיוק "יושבות על מלאת"...

שנאת השטחיות, מארי תחומין

עיקר גדול של אבא, שונא של שטחיות היה, והיה טובע ומדבר מזה בכל הזדמנות, כשראה ששואלים על ר' חיים, היה זה בנפשו, התלונן שזו משטחיות, חסר הרצון להעמיק, ולהבדיל בין קודש לחול גם שראה מאמר חילוני, של התרסה, של ליצנות התרעם על השטחיות, שמוזה נובע חוסר ההבנה והקישיות כביכול. דעתו היתה שכל הכפירה והחטא הכל תוצאה של שטחיות.*

^[1] יגיעת התורה יגיעה אחר יגיעה לחדור לעומק הבנת דברי הרשב"א ועי"ז לזכות להבין צורתא דשמעתתא

^[2] * אבא היה מסביר שכל החטא של פרעה – (פרעה זה יצה"ר כמבואר ברמב"ם) – כל מה שהקשה את לבו ע"י שגם החרטומים עשו כן בלהטתם כנראה מן הפסוקים, בא מהסתכלות

באיכה רבה פ"ב סימן י"ג איתא, אם יאמר לך אדם יש חכמה בגויים – תאמן, הדא הוא דכתיב "והאבדתי חכמים מאדום ותבונה מהר עשו" (עובדיה א/ח), יש תורה בגויים – אל תאמן, דכתיב "מלכה ושריה בגויים אין תורה" (איכה ב/ט). לביאור הענין נקדים מעשה,

גוי אחד שאל את רבי חיים שאלה, ורבי חיים ענה לו תירוץ על שאלתו. ושאלו את רבי חיים אם זו היא התשובה האמיתית לשאלת הגוי, ורבי חיים ענה שאין זו התשובה האמיתית לשאלתו. חזרו ושאלו את רבי חיים, מדוע לא השיב לגוי את התשובה האמיתית, אמר רבי חיים – כתוב מגיד דבריו ליעקב הקו ומשפטיו לישראל, לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעום וגו' (תהלים קמו,ט-כ), גוי אינו יכול להבין את התשובה האמיתית ע"כ. תורה אינה "שכל אנושי", הגוים אינם יכולים להבין את שכל התורה, "ומשפטים כל ידעום"... אבא הגדיר את חכמת הגוים בלשון הוזהר "מארי תחומין", הכוונה היא שהגוים אינם יכולים לרדת לפנימיות של הדברים, אינם יודעים "גופו של דבר" אלא מגיעים למסקנותיהם על דרך ההכרה, על סמך ניסויים, מתוך שנים בכה ובכה, הגיעו למסקנה שזה מרפא וזה אדרבה גורם חולי, היסודות שלהם אינם אלא רק ע"י הוכחות חיצוניות, כך נבנה היסוד הראשון, ועל סמך עוד הוכחות חיצוניות בונים עוד יסוד... אולם את הנשמה של הדברים אינם מסוגלים להבין.

היינו שאמרו "מארי תחומין" פ' הם בעלי גבולות, יודעים הם תחומי הדברים אבל לא גופם של דברים, חכמת התורה אינה כן, אין היא צריכה נסיון, חכמת התורה תופסת את הנקודה הפנימית של הענין, והכמי ישראל שהיו בקיאים בתורת הרפואה ובכל החכמות ידעו גופם של דברים ולא הוצרכו לנסוים, יהודי שמתייגע בתורה זוכה להשיג את שכל התורה, וכמו שמסופר על רבי חיים בריסקער, שבייכוה עם גאון אחד, והוזכר שיש כזה תוס', אמר ר' חיים בהחלטיות "אין כזה תוס'", והפטיר ואמר לא שידע אני שאין תוספות מתוך ידיעה, אלא מתוך הבנה... חכמת התורה היא שכל מיוחד של פנימיות, מסופר על ר' חיים שבכה כשהראו לו "תוספות" שלא כדבריו ואמר – אינו בוכה על שנגעלמו ממני דברי התוספות, כי אם על שאין לי את שכל התורה של ה"תוספות"..."

פנימיות הדברים

בפסחים צ"ד ב' תנו רבנן – חכמי ישראל אומרים, ביום המה מהלכת למטה מן הרקיע, ובליילה למעלה מן הרקיע. וחכמי אומות העולם אומרים, ביום המה מהלכת למטה מן הרקיע, ובליילה למטה מן הרקיע. א"ר – ונראין דבריהן מדברינו, שביום מעינות צוננין ובליילה רותחין, ובגליון הש"ם מציין ל"שיטה מקובצת" כתובות י"ג ב' בשם רבנן תם – דאף על גב דנצחו חכמי אומות העולם לחכמי ישראל, היינו נצחון בטענות, אבל האמת היא כחכמי ישראל. ע"כ. ולכאורה אין מובן, למה נצחו חכמי אומות העולם בטענות, הרי האמת היא כחכמי ישראל, ועל כרחך שטענות חכמי האומות אינם טענות נכונות, ואם כן למה לא יכלו חכמי ישראל להוכיח להם שהאמת היא כדבריהם.

התשובה היא שישנה הבנה דקה יותר, שהיא ההבנה הפנימית של הענין, ואותה אין חכמי האומות מסוגלים להבין, וכמו שאמר רבי חיים: "ומשפטים כל ידעום"... ולכן "חכמה בגוים – תאמן, תורה בגוים – אל תאמן"...

וכן ראיתי מובא מהדורי רבי דוד שליט"א בשם הויידע, על הפסוק "וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך" (קהלת ב/ג), דלכאורה אין מובן מה הדידוש כזה שחכמה עדיפה מסכלות, הרי מילתא דפשיטא היא. וביאר הסבא, שאין הכוונה לחכמה וסכלות הפשוטים, אלא שהחכמות ומדעי העולם הנלמדים מחכמת התורה, יש להם יתרון על פני החכמות והמדעים שאינם באים מכח התורה – "כיתרון האור מן החושך", הידיעה הברורה והאמיתית גם בשאר החכמות אינה יכולה לבא לאדם אלא דרך התורה, ואלה שלומדים את החכמות שלא על ידי התורה אין להם ידיעה ברורה ואמיתית בהם, ולחשך נדמה. ולפי זה ביאר הסבא את המשך הכתוב: "החכם עיניו בראשו והסביל בחשך חולך", החכם שעניו בראשו אינו צריך לעשות נסיונות בשביל להבין את הענין, שהרי רואה הוא בעיניו שכך הוא, אבל הסביל דומה לאדם שנמצא בחדר חשוך ומגיש למצא את הפתח, שאף אם ימצא לבסוף את הפתח, הרי זה לא מתוך ידיעת הפתח אלא על דרך מקרה שניסה בכה ובכה עד שמצא דרך יציאה, – וגם אחר שמצא הפתח

עדיין אינו יודעו ומכירו, ואם בא ליכנס ולצאת, שוב הוא צריך למוצאו דרך "גישוש", – וזהו מישל לידיעת אנשי החכמות והמדעים שהם מגשישים כעור באפילה, ומגיעים לידיעה רק לאחר מחקרים ונסיונות רבים, ועל דרך מקרה מצליחים הם להגיע לידיעותיהם, מה שאין כן החכם בחכמת התורה "עיניו בראשו" ורואה ברור תיכף ומיד.

ומביא הויידע מה דאיתא במדרש (ב"ר פ"ב סימן ד') אי' שפילוסופוס אחד ביקש לדע לכמה הנחש מוליד, נתנן בחבית ועקב אחריהם עד שנודע לו שהוא מוליד לשבע שנים, ואי' שם שר' יהושע למד כן מן המקרא, המיה הפילוסופוס ראשו בכותל, אמר כל מה שעמלתי שבע שנים בא זה והושיטו לי זה בקנה אחד.

הפילוסופוס אינו יודע גופם של דברים, אינו יודע בפנימיות הדברים סוד עיבורו של נחש, וגם אחרי הנסיון אינו יודעו, אלא שכך עולה לו מן הנסיון, לעומת זאת העוסק בתורה אינו צריך את הנסיון משום שרואה ויודע את סוד העיבור בעצמו כשם שהרואה את הדלת אינו צריך לגשש אחריה, הרי יודעו ורואהו, בתורה כתוב גופו של דבר.

איני כדאי למדוד, אבל יודע אני שהאבא היה לו את שורש הדברים, היה לו יד ושם בהשגת הפנימיות, בידיעת גופם של דברים.

יש דברים שהשטחיות מורה ענין אחד, ואילו מי שהוא רואה את הפנים רואה את ההיפך, לדוגמא ה"ציונות", הרבה גדולים תמכו ב"ציונות", דימו שזו טובת כלל ישראל, אבל ר' חיים שראה בכל דבר את הפנים, את שורש הדבר, ראה שהמטרה אינה אלא עקירת התורה. שמענו מאבא שהויידע אמר "דער מאטע האט גיזען 60 יאר צוריק וואס וועט זיין היינט, איך זע היינט, אנדרע זען היינט איך נישט" – אבא ראה לפני שישנים שנה מה שיהיה היום, אני רואה היום, אחרים גם היום אינם רואים.

"דעת בעלי בתים היפך דעת תורה" (סמ"ע הו"מ סימן ג' סק"א) הסביר אבא, אינו במכוון, כלומר משום שאינם מתחשבים עם רצון התורה, אלא משום שאינם רואים גופם של דברים, אינם רואים את ה"פנים", ובראיה שטחית כך הם פני הדברים.

הויידע אמר לאבא בתחילת בואו של אבא ללמוד לפניו, שר' חיים למד "פשט", תמה אבא והרי ר' חיים הופך עולמות, הופך את הפשט הפשוט, ואמר לו הויידע כיון ש"הופכים" את הפשט נדמה שר' חיים מהפך את הפשט ע"כ. האמת מי ששכלו זך רואה לאחר לימוד ויגיעה שר"ה לומד "פשט", ר"ה ראה מיד את הפשט "הפנימי" הן בתורה הן בכל עניני העולם. מה שהשטחיות מורה שהוא חידוש, זה הוא ה"פשט", פשטן של דברים, למי ששכלו ישר ובהיר, למי שלא נתעקס, למי שרואה נכוחה.

שטחיות – בזיון התורה

כבר דיברנו קודם שאבא היה מעורר שהלימוד צריך להיות יותר בעיון ובעמקות, אבא לא סבל את הלימוד מקפוא, הלימוד החיצוני והשטחי היה מהדברים השנואים עליו, אבא אהב את הלימוד בהבנה, הוא רצה להכנס לתוכם של הענינים, הוא היה אומר שכאשר אין מתעמקים בהבנה ולומדים שלא בעיון הרי זה בזיון התורה, כמו שכתוב ב"חובות הלבבות" (שער חשבון הנפש פ"ג, חשבון החמישי): שיחשב עם נפשו בהתאחרו מהבין ספר תורת האלוקים, ומנוחת נפשו מבילתי עמוד על עניניו, ואינו עושה כן בספר שיגיעו ממלך, אם הוא מספק בהבנתו מפני הדמות הכתיבה או המלות, או לעומק עניניו ודקותם והתערבותו וצחות דבריו, אבל היה נותן כל לבו ושכלו בו לעמוד על עניניו, והיה מצטער צער גדול, עד שיבין כוונתו בו. וכשהוא עושה זה לעמוד על ספר אדם חלש ובן תמותה כמוהו. כמה הוא חייב לעשות מכפלי זה עד שיבין ספר אלוקיו אשר הוא חייו, כמו שנאמר "כי הוא חיך ואורך ימך" (דברים ל"ב). והיך התרת לעצמך, אחי, להתעלם ממנו, ולהסתפק לך ממנו מה שהוא קרוב מענינו ונגלה מפשטו, ותקל בזולתו. הלא תראה חסרונך ופחיתותך בדבר הזה, הלא זה דומה למעשה מי שנאמר בו "ולאחרי כספא ודהבא נחשא פרזלא אעא ואבנא די לא חוין ולא שמעין ולא ידעין שבחת ולאקא די נשמתך בידה וכל ארחתך לה לא הדרת (דניאל ה/כג). ע"כ.

לקבלת הרשימות תלמידים על הפרשה מידי שבוע 05272727rt@gmail.com

ירידה לעליה מן הקצה אל הקצה, רק שכל התורה תופס ומחלק בדקות שבירידה לנהר זה צניעות ואילו בעליה לא צנוע הוא כי אם כאילו כופר בבריתו של א"א.

*** אבא היה אומר מדרש ששמע מהו"ז הנאון ר' ישראל חיים קפלן וצ"ל שאילו היו גוים יודעים גופה של תורה היו ממיתים עצמם עליה (אולי הכונה ויק"ר פ"ג סימן ז') והביאור כזה כמו שמתבאר כאן שגוים אינם שייכים לגופה של תורה.

שטחית דבחיצוניות היה נראה דמיון, ואילו היה מעיין בעומק היה רואה החילוק ביניהם, שאין ביניהם דמיון אמיתי כלל.

* אבא נתן דוגמא לדבר: בגמ' בשבת מ"א איתא היורד לנהר ומכסה ערותו כאילו כופר בבריתו של א"א, והעולה צריך לכסות משום צניעות, האם היינו משיגים החילוק הדק בין

0722-722901

טהרות בעיון אליבא דהלכתא

תורת הטהרה

וקדש

נידורים בהלכות הישראלים

073-3835634

גיליון 6

אייר תשפ"א

"...קדוש יהיה לך" (ויקרא כא, ח)

הטומאה".

אדם נוסף בעל פאות מתבדרות ברוח וציצית גדולה מתנפנפת מעל בגדיו, שעמד מהצד והקשיב לנאמר, התערב אף הוא. "אני זוכר כשהייתי אצל רבינו באומן וגם שם עשו הפסק בתקרה בשביל הכהנים ועוררו שם שכשיש צפיפות גדולה או ריקודים יש חיבור אפילו דרך מגבעות ומעילים".

"ואני זוכר" - הצטרף משהו נוסף לדבריו - "שגם כשהייתי לפני כמה שנים בציון הרשב"י במירון ויצאתי למרפסת הכהנים, עמד שם כהן אחד והזהיר את היוצאים שלא להוציא שום חפץ למרפסת כי זה יכול לקלקל את כל התיקון של המרפסת, הוא הזהיר שאפילו ספר תהילים גדול - אם מעבירים אותו כשהוא שוכב - גם הוא יכול לחבר בין המבנה עצמו לבין המרפסת".

"אני לא מבין", שאל ר' יעקב, "אם התיקון שעושים לכהנים הוא כל כך מועד לתקלות שאפילו בפעולה פשוטה כמו העברת חפצים כבר מתקלקל כל התיקון, אז איך אפשר לקרוא לזה תיקון? זה עלול להיות יותר מכשול מאשר תיקון, כי סוף סוף רוב האנשים עדיין לא בקיאים בכל פרטי הדינים של מסכת אהלות כמו שהיה בימי חזקיהו, שלא מצאו תינוק ותינוקת מדן ועד באר שבע שאינם בקיאים בדיני טומאה וטהרה".

וצריך עיון...

הערות יתקבלו בברכה

בדוא"ל: e036166932@gmail.com

או בטל': 052-7655009

טהרות בעיון אליבא דהלכתא

תורת הטהרה

מערכת וקדש ש"י מפעל "תורת הטהרה"

טהרות בעיון אליבא דהלכתא

דוא"ל: T402422@gmail.com

פקס: 1533-5709254

לתרומות: ב"קהילות" או ב"נידרים פלוס"
בשם "תורת הטהרה"

רוצה ממני?"

אך האוחז לא הרפה. "אם אתה מעביר את השולחן מהחלק שתחת הגג הסמוך לציון לחלק של הכהנים, אתה מטמא את כל הכהנים הנמצאים כאן".

"מדוע? הרי הגג לא מחובר, ואיך השולחן יכול לטמאות את הכהנים?"

היהודי בעל הצורה, שהתברר כמגיד שיעור חשוב, נאנח.

"חבל שיש כל כך חוסר מודעות בנושא הזה של טומאת כהנים, היום שיש כל כך הקפדה על הרבה דברים שהם רק בגדר הידור או חשש רחוק, ובדבר כל כך חמור של לאו מפורש בתורה יש רבים שלא יודעים את עיקר הדין, ולא נזהרים אפילו בדברים פשוטים. הנה, למשל, להעביר שולחן ממקום למקום זה נראה פעולה פשוטה כל כך, אבל ברגע שהשולחן עומד רגע אחד תחת הסדק הרי אין הפסק בין שני חלקי הגג והכל נחשב אהל אחד מחובר וכל מי שנמצא בחצי השני נטמא".

בחור ישיבה שעמד מהצד התערב ושאל: "מדוע שולחן נחשב אוהל? הרי הוא פחות מעשרה טפחים".

מגיד השיעור חייר. "נכון שבהרבה מדיני התורה אהל נחשב רק כשיש בו עשרה טפחים, אבל בדיני הטומאה מספיק אהל טפח כדי להעביר טומאה, ולא רק שולחן אלא אפילו להעביר כיסא ממקום למקום ג"כ מעביר טומאה, ולא מדובר כאן על איזה חומרא רחוקה אלא זו משנה מפורשת באהלות פרק שלישי: טפח על טפח ברום טפח מביא את

התרגשות רבה שררה בקרב בני המשפחה. זה עתה נאספו ובאו כולם לטקס החלאק'ה של יהודל'ה בן השלש בציון שמעון הצדיק בירושלים.

אמנם מלכתחילה תוכנן טקס החלאק'ה להיערך בציון הרשב"י במירון, אבל עקב חולשתו של הסב החליטו ההורים שלא להרחיק לנדוד עד למרחק, ולהסתפק בציון הסמוך, כמנהג רבים מאנשי ירושלים.

עם סיום גזירת השערות בידי הסבים הוציא ר' יעקב מיני תרגימא ו"לחיים" להניחם על השולחן. פתאום קלטה עינו שבקצה השני נמצא שכיניו מבית הכנסת ר' שלמה כהן.

"מה לכהן בבית הקברות?!" התפלא בליבו. אך קולו של ר' שלמה השיגו: "מזל טוב ר' יעקב, שתזכו תמיד לרוות נחת מכל צאצאיהם".

ר' יעקב לא הסתיר את פליאתו. "ישר כח על הברכת כהן שלכם, אך מה לכהן במקום כזה?" ר' שלמה חיך והצביע על הסדק החוצה את תקרת המבנה לכל רחבו. "אתה רואה, עשו כאן תיקון מיוחד לכהנים כדי שיוכלו לעמוד בחצר בלא להיכנס לאהל הציון".

"טוב, ר' שלמה, בוא תעשה ברכה, וקדשתו... שיהא נוטל מנה יפה בראש, הנה אקריב את השולחן לחלק של הכהנים כדי שתוכל להתכבד במזונות".

ר' שלמה ניגש להזיז את השולחן, אך לפתע חש ביד הלופתת את זרועו בחזקה. הוא הסב את ראשו בתדהמה ונוכח באדם בעל צורה שאחז בו. "זה דאורייתא ממש, תיזהר".

ר' יעקב לא הבין. "מה דאורייתא, ומה אתה

התאחדות הכהנים

ארגון ארצי לשמירת הטהרה לכהנים

קו המידע: 0722-722-901

פקס: 1533-570-9254

דוא"ל: A0722722901@gmail.com

כל סיוע יתקבל בברכה ויסייע
להרבות טהרה ולמנוע מכשול

בית ההוראה "טהרת הכהנים"

בראשות הרה"ג

רבי דוד הכהן מונק שליט"א

טל' בית ההוראה: 02-5862153

קו מידע: 073-3835634

ממצרים נכספים אליו, כי ידעו ששם יקבלו את התורה! הם השתוקקו לכך כבר מהיום שהם יצאו ממצרים!

ובספר החינוך (מצות ספירת העומר, שו) כותב שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, שתקבלו את התורה שהיא העיקר הגדול שבשביל זה הם נגאלים, והיא תכלית הטובה שלהם, וענין גדול הוא להם יותר מן החירות מעבדות! וממשיך החינוך, "ומפני כן נצטוו למנות ממחרת יום טוב של פסח, עד יום נתינת התורה, **להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף לליבנו, כעבד ישאף צל**, וימנה תמיד מתי יבא העת הנכסף אליו שיצא לחירות..." זה מושגים לאהוב חכמה.

בא האור החיים (שם יט, א), ונותן לנו מבט חדש, להסביר קצת את ספירת העומר:

"הנה למה שק דם מעוצם חיבתו יתברך בישראל, וגודל חשקו לתת להם ארוסתם זאת התורה, תקשה, למה נתעבב ה' יתברך מתת התורה עד חדש השלישי, כי מן סימני האהבה היא שלא יתעבב חושק מבא לחשוקתו. ואם לצד הדרך (שהיתה מרובה) הלא מצינו שאפילו לאליעזר עבד אברהם קצצה לו הארץ בלכתו לקחת אשה ליצחק, ומכל שכן וק"ו לחתונת ראש כי תקפוץ הארץ, וגם השמים אם יצטרכו לה... אז למה הקב"ה נתעבב?

אשר על כן בא הקב"ה ונתן אמתלא לדבר, כי לא מיעוט החשק הוא הסובב. זה לא שהקב"ה לא רוצה לתת להם, אלא לצד הכשרת החתן! החתן עוד לא מוכן. כי לא היו ישראל ראויים לצד שהיו בארץ הטמאה, והיו לנדה ביניהם, והוצרכו לספור ספירת טהרתם שבע שבתות, כדרך ז' נקיים אשר צוה ה' לזבה. זה הסיבה שנתעבב הדבר עד חדש השלישי. והראיה, כי כשקרבו ימי הכשרתם, בו ביום נסעו, בו ביום באו.

והצצתי בענין ואראה עוצם חשקו יתברך בישראל שניכרת מתוך מעשיו, בהעיר: למה הטריחם ה' **בדרך** עד החודש השלישי, ואם לסיבה שכתבנו (לצד הכשרת החתן) עדיין קשה, שהיה לו לקפוץ הארץ ולהגיע למדבר סיני - בו ביום, ושם יתעבבו עד שיספרו ז' שבועות ויגיע זמן הכושר. דהיינו שיבואו להר סיני ושם ימתינו שבע שבועות!

אכן, זה יגיד עוצם חשק נתינת התורה לישראל, כי לגודל חשקו ברוך הוא בהם לא רצה להביאם ולהתעבב זמן ארוך בלא חתונה בבית חתנות.

(תארו לכם, אומרים לחתן אתה כבר באולם, הכלה נמצאת, התזמורת מוכנה, וכעת תמתין חודשיים. הוא יכול לקבל התקף לב!...)!

ולזה היה ממעט הימים בריחוק מקום. ותיקח לך שיעורן של דברים מחשוק וחשוקתו, כי לא יצטער בעכבתו מבא אליה כל זמן שלא הגיעו עת דודים ועדין לא עלתה כלה לחופתה. אשר לא כן בעת כלה בחופתה - לא יעצור כח לעכב ביאתו אליה, עכ"ל.

הדברים הללו בוערים כלפידים, איזו עוצמה של תשוקה של הקב"ה! איזו עוצמה של כלל ישראל! כמה ה' רוצה לתת לנו! כמה אנחנו רוצים לקבל תורה. אבל צריכים להיות ראויים. ברגע והחתן יהיה ראוי - תהיה חתונה.

אדם צריך להכין כלים לבד

אנחנו נמצאים בימים של ההכנה למתן תורה.

ר' חיים שמואלביץ מסביר את הפסוקים במלכים ב - (ד) (בהפטרות וירא) שכתוב שם שאשתו של עובדיה צעקה אל אלישע 'עבדך אישי מת, ואתה ידעת כי עבדך היה ירא את ה', והנושה בא לקחת את שני ילדי לעבדים', שאל אותה, מה יש לך בבית, ותאמר אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן. אמר לה אלישע, לכי שאלי לך כלים מאת כל שכניך, כלים רקים אל תמעיטי! ואז תסגרי את הדלת ותצקי שמן על כל הכלים האלו, וכך עשתה עד שנגמרו כל הכלים ויעמוד השמן.

שואל רבי חיים, הרי זהו נס שאין לו אח ורע! יצקו אסוך שמן, וזה הספיק לכל הכלים! אז בשביל מה היא היתה צריכה לטרוח ולשאול כלים מאת כל שכניה, אי אפשר להכין גם את הכלים בנס?!

אז יש אומרים שהיה זה בשביל לפרסם את הנס, שכל השכנים יידעו. אבל ר' חיים אומר, לכלים - לא עושים ניסים. כלים - אתה צריך להכין לבד! בתוך הכלי שיצרת לבד - באה ברכת שמים, הקב"ה בא וממלא אותו. המשיך ר' חיים שמואלביץ ואמר, כך זה גם בתורה, **אם רוצים לזכות לתורה, את הכלי קיבול לתורה - אתה צריך ליצור לבד!** בזה - אין ניסים, הכלי לא יבא אליך יש מאין, לתוך הכלי שהכנת - הקב"ה יכול למלאה לך אותו עם תורה. אבל כלי זה משכן לחכמה. את זה תיצור לבד.

ומה הם הכלים לכך? ידועים דברי חז"ל, 'ובלב כל חכם לב נתתי חכמה' - יהיב חכמתא לחכימין. דהיינו, חכמה נותנים לחכמים, ומהי החכמה הראשונה?

אומר רבינו יונה, על המשנה באבות (ד, א) בן זומא אומר 'איזהו חכם הלומד מכל אדם': 'יאמרו חכמי האומות, כי היודע כל החכמות, אם אינו אוהב את החכמה, אינו חכם, אלא טפש הוא אחר שאינו אוהב את החכמה, כי היא הדעת'. תארו לעצמכם, אדם שאוהב דברים מאוסים - הוא בודאי לא בר דעת, הרי השכל האמיתי אומר **לאהוב חכמה**, אז אחד שלא אוהב - הוא לא חכם, הוא טפש!!

"אך האוהב אותה ומתאוה אליה אע"פ שאינו יודע כלום (!) - הרי זה נקרא חכם, שעכ"פ תשיג אל החכמה האמיתית ודעת אלקים תמצא".

הוא אומר, שהכלי לקבל חכמה זה חכם לב, ובלב כל חכם לב נתתי חכמה, מה זה יהיב חכמתא לחכימין? אומר רבינו יונה - **מי שאוהב את החכמה**, דבר פשוט.

הרמב"ם כותב לגבי הדין של תלמיד שגלה מגלין רבו עמו, וחיי בעלי החכמה בלי חכמה - כמיתה חשובין! ועוד כתב, כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת. ואין לך צואה רותחת יותר מן הכסלות!

הבנין שצריך להיות לכלי, שאפשר יהיה למלאה אותו, זה לאהוב חכמה, זה דבר מאד פשוט וקל.

השאיפה והתשוקה לקבלת התורה

הרמב"ן בפרשת יתרו (יט, א-ב) מסביר, למה לא כתוב ויחנו במדבר סיני בחדש השלישי לצאתם מארץ מצרים? אומר הרמב"ן, 'אבל בעבור היות ביאתם במדבר סיני שמחה להם ויום טוב, ומעת צאתם

הברק בעיניים והאושר ביהדות!

מֶרֶן הֶרֶה"י מביא את הגמרא בעבודה זרה (יא, א) אונקלוס בר קלונימוס איגריי. שלח הקיסר גונדא דרומאי אבתריה, גדוד חיילים להביא אותו. משכינהו בקראי, משך אותם בפסוקים - איגור. חזר ושלח גדוד נוסף אחריי, והזהירם, לא תימרו ליה ולא מידי! אל תתווכחו אתו.

[נֹפֶה, הֶרֶה"י אומר למה הזהירים שלא תימרו ליה מידי, למה לא, אם אתם צודקים אז שיתווכחו איתו וישכנעו אותו להיפך. ממה הוא נבהל?! אלא הם יודעים את האמת. הקיסר ידע שאונקלוס יכול לשכנע אותם, אבל הם לבטח לא יצליחו לשכנע אותו... אז הם מפחדים מהאמת. (עד היום בצבא כמעט ולא מרשים להביא מרצים וכדו', כי הם מפחדים שיעשו אותם בעלי תשובה. מה הבעיה, שידברו, ויגידו גם הם צד שני ונראה מה יותר משכנע!) אלא את האמת - גם הם יודעים, והם לא מחפשים את האמת.]

כי הוּוּ שקלו ואילו, אמר לו אימא לכו מילתא בעלמא. אני לא מדבר אתכם על פסוקים, רק דיבורים בעלמא, אפשר! כן. ניפירא נקיט נורא - הוא נוטל ומוליך את האבוקה לפני האפיפיר, והאפיפיר לפני הדוכס, הדוכס לפני ההגמון, והגמון לקומא - ההגמון לפני המלך. האם גם המלך נוטל את האבוקה לפני האנשים? אמרו לו - לא. אמר להם, הקב"ה נקט נורא קמיה ישראל שנאמר "וה' הולך לפניכם יומם וכו' ולילה בעמוד אש להאיר להם!" נתגייירו כולם.

חזר הקיסר ושלח גדוד אחר של חיילים אחריי, והזהירם: לא תשתעו מידי בהדיה! אל תדברו איתו אפילו דברים בטלים!! כשהם לקחו אותו החוצה, הוא הבחין במוזוזה שמונחת בפתח, והניח ידו עליה ושאל אותם מה זה, אמרו לו אימא לן את אמר להם, מנהגו של עולם, מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ. ואילו אצל הקב"ה זה הפוך, אנחנו מבפנים והוא שומר עלינו מבחוץ שטא' ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם. ונתגייירו. תו לא שדר אבתריה. הוא כבר הבין שאתו לא מתחילים...

שאל מֶרֶן הֶרֶה"י, אילו אנחנו נגיד את הדברים האלו לא לגוי, אלא אפילו ליהודי שאינו שומר תומ"צ נגיד לו את כל הפסוקים והרעיונות של אונקלוס לא נראה שיהי אחד שיחזור בתשובה. אז מה קרה אצל אונקלוס שהם התגייירו? ותיכף על זה, תלוי מה רואים על הפרצוף. אונקלוס שידר על הפנים שלו כזה אושר! הברק היה לו בעיניים. אני יהודי!!! אתם, תסלחו לי, פושטי רגלי!!! מה יש לכם בחיים??? את מי אתם עובדים??? הברק בעיניים לא נתן להם מנוח. הם הבינו שמה שהוא אומר זה לא מן השפה ולחוץ. אם אנו ניתן דרשות - מדרשות אף אחד לא היה מתגיייר, **הברק** דיבר אליהם! הם התחילו להבין את הברק והשמחה, ובפני זה הם לא יכלו לעמוד.

הגר צדק אברהם בן אברהם, ידוע ומפורסם מה שהוא עבר, בטוב וברע. הגאון מוילנא שלח להגיד לו, שיכול להוציא אותו על ידי שמות הקודש. אבל הוא לא רצה. הוא אמר, אני רוצה שיהיה לי את הזכות לקדש שם שמים ברבים! אח"כ שאלו אותו, כשתבא לעולם האמת לפני בית דין של מעלה, מה תבקש שיעשו ליהודי שהלשין עליך? והשיב שימלאו אותו בכל טוב, הרי הוא עשה לי את הטובה הכי גדולה, בלעדיו לא הייתי זוכה למות על קידוש ה'. אברהם בן אברהם הולך לעקידה מאושר כולו עם ברק בעיניים!

בספר הגר"א מסופר (בשם הרב ר' זלמן אסולין) שכשאברהם בן אברהם הלך לעקידה אז הגר"א הציץ מהחלון ואמר לו אברהם - שנלער! אברהם שנלער! - אברהם רוץ אברהם רוץ, והוא מסביר שהיה לאברהם בן אברהם ספק, מצד אחד - למות על קידוש ה' זו מצוה, והוי רץ לדבר מצוה, אבל מצד שני ע"י זה הוא כבר לא יחיה ויש לו דין של פיקוי"ג, אז כדאי ללכת לאט. והיה לו ספק מה לעשות, והגר"א אמר לו תרוץ מהר! רוץ לקידוש ה'!

הבאנו כבר, שמרן שהי"ת שליט"א בסידור שואל, אומרים 'ותן בליבנו להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד' ולכאוי הסדר היה צריך להיות הפוך! קודם לשמוע ללמוד וללמד ואח"כ להבין ולהשכיל, שהרי אם לא למדת - מה יש לך להבין? ומסביר הגר"א, להבין במה להשקיע. להבין שחוף מהתורה הכל זה כלום, וכמש"כ הגר"א הבל המה מעשה תעתיקים אין בו ממש. וברגע שאני יתחיל באמת להשקיע בלימוד, אז יהי והאר עינינו בתורתך, אבל קודם כל להבין, להבין!!!

בעל העקידה בפרשת אמור מביא שכתוב בפסוק (עמוס ה, יא) 'והשלכתי רעב בארץ'. ושואל - למה צריך את זה? אם ה' רוצה לתת תורה - שיתן. למה צריך קודם כל והשלכתי רעב בארץ? ומסביר, כי מי שאינו בא אל הלימוד בתורת רעב וצמא - אין לו שום תועלת! וכשהדורות יהיו רעבים וצמאים לשמוע דבר ה', מיד יפתח להם אוצרו הטוב. אז הקב"ה בעצמו רוצה לתת - רק הוא חייב להקדים לזה רעב, כי אם לא יהיו רעבים - זה לא יעזור מה שהוא יתן, זה לא יחזיק מעמד, רק אם יהיו רעבים וצמאים - אז יהי אפשר לתת להם. הרעבון, הצימאון, התשווקה, אלו הם כלי קיבול לחכמה, זה ההיבט חכמתא לחכימין. לאהוב את החכמה, לרצות אותה!

סיפר לי יהודי שלמד במיר והוא היה בעל כשרון גדול, אבל הוא לא היה מתמיד הכי גדול. הוא שח פעם לידידו הגאון ר' רפאל שמואלביץ וצ"ל אני כל כך רוצה ללמוד, אבל לא הולך לי! אני לא מצליח! אמר לו ר' רפאל, **אתה לא רוצה באמת! אם היית רוצה - היה הולך לך. אתה רוצה לרצות - זה כן. אם היית רוצה באמת - כבר היית יודע.**

הרכוש גדול האמיתי

הגמרא בסוטה (דף יג, א) אומרת ת"ר בא וראה כמה חביבות מצוות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בבזיה והוא נתעסק במצוות שנא' חכם לב יקח מצוות. - הוא נתעסק בארוננו של יוסף. ושואלים שתי שאלות. האחת, הרי גם לעסוק בבזיה זה היה מצוה, הקב"ה אמר וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב, אז כולם התעסקו במצוות! ומשמע שהיה חסרון מה שלא עסקו ביוסף, אלא רק בבזיה.

והשאלה השניה, (היותר קשה) הרי הקב"ה ציוה ואחרי כן ייצאו ברכוש גדול, למה משה לא עסק בזה, וכי משה רבינו לא קיבל את המצוה הזו!! כשהקב"ה הבטיח ואחרי כן ייצאו ברכוש גדול, היו יוצאים מן הכלל!!

ומתריצים, כולם ייצאו ברכוש גדול, **רק כל אחד והרכוש גדול שלו**. אצל אחד זה הרבה כסף, ואילו אצל השני - זה הרבה מצוות, אך שניהם ייצאו ברכוש גדול.

אחד מהנכדים של הסטייפלער הקדוש, שאל אותו, כתוב שסנדקאות זה סגולה לעשירות. ואילו סבא סנדק בכ"כ בריתות, ומשום מה לא רואים את זה אצל סבא... הראה לו הסטייפלער בארון הספרים את מדף ה'קהילות יעקב', ואמר לו זה העשירות שלי! כל אחד והרכוש גדול שלו.

ישנו מעשה מפורסם. עוד מעט מגיעים לפרשת התוכחה [בחוקות]. היה אברך בכולל חזון אי"ש שנחה עליו הרוח, והוא אמר שכל המנהג הזה שלא נותנים את התוכחה לאנשים רגילים אלא רק לבעל קורא - אין לזה מקור, ואף פעם לא נהגו את זה, ובשביל לאפוקי מזה הוא החליט לקבל דווקא את העליה הזו. דווקא... זמן קצר לאחר מ"כ נפטר לו קרוב משפחה עשיר באמריקה והשאיר לו ירושה גדולה מאד, הוא נסע לאמריקה ונהיה גביר גדול. הסיפור הזה צרם לכל מי שהכירו. לכאורה הוא צודק!!! באו לפני הסטייפלער הקדוש, ושאלו אותו מה הפשט בזה? אני לא מבין אתכם, ענה. היש לך קללה גדולה מזו!!! אברך שלמד בהתמדה בכולל חזון אי"ש ונהפך לגביר אמריקאי זו קללה הכי גדולה! הוא הפסיד את כל הנכסים שלו ונשאר רק עם כמה פרוטות!...

מהחיים שלהם, אז באמת אין להם חיים מאושרים והם גם צודקים בזה! תחנך אותם לחזור על הגמרא. הם יחזרו כמה וכמה פעמים, הכל יהיה מסודר להם בראש, ואז הם יתחילו להנות כמו כולם. זה הרי בידיים שלהם! אמר מרן הרה"י, תרגיל אותם לחזרות. חוזרים, נהנים, יודעים, ומאושרים!

לא לבזות את התורה

מרן הרה"י ר' מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל היה אומר (בשם הג"ר לייב חסמון): משל למה אנחנו דומים, היה פעם מלך שהיה יורד לפעמים אל העם והולך לראות בתהלוכות בני המדינה, הוא היה מגיע עם כל הגדודים שלו, בעיר המלוכה - כולם הכירו אותו, ועשו לו כבוד מלכים! ובעיר הסמוכה - גם כן הכירו וקיבלו אותו בכבוד. פעם לא היו עיתונים ותמונות ושאר כלי תקשורת, וממילא ככל שהמלך התרחק, פחות שמעו עליו ופחות הכירו. אמנם שמעו שיש כזה דבר מלך וקצת כיבדו אותו. המלך המשיך, וירד עוד יותר ועוד יותר והגיע למקום שכבר בכלל לא שמעו על מלך. אנשי הכפר, בראותם שמגיע אחד עם הרבה אנשים וסוסים, פחדו שהוא בא להשתרר עליהם, אז הם זרקו עליו אבנים!... אמר על זה ר' לייב חסמון, ור' מיכל יהודה היה חוזר על זה עם דמעות בעיניים:

בהתחלה, משה קיבל תורה מסיני, היה שם כבוד מלכים! דבר אתה עמנו ונשמעה, ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות. ולאט לאט זה התקדם וירד, היתה תקופת התנאים והמשניות, אח"כ תלמוד ירושלמי, בבלי, ראשונים, אחרונים, ירדנו וירדנו וירדנו, יידעלך! הכל טוב. אבל אבנים אל תזרקו! כן כן, כבר רחוקים ולא יודעים, הכל טוב, אבל אל תזרקו אבנים!!!

הרה"י הגדול רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל היה מביא את חז"ל במדרש, יהיב חכמתא לחכימין - שאם לא כן היו שונים אותם במבואות המסונפים. אומר ר' שמואל: דבר ראשון אל תבזה את התורה! כל אחד אם הוא יבא לאיזה מקום ויבזו אותו - הוא כבר לא יבא פעם שניה. ברגע ואתה מבזה את התורה - היא לא תחזור אליך. תשכח מזה! אח"כ תעשה תשובה. אומר ר' שמואל, אל תבזה את התורה, אל תזרק עליה אבנים!!!

כתוב בגמ' (חגיגה ה, ב - סנהדרין צט, א) כי דבר ה' בזה ואת מצוותו הפר הכרת תכרת - זה מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק. אחד שיכול ללמוד ולא לומד - זה בזיון. וברגע ואתה מבזה אותה היא בורחת.

היה פעם מישהו שאמר לגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל, קשה לי להיות מתמיד ולשמוח עם התורה, קשה לי! מה אני יעשה? אמר לו הגר"ח"פ, יש לך טעות. כתוב בפסוק, "והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחס לו". אומרים חז"ל שזה בגלל שהוא כרת את מעילו של שאול. ובפשטות לומדים שזה עונש, מידה כנגד מידה. אבל אמר הרב שיינברג לא זה הפשט.

כל ראש ישיבה שהולך לאסוף כסף יודע, שהיסוד הראשון כשבאים לגביר - צריך לכבד אותו. אם לא תכבד אותו - לא תקבל שום דבר! ואם גם תבזה אותו - הוא יזרוק אותך מהמשרד. וזה אחד מהנסיגות הקשים שלא להיכשל ח"ו בחנופה. (סיפר לי פעם הרה"י יצחק לוינשטין המנוח, שהרה"י לא היה נותן לגביר כבוד כמו שרגיל, והרבה גבירים היו נפגעים, הרי בכל מקום מקבלים אותם בכבוד מלכים. אז הוא אמר לרה"י זה פוגע בהם. נודעק הרה"י: אז מה אתה רוצה, להכשיל אותי בחנופה!)

עכ"פ זה נסיון קשה. אבל זה המציאות. כשבאים ליד גביר ומבזים אותו - הוא לא נותן. ואמר, כל הבריאה נותנת מתנות, כל הבריאה הבגד נותן מתנה שהוא מחמם, אם אתה ביזית אותו - אל תחכה ממנו למתנות, זה הכל.

סיפר לי הרב ד"ר הרט על הגה"צ רבי שמעון גלאי שליט"א. ר' שמעון מקרב הרבה בעלי תשובה בחו"ל, והוא עורך להם סעודות, מלוה מלכה וכדו', והרבה באים, שרים, רוקדים, ושמחים, והוא אומר להם דברי חיזוק, ויש לו הרבה שכר בעמלו. באחד הפעמים ניגש אליו באמצע המלצר הגוי ואומר לו, כבוד הרב! אני רוצה בבקשה להתגייר, תגיד לי איך מתגיירים. אמר לו אני לא בית דין, מה אתה רוצה ממני?... אך הלה היה נחוש בדעתו להתגייר. שאל אותו ר' שמעון מה קרה כעת? אמר לו המלצר, אני רואה את השמחה שלכם! בחיים שלי לא היתה לי כזו שמחה, אני כל כך רוצה לשמוח כמוכם, ולכן אני רוצה להתגייר.

מקובלנו מהג"ר הלל זקס שאמר בשם אחד הגדולים, שיהודי מברך בבוקר 'שלא עשני גוי' צריך להתמלא שמחה כ"כ גדולה שתחזיק מעמד עד למחרת שמברך שוב ברכה זו - וכל ימיו בשמחה.

השמחה באה לאחר העמל והיגיעה

ואנחנו רוצים להוסיף תוספת עפ"י סידורו של מרן שה"ת ר' חיים קנייבסקי שליט"א, (וכדאי לדעת שמרן שה"ת בסידור שלו יש לו אוצרות בלתי נדלים, מכל התורה כולה!) אומרים במעריב, 'ונשמח בדברי תורתך ובמצותיך לעולם ועד' ושאל, למה אומרים כך דווקא במעריב ולא בברכת אהבה רבה בשחרית, בכל אהבה רבה לא מוזכר לשון שמחה, למה רק בלילה?

ונספר: סיפר לי הרב ברזילאי בנו של ראש ישיבת 'משכן שמעון' זצ"ל בשיכון ו', היו פעמים בודדות שהגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך היה צריך ללמוד מבלי שיפריעו לו, אז הוא היה מגיע לבני ברק לשיבת משכן שמעון שזו ישיבה ספרדית, וגם לא מכירים אותו שם, (זה לא היה מצב שכולם מכירים כמו היום) ואף אחד לא יחשוד בו שהוא שם. ובשהותו שם, הוא לא הסכים לעשות שום דבר חריג, לא מניין לבד, ואפילו לא סידור אשכנזי, תביאו לי סידור ספרדי שלא ידעו כלום.

אחרי תפילת מעריב עם הסידור הספרדי הוא היה ממש מאושר ואמר לרב ברזילי בהתרגשות: איזה אוצר! רק בשביל זה היה כדאי לבא מירושלים, איזה אוצר היה בסידור שהבאת לי! שאל אותו, מה ראית? אמר, אצל הספרדים מוסיפים מילה אחת, ונשמח ונעלה בדברי תלמוד תורתך! ונעלו! אה! איזה רכוש זה.

אבל גם אצל הספרדים הרכוש הזה נמצא רק בלילה, משא"כ ביום לא מזכירים כלום על שמחה, למה? אומר מרן שה"ת, משום שאחרי שלומדים כל היום אפשר לשמוח בתורה בלילה, אין כזה דבר להתחיל ללמוד וישר לשמוח, קודם כל תעבוד! תעמול! אחרת זה כמו פועל שמגיע לעבודה וישר מתחיל לאכול ארוחת בוקר... ארוחת בוקר זה לא העבודה שלך, זה תעשה בבית, פה תעבוד!

אדם רוצה שהוא רק יתחיל לפתוח את הגמרא והשמחה כבר תהיה על הכריכה. רבותי, זה לא הולך! אומר ר' חיים. הגוי חושב שהוא רק יתגייר ומיד הוא יהיה שמח, וודאי שזה נכון, אבל שמחה שלמה ואמיתית בא תחכה, תעבוד קצת, או אז תראה איך שתשמח.

סיפר לי הרה"ג ר' יצחק לוינשטיין זצ"ל, הוא לימד בישיבת ברכת אפרים הקטנה, והוא שאל פעם את מרן הרה"י זיע"א שיש בחורים שאין להם חשק ללמוד, איך עושים שיהיה חשק ללמוד?

אמר לו הרה"י **תדע לך, תורה כתוב שהיא משמחת, משיבת נפש, ומאירת עיניים. אין יוצא מן הכלל. רק מה, בפעם הראשונה שלומדים יש הרבה קושי, ועד שמתחילים להבין את הגמרא לוקח הרבה פעמים. צריך לחזור עוד פעם ועוד פעם ועוד פעם. אבל יש בחורים שמתעצלים מלחזור, וממילא הם נשארים רק עם הרושם הראשוני שכל הגמרות מבלבלות עם קושיות ותיורוצים, והם שומעים ראשונים ואחרונים והם לא מבינים מה רוצים**

אמר לו הגר"ח"פ שיינברג, התורה נותנת את המתנות הכי יפות, משיבת נפש, מחכימת פתי, משמחי לב, מאירת עיניים, מתוקים... הכל! אבל אם בזית אותה - אל תחכה למתנות. הגמ' אומרת זה שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק זה בזיון. אבל מה, לא ביקשו ממך להיות היום הגאון ר' חיים ברמן שליט"א, אבל מה שאתה יכול - אל תוותר לעצמך, אל תעשה לעצמך הנחות. אם יש לך דברים שאתה לא יכול - עכ"פ לא בזית. אבל מה שאתה יכול - עד הסוף!!! ואח"כ לאט לאט יהי מוסיף והולך. אבל מלבזות את התורה - אין סיכויים שתקבל מתנות ואין סיכויים שנתחכם. יהיב חכמתא לחכימין, לאלו שחכמים ולא מבזים את התורה, ולא זורקים אבנים. זוהי היראשית חכמה, ואידך זיל גמור.

כבוד התורה - לחברותא ולרב

יש עוד אפשרות של זריקת אבנים ויותר חמורה, על היכול לעסוק בתורה ואינו עוסק נאמר הכרת תכרת. אבל יש גם מוות בעולם הזה: הראה לנו הגאון רבי ישראל אליהו וינטרויב את הגמ' במנחות (סח, א) יתיב רבי טרפון וקא קשיא ליה מה בין קודם העומר לאחר העומר? אמר לפניו יהודה בן נחמיה וכו', אמר לו תירוצ טוב. ושתק רבי טרפון, הוא באמת ענה לו טוב. צהבו פניו של ר' יהודה בן נחמיה. הוא שמח שהוא ידע לענות על שאלה שהרב שלו לא ידע. אמר לו רבי עקיבא, יהודה! צהבו פניך שהשבת את הזקן!! תמהני אם תאריך ימים. א"ר יהודה ברבי אלעאי, אותו הפרק פרוס הפסח היה. כשעליתי לעצרת שאלתי אחריו היכן הוא, ואמרו לי נפטר והלך לו. אמר לנו הג"ר ישראל אליהו, הימים האלו הם ימים שמאד מקפידים בשמים על כבוד התורה, ולכן נפטרו תלמידי רבי עקיבא על שלא נהגו כבוד זה בזה. ומסביר את זה הגאון רבי משה שמואל שפירא, שכתוב בגמ' (יבמות סב, ב) שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לא לרבי עקיבא. וצ"ב למה לא כתוב עשרים וארבע אלף, וכי רצו ללמד אותנו כפל, ששתים עשרה כפול שנים זה עשרים וארבע!! אלא הוא מסביר, שהבעיה היתה עם חברותא. הגמ' בב"מ (לג, א) אומרת תלמידי חכמים שבבבל עומדים זה בפני זה. ולמה? אומר רש"י כמו תלמיד לרב, לפי שהיו יושבין תמיד בבית המדרש יחד, ומקשיין ומפרקין וכולם למדים זה מזה!

אנשים חושבים, מה יש לכבד חברותא? הוא בסך הכל חברותא שלי פעם אני מסביר לו ופעם הוא מסביר לי. אבל על זה נענשו תלמידי ר"ע! שלא נהגו כבוד זב"ז. אמנם נכון, גם אתה הרב שלו, והוא גם צריך לכבד אותך, אבל הוא רב שלך! חברותא צריך לכבד, ואת הרב? פי מליון! הרי החטא של מורה הלכה בפני רבו זה הבזיון לרב, וכן פה, השבת פניו של אותו זקן וצהבו פניך - אתה חייב מיתה! הרי אם בתלמידי ר"ע שלא נהגו כבוד של רב זה בזה - כך, כבוד ברב עצמו על אחת כמה וכמה, זה הרי נורא נוראות! וממילא, אם הרב מוסר שיעור, ויש כאלו בסוף שאינם שומעים ומדברים ביניהם, זה בזיון! והתורה לא אוהבת את מי שמבזה אתה, אם אתה רוצה אותי - תכבד אותי. כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו. כעת זה הזמן שהולכים לקבל את הרכוש הכי גדול, רוצים לתת לך תורה, וכעת זה הזמן לכבד חברותא.

מלחמת הקודש מול החול

כתוב בפרשה (יח, ג): "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו

וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו". ופרש"י, 'מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות ואותו מקום שישבו בו ישראל מקולקל מן הכל'.

אומר פה ר' ירוחם יסוד נורא, באמת נורא!! למה המקום של ישראל מקולקל מן הכל, וכי היהודים קלקלו אותם? או שמא בשביל להעמיד את ישראל בנסיון? אומר ר' ירוחם - לא, ודאי שהיהודים לא הם המקלקלים את שכניהם הגויים בפשוט, **אלא ישראל והאומות הם שני הפכים בתכלית**. זה לא סתם כמו שתי אומות בעלמא שנלחמים זו עם זו, אם רוסיה ואמריקה רבים ביניהם זה מריבה סתמית על עסקים שביניהם, וכשיתיימו העסקים יסתיימו גם המלחמות.

אבל מלחמת ישראל והאומות זה לא סתם עסקים ביניהם, אלא מלחמה נצחית יש כאן, סוד המלחמה של הקדושה והטומאה. חז"ל אומרים אמלאה החרבה, לא נבנתה צור אלא מחורבנה של ירושלים, אם מלאה זו חרבה זו, ואם מלאה זו חרבה זו. עשו ויעקב, כשזה נופל - זה קם, זה מאבק תמידי שנמשך וכל הזמן כל אחד רוצה להפיל את השני ולכן בשיא של הקדושה - שם יש את השיא של הטומאה, הטומאה נאבקת בכל כחה כי פה זה החורבן שלה. כל כמה שאנו יותר דבוקים בקב"ה, רשעת הגויים מתגברת ללא כל סיבה, וללא כל מהלך.

ומספר ר' ירוחם: פעם הלכתי לטייל, והנה עמד לו ילד נכרי משחק עם איזה שוט בידו, וכשעברתי לפניו, העביר עלי את השוט להכותני. חשבתי לעצמי, הרי עברו פה לפני על הדרך הזה כמה מאות גויים, ומה ראה ילד זה להכות דווקא אותי? וכי מי הורה לו על זה? אבל התירוץ הוא, זה כמו לשאול מי לימד את החתול לשנוא את העכבר? וכי צריך על זה לימוד מיוחד? הרי זה הטבע שלו! וכמו שאש ומים הם הפכים בתכלית ולעולם לא יהי שלום ביניהם, הוא סוד ישראל והאומות, סוד הקדושה והטומאה. גוי נולד עם שנאה, הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב, זו ההלכה היחידה שהם מקפידים לקיים אותה עם כל ההידורים... קדושה וטומאה זה לא הולך יחד. ולכן המקום שישבו בו ישראל מקולקל מן הכל, כי כל כמה שישאל התנהגו ביותר קדושה - התעיבו והרשיעו שכניהם ביותר.

והנה גם היום אנחנו בסכנת קיום, יש כעת ערבים בירושלים שמרביצים ליהודים חרדים ללא סיבה. יש כוחות הקדושה מול כוחות הטומאה, הטומאה חמורה כעת גברה, ואנחנו בסכנת קיום של כל התורה כולה, אשר אין יודעים אם מרשיעי ברית יעלו. ויש לנו דרך אחת: אמלאה החרבה, כשזה קם - זה נופל. רק להרבות קדושה עוד דף גמרא, ועוד כבוד התורה, לכבוד חברותא. וכ"ש לכבד רב. וחז"ל אומרים זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח. זה זבובונים קטנטנים שמבאשים חבית מלאה שמן רוקח. אם יש כמה בודדים שלא נזהרים בזה, הם יכולים להרוס ישיבה שלמה.

כבוד התורה, זה הזמן. **אם אתה רוצה לזכות לתורה - תכבד את התורה, ותכבד את לומדיה. זה בידיים שלך! תבנה כלים! הכלי האמיתי זה האהבת תורה, וכ"ש להתרחק מלבזות את התורה, לא לזרוק אבנים.**

זיכה אותנו הבורא יתברך להכין כלים אמתיים, ויתן בליבנו להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד - אמן.

לע"נ

הגאון רבי דוד בן ר' שמעון הקשר זצ"ל
מראשי ישיבת קול תורה
נלבע ט"ז אייר תשנ"ז

תנצב"ה

לע"נ

מרת נאוה ברינדל בת ר' ישעיהו אלכסנדר ע"ה
נלב"ע כ"ד אייר תשס"ב

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

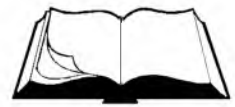
ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגליון במייל: 4166058@gmail.com

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

9

גליון 432

פסח שני, דיני "מוריד הטל", ושאלות המצוות

ניסן תשפ"א
ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

פסח שני

אמירת תחנון

▲ הרבה נוהגים לא לומר תחנון בפסח שני ("שערי תשובה" סי' קל"א, "ערוך השולחן" י"ב, סידור יעב"ץ, "שערי אפרים" שער י' סי' כ"ז, פמ"ג סי' ט"ו), ויש נוהגים לומר תחנון ("חזון איש" זצ"ל, וכן נוהגים בביהכ"נ לדרמן ובכולל חזו"א. וכן המשנ"ב (סי' קל"א) כשמביא כל הימים שאין אומרים בהם תחנון, לא מעתיק דברי שע"ת הנ"ל). ואולי סברת החזו"א, מכיון שאין הציבור נדחה לפסח שני, אי"כ אין זו שמחה לציבור, ואלו שנוהגים לא לומר, אולי עפ"י הירושלמי דלהלן, שאם יבנה בית המקדש בין פסח ראשון לשני אותה שנה יביא הציבור פסח שני.

תענית 'שני בתרא' בפסח שני

▲ השנה (תשפ"א) חלה תענית 'בתרא' בפסח שני, יש סוברים שאין לומר סליחות ואין מתענים בו ("לוח א"י"), ולכן גם ב"מי שבירך" שאומרים בשבת לפני מוסף לפני תעניות, יש אומרים "מי שבירך" וכו', שיקבל עליו להתענות שני וחמישי (הגר"ש דבליצקי זצ"ל). והרבה סוברים שמותר להתענות בו, וכן אומרים סליחות לשני בתרא ("סידור יעב"ץ" שו"ת מהרש"ם ח"ו או"ח סי' ל"ב, "אשל אברהם בוטשאטש" סי' קל"א. ולכן יש לומר סליחות עד "הרחמים והסליחות", וכן "אבינו מלכנו", בלי תחנון (הגרא"ל שטינמן זצ"ל, בעל "שבט הלוי" זצ"ל, והגר"נ קליץ זצ"ל).

אכילת מצה

▲ יש נוהגים לאכול מצות בפסח שני בסעודת היום, וזכר לקרבן פסח שהקריבו בעת ההיא בין הערבים ("סידור יעב"ץ"), ויש נוהגים לאכול בליל ט"ו באייר, וזכר לזמן אכילת קרבן פסח שני שהיה בלילה ("ליקוטי מהרי"ח"). השנה (תשפ"א) אלו שמתענים תענית 'שני בתרא' לכל המנהגים אוכלים את המצות בליל ט"ו. מרן הסטייפלער זצ"ל היה אוכל המצות שנשארו מפסח, והיה מעבירם לפני כן על האש מחשש מילבי"ם (תולעים קטנים), אולם סיפר הגר"ח קניבסקי שליט"א שהחזו"א זצ"ל לא היה אוכל מצות בפסח שני, ודעתו לא היתה נוחה מאכילת מצות, ואמר שמוסיפים מצוה אשר לא נכתבה.

לעסוק בהלכות קרבן

▲ יש ענין לדבר בעניני פסח שני בליל ט"ו אייר, דכל העוסק בהלכות קרבנות כאילו הקריבו (שו"ת "בני ציון" ח"א ת"ל).

בניו ביהמ"ק ביו פסח ראשון לשני

▲ כתב ה"מנחת חינוך" (מצ' ש"פ) שנראה ברור שאם יבנה ביהמ"ק בין פסח ראשון לפסח שני כיון שלא היה ביהמ"ק אין חילוק בין פסח ראשון לפסח שני וכל ישראל חייבים לעשות פסח שני. ומסיים וז"ל: "ואני כותב זה בין שני הפסחים, יח"ר שיבנה במהרה קודם פסח שני ונזכה ונעשה הפסח שני אמן ואמן" עכ"ל (ועיי' שצ"ן שהוא פלוגתא בירושלמי פסחים ריש פ"ט).

פסח מצה ומרור

▲ עיי' שו"ת "בני ציון" (ח"א סי' ל') שהסתפק אם בזמן שהביאו קרבן פסח שני, היתה גם מצוה לפרש טעמי המצוה, וכמו לגבי קרבן פסח ראשון שאמר רבן גמליאל, כל שלא אמר שלושה דברים וכו', או שמא זהו דין רק בסיפור יציאת מצרים בפסח ראשון (ועיי' שם שכתב תשובה זו בליל ט"ו באייר תרי"ב, ליל זמן אכילת קרבן פסח שני), ועיי' "שפת אמת" (פסחים צ"ה) שמתפק אם יש חיוב סיפור יציאת מצרים בפסח שני.

אכילת קרבן פסח שני עם חמץ

▲ כתב רש"י (פי' בהעלותך ט', יז, וז"ל: ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו). ועיי' "מנחת חינוך" (מצוה שפ"א) שהבין שאסור לאכול קרבן פסח ביחד עם חמץ. ותמה מנ"ל לרש"י כן. ועיי' ספר "משך חכמה"

יושב בביתו לא טמא

▲ "והאיש אשר הוא קהור ובדרך לא קה" (במדבר ט', י"ג), כתב הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, וז"ל: נ"ל ע"ד מליצה, דהנה כשהאדם יושב בביתו הרי הוא מקיים כל המצוות כראוי, אבל כשיוצא לדרך שוב אינו מקיים המצוות כתיקון, אינו מתפלל כראוי וכד'. וזה מרומז בפסוק "והאיש אשר הוא קהור", כלומר, מי הוא האיש הטהור, "ובדרך לא קה" (מובא בספר "ברכת הנפש").

מדיני "מוריד הטל" - "ותן ברכה"

טעה ואמר "מוריד הגשם"

▲ אם טעה ואמר "מוריד הגשם", אם נזכר לפני שסיים ברכת "מחיה המתים", חוזר לתחילת הברכה, ואם נזכר לאחר שסיים הברכה, אפילו עדיין לא התחיל ברכת "אתה קדוש" (ובשאר מקומות עדיין יכול להשלים שם כמו בתוך הברכה), בזה מכריע המשנ"ב שיחזור לתחילת שמו"ע, מכיון שג' ברכות ראשונות נחשבים כברכה אחת, (שו"ע סי' קי"ד ס"ד, וב"ביאור הלכה" ד"ה ואם). ואם אמר רק "ברוך אתה ד' יי"אמר "למדני חקיד" ויחזור ל"אתה גבור" (משנ"ב סי' קי"ד). ויש סוברים שאפילו נזכר באמצע הברכה חוזר לראש התפילה ("ביאור הלכה" בשם הגר"א).

חזר בו תוכ"ד

▲ אמר "מוריד הגשם", ותוכ"ד חזר ואמר "מוריד הטל" יש סוברים שיצא, וכעין שמצינו בכל מקום שמהני חזרה תוכ"ד (הגר"ש אלישיב זצ"ל), ויש סוברים שלא יצא, ועדיין צריך לחזור לראש הברכה, דהוי כאילו הזכיר שניהם (הגר"ש אויערבך זצ"ל, שו"ת "שבט הלוי" ח"ו תשי"ט). ולא דמי לדברי "ביאור הלכה" סי' קי"ז ס"ג בשם "חיי אדם", דשאלה שאני עיי"ש).

מסופק מה אמר

▲ אם מסתפק איזה נוסח אמר "מוריד הטל" או "מוריד הגשם", אם הוא תוך ל' יום, חזקה שאמר "מוריד הגשם" וצריך לחזור ולהתפלל. וכן אם נזכר לאחר שעבר זמן אותה תפילה, צריך להתפלל בתפילה הבאה תפילת תשלומין. ואם הסתפק לאחר שעברו ל' יום, וי"א גם לאחר שאמר תשעים פעם "מחיה מתים אתה רב להושיע מוריד הטל", שיתכן שאמר כדן, אין צריך לחזור.

מסופק אם הורגל

▲ וגם לאחר ל' יום או לאחר שאמר תשעים פעם, אם עדיין מרגיש שלא התרגל לגמרי, אמרינן בזה ספק ברכות להקל, ולא יחזור, אך אם אפשר לו יתפלל בתורת נדבה ויתנה (שו"ת "רב פעלים" או"ח ח"ב תשי"ז).

שאלות המצוות

קריאת ההפטרה לאחר תפילת מוסף

▲ שאלה: במנין חצרות אין קלף לקריאת ההפטרה, ורק לאחר זמן אפשר לקבלו ממנין אחר, האם אפשר לקרוא את ההפטרה לאחר תפילת מוסף?

תשובה: אם אי אפשר להמתין לנביא, היות שבינתיים אין להם קלף לקריאת ההפטרה אפשר להתפלל מוסף ולקרוא את ההפטרה לאחר תפילת מוסף (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

שכח להדליק נר הבדלה ונזכר מיד

▲ שאלה: התחיל ברכת "המבדיל" ונזכר ששכח להכין הנר לברכת "מאורי האש", מה עליו לעשות?

תשובה: ידליק נר מיד לאחר ברכת "המבדיל" ויברך עליו קודם שישתה את הכוס, ואין בזה משום הפסק שהרי דינם להיות על הכוס (הגר"ז אויערבך זצ"ל, מובא בשו"ע פרק ט' סעיף כ"ב).

הכשלת הורים בחילול שבת

◀ **שאלה:** גננת שולחת להורים לעשות עבודה מסוימת עם הילדים, והיות שההורים חילוניים היא שמה לב שרובם עושים את העבודה בשבת קודש שאז יש להם זמן ר"ל, האם יש בזה איסור משום "לפני עור"?

תשובה: היות שבפועל ההורים עושים את העבודות בשבת, יש להימנע מלבקש אותה עבודה, והגם שהם מחללי שבת, גם בזה יש איסור של "לפני עור", וכמבואר במשנ"ב בכמה מקומות (סי' רמ"ג ס"ק ב', סי' ש"ד ס"ק ט"ו, סי' שמ"ז ס"ק ז'), ואסור לעשות כן, הגם שלא מוכח שיעשו בשבת, בכל זאת מסתבר שיעשו בשבת ולכן אסור משום שמסייע לעוברי עברה.

הנחת סכין של מילה בשבת בתוך סיר

◀ **שאלה:** העושה ברית מילה בשבת בביתו, ולאחר המילה צריך להניח את הסכין במקום משומר, האם מותר להניחה בתוך סיר ריק שעומד בצד שהרי בין כך הוא מוקצה משום כלי שמלאכתו לאיסור, או עדיין יש בו משום ביטול כלי מהיכנו, ואסור?

תשובה: סיר ריק יש לו דין של כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו (שו"ע סי' ש"ח סעיף ג' ומשנ"ב ס"ק כ'), וכשיתן לתוכו סכין של מילה הרי גורמו להוסיף איסור טלטול כי הסיר נעשה בטל לסכין של מילה שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס (שו"ע שם סעיף א'), שאסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו, וזה נמי נחשב איסור ביטול כלי מהיכנו, ואסור ("ביאור הלכה" סי' רס"ה סעיף ג' ד"ה מפני בשם פמ"ג).

נתן עוגה ויין בשעת פירעון חוב

◀ **שאלה:** הלווה לחברו סכום כסף גדול וכשהחזירו את ההלוואה היות שאחריו בכמה שבועות וגרמו עגמת נפש למלווה נתנו לו בקבוק יין ועוגה.

א. האם יכול לקבלם או שיש בזה משום רבית?

ב. אם כבר קיבל, האם חייב להחזיר?

תשובה:

א. אסור לקבל בשום אופן אף שלא סיכמו על זה בשעת ההלוואה, שנחשב לרבית (שו"ע יו"ד סי' ק"ס סעיף ד').

ב. בדיעבד אם כבר עבר ולקח את היין והעוגה אינו חייב להחזיר אפילו לצאת ידי שמים (רמ"א יו"ד סי' קס"א סעיף ב').

אמירת 'תודה' על מחילת חוב

◀ **שאלה:** יש איסור ללווה לומר למלווה 'תודה' על הלוואת החוב, היות שזוהי רבית דברים, מה הדין אם המלווה מוחל על החוב ללווה האם מותר לומר לו תודה וישר כוח?

תשובה: אם מחזיר את הקרן אזי שייך לומר שכל הוספה היא רבית, אבל אם לא מקבל את הקרן לא נחשב לרבית, ומותר.

נשבע שלא יבוא לבר מצוה

◀ **שאלה:** שני אחים רבו, והאח בן החמש עשרה אמר לאחיו בן השתים עשרה: אני נשבע שלא אבוא לבר מצוה שלך, לאחר חודש הגיע זמן בר המצוה, האם יש עצה בשבילו?

תשובה: ודאי שחייבים להזהירו שלא להישבע כלל, ובכל זאת כאן שיש צורך גדול שהאח יגיע לבר המצוה של אחיו, יש להתיר את השבועה לפני שלושה אנשים על דרך שמתירים נדרים.

נגיעת כהן ברכב שיש בו מת

◀ **שאלה:** האם מותר לכהן לנגוע במכונית שיש בתוכה מת?

תשובה:

א. יש חיוב לכהן להתרחק ד' אמות מן המת, אולם מכונית נחשבת כמחיצה ומותר לעמוד לידה.

ב. כהנים חייבים להיזהר רק מטומאת מת עצמו, אבל לנגוע באדם שהוא טמא מת או בכלי שיש בו טומאת מת לא נזהרים בזמן הזה (רמ"א יו"ד ס"ט).

כל זה כשנגוע בו לאחר שכבר נטמא, אבל טומאה בחיבורין, כלומר לנגוע במה שעשכשו נטמא במת, י"א שאסור משום טומאת חיבורין (כן סבר המג"א סי' ת"ט ס"ק ה', וכן נקט שו"ת "שאגת אריה" סי' י"א, חדשות, ועי' "ביאור הלכה" שם שהעיר על המג"א וסבר שאין צריך להיזהר בזה, ועי' "חידושי הר"ן" עירובין ל"א, והגה"ת רש"ש שם שנקטו שאין הכהן מזהר על זה וכדברי ה"ביאור הלכה", ועי' "שונה הלכות" סעיף כ' שתמה על ה"ביאור הלכה", ועי' ספר "טעם ודעת" ה' טומאת מת פרק' ה' ה' ב' "ביאור הלכה" בד"ה מחובר במת).

הרי את מקודשת וכו' ע"י חופה וקידושין

◀ **שאלה:** לפני מסירת הטבעת תחת החופה אמר החתן: "הרי

את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל ע"י חופה וקידושין", האם יש בזה איזה פקפוק בקידושין, אולי כוונתו לעשות קידושין לא בטבעת זו אלא בדרך אחרת?

תשובה: אין שום פקפוק, בודאי כוונתו היתה לקדש בטבעת זו, רק איתקיל לשונו במילים אלו (היות ששמע אותן בסיום ברכות האירוסין לפני כמה דקות), וכוונתו שזה חלק מחופה וקידושין, ואין לערער על זה כלל (שו"ת "שבט הלוי" ח"א תשי"ב אות א', הגר"ד מברסקי שליט"א).

סעודת חתונה בכמה חדרים

◀ **שאלה:** בגלל נגיף הקורונה ערכו חתונה במקום קטן, בחצר של אחד מבתי הספר, והסעודה נערכה בחדרי הכיתות, 20 אנשים בכל כיתה, (סה"כ שישים אנשים), והרי לא שומעים מבינה אחת לכיתה שניה, איך יש לנהוג בקשר לזימון וברכות השבע ברכות?

תשובה: אם יש מלצר אחד לכל החדרים זה מצרפם לענין זימון (שו"ע סי' קצ"ה סעיף א'), וכל זה אם שומעים מזה לזה, אבל בנד"ד שלא שומעים לא שייך לעשות זימון אחד, ובכל כיתה זימנו לעצמם. לענין השבע ברכות היות שבכל חדר וחדר התאספו לאכול לכבוד החתן והכלה, יברכו בכל כיתה את ברכות השבע ברכות לעצמם (שו"ע אה"ע סי' ס"ב סעיף י"א).

שכח לנעול דלת ונגנב הכסף

◀ **שאלה:** ראובן עוזר מביתו למוסד ומטלפן לגביית תשלומים לבנק וכד' בלי לקבל שכר על זה, והיתה אצלו מעטפה ובה כסף רב. לילה אחד שכח לנעול את דלת ביתו והכסף נגנב, האם חייב לשלם?

תשובה: היות שלא מקבל משכורת עבור עזרתו הוא נחשב לשומר חנים שפטור על הגניבה, וחייב בפשיעה, וכמבואר בשו"ע (ח"מ סי' רצ"א סעיף א'), ואם לא נעל את ביתו מחמת זלזול נחשב בפשיעה (כמבואר בשו"ע שם סעיף י"ג-י"ח).

אמנם בנד"ד ששכח לנעול את הדלת, כתבו הפוסקים ששכחה לא נחשבת בפשיעה (עי' שו"ע ח"מ סי' תכ"א סעיף י', ומשנ"ב סי' תמ"ג, שעה"צ י"ד), ולכן אי אפשר לחייבו על פשיעה ונחשב שאבד רק ע"י גניבה, ופטור מלשלם.

תפס כסף של מוסד עבור פיצויים

◀ **שאלה:** עובד אסף כסף עבור מוסד, ובינתיים המוסד פיטר אותו והיות שאין כסף בקופה לא שילם לו פיצויים, האם מותר לו להשאיר את הכסף שאסף לעצמו?

תשובה: מכיון שהמוסד חייב לו מותר לתפוס את הכסף לעצמו היות שהם חייבים לו (ובתנאי שהמוסד מודה בכך שחייבים לו, שא"כ צריכים ללכת לרב להכריע מי צודק).

שיכור שבר ברז בשעת שמחה

◀ **שאלה:** בשמחת שבע ברכות שנערכה בחודש אדר באולם, נכנס חבר של החתן שהיה שיכור (לכבוד פורים הסמוך לו), ושבר ברז מיוחד שעלותו 1000 ₪, האם בעל השמחה חייב לשלמו?

תשובה: בעל השמחה לא מקבל אחריות על נזקין של בני אדם, והחבר ששבר אותו חייב לשלם, ומה שכתב הרמ"א (סי' תרצ"ה סעיף ב') שאם אחד הזיק חברו מכוח שמחת פורים פטור מלשלם, זה רק בהיזק קטן, אבל בהיזק גדול אין המנהג לפטור (משנ"ב שם ס"ק י"ג).

החרים מדבקות ונתן לאחרים

◀ **שאלה:** הזהירו את ילדי הכתה שמי שמביא מדבקות ל'חידר' יחרמו אותו ויקרעו אותו (בודאי יש זכות למנהל או לרבי לעשות כן היות שהזהירו מראש, וזה מפריע מאוד לריכוז בכיתה), האם מותר למנהל או לרבי לקחת ולתת אותן לאנשים אחרים או צריך דוקא לקרוע אותן?

תשובה: היות שיש לו זכות לקרוע אותן, יכול לעשות בהם מה שרצה, ולכן יכול גם לתת אותן למי שהוא רוצה.

הלכתא למשיחא

◀ ה"חפץ חיים" (ספר "תורה אור" פרק י"ב) כותב שחלק ממצות "צפית לישועה" היא להתכונן לישועה בלימוד ההלכות שנוגעות לזמן ביאת המשיח, כי אליהו והמשיח לא ילמדו אותנו את ההלכות הפשוטות שכל אחד יכול היה לדעת.

כוס של יולדת

◀ **שאלה:** תוך כדי ניקוי השולחן לאחר הסעודה, הזיז כוס שיוולדת שתיה ממנו, האם הוא נטמא?

תשובה: האדם וכל הבגדים שלבש באותה שעה שהזיז את הכוס, וכן כל הכלים שנגע בהם באותו הזמן טמאים (רמב"ם ה' משכב ומושב פרק ב' ה' ג'), כי חוששים שיש בכוס טיפת רוק, ורוק (וכן כל משקה שיוצא מגופה) מטמא במשא, עי' שם. ולכן לעתיד לבוא כל הכוסות שהשתמשו בהן היולדות לא יזרקו לאשפה רגילה כי כל הנושא את האשפה יטמא, אלא תהיה אשפה מיוחדת בשבילן (גיליון "הלכתא דמשיחא" ליקווד).

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

חופה בליל ל"ג בעומר

בחתונה הנערכת בליל ל"ג בעומר, ממתי ניתן להיכנס לחופה, מהשקיעה או מצאת הכוכבים.

מצאת הכוכבים.

בחופה הנערכת עם צאת הכוכבים, האם ניתן לנגן כבר קודם החופה בעת ליווי החתן והכלה.

הכנסה לחופה היא גם מצוה, וניתן להקל בזה.

תספורת חתן וקרביו בל"ג בעומר

בחתונה הנערכת בליל ל"ג בעומר, האם מותר לחתן, לאביו ולאחיו להסתפר מבעוד יום בל"ג בעומר, שהרי לא יספיקו להסתפר בליל החתונה.

ניתן להקל לחתן, וכן להוריו ואחיו, כיון שאיסור תספורת אינו מדינאי דגמרא, אלא מנהג קדמונים (סור או"ח תצנ"ב, ויצטער החתן אם יבואו לחתונה כשהם מגודלי שיער, נראה שאפשר להקל (ובעין דברי השערי תשובה תקנא, א).

נעשה בר מצוה בשבת

מי שנעשה בן י"ג בשבת, מתי יעלה לתורה.

חייב לעלות לתורה בו ביום שנעשה בן י"ג, כדברי הביאור הלכה (קל) "נער שנעשה בר מצוה בו ביום קודם לכל, מלבד לחתן ביום חופתו". אמנם אינו צריך לעלות דווקא בשבעה קרואים אלא יכול לעלות אף למפטר, כפי שבשאר חיובים כיום פטירת הוריו רשאי לעלות אף למפטר.

לאחר העליה יברך האב "ברוך שפטני" למרות שאף קטן יכול לעלות למפטר, ואין זה מעשה המוכיח את גדלותו. ואף שכתב המושג ברורה (שם) נהגו שלא לברך ברוך שפטני עד שהנער עושה המוכיח את גדלותו, כגון כשקורא בציבור או עולה כשליח ציבור, כיון שאינו נוהגים לברך בשם ומלכות על הברכה, ממילא אין נפק"מ מתי בדיוק מברך.

אף את "שמחת" הבר מצוה ראוי לעשות באותו היום כדברי המושג ברורה (ריב"ז, ו) "מצוה על האדם לעשות סעודה ביום שנעשה בנו בר מצוה כיום שנכנס לחופה, והיינו ביום שנכנס לשנת ארבע עשרה. וטעם הסעודה משום שעכשיו נעשה איש ישראל שנצטווה במצוות התורה".

שתילת זרעים קודם שמיטה

עד מתי ניתן לשתול זרעים ולטעת אילנות קודם השמיטה. כל דיני 'תוספת שביעית' לא נוהג בזמן שאין בית המקדש ולא נוהגת שמיטה מדאורייתא (רמב"ם שמיטה ויובל ג, ט). אמנם בכדי שלא ימנהגו לשנות ערלה משנת השמיטה, ויטעו לומר שנטע בשמיטה, יש להקדים אף בשמיטה דרבנן ולזרוע בזמן שייחשב 'שנה אחת' למניין הערלה עוד קודם השמיטה, שהוא ל' יום. ויש להוסיף עוד י"ד יום כיון שמשעת הזריעה לא מתחילים למנות עד שייקלטו הזרעים בקרקע י"ד יום (שם יא).

פשר עומק מידת הדין בימי הספירה

לכן נהפכו הימים הללו משמחה ליגון. ובמקום שנשמח בהם כמו בערב חתונה, נוהגים בהם דיני אבלות, ואף במהלך הדורות אירעו גזירות קשות ורעות על עם ישראל דווקא בימי ספירת העומר, החל בבית מדרשו של רבי עקיבא שנסגר, והתורה העצומה שאבדה עם פטירתם הטראגית של עשרים וארבעה אלף מתלמידיו, וכן בשנות ת"ח ות"ט בהן אירעו לישראל פרעות קשות, כאשר הגויים בוזו ושרדו, הרגו ופצעו נעים וזקנים מגדולי הדור ממש, ואנשים נשים וטף נשחטו לאלפים ולרבבות.

לכן מקפידים באמירת 'אב הרהמים' במוסף של שבת בכל השבתות שבימי הספירה, כיון שעיקר גזירות אלה אירעו בימי הספירה. כמו כן בימי השואה קהילות הונגריה הושמדו בחודש אייר ובערב חג השבועות. ואף בימים אלו ממש, לצערנו, אנו עדים להתפרעויות של צעירים ישמעאלים הגורמות לנזקי גוף וזמון עד כדי פיקוח נפש.

אשר על כן שומה עלינו להתחזק ולהתכונן כיאות לשלמות קבלת התורה, עם כל תנאיה וקנייניה.

הנהגה בקריאת עיתון

ההכנה הראויה נדרשת בשלמות המידות כלשון רבינו יונה (אבות ב, י"ז) "התקן עצמך ללמוד תורה - במידות טובות, כי התורה לא תשכון במי שלא מתוקן במידותיו".

ואמנם בין הקניינים ההכרחיים לקבלת התורה, נמצאת מידת 'נושא בעול' (אבות ה, ו), ובעתות צרה עוררו רבותינו לתיקון מידה זו שלצערנו לוקים אנו בחסרונה מאד.

ואמר הגר"ש וולבה כי אמנם יש לקרוא עיתון בכדי להכיר ולהתוודע לחסדי ה' המרובים האופפים אותנו בכל עת, אך הקורא עיתון תוך כדי לגימת כוס קפה להנאתו, יש בו מומין האכזריות, שהרי העיתון מלא בטרגרדיות יום יומיות בגוף נפשו ובמזמון ישראל ברחבי תבל, ואותו אחד קורא את הידיעות המצערות תוך כדי לגימת קפה בהנאה, ועוד מבקש להוסיף סוכר להשלמת הטעם, הרי זו

כל תורת המועדות מוזכרת בפרשתנו לפרטיה, וכידוע בכל פעם שקוראים בתורה על זמן מסוים, יורד השפע של אותו מועד, שהרי "הקריאה מעוררת את הזמן", ממילא בשבת זו ניתן להיות מושפעים בכל הרוממות המושגת בכל המועדות כולם.

ואכן נהגו בחצרות החסידים שכל מי שלא זכה במהלך החג להסתופף בצלו של האדמו"ר, הגיע לשבות בשבת זו אצל האדמו"ר, ובכך נחשב שקיבל את כל השפעת המועד מחדש.

בין המועדות נצטוונו בפרשה על ספירת העומר. מבאר האור החיים (ויקרא כג, טו) שספירת הימים קודם קבלת התורה, היא כעין ספירת הימים שסופרת הכלה לטהרתה קודם חתונתה.

וכיון שיום חתונתנו יום שמחת לבו זהו יום מתן תורה (תענית לא, א) ורצה הקב"ה להודווג עמנו, הרי אנו ככלה כלפי החתן הקב"ה. ולכן ציוונו בספירה, כדי שנהיה מוכשרים להתאחד עמו בקבלת התורה.

ואמנם לצד הפלגת טומאתנו מחד והפלגת קדושת וטהרת הקב"ה מאידך, ציוונו לספור לא רק שבעה ימים, אלא שבעה שבועות תמימות.

וכל זה הוא כהיטהרות לקראת החתונה הגדולה, בחג השבועות בעת מתן תורה, בה נתאחד להיות בבחינת קודשא בריך הוא, אורייתא וישראל חד הוא.

גזירות שאירעו בספירת העומר

המשגיח הגר"ש וולבה עוררנו כי אמנם ימים אלו מושפעים בשפע עצום ברוחניות ובגשמיות כהכנה לקבלת התורה ואמורים להיות ימי שמחה כימים בהם מתכוננים לקראת שמחת נישואין, אך כיון שלא מנצלים כיאות בהכנה ראויה ומושלמת את ימי ההכנה וההיטהרות לקראת קבלת התורה, התורה תובעת את עלבונה.

ולכן עומק מידת הדין המתגלה בימים אלו, הוא חלק בל ינתק מההכנה לקבלת התורה - כדי שנפנים שאנו חלק מהעם הנבחר שקיבל את התורה ועלינו מוטלת הזכות והחובה לנצור אותה מכל משמר, ולשאת בנטל הפרתה חוקיה.

הלכה למעשה

ומחמת כן יש למעט עצי פרי לא יאחר מט"ז אב סמוך לשקיעה (חזון איש יו, כט). אמנם עצי סרק וגוי שלא מונים לערלה יכול לזרוע עד כניסת ראש השנה של השמיטה.

הנהגת אבלות לבן מאומץ

האם בן מאומץ צריך לשבת שבוע ולנהוג מנהגי אבלות, אחר פטירת אביו המאומץ והאם יש הבדל מאיזה גיל אומץ על ידם.

ילד מאומץ פטור מכל דיני האבלות לגמרי. אמנם אם חפץ רשאי לנהוג כזה. כמבואר ברמ"א (שעה 1) "מי שרוצה להחמיר על עצמו להתאבל על מי שאינו צריך, או ללוש שחורים על קרובו אין מוחץ בידו" ובדרכי משה (שם ה) "על אוחבו נמי יכול לעשות שהרי דוד קיבל הבראה על אבנר" וכל שכן על הורים מאמצים שבוודאי השקיעו בו רבות וצער גדול בהעדרם. אך כתב הרעק"א (שם) שכל זה הוא בתנאי שלא יבטל מצות עשה מחמת כן כתלמוד תורה וכיו"ב.

אמנם משום חובת הכרת הטוב עליו לפעול לעילוי נשמתם, בלימוד תורה בכלל ומשניות בפרט, ובנתינת צדקה ותיקון המידות לעילוי נשמתם. ואם הוריו המאמצים לא זכו להשאיר זרע של קיימא בבנים המתפללים כש"ץ, ראוי לו להתפלל כשליח ציבור לעילוי נשמתם ולומר קדיש, אך אינו דוחה חיובים אחרים.

נטילת ידיים לאחר תרומת דם

לאחר תרומת דם ובדיקת דם, האם מחויב בנטילת ידיים.

צריך נטילה כיון שמוציאים ממנו כמות גדולה של דם, והרי זה (אורח חיים ד, יט) כמקוץ דם מן הכתפיים. אמנם לאחר בדיקת דם רגילה אין צריך נטילה, כיון שמוציא רק מעט דם.

הילולא והודיה על נס הנגיף

ל"ג בעומר הוא יום מלא שמחה, ומבואר ברמ"א (תצט, א) כי הוא מחמת שבו פסקו תלמידי רבי עקיבא למות.

הגאון רבי זלמן סורוצקין חידד בדרך צחות כי הוא סמל לעם המלומד בתלאות, בכך ששמחת היום באה על כך שהוא יום שאין בו צרות, אף ללא שנעשה בו נס מיוחד, שהיא כשלעצמה סיבה לשמחה יתירה.

מכוח התבוננות זו תגדל שמחתנו בשנה זו כאשר מעלים את האבוקה בארץ הקודש לזכר שמחת הרשב"י בתוך קהלא קדישא במקלות רבבות אלפי בני ישראל, באותה העת אשר בחלק נכבד ממדינות העולם יושבים מסוגרים בבתיים מאימת הנגיף הממושך להכות ולהפיל חללים ה' ירחם. שומה עלינו להתחזק בהודיה שאחר התלאות הרבות, יושבי ארץ הקודש ניצלו אף מהצרה הזו בס"ד, ואט אט בחסדי ה' המיטיב עמנו נעלם הנגיף כמעט לגמרי.

"נמשחת" ב"אשריך"

במעשה עם גזירת המוות שריחפה על ראשו של רבי שמעון בר יוחאי, שמחמתה נאלץ להסתתר במערה י"ג שנה, עולה תמיהה רבתית.

הרי ניסים רבים נעשו בזה, ובראשם מה שהצמיח הקב"ה בפתח המערה באמצע מדבר שממה עץ חרויב ומעין נובע מים זכים.

ויש לתמוה לשם מה עשה עבורם נסים אלו לסייע בצרתם, והלא יכול היה הקב"ה להרוג את הקיסר או לבטל את גזירתו.

ונראה שהקיסר וגזירתו המשיכו להתקיים דווקא משום שכן רצה הבורא יתברך, ובכדי שנוכח לגדלותו של הרשב"י המאירה עד ימינו אנו, היה נצרך שיתעלה בלימודו, מתוך צער המערה הגדול שהיה מנת חלקו במשך שלש עשרה שנה.

ולא מפני שרדף אחריו הקיסר, ישב רבי שמעון במערה, אלא שסיבב הקב"ה שישב במערה, על ידי שגור עליו הקיסר מיתה.

הרי שאף מה שנדמה בעינינו כצרה צרורה, מסובב הסיבות גרם בזה סיבה לטובה, ולא רק שנוצר מזה טוב, אלא כל הרעה אינה אלא 'טובה'. לעתים זוכים להבחין בכך, ולעיתים "כבוד ה' הסתר דבר" (משלי כה, ט). אך רשב"י זכה להיות מאושר גם אם שלא הבחין מיד בטוב הטמון בו.

וניתן להליץ בלשון הפיוט "בר יוחאי נמשחת אשריך" שסוד משיחתו של רשב"י לגדולה בזכות שהיה שרוי תמיד ב"אשריך", וכגון שאמר לחמיו רבי פנחס בן יאיר לאחר שיצא מהמערה, "אשריך שראיתני בכך". וההפצים לדבוק בדרכו, מתחזקים בדרכו, באמונה שהכל לטובה, ומאשרים בכל דבר ועניין.

אכזריות של ממש.

עליו לשמור שלא יכהו רגשות הערבות הפועמים בקרבנו עד מצב בו אנשים עוברים ברחוב בשעה שנשמע כרוז אודות אלמנה ויתומים רכים הזקוקים לעזרה, ואמנם ממשיכים לצעוד באותה צורה כאילו לא שמעו מאומה.

אחד מתלמידיו של הגאון רבי חיים שמואלביץ ראש ישיבת מיר סיפר לי שהלך קודם נישואיו להזמינו לחתונה. כשעמד על מפתן חדרו, קפא על מקומו ולא נכנס. לתמיהת הרבנית מדוע אינו נכנס, השיב: קול בני עולה מן החדר, איני יכול להיכנס פנימה ולהפריע לראש הישיבה בשעה קשה זו.

אה... השיבה הרבנית, כך זה בכל בוקר, בשעה שראש הישיבה קורא את העיתון עם כל ידיעות המעצבות, הוא מרטיב את העיתון בדמעות. תיכנסו פנימה, תיכנסו, ואז הוא יפסיק לבכות.

היו אלה דמעות של נשיאה בעול של השתתפות פנימית בכל צרה או טרגדיה אליה התוודע דרך העיתון.

התקף לב מצער הזולת

סבתי הרבנית רחל קוק מטבריה נהגה לסדר בשעות הלילה המאוחרות את הפניות הרבות לסיוע ועזרה אותן קיבלה מכל חלקי הארץ. היא השתדלה לשלוח לכל פנייה חמישים שקלים לכל הפחות, ופניות רבות נערכו על שולחנה. מלאכת קודש זו גולה ממנה זמן רב מדי לילה, ותוך כדי קריאת המכתבים וסידור המעטפות, שמעה את החדשות.

ביום בו אירע פיגוע או כל צרה טראגית ל"ע היינו משתדלים בכל דרך שהיא לא תשמע על כך. כיון שכאשר היתה שומעת על צרות, היתה מתייפחת מרוב צער על המשפחות הכאובות.

פעם התעוררנו מקול זעקותיה, ולתמיהתנו הסבירה שכעת שמעה כי מחבל עלה על אוטובוס ודקר למוות אברך בשם הרב היילר הי"ד.

קולות הבכי על הרצח הפתאומי באכזריות נוראה, הלכו וגברו כל הלילה עד שבבוקר הובהלה לבית חולים, אחר שלקתה בהתקף לב. וכל זה מחמת בכי על יהודי שלא הכירה.

לאחת מבתות המשפחה שאמרה לה כי אין ביכולתה לתמוך בכל אחת מקריאות הצדקה המרובות ל"ע, ייעצה: אם את לא יכולה לתרום להם כסף, אל תזרקי את הפניה לפח, לפחות תבכי איתם.

ואנו... אוזנינו מקבלות עוד ועוד צרות, לעתים אנו מצטערים ואולי אף מנסים לנחם את הידיד הכאוב. אם הזמן עומד לרשותנו, אולי מוסיפים גם תפילה קצרה, אך מיד ממשיכים הלאה לענייני היום.

בית הוראה הכללי ירושלים

בראשות רבנים מן המנהיגים

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

להנצחה בעלון באמצעות בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני ההלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל: Beithorah@gmail.com

יֵאֵר בְּזֵרֵי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 53 – אמור תשפ"א – שנה ב'

הטעם שהזכיר הכהנים בני אהרן

"אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו" (אמור כא, א)

ופרש"י להזהיר גדולים על הקטנים. וכתב הרמב"ן שהכא הוי מאיסור ספייה לקטן ככל התורה כולה. אכן בעלי התוס' ועוד חלקו על הרמב"ן וכתבו דהכא הוי פרשה לעצמה ואף הוראה קטן כהן שנטמא מעצמו ג"כ חובה למנוע ממנו הטומאה, והיינו כמשנ"ב לעיל שטומאת כהנים הוי פרשה לעצמה מניעת טומאה מן הכהנים.

ונראה הביאור בזה, דהנה בראשונים הקשו שכאן שינה לשונו מכל צווי אל הכהנים שבכל מקום כתיב דבר אל אהרן ואל בניו, וכאן לא כתיב אהרן ובניו רק אל הכהנים.

ונראה דהנה ביאור כהנים פרש"י משרתים משרתי ה'. וא"כ כמש"כ רש"י בפרשת במדבר שמשרתי ה' נקראים שבט לוי מין הבטן א"כ כאן הצווי לראות את משרתי ה' שבט הכהונה כולו עומד בקדושה ומוכן לעבודת ה' וא"כ לא בבני אהרן הצווי אלא ככהנים שומרי משמרת הקודש להעמיד לגיונו של מלך בטהרה וראוי לכל קדושה.

עוד נראה במה שכתוב כאן הכהנים באיסור טומאה לא כשאר אזהרות דהנה טומאה של כהן אחד יכולה לגרום לכל שבט הכהונה שיעשו קרבנותיהם בטומאה דאם רוב הכהנים טמאים עושים ק"צ בטומאה. וא"כ דין טומאה של כהן אחד שייך לכל שבט הכהונה וכהן אחד טמא היינו יותר טומאה בשבט הכהונה לכן כתיב הכהנים ולא כאזהרת בעל מום שכל כהן דינו לעצמו וכל כהן נידון כבני אהרן הכהנים אם ראוי לעבודה.

עוד נראה שהזכיר הכהנים ולא אהרן ובניו שלא לפתוח פה לשטן שהרי מדבר בטומאת קרובים למי נטמא ולמי לא יטמא לכן לא הזכיר אהרן ובניו רק בדרך כלל הכהנים ואפשר שלכן גם לא פתח בטומאת כה"ג לקרוביו רק רמזו אחרי כן שלא מדבר באהרן עצמו.

האם כהן מושח ככהן גדול לטומאה

"והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים" (אמור כא, י)

מה שכתבה התורה דין כה"ג בין במשוח בשמן המשחה ובין מרובה בבגדים אע"פ שלדינא אין כל הפרש ביניהם לגבי איסור טומאה ואיסור אלמנה כדתנן הוריות (יב, א) אין בין משוח למרובה בגדים רק פר הבא על כל המצוות א"כ היה מספיק לכתוב הכהן הגדול לבד.

נראה ע"פ הרמב"ן בפרשת שמני (י, ו) שכתב שכל הכהנים המשוחים אף שהם כהנים הדיוטים נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר כיון שנמשחו בשמן המשחה דינם ככה"ג לאיסור טומאה ואיסור אלמנה, אע"פ שאסורים בעבודת כה"ג לענין קדושתם קדושת כה"ג עליהם כל ימיהם. וא"כ מבואר היטב שכתבה תורה כהן המשוח שדינו ככהן גדול ועוד מרובה בבגדים שהוא בפועל כה"ג, וא"כ האריכות לבאר שדין משיחה הוא מחייב לעצמו לאיסור טומאה ואלמנה.

ולדברינו נראה דהנה הכא כתיב אשר יוצק על ראשו שמן המשחה נזכר משיחה רק בראשו ואילו בפרשת אחרי בכה"ג העובד ביוה"כ כתיב הכהן אשר ימשח אותו ולא כתיב שיצוק על ראשו. ולפמשנ"ב, התם הוא משיחה כמשיחת כה"ג שמושח על ראשו ואח"כ מושך בין ריסי עיניו

לעילוי נשמת הבחור החשוב יצחק דוב ב"ר יבדלח"ט ר' משה אריה במברגר זצ"ל תלמיד הישיבה הגדולה ראשון לציון, נלב"ע שב"ק פר' אחרי מות קדשים תשפ"א תנצב"ה

ויורד על זקנו כך היא משיחת כה"ג אבל משיחת כהן הדיוט כתיב רק יציקה על ראשם וא"כ בפרשת יוה"כ שהוי משיחת כה"ג כתיב אשר ימשח אותו כדינו אבל בפרשתינו שהוי דין משיחה אף בכהן הדיוט כתיב יצוק על ראשו בלבד כמשיחת כהנים הדיוטים רק הם גדולים מאחיהם במשיחתם.

הענין כהן גדול מטמא למת מצוה

"ועל כל נפשות מת לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא" (אמור כא, יא)

כהן גדול לא מטמא לאביו ולאמו. והנה לרוב אביו ואמו של כה"ג הם גדולי הדור, כה"ג עוברת בירושה וא"כ אביו ג"כ כה"ג, ואמו לא רק גדולה כאשת חבר אלא עוד מצינו בגמ' ביומא (זז, ב) שקימחית שראתה חמשת בניה משמשים בכהונה גדולה עוררה פליאה לחכמים איך זכתה כל כך לראות בנים כה"ג א"כ ודאי אשה גדולה היא וצנועה שזכתה לבן כה"ג אע"כ אמרה תורה לא יטמא. והטעם כלשונם של הראשונים לידע שקדושתו וגדלותו של הקב"ה גדול מכל כבוד, והנה כמה בזיון הוא לכאורה הדבר שלא מטמאים הבן לאביו ואמו הרי מצינו שלכהן הדיוט מצוה וחובה להיטמא לאביו ולאמו ואם אינו רוצה אחיו הכהנים מטמאים אותו בע"כ שזה הוא כבוד אביו ואמו וכבוד הכהונה להיטמא לקרובים וישתתף בקבורתם אכן כה"ג על אף הוריו הגדולים והבזיון שבו לא משתתף בקבורת הוריו לא נטמא להם קדושת ה' גדולה מזה. אכן לגבי מת מצוה שראה כה"ג בדרך כבר חובה לא להיטמא. וצריך באור במה שונה מת מצוה שנדחה קדושת כה"ג מפני כבודו של מת הנמצא בלי שם דכבוד האדם דוחה טומאה וא"כ גם כבוד אביו ואמו ידחה קדושת כה"ג.

ונראה דלאביו ולאמו בזה שלא נטמא כצווי ה', בזה הוא מכבדם בכבוד גדול שמכבדם במותו שהולך בדרך ה' וכבוד ה' חביב עליו יותר מכבוד אחר וזהו כבודם אבל מת מצוה לא מתכבד בזה שלא נטמא לו א"כ גדול כבוד המת מצוה ובזיונו מכבוד כה"ג.

ולמתבונן נראה כמה גדול הוא כבוד הבריות שכה"ג לא נטמא לאביו ואמו מרוב קדושתו שלא יצא אף לזמן מועט מקדושתו. ובגמ' במכות (יא, ב) מבואר שכה"ג צריך כל יום ויום להיות תפילתו קודש לעם ישראל שאמרו שם בגמ' שאם מינו כה"ג בין הרציחה בשוגג של הרוצח לבין עמידתו לדין כה"ג זה מחזיר את הרוצח ואע"פ שלא היה כה"ג בשעת הרציחה ולא היה שייך שיתפלל שלא תארע תקלה של רציחה אבל היה צריך להתפלל שיצא זכאי מב"ד. [וצ"ע מהו תפילתו שיצא זכאי הרי ראוי לו להתכפר בגלותו על הריגתו בשוגג] מבואר שאף שמת יום אחד אחרי כן כל יום ככה"ג ראוי שיתפלל על עם ישראל לכל צרכיהם. [ומגמ' זו צ"ע לחי' שפירש שכה"ג מתפלל שלא יהיה רציחה בקה"ק ביוה"כ שהרי כאן היה תפילתו בכל יום] וא"כ מן המקדש לא יצא כל זמן טהרתו שיהיה מוכן לתפילה בבית המקדש עבור כלל ישראל שלא תארע תקלה בהם, אכן כל זה איננו שוה עבור בזיון של אדם אחד מישראל מת מצוה המוטל בדרך שכה"ג נטמא לו, אע"פ שיכול להמתין ולקרוא לאחרים אבל בנתיים יהיה בבזיון זמן מועט בזה דוחה כל כבודו וכל קדושתו ותפילתו ולפעמים יכול שיארע כן ביוה"כ יפסיד כל עבודת יוה"כ בגלל בזיון קטן למת מצוה אכן זוהי קדושתו הגדולה גבוה ורם אבל את שפלים ונכי רוח אליהם אביט קדושתו בדרך ה' יתברך.

לעילוי נשמת הבחור החשוב יצחק דוב ב"ר יבדלח"ט ר' משה אריה במברגר זצ"ל תלמיד הישיבה הגדולה ראשון לציון, נלב"ע שב"ק פר' אחרי מות קדשים תשפ"א תנצב"ה

ימים ושבועות בספירת העומר

אינו מעשה ספירה, והוא כסופר דבר אחר באותו מטבע לשון, וע"כ בלולב הוא הזכר למקדש כמצוה גמורה, דרבנן רק חידשו את החיוב בגבולין, וע"כ מברכים עליה, אבל ספירת העומר דכל התקנה הוא רק כזכר למקדש וחסר בחפצא דמצוה, ע"כ אין מברכים עליה, ולא תיקנו דומיא מקדש בספירת ימים ושבועות לאמימר.

והנה הרבינו ירוחם (שם) הק' אמאי נוסח הספירה הוא היום שמונה ימים "שהם" שבוע אחד ויום אחד, מפני מה תלו ספירה הימים בספירת השבועות, דהא הם ב' מצוות נפרדות, ותיירץ ע"פ שיטתו דבזמן המקדש ספרו ב' פעמים אחד ספירת ימים וא' ספירת שבועות וברכו ע"ז ב' פעמים, אבל בזה"ז ספירת הימים היא מדאורייתא וספירת השבועות היא רק זכר למקדש, ע"כ תיקנו את הנוסח שהם שבוע אחד להראות שעיקר הספירה הוא הימים, אכן אכתי יק' לשיטת הרמב"ם (פ"ז מתמידין ומוספין הכ"ב) דס"ל דהספירה בזה"ז דאורייתא בין הימים ובין השבועות, או לשיטת הראשונים (תוס' מנחות ס"א, שם ועוד) דס"ל דהיא דרבנן בזה"ז בין הימים ובין השבועות, אמאי תולים את מנין הימים בשבועות ואומרים "שהם" שבוע א'.

עוד צ"ע דהנה בגמ' ברי"ה (ה' ע"א) מיייתי דמש"ל דיש תשלומין לשבועות שבעה ימים, ילפינן מספירת העומר שסופרים שבועות א"כ השבוע השמיני הוא קודש, ומקשינן אמאי עצרת הוא חד יומא, ודחי אטו יומי מנינן שבועי לא מנינן, וצ"ב ס"ד דהגמ' שלא נילף מהכא, הרי ודאי איכא גם ספירת השבועות וא"כ כמו דבספירת הימים, יום החמישי קדוש, ה"ה גם בספירת השבועות יהיה השבוע השמיני קדוש.

ד. גדר חדש בספירת הימים והשבועות

ואשר נראה בזה דהנה ז"ל הרי"ף בסוף פסחים "ומחייב למימני יומי בשבע שבועי", הנה לא כתב הרי"ף שיש מצוה למנות ימים ושבועות אלא מבואר שיש חפצא של שבע שבועות שהם מהחל חרמש בקמה, והם חפצא של ימים גם בלא ספירתו שיש עליהם שם שבע שבועות ואותם צריכים לספור במנין ימים ושבועות, וא"כ נמצא דהשבע שבועות הם חפצא של זמן, שבו ציוותה התורה לספור ימים ושבועות.

וכן לשון המאירי בסוף פסחים "מצות עשה לספור ימים של שבעה שבועות בכל מקום ובכל זמן", הרי שכתב שכן היא המצוה של שבע שבועות ולא כתב מצוה לספור שבע שבועות, והוא כמשנ"ב שהחפצא של הימים מעצמם חיל עליו שבע שבועות ואותם יספור בימים ושבועות, וכן משמע בדברי הרמב"ם פ"ז מתמידין ומוספין הכ"ב "מצות עשה לספור שבע שבתות תמימות מיום הבאת העומר שנאמר וספרתם, ומצוה למנות הימים עם השבועות שנא' וכו'", הנה פתח שהחפצא של הזמן הוא שבע שבתות רק בצורת הספירה הוסיף איך סופרים על ידי ימים ושבועות. והביאור הוא כמשנ"ב דהשבועות אינם רק מעשה ספירה, אלא הם שבעה שבועות דקביעי וקיימי ששבע שבועות שאחר הבאת העומר, נאמר מצות ספירה לימים אלו, ובזה מבואר שבפרטי המצות הזכיר הרמב"ם "לספור כל איש ואיש שבע שבתות" ולא הזכיר כלל את ספירת הימים, ולמשנ"ב הביאור דאין כוונתו לצורת הספירה, אלא כוונתו לזמן של שבע שבתות, שבזמן הזה צריך לספור ימים ושבועות, וצורת הספירה מבאר אח"כ בהלכות.

ולפי"ז יש לבאר הא דהעיר השפ"א דבפר' אמור הוזכר רק ספירת ימים, ובפר' ראה הוזכר רק ספירת שבועות, [ובגמ' בחגיגה ז' ע"ב הביאו רק קרא דפרשת ראה], ולדברינו י"ל דבפרשת ראה לא הוזכר כלל מעשה הספירה, אלא רק את אלו ימים סופרים, וע"כ הוזכר דשבע שבתות תספור לך, היינו בזמן הזה תעשה מעשה ספירה המבואר בפרשת אמור, שבה נאמר צורת מעשה הספירה, ובמעשה הספירה צריך לספור ימים ושבועות והכל הוא מצוה אחת.

ולפי"ז י"ל דחלוק ספירת הימים מספירת השבועות, דכיון שנתבאר שעצם הימים הם חלות של שבע שבתות ואותם מצוה לספור ע"י מנין הימים שיגיע ע"י לספור את השבע שבועות שהם החפצא של הימים, דהיינו דתחילת הדין הם החפצא של שבע שבועות, וספירתם הוא ע"י הימים שסופרים אותם בימים כדי להגיע שהם שבע שבועות, והשבועות בספירתם הם כתוצאה של הימים שספר לשם שבועות, א"כ מבואר היטב שנוסח הספירה היא כך וכך ימים שהם כך וכך שבועות, שכל הספירה היא להגיע לשבועות ולידע שהם שבע שבועות ע"י מנין הימים.

אשר לפי"ז שפיר ס"ל לאמימר שזכר למקדש מנין רק יומי ולא שבועי, דכמשנ"ב אינם שני ענינים שונים אלא המנין בעיקרו הוא הימים והם כדי להגיע לשבועות, שהם השבועות המנויים בשבע שבתות, א"כ שפיר שייך למעבד זכר רק למנין הימים ולא לתוצאה שהם שבעה שבועות שבה"ז אין את חלות שם השבע שבתות שימנה להם, ולא דמי למצות לולב שכל הד' מינים הם מצוה אחת, אבל הכא שני חלקים הם הספירה ותכליתה לידע מנין השבועות, וא"כ זכור עשו רק ימים ולא שבועות, וכן מבואר הסי"ד בגמ' ברי"ה שעיקר המצוה והדין הוא מנין הימים וכמשנ"ב, ואף דנאמר בקרא שבעה שבועות אינם המנין אלא המנויים א"כ בלא חידוש אביי ורבא ס"ד שלא עליהם נאמר דין ספירה רק לספור הימים בלבד, ע"ז דחי אביי ורבא שמצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי, ומובן לפי"ז היטב שמנו כל מוני המצות את מנין הימים והשבועות כמצוה אחת דלמשנ"ב מתלי תלי ספירת השבועות בספירת הימים. [וראה עוד בענין זה מש"כ מורנו שליט"א בנדר המועדים פסח – ספירת העומר

איתא בגמ' (מנחות טו, א) גופא אמר אביי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי. רבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי. אמאי מני יומי ולא מני שבועי, אמר זכר למקדש הוא.

א. ביאור השפת אמת בדברי אמימר

בשפת אמת (שם) הק' בשיטת אמימר דס"ל דכיון דהספירה בזה"ז הוא זכר למקדש לכך מנה רק ימים ולא שבועות, דלכאורייתא דספירת העומר בזה"ז הוא רק זכר למקדש, אמאי לא תיקנו שיקיים את המצוה בשלימות בספירת ימים ושבועות, דמ"ש מלולב שתקינו זכר למקדש ליטול במדינה כל שבעה, ולא אמרו שיטול רק ג' מינים ולא ד' מינים דהרי הוא רק מצוה כזכר למקדש.

ותירץ השפ"א דהנה פרשת ספירת העומר נאמרה בתורה בב' מקומות, בפרשת אמור (ויקרא כ"ג, ט"ז) דכתיב "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה, עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'". עוד מוזכר בפרשת ראה. (דברים ט"ז, ט) "שבעה שבעת תספר לך מהחל חרמש בקמה תחל לספר שבעה שבועות". והנה בפר' אמור מוזכר רק ספירת הימים, וכתיב שספירת הימים היא ליום החמישי שבו יביאו את שתי הלחם, ובפרשת ראה הוזכר רק ספירת השבועות ולא נזכר שהספירה היא להקרבת שתי הלחם. וביאר בזה השפ"א דאמרת הם שתי מצוות חלוקות בגדרם וחיוכם, שדין ספירת הימים הוא רק בזמן המקדש, כי הוא בשביל המקדש שע"י הספירה יחול יום החמישי וע"י יקריבו בו שתי הלחם, ובזה"ז לא היה צריך להיות דין ספירה דהא אין לנו הקרבת שתי הלחם ביום החמישי, ורק תיקנו רבנן כזכר למקדש לספור ימים.

אמנם איכא עוד פרשת של ספירת השבועות שמוזכרת בפר' ראה דאינה שייכת להקרבת שתי הלחם, וא"כ מעיקר הדין ספירה זו היה שייך שתהיה נוהגת גם בזה"ז דא"י ספירה מדיני המקדש, אלא מאי דאינה נוהגת בזה"ז הוא משום דכיון דתחילת הספירה כתיב בפסוק שהוא מהחל חרמש בקמה, ודין זה אינו בזה"ז, דאין קצירת העומר בזה"ז, ע"כ ליכא ספירת השבועות בזה"ז, דלא תיקנו זכר למקדש, דכל מאי דתיקנו כזכר למקדש, הם דברים שהם זכר לדיני המקדש, אבל לא לדברים שרק היכ"ת לקיימם היה בזמן שהמקדש היה קיים, ולכך ספירת ימים דהוי מדיני המקדש שיספרו בשביל יום החמישי שיקרבו שתי הלחם, תיקנו בה זכר למקדש, אבל ספירת השבועות דבזמן המקדש היה היכ"ת לקיימו, ועתה ליכא את היכ"ת, תו לא תיקנו בזה זכר למקדש, ומבוארים דברי אמימר דס"ל דכיון דספירת העומר בזה"ז הוא רק כזכר למקדש ע"כ סופרים רק ימים ולא שבועות.

אכן צ"ע לפי"ז אמאי מצוות ספירת הימים והשבועות לא נמנו כב' מצות, והרמב"ם בסהמ"צ (עשה קס"א) האריך לבאר שמנין הימים והשבועות מצוה אחת היא. אכן י"ל דהא שיטת הרמב"ם (פ"ז מתמידין ומוספין הכ"ב) שספירת העומר בזה"ז דאורייתא, וא"כ י"ל דהא דרב אשי ואמימר נח' אי ספירה בזה"ז דאורייתא או זכר למקדש נח' בהא גופא, דאמימר דס"ל דהוי זכר למקדש ע"כ מונים רק ימים ולא שבועות ונתבאר דס"ל דהוי ב' חיובי ספירה שונים, וספירת שבועות לא שייכא בזה"ז ולית ביה תקנה זכר למקדש, אכן רב אשי דפליג י"ל דס"ל דספירה בזה"ז דאורייתא וע"כ דס"ל דהא דכתיב בפר' ראה דאין הספירה בשביל שתי הלחם, מגלה על ספירת הימים דנוהגת גם בזה"ז, וא"כ שפיר ס"ל דהוי כמצוה אחת, וכוותיה פסק הרמב"ם וע"כ נמנה כמצוה אחת, ובאמת ברבינו ירוחם (נ"ה פ"ד) כתב דהם ב' מצות ספירת הימים והשבועות, [ולחלן יתבאר שיטתו דהוא גם לשיטת רב אשי].

דברי רבינו ירוחם בספירת ימים ושבועות

ברבינו ירוחם (בנתיב החמישי פ"ד) כתב לבאר דברי אמימר שמנין רק ימים ולא שבועות, דס"ל שהם ב' מצוות ספירת ימים וספירת השבועות, ובזמן המקדש היו סופרים את שניהם, והיו עושים ע"ז ב' ברכות, אבל בזה"ז ספירת הימים היא מדאורייתא דלא כתיב בה דמתחיל לספור מיום הבאת העומר, אבל ספירת השבועות דכתיב בה דהוא מהחל חרמש בקמה, והיינו דתלוי בהבאת העומר, ובזה"ז דליכא עומר ליכא ספירת שבועות, ורב אשי ס"ל דמדברנן תיקנו ספירת השבועות, ולאמימר לא תיקנו ד"ז, ואמנם גם לרב אשי אף שסופר גם שבועות, אינו מברך ע"ז, דעל מצוה שהיא זכר למקדש אין מברכים עליה וז"ל "ובדבר שהוא זכר למקדש לבד אין מברכין עליו מדי דהוה אכריכי' דליל פסח ואעריבה דז' של סוכות".

והנה מבואר בדבריו דעל מצות שהם זכר למקדש אין מברכים עליהם, וא"כ ל"ע בשיטת רש"י וסיעתו דלאמימר מנין רק ימים דהוא זכר למקדש, היינו דקיום ספירת הימים הוא זכר למקדש, א"כ אמאי מברכים ע"ז ברכה, דמ"ש מעריבה וכורך שהוכיח מזה הרבינו ירוחם, דאין מברכים מחמת דהוי זכר למקדש.

ואפשר שבאמת לאמימר דכל יסוד המצוה הוא כזכר אין ברכה על הספירה, וכל הראשונים פסקו כשיטת רב אשי וע"כ מברכים על הימים, אכן אכתי צ"ב אי"כ אמאי בנטילת לולב כל ז' במדינה מברכים, והא הוי זכר למקדש, ומ"ש מספירת העומר לאמימר דאין מברכים.

אכן י"ל דחלוק לולב בזה"ז מספירה בזה"ז, שלגבי לולב בזה"ז החסרון הוא בסיבת החיוב שאין מקדש ואין מקום החיוב, אבל הד' מינים הם חפצא של מצוה כמו בזמן המקדש, אבל לגבי ספירה העומר נראה דחסר בזה"ז כל החפצא של מעשה הספירה, דהספירה היא מהבאת העומר, וא"כ בזה"ז דלכא עומר א"כ

השגחה בעניני קבורה - לנפש לא יטמא בעמיו.

אחרי חמשים שנה

מעשה פלא אירע ליהודי ת"ח משכונת גבעת שאול, שנפטר בשעה 5:00 אחרי הצהריים בערב ז' של פסח שחל ביום ו', והשקיעה היתה ב'7, הם פנו לח"ק והם כלל לא הסכימו לשמוע בזכה שעה מאוחרת לטפל בזה ובפרט שעדיין לא קנה קבר.

ואז ניסו בח"ק של החסידים, ובתחילה מיד הם סירבו, אבל אחרי כמה דקות חורו עליהם, ואמרו שאם הם יהיו 30ב: 6 מוכנים מתחת הבית הם יקחו אותו לקבורה בהר המנוחות. וכך באמת עשו והספיקו לקברו במקום מוכבד עוד לפני השקיעה, וחזרו ממש עם דוממי חמה לשבת. בימי השבעה הגיעו הח"ק לבית האבלים ואמרו שדבר כזה לא קרה להם אף פעם שהיה להם איזה דחף לעזור לקבור אותו בזמן, וכן שהם נתנו לו קבורה כזו מכובדת, ודאי שיש איזה זכות מיוחדת לנפטר.

ובתחילה ניסו לומר שהיה האב עמל בתורה הרבה שני, ועדיין לא סיפק את אנשי הח"ק.

עד שאלו את האמא, והיא סיפרה, שלפני עשות שנים גרו באיזה מדינה רחוקה בארצות הברית, ושם היו אנשים פשוטים והיה להם מנהג משונה שאת כל הנפטרים היו שומרים ליום ראשון שזה יום חפשה ועייזו יכלו להשתתף בלויה.

וכשבעלי הגיע למקום זה חרה לו מאוד והשקיע הרבה כסף ומאמצים לשנות את זה, עד שהצליח לסדר את זה. ועייזו זכו הנפטרים לבוא למנוחתם בזמן, והקב"ה לא שכח, ומדה כנגד מדה דאג לו אחרי חמשים שנה לקבורה מכובדת ומחירה.

נתן לו את קברו

שלוש שנים קודם פטירתו של מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, נלקח לבית עולמו ידידו הגאון רבי יחיאל יעקב וינברג זצוק"ל בעל השרידי אש רבי יחיאל יעקב נפטר כשווייץ וארונם הועלה לקבורה ארצה.

אנשי הממשל בארץ בקשו לקבור אותו בבית החיים בסנהדריה אלא שרבי יחזקאל שקשר קשרי ידידות והערכה אמיצים עם השרידי אש לא הסכים לכך וטען שאדם כה גדול בדין שייקבר בחלקת גדולי ישראל בהר המנוחות, כאשר לשם כך הוא מייעד את קברו שרכש לעצמו בהר המנוחות בסמיכות למקום מנוחתו של מרן הגר"א פנקס זצוק"ל ראש ישיבת מיר, ניהל לשם כך שיחה תקיפה עם שר הדתות דאז ר"ז ורהפטיג כשהלה מביע את דעתו שבית החיים סנהדריה הינו מקום ראוי באשר אף אביו הגאון רבי ירחם זצ"ל קבור שם, אותן יקבור בעזרת ה' ליד אביו הגדול השיבו רבי יחזקאל בחריפות, את רבי יחיאל יעקב יקבור בחלקת הרבנים'.

הלווייתו של השרידי אש יצאה מבית החולים שערי צדק ברח' יפו כשברקע מתח גדול. ההלוויה כבר מתהלכת בפועל ואיש לא יודע להיכן תובל המיטה כשהגיעו לבית רחוב שרי ישראל. נעמד רבי יחזקאל והורה לנחשאי המיטה לקחת שמאלה לכיוון שכונת גבעת שאול והר המנוחות הבהורים עשו בדבריו והסיטו את נתיב ההלוויה לכיון הר המנוחות ושם מנוחתו של השרידי אש' כבוד, במקום אישר כרה לעצמו מעיקרא ראש ישיבת חברון. רבי יחזקאל עצמו נפטר לאחר מלחמת ששת הימים והיה אפשר ליטמן בהר הזיתים, ולכן נטמן בהר הזיתים סמוך למקום מנוחתם של מרן הסבא מסלבודקה והגרמ"מ אפשטיין זצוק"ל.

הקדים לבשר טוב

סיפר לי בן דודי ר' יעקב פראנק שליט"א, "כשנה לפני מאורעות תרפ"ט פנה אליו ש"ב הגאון רבי משה מרדכי אפשטיין, ראש ישיבת חברון, וסיפר לסבא הגרצ"פ פרנק זצ"ל שההורים של אחד הבהורים, יהודים נכבדים מארה"ב, מבקשים את בנם שהשתלב לא מכבר בישיבה, לעזוב את חברון ולבחור לעצמו ישיבה בארה"ב. הם היו מודעים למתח שנוצר עם ערביי הארץ, והעדיפו את בנם לידם כשהם מתייחסים לחברון כמקום סכנה.

רבי משה מרדכי ביקש אפוא מרבינו להפעיל את קשריו הענפים עם כמה מהרבנים הנחשבים בארה"ב, להשפיע על ההורים להשאיר את הבחור בישיבה. הוא היה בחור מעולה, וחבל היה שיתשלש מותרת ארץ ישראל. לסבא היה אכן קשר התכתבות עם רבנים בניו-ג'רסי מקום מגורי משפחת הבחור. רבינו עשה זאת, ואחד מהרבנים איתר את ההורים, ושיכנע אותם כי הארץ אינה מקום סכנה יותר ממקומות אחרים, וטוב לו לבחור. ההורים השתכנעו.

כששמע את בשורת האיום על 67 ההורגים והבחור מארה"ב ביניהם, היה יגונו של רבה של ירושלים רב. בדיעבד התברר שחששם של ההורים היה מוצדק. הוא הרי השתדל שהבחור יישאר בארץ, והוא אולי אחראי בעקיפין למותו. כל השנים חש כי אולי נכשל ביעצונו רע. הוא המשיך את סדר יומו כרגיל שנים רבות, ואיש לא ידע שבתוכו מקנן עצב. רק אני, ידעתי, הפנמתי והחרחשתי."

32 שנים חלפו מאותה שבת טרגית. הנכד ר' יעקב כבר היה נשוי ואב לתינוק. וכך הוא ממשיך לספר: "הייתי תושב ירושלים, ונהגתי לבוא אל הסבא לפחות בכל שבת בבוקר אחרי התפילה עם רעייתי ובני הקטן. באותם ימים נקראתי לפתע לשרות מילואים ארוך ומפרכ. שהייתי בהרי ירושלים, לא ראיתי את משפחתי שבועות ארוכים ובודאי שלא את הסב הערץ. לילה אחד זכור לי כקשה במיוחד. היה עלינו להמתין בקור נורא ותחת גשם צולף לתרגיל אש רחב ממדים, שהיה אמור להתחיל לפנות בוקר תוך שאנו נושאים כלי נשק כבדים. תוך כדי ההמתנה פגשתי שני אנשים. נכנסנו לשיחת רעים שתפיג מעט את המתח לקראת התרגיל המסוכן והסבך, ומתברר שאיש שיחי הבלתי מוכר הינו מופתה לתולדות ארץ ישראל. משום מה עלה נושא פרעות תרפ"ט בחברון, והוא שוחח על כך בעירנות וידע רב, בלי להבין מדוע סיפרתי לו על אותו בחור שהוריו חששו והנה הוא נהרג. בן שיחי התפעל מאוד, ואמר לי שהנה נתפרת היריעה. מתברר שהוא ידע את המשך הסיפור.

הורי הבחור היו אנשים נכבדים מאוד בארה"ב, הבחור עצמו התחנך מאוד וביקש בלימוד בישיבה קדושה ודווקא בארץ. ההורים למרות חששם השלימו לבסוף. אחרי הפרעות בהיותו אב שכול, הפך האב את האבל למנוף עבור צעירים מעשיים. הוא היה כאמור סנטור - דבר שמשמעותו חבר במועדון בעל ההשפעה העזה ביותר בארה"ב ובעולם כולו, והחל להפעיל לחץ כבד על משרד החוץ האמריקאי לתבוע נחרצות מממשלת בריטניה להפסיק את האפליה בארץ ישראל. הוא השמיע ללא הרף את הטענה כי חיל המצב הבריטי שקיבל מנדט של שליטה בפלשתינה, מבכר את טובתם של הערבים. הדיפלומטיה הבריטית נכנעה ללחץ האמריקני בעקבות לחצו של הסנטור השכול, והוחלט לשגר לארץ במקום איש פוליטי כמו הרב סמואל או מי שבא אחריו, איש צבא שיבין את הצדק ויחסי הכוחות, והם שיגרו את ארתור ווקופ.

בתר"ץ, כשנה אחרי הפרעות, הגיע ווקופ לארץ וערך משפט לפורעי חברון. חלקם הוצאו להורג. היתה זו בשורה מרגיעה במעט עבור היהודים, למרות שלא הרגו את כולם. שש שנים שהו ווקופ בארץ. הוא דיכא את ראשי הערבים המסיתים כמו עבדול אל קאסם ועוד דומים לו, וכל זמן שהותו היה שקט יחסי. אך הדבר המרכזי שהושג בעקבות בואו של ווקופ לארץ, היה פתיחת השערים. באותם ימים היה בפולין משבר פיננסי וגוירות כלכליות קשות, בתרצ"ג עלו לארץ אלפים וביניהם יהודים חרדיים רבים. במשך השנים שהיה בארץ - היישוב היהודי התפתח מאוד.

במהלך השיחה הגענו יחד למסקנה שבעקבות הריגת הבחור ונטילת הענין כפרוייקט על ידי אביו הסנטור - נפתחו השערים על ידי ווקופ, השתנה המאזן הדמוגרפי השלילי בארץ, והעולים הרבים ניצלו מגיא ההריגה באירופה. כל זאת תוצאה, אולי בלתי ישירה, של רצח הבחור הקדוש. מי שמכיר במעט את תולדות הארץ באותם ימים יודע, שרק בגלל שהישוב היהודי התרחב כל כך, איז בתרצ"ו, כשהחלו המאורעות הנוספים והערבים התפרעו שוב, כבר היו יחסי הכוחות שונים וניתן היה לצלוח את ההתפרעויות. בסיום השיחה עם החיילים, חשתי כי אני מוכרח לראות את הסבא. הוא בודאי לא ידע את המשך הסיפור, ועדיין לא שקט לבו על העצה שנתן מעל גורלו של הבחור האמריקאי. כעת התמונה תהיה שונה במקצת. מעו יצא גם מתוך.

הגעתי הביתה ביום רביעי בלילה. נכנסתי לביתי, והודעתי כי עתה נוסעים אנו אל הסבא. רעייתי לא הבינה מה הלחץ, הרי עתה הגעתי משירות מילואים ארוך, עייף ויגע לאחר לילה ללא שינה, 'בשבת נהיה שם', אמרה. אבל אני חשתי כי אני מוכרח להרגיע את הסבא על יותר משלושים שנות עגמת נפש. השגנו במאמצים מרובים מי שישאר עם הבן התינוק, ונסענו באוטובוסים לביתו.

הסבא היה במלוא אונן, פתח את הדלת ושמח מאוד לראותי. התעניין לשמוע את המתרחש, והתפלא על השעה הלא מקובלת. הוא היה רגיל שאני מקפיד על שינת הצהריים. ייש לי בשבילך סיפור, אמרתי לסבא, וספרתי לו הכל. הבהרתי כי מותו הטראגי והעצוב של הבחור הביא בסופו של דבר להצלת היישוב כולו, לשינוי מסויים ביחסם של הבריטים, ולהצלחתם של אלפי יהודים שניתן להם לעלות עוד בטרם הניחה החיה הנאצית דריסת רגל בארצות השונות.

דמעות זלגו מעיניו של הגאון הנרגש. הוא הניח יד אוהבת על כתפו של הנכד המסור שנשא יחד עמו את העול, הצער והכאב, ואמר לאיטו: 'האמת, שלא היית צריך להתאמץ כל כך להגיע עתה', ואז הוסיף משפט: 'אבל שימחת אותי מאוד שלא היכית לשבת'.

ישיבתי אותו רחב זמן, נפרדנו, ולפני שיצאתי את דלת ביתו, חזר ואמר: 'שימחת אותי שלא המתנת לשבת'.

בשבת בבוקר כ"א בכסלו יצאתי, אמרתי מיבית וגן בדרך אל בית הסבא שלידי יקטמוני. עצרתי לרגע ליד בית אחותי, וגיסית בעלה ירד אלי. פניו היו חיזורות, הוא פנה אלי בעדינות כמבקש לרכך את מה שאני עומד לשמוע. 'ישנה בשורה קשה', אמר, 'הסבא נפטר לפני שעה קלה בפתאומיות בביתו'.

באותו רגע נורא נדמה היה לי כאילו אני שומע שוב את המשפט בקולו המלטף: 'שימחת אותי שלא היכית לשבת'...ידעתי כי הוא הסתלק מן העולם שלי יותר, ידע כי העצה שיעץ לשלוח את הבחור לארץ לא היטיבה עם הבחור עצמו אמנם, וגם לא עם הוריו, כך נראה היה כלפי חוץ לפחות, אך היא עשתה טובה רבת עוצמה לאלפי ישראל'.

[וראה בס' גאון ההוראה עמ' 318]

להארות הערות והוספות: 0527680034@okmail.co.il

יצחק ירנן

מדברי חמי רב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל ב' תשרי תשפ"א

עקב היותנו בשנת האבל לפטירתו של היקר באדם – חמי זצ"ל נביא אי"ה מידי שבוע דברים ועובדות הקשורות לפרשה לזכרו

יום הצלה מהשואה – ל"ג בעומר תש"ה

יום ל"ג בעומר הוא היום שבו ניצל חמי זצ"ל מהשואה, ונביא כאן מה שהיה רגיל לספר מידי שנה ביום זה. [המשך משבוע שעבר]

הנדר בלילה האחרון

לפני שנרדמתי התחלתי לחשוב על דבריו של אבא ועל בקשתו להציל את חיינו ולהשאיר אותו במקום. מעט הסוכר שהחיה את נפשנו בימים הקשים נגמר, בבשר הסוס שהתפגר לא נגענו, ובעוד זמן קצר בוודאי יקחו אותנו להמשך הדרך. העברתי במחשבתי את כל מה שעבר עלינו במשך ארבע השנים שבהן היינו תחת הגרמנים הנאצים בגטו קובנה, במחנה ההסגר האיום שטוטהוף, במחנה העבודה, בדכאו וקעת במצעד המוות. כמה ניסים עברו עלינו מדי יום ביומו! בכל יום קרו לנו אלף ניסים. איך יכול להיות שלאחר כל הניסים הללו ניפול בעוד זמן קצר בדרך? האם יתכן שלאחר כל החסדים העצומים ניפול ונמות? ודאי שלא! בסיעתא דשמיא ניצל. לא יתכן לזכות לכאלו ישועות ולתחיית המתים ממש, ולבסוף ליפול. מצד שני, חשבתי לעצמי, גם כל האלפים והרבות שנפלו בימים האחרונים זכו במשך ארבע שנים לניסים נוראים ומתו ברגע האחרון.

נזכרתי בדבריה של אשת מנוח. מנוח אמר לאשתו שהם בוודאי ימותו לאחר שראו את מלאך ד', והיא ענתה לו - אם ד' היה חפץ להמיתנו הוא לא היה מראה לנו כאלו ניסים. אני הייתי ילד בן שתים עשרה כשנכנסתי לגטו. כל האקציות היו מכוונות בעיקר נגד ילדים וזקנים. נזכרתי באקציית הילדים, כשנשארת לבד בבית וממש ברגע האחרון בטרם נכנסו הגרמנים הספקתי להתחבא והם לא מצאו אותי. נזכרתי בשריפה הטוטלית של בתי הגטו בשעה שאנו היינו בבונקר וברחמי שמים ניצלנו ברגע האחרון. לאחר מכן נזכרתי גם בסלקציה שנערכה בשטוטהוף - אלף נערים נשלחו לתאי הגזים באושוויץ ואילו אני ניצלתי ברגע האחרון.

חשבתי בלבי: איך יתכן שהקב"ה הראנו ניסים כאלו שכמעט שום ילוד אשה לא זכה להם, ועכשיו ברגע האחרון נמות חס ושלום. מצד שני נזכרתי בחלום שחלם אבא בלילה לפני היציאה למצעד המוות. פתרונו של אבא לחלום היה שרבים ימותו, אך אנו נישאר בחיים לאחר שנהיה תלויים בין חיים למוות.

כפי שכתבתי, אבא תמיד היה צם ונותן צדקה לפדיון נפש, אבל במחנה הוא לא היה מסוגל לצום. אני האמנתי שחלומי של אבא הוא גילוי מן השמים ובוודאי יתקיים.

הפרידה של אבא מאיתנו שברה אותי לרסיסים על אף שלא הסכמנו לעשות את דבריו. הרגשתי שכל הניסים עד עכשיו היו בזכותו של אבא. אבא, שזכה לניסים עצומים ובחסדי שמים שרד את הגטו והמחנות האיומים, שוכב על הארץ רטוב עד לשד עצמותיו, נפרד מאיתנו ואומר שהוא לא מסוגל יותר. כוחותיו הדלים לא עומדים לו והוא באפיסת כוחות.

נזכרתי בדברי יונה הנביא במעי הדג, ונרגעתי מעט: "אפפוני מים עד נפש תהום יסובבני..." - גם אנו נמצאים בתוך אוקיינוס של צרות, וגלים של רעב ושאר עינויים מאיימים עלינו. והנה, בעומק הים הנביא מתפלל ורואה את בית המקדש שתפילתם של ישראל נשמעת בו, ואומר: "אך אוסיף להביט אל היכל קדשך". גם אני נמצא בתוך עומק האוקיינוס ואיני רואה פתח הצלה, אך בכל זאת אני מתפלל לבורא עולם - השקיפה ממעון קדשך והשפע עלינו רחמים ממקור הרחמים, מהכותל המערבי בארץ הקודש שהשכינה לא זזה ממנו.

התחלתי לחשוב - במה אודה לה' על חסדיו וניסיו אם אזכה להשתחרר ולהישאר בחיים יחד עם אבי ואחי, והחלטתי - אני הולך ללמוד תורה בישיבה! לא אלמד מקצוע ולא אלך לאוניברסיטאות, אלא אלמד את תורתך הקדושה בישיבה בארץ הקודש. **אם אנצל בחסדי שמים אלך ללמוד תורה חמש שנים כנגד ארבע שנים שבהן הייתי תחת הנאצים הארורים ולא יכולתי ללמוד תורה בישיבה, ושנה אחת נוספת שבה בעקבות הכיבוש הרוסי סגרנו את כל הישיבות. אין זה משנה אם אזכה להנצל עכשיו או בעוד שנים - לא אעשה שום דבר בחיי לפני שאקיים את נדרי. זה יהיה קרבן התודה שלי. תפילה אחת היתה בפי: "עננו כמו שענית ליונה במעי הדגה!" ומיד נפלה עלי תרדמה.**

ישנו כולנו משעת בין הערביים עד למחרת בבוקר. אני חושב שישנו כארבע עשרה שעות, עם בגדים ספוגים במים על האדמה הרטובה. לא היינו צריכים לצאת לשירותים במשך כל השעות הללו, מפני שלא אכלנו ולא שתינו מאומה. שכבנו בעומק היער כדי להתרחק במידת האפשר מקצה הקבוצה - שם היתה שמירה מוגברת. חיששנו שהגרמנים ירצחו אותנו מתוך שינה סתם לשם הנאה.

האנשים עימם נפגשתי במשלחת בגרמניה סיפרו לי שבאמצע הלילה, לפני שהגרמנים עזבו את המקום, כל האסירים היו מכוסים בשלג שירד עליהם במשך הלילה. הגרמנים שהיו ליד הכביש ירו יריות לתוך השלג, ואז הסתלקו מאיתנו. אנחנו ישנו כמו לאחר זריקת הרדמה ולא הרגשנו כלום. לפתע, מתוך שינה, אני מרגיש שחם לי מאד, ואני מדמיין שאני יושב בביתי בקובנה על הספה הרכה וההסקה המרכזית מחממת אותי. עד כדי כך היתה השינה מתוקה לאחר שלושה ימים ושלושה לילות נטולי שינה. כנראה שקיבלתי חום גבוה ולהטתי ממש. התעוררתי, וברגע הראשון חשבתי שכנראה נפלתי בדרך והגרמנים לא הרגישו בי, וכעת אסור לי לזוז עד שאראה שהגרמנים עזבו את המקום והמשיכו הלאה. לאט לאט נזכרתי שאני שוכב על האדמה הרטובה ליד אבא. התחלתי למשש את אבא עם הידיים וראיתי שכולנו עדיין חיים, אבל עוד לא העזנו לזוז ממקומנו. כל יתר האסירים התעוררו גם הם באותה שעה, והרוסים החלו לגלגל מעצמם את השלג ולחפש את הגרמנים. הם ראו שהגרמנים הסתלקו, והודיעו לכולם שהשומרים הגרמנים אינם. חיכינו עוד קצת, מחשש שמא הם בכל זאת מתחבאים לידנו, ולבסוף ראינו שהגרמנים אנשי הס"ס אכן עזבו אותנו לנפשנו וניצלנו בחסדי שמים עצומים. ברגע שקמנו והסרנו את שיכבת השלג חיפשנו קודם כל נטילת ידיים. מים לא היו לנו, ולכן שפשפנו את הידיים בשלג לשם נטילת ידיים. **היום זה ביום ל"ג בעומר תש"ה**

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 8

פרשת אמור תשפ"א

'תילי תילים של הלכות'

מעלת פלפולה של תורה, ושמירת כבודו של חכמים

א כתוב במדרש פר' חוקת על הפסוק (בישעיהו מב, טז) שמראה את כל הגילויים שיהיו לעתיד לבוא, "אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם", ומדייקים חז"ל: "אעשה אין כתיב כאן אלא עשיתם - **שכבר עשיתם לר"ע וחבריו**", ר"ע וחבריו כבר זכו לגילויים כאלו שייגלו רק לעתיד לבוא. וכמו שממשיך המדרש "דברים שלא נגלו למשה נגלו לר' עקיבא", ואומרים חז"ל כן על הפסוק "וכל קר ראתה עינו - זה ר' עקיבא". הקב"ה כבר גילה לר"ע את כל הדברים המסותרים.

והדברים האלו פלאיים מאוד, הרי כל התורה ניתנה למשה רבנו, ואיך יתכן שיש דברים שלא נגלו למשה רבנו ונגלו לר"ע וחבריו?

וכך שואל השל"ה בפרשת חוקת, ומוסיף, שהרי לא קם בישראל נביא כמשה עוד, כל התורה ניתנה ע"י משה רבנו, ולא יכול להיות תורה חדשה שלא נגלתה למשה רבנו, א"כ מה הם ההלכות שחידש ר"ע?

אלא עונה השל"ה בדיוק לשון הגמ', שלא כתוב שר"ע היה יותר ממשה רבנו, אלא ודאי שהשגת משה רבנו היתה ביותר, **"אלא הענין בבחינת הגילוי היה דבק ר"ע ביותר"**, ודבריו טעונים ביאור.

יש עוד מדרש שצריך להתבונן בו (בפרקי היכלות), "מיים שנתנה תורה עד שנבנה הבית האחרון, תורה נתנה, הדרה לא נתנה", ומונה המדרש עוד הרבה לשונות, "ויקרה, גדולתה, ותפארתה, וכי וכו' לא נתנו - עד שנבנה הבית האחרון ושרתה בו שכינה". והלשם מביא את זה ועומד על הדברים, איך יתכן שהיה יותר תורה בבית שני מבית ראשון? ועוד שהרי ק"ל שחמשה דברים חסרו בבית שני, וא"כ קדושתו היתה פחותה?

ב ולביאור הענין, נקדים בעוד גמ' בנדרים (לח), "אמר ר' יוסי ב"ח: לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו, **משה נהג בה טובת עין ומסרה לישראל**". ומקשה עליו ר' חסדא מהפסוק "ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם". ומסביר השיט"מ ק את קושייתו, שבדאי שהקב"ה צוה את משה רבנו לתת את התורה לישראל, הרי זה כל המטרה של תניית התורה למשה רבנו, שבביל כלל ישראל, [וכמו שהמהר"ל אומר שהתורה ניתנה לכל ולא ליחידים, והכח של משה רבנו היה משום שבאה התורה לכלל], וא"כ איך אפשר לומר שניתנה למשה, ומשה רק נהג בה טובת עין ונתנה לישראל?

ועונה הגמ', שמדובר כאן על פלפולא בעלמא, [שפלפולה של תורה משה רבנו לא נצטוו למסור לישראל, ושייך שנהג בה טובת עין ומסרה לישראל]. ובשיט"מ ק מסביר כאן באריכות גדולה, ובסוף כתוב: "**שדעת ר' יוסי ב"ח לא היתה על לימוד המצוות והחוקים והמשפטים, כי בלי ספק מאת השם נצטוו משה ללמדם בסני**", כמו שכתוב ברמב"ם בהקדמה לפיה"מ, שהתורה שבכתב ניתנה למשה עם התורה שבע"פ ביחד, **"וזה ניתן ללמד להמון, שאם לא בינו איך יעשו, והתורה ניתנה לכולם, אלא מימי בסודות התורה וטעמיה, והבנת דבר מתוך דבר שנקרא פלפול, כי אע"פ שה' לא צוה לו לגלות אלא לשורדים אשר ה' קורא. אפ"ה משה לא רצה ליטול עטרה זו עצמו, וגילה להם בטובת עין לראויים לגלו הדברים ההם"**.

וביאור הדבר, שהרי המטרה של תניית התורה היתה, שמשה רבנו ימסור את התורה כשולחן ערוך, שהכל יהיה ברור וידוע, [ומה שלא כתוב במדויק, יתבאר ע"י דימוי מילתא למילתא, כמו שמאריך הנצי"ב ב"מכ], אבל יש את החלק של 'פלפולא דאורייתא', והבנת דבר מתוך דבר, שזה לא ניתן אלא לשורדים אשר ה' קורא. [ובמדרש מצנין ג' מאות הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, והחזיקו עתניאל בן קנז בפלפולא].

ונבאר יותר מה הפשט בפלפולה של תורה, שהנה בעצם צריך להיות קבלה של כל התורה כולה, משה רבנו מסר את כל התורה ולא החסיר דבר שיצטרכו ישראל לדעת לבד. הכל היה כשולחן ערוך, הכל היה ברור וידוע. אבל יש מצב של 'נשתכחה תורה', וכאן מגיע פלפולה של תורה, שביחד עם מסירת התורה כשולחן ערוך נמסרו כללי התורה, כמו שאנחנו יודעים שיש כללים בלי שיעור, ויסודות איך להוציא את הדברים בכח עצמי, לחדש וללמוד מכח עצמו.

כי בידיעה הבורה של התורה כמסירתה, בדיוק כמו שמשה מסר אותה, בזה יש מצב של שכחת התורה. אבל כשיש כללים ויסודות בדרכה של תורה, איך לחדש ואיך ללמוד מתוך התורה בעצמה, אז כאן מגיע הטובת עין שמשה רבנו מסר לישראל [ובאמת לא מסר לכל אחד, צריך דרגות גבוהות בתורה ובקבלתה. שניתן לו את השרשים האלו איך לגלות את התורה, כמשי"כ השיט"מ ק שם].

ג ממילא מה שהפרקי היכלות אומר שבבית שני היה את הכבודה של תורה, זה דוקא בגלל שבבית שני נעלם התורה והקבלה נפסקה, לכן היה מוכרח פלפולה של תורה לגלות את התורה.

שהרי אנו יודעים שעיקר הקבלה זה סנהדרין גדולה, כמו שאומר הרמב"ם, שהם נמצאים במקום אשר ה' שוכן בו, בבית המקדש, ומבררים את כל דברי התורה. ולכן כל המימרות והמחלוקות שאנחנו מוצאים במשנה, זה רק מתחילת הזוגות שבבית שני, לכאן' למה לא מצאנו מימרות מישעיהו הנביא? והרי כל הנביאים שהיו קודם היו גם כן ממקבלי התורה? כך שואל ר' שירא גאון, והוא עונה, שכשיהיה סנהדרין הכל היה ברור ופשוט, הקבלה היתה ברורה, ואם היו ענינים פרטיים שמתחדשים וטעונים דימוי מילתא למילתא, אז היה את הסנהדרין שמבררת והכל מוסכם, וממילא לא יתכנו מחלוקות.

משא"כ בבית שני שלא היה סנהדרין וכבר התחילו צרות וגזירות והתחילה שכחת התורה, אז נשתכחו הלכות, וכאן היה נצרך פלפולה של תורה לגלות את התורה, אז התגלה כח החידוש.

ובנין ג' כ' מדוע הראשונים דברו כ"כ בקיצור, ואילו האחרונים יותר מרחיבים. כיון שבדורות היותר מוקדמים עומק ההבנה בתורה שלהם היה כ"ח צוק, ולכן מסרו הכל בדברים קצרים. אבל כשבר דור אחר כבר לא מבינים את עומק הדברים, וצריכים לגלות יותר את עומק הדברים, להוציא אותם לאורה לפי השגות של ירדית הדור שצריך יותר גילוי במה שקיבלו, וצריכים גילוי לחדש דברים שנשתכחו.

זה הביאור במש"כ 'שדריים שלא נגלו למשה רבנו נגלו לר"ע וחבירי', וכמו שביאר השל"ה "שבבחינת הגילוי היה דבר ר"ע יותר", והיינו כמו שנתבאר, שבשביל להוציא את הדברים לגלות אותם, זהו כח מיוחד שבגלל ירדית הדורות ושכחת התורה היה נצרך, לגלות דברים מכוסים, ואף שבדאי שהכל היה כלול בתוך הדברים של משה רבנו. [ומש"כ 'לא נגלו למשה', לפי דברינו אין הכוונה שלא ידע אותם, אלא היינו שלא גילה את הדברים כי זה לא היה נזקק, כיון שיכלו לדבר בהעלם ולהבין את הדברים].

[ד] ואולי זה מסביר את הגמ' הידועה "ב' אלף זוגין תלמידיו היו לו לר"ע.. וכולן מתו בפרק א' מפני שלא נהגו כבוד זה בזה", זה מעשה נורא שצריך לדעת איך ללמוד אותה, כשי נדע איך להתעלות מזה. ואח"כ כתוב שבא ר"ע לחמשה תלמידים, ואמר להם: "הראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עיניהם צרה זה בזה, אתם לא תהיו כן", וצריך להבין איך אפשר לומר כך על תלמידי ר"ע גדולי תורה?

יש כאן עוד קושיא גדולה שהפ"ח שואל, שהנה קבלה בדינו מהגאונים שבל"ג בעומר פסקו מלמות, ולכן נזהרים בו קצת שמחה, (כמו שמביא ברמ"א). שואל הפ"ח: הרי כולם מתו? אלא אומר הפ"ח: "**ואפשר שהשמחה היא על אותם תלמידים שהוסיף ר"ע אחר כך**", קרה נס שהם לא מתו. וכן מבואר בדברי האיד"ל, שבתוך דבריו על ל"ג בעומר כותב שהשמחה היא על מה שהחמשה תלמידים נתקיימו, ע"ש].

ונראה שצריך לומר כאן יסוד בלימוד התורה, שיש בה שילוב של שני דברים ססותרים אחד את השני. יש את קבלת התורה, לקבל את התורה כנתינתה כמו שקיבלנו מרבותינו ולהעביר אותה הלאה, ח"ו לא לשנות. אבל כמו שנתבאר יש גם את המדידת. שהתורה נדרשת בהם, שהתורה יתנת לידרש, עפ"י כלי התורה שקיבלנו, ומצד זה צריך לחדש ולהוציא לאור תלמידים, ולדון לפי דברים המתחדשים.

וכאן יש סתירה, שמצד אחד צריך שיהיה מלחמתה של תורה, וזה מלחמת מצוה! כשאנחנו רואים בראשונים איך שהיה אצלם מלחמתה של תורה, לא מבינים כ"כ מה הרעש הגדול. אבל התשובה, שבשבילם היה חשוב התורה, ומה שאצילנו אין כ"כ מלחמתה של תורה, כי לא כ"כ אכפת לנו מהלימוד. [אבי זצ"ל היה מספר על 'הדוגטשוב', שהיה אש להבה במלחמתה של תורה, והיה 'צוצא מהכלים' כשהיה שומע סברה לא נכונה. אמר אבי זצ"ל, שזה כמו מוזיקא גדול שמקשיב לסימפוני של כלי נגינה, ופתאום הוא שומע צליל לא נכון, הוא יכול 'להשתגע', הרי אתה הורס את כל הניקון! אפילו שאם אנחנו נשמע את המנגינה לא נבין מה לא טוב כאן].

א"כ הלימוד צריך להיות אכפת עד עמקי הנפש, שיהיה נלפוש של כל אחד מה הביאור בגמ', מה הפשט ברש"י. לעיתים חושבים שנמצאים בבית חרושת לקושיות ותרומות, אבל האם אנחנו יושבים ובוחרים את הדברים, אם התירוצין הזה הוא טוב, אם הוא מסתבר... לומר תירוצים ש'יכלים להיות' זה לא לימוד התורה. [או שמקשים קושיא על רש"י או על תוס', ומתרצים 'הוא סבר כך', ומה אתה אוחז? אני ניטל! למה, כי לא מעניין אותו הלימוד, אז מוצאים ניסוח ושלום על נפשי...]. אבל אצל רבותינו ראוינו איך היה אכפת להם הלימוד, ש"זה לא יכול להיות תפישת בגמ'.

ומאידך צריך להיות ביטול לכל רבותינו שלומדים את דבריהם, להתבטל בעפר רגליהם כלפי כל גדולי עולם שונים בדבריו, הרי אין לנו השגה בדור קודם ואפילו חצי דור קודם, אין לנו השגה בעומק דבריהם. אז אפ"י שאני לא מבין את דבריו, ואני לא אומר ש'כך הוא אוחז', אלא אני אומר במפורש שאני לא מבין איך זה מסתדר עם הגמ', אבל אני גם יודע שהמרחק אינו לבנינו זה מיליוני שנות אור, וכמה פעמים אפשר לראות שפתאום רואים בדבריהם עומק וסברות שלא חשבנו והעלינו בדעתנו.

וממילא י"ל, שאצל תלמידי ר"ע, דוקא הכח של פלפולה של תורה, הכח של השכל העצמי, זה הביא את ה'ענינים צרה זה לזה' לפי דרגתם, הקושי הזה להתמודד בין האכפיות לתורה, ששואלים ומבדרים ודנים, ומצד שני את הדרך ארץ העצום והביטול כלפי מה שגדול ממני.

זה שילוב קשה מאוד, שרוצים להבין ושואלים ולא מוותרים, ולא 'נכנעים' מהר מרוב דרך ארץ, אבל גם נזהרים מאוד בכבוד רבותינו, כי אפשר להתחיל עם הפוסקים של היום, ואח"כ האחרונים, ומי יודע לא מגיעים...

בדאי שצריך פלפולה של תורה, צריך להיות אכפת, צריך לשאול, ולא לחפש דחוקים ולא להיות סניגור של אף אחד, כבודו של רש"י במקומו מונח, גם אם אני לא מבין אותו [לפעמים מרגישים עייזים ליישב את רש"י] אם הם דחוק, וזה טובע מאוחר, שהרי אני לא מבין את הרש"י! אז הרש"י קשה, אז דוחקים את רש"י, ויוצא שרש"י דחוק, העיקר שהשכל שלי ישר... אבל אני יודע שלא קרה כלום שאני לא מבין את רש"י, אז אפשר להישאר גם בלי... רע"א כותב כמה פעמים "זה יאיר עיני להבין את דברי הקצות", אם הרע"א יכל לומר כך אז גם אנחנו יכולים להגיד את זה].

ובגלל שר"ע זה כבודו של תורה, ופלפולה של תורה, שדורש על כל קוין תילי תילים של הלכות, דוקא בגלל זה היה צריך להיות אזהרה מיוחדת לחמשה תלמידים - אתם אל תהיו כמו הראשונים שענינים צרה זו בזו, כי זה היה נסיון קשה ועבודה קשה בזמן הזה שהיה מיועד להתחיל את מסירת התורה שבע"פ.

זה השמחה של 'פסקו למות', שהיה כאן קיום של מסירת התורה, הרי החמשה תלמידים האלו היו רבותיו של רבי מחבר המשנה, ומהחמשה תלמידים האלו יצא כל המשניות והתוספות והרבניות, הם המשיך כל התורה כולה אחרי החורבן, זה שרית התורה אחרי החורבן, וזה השמחה של ל"ג בעומר.

וכן מבואר בארז"ל, שהיה כאן את המעבר של התורה מהגדלות של העשרים וארבע אלף תלמידים שהיו בדעת עליניה מאוד, ששם זה לא יכל להחזיק מעמד, אל החמשה תלמידים שהיו בתפקיד של 'לוחות אחרונות' למסור את התורה באופן שיחזיק מעמד בחולשת הדורות. וזה 'לעבר אל תנח ידך', אפ"י שזה מצב של חידול וחשיכה, בכל זאת המשיך ר"ע לקיים את התורה, ובזכות זה התורה המשיכה.

זה מה שצריך לקחת איתנו, להתחזק בפלפולה של תורה שזה כבודו של תורה, אבל לראות שהכבוד של תורה לא ימעט בכבוד זה לזה, ומצד שני שהכבוד תבירא לא ימעט מכבודו של תורה. וה' יזכנו לזה.

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

לע"נ הגאון רבי **דוד ב"ר שמעון הקשור זצ"ל**, בעל ה'שירת דוד', מראשי ישיבת 'קול תורה', נלב"ט ט"ז אייר תשנ"ז

לתרומות ולהנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס / חיפוש מוסד / ישיבת קהלות יעקב / קטגורית "עלון חקרי לב" או להשאיר הודעה ב"ק בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: ky688042@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

- כל שיעורי רבינו שליט"א ב"ק בית המדרש נפש החיים": 077-26-111-78 -

שיחת מורינו המשגיח הגאון רבי יהודה מנדלסון שליט"א

שיחה שנאמרה בהיכל הישיבה "גבעת שאול" - יוצא לאור ע"י מערכת "ראש הגבעה"

אחרי מות - קדושים, ח' אייר תשפ"א

מציאות של רוחניות ותורה

ספר הכוזרי פותח שמלך כוזר שהיה עובד עבודה זרה חיפש דרך איך עובדים את רבוש"ע, ואמרו לו בחלום "כונתך רצויה ומעשיך אינם רצויים". זהו הרעיון וההבדל התיכון של ספר הכוזרי. יש מעשים מסוימים שבהם אדם יכול להתקרב אל הקב"ה ומי שעושה אותם הוא זוכה להתקרב לרבוש"ע, אך זה לא דבר שאפשר לדעת אותו לבד שהרי זה מעשה אלוהי, ומי הוא האדם שיכול לדעת במה אדם נרצה לה', אלא צריך דוקא שיהיה לאדם קבלה מלמעלה שיוור לו את המעשה הנרצה לפני האלוקים, ורק בקיום תורת ה' שבזה גילה חפצו שייך שמעשיו יהיו רצויים.

זה בנוי על הבנה שרוחניות היא מציאות וכמו שמבאר שם הכוזרי בכמה מקומות. כמו שבעולם הגשמי אדם לא יכול לקבוע איך הדברים יפעלו, אלא יש מציאות מסוימת שבהם יש קיום ובלי זה לא יתקיים גם אם האדם רוצה, לנשום צריך אויר ולהתקיים צריך לאכול דוקא דברים הראויים לאכילה וכו', וכל אחד מבין שבלי זה הדברים לא יתקיימו. כל אחד יודע ומבין שאם יש מכונה וכד' וחסר בה חיבור קטן אחד, אפילו שזה חלק קטן מאד מכלל המכונה והמערכת הגדולה, אך המכונה לא תפעל כיון שחסר חיבור מסוים, זה בגלל שיש מציאות מסוימת שכך הדברים עובדים, ואם יחסר חיבור בחוט אחד שמוביל את החשמל וכד' האור לא ידלק והמכונה לא תפעל.

משום מה ברוחניות ועבודה של קרבת ה' אנשים מרגישים שזה הפקר, אם האדם 'רוצה' הוא כבר מרגיש שבזה הוא יתקרב לה'. אך האמת היא שרוחניות היא מציאות הרבה יותר מדויקת מגשמיות, ואם אינו עושה את הדבר הנרצה לפני ה' בדיוק, אז אולי כוונתו רצויה אך מעשיו לא רצויים.

המציאות הגשמית היא גלויה, צריך אולי מדענים שיחקרו וכו' עד שידעו איך הדברים פועלים, אך זה דבר הנמצא בתוך העולם ונתון לגילוי האדם, וממילא הוא יכול לדעת איך לפעול ולהפעיל את הדברים הגשמיים. אך רוחניות היא נעלמה, היא הרי רוחנית, ובלי גילוי של תורה אי אפשר לדעת את רצון ה' שבזה יהיה האדם רצוי.

הכוזרי (א' ע"ט) מביא את המשל על הרוקח שמוודד הסממנים לכל חולה במדויק, לערב ולהרכיב מכל מין בדיוק את המידה כדי שתהיה בזה רפואה לחולה, הרי פשוט שאחד שאינו מבין בזה ויקח מכל הסממנים האלו, שביסודם הם טובים ובכוחם להחיות את האדם, אך הוא יערב מהם ככל שיעלה על רוחו, ודאי שלא יגרום להם לחיות אלא למות, שהרי אינו יודע את המידה הנכונה ואת ההרכבה הרצויה, את המינון של כל סם ואת הזמן הנצרך לו. כך הוא בתורה, הרי האדם החי בעולם הזה אינו מבין ברוחניות ואינו יודע מה כל מעשה משפיע, ואיך שייך שהוא מעצמו יכול לאמת ויגיע להיות רצוי לפני הקב"ה.

ובשו"ת הרשב"א (חדשות שס"ו) כתב שזהו ענין "מעשה מרכבה", שמעשי המצוות עצמם פועלות ריצוי לפני ה', אך האדם אינו יודע איך וכיצד, ומעשה מרכבה הוא הסוד של ההרכבה איך הדברים פועלים ומה רצוי בהם. אדם יודע שבקרבתו הוא נרצה לפני ה', אך צריך לעשותו בדיוק כמו שהתורה ציותה, צריך לדעת איך לשחוט, איזה בעלי חיים לשחוט, איזה זריקה יש בכל קרבן וכו', ואם אינו עושה בדיוק כציווי התורה אין זה ריצוי אלא פיגול, הדברים לא פועלים. אם יש מקדש והוא שוחט בחוץ, הוא עושה על דעת להתקרב ולמעשה הוא חייב כרת של שחוט חוץ.

מעשה המצוות יוצרים את המציאות הרוחנית, בדיוק כמו שההרכבות בעולם הגשמי פועלים בעולם הגשמי. הכל זה מציאות, וכשעומד על המציאות התוצאה מובטחת. על זה סובב והולך כל ספר הכוזרי.

הכלל האחרון של כל התורה - "בא חבוקק והעמידן על אחת, צדיק באמונתו יחיה". איזה אמונה היא שמעמידה את כל התורה? לא אמונה של הרגשות, אלא אמונה שרוחניות היא מציאות והוא מחויב לפעול בדיוק כפי ציווי האלוקים, הוא קיום התורה. "על שלושה דברים העולם עומד", האדם אינו רואה את העמודים האלו, אך הוא מאמין לדברי התנא שתורה עבודה וגמ"ח הם העמודים של העולם, ובלי שלש עמודים א"א להעמיד שום דבר, וא"כ כשיש רפיון באחד מהעמודים הרי העולם בסכנה, כשאדם מאמין בזה הרי זה קיום לכל התורה.

"אמר ר' שמלאי כשם שביצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף" (רש"י תחלת תזריע). אחר כל דיני היתר ואיסור בבעלי חיים נאמרו דיני טומאה וטהרה באדם, כל דיני יולדת ומצורע וזב וזבה וכו', כמו שבבריאת העולם נברא האדם אחר כל בעלי החיים. וכבר הקשו מפרשי רש"י שהרי במעשה בראשית יש טעם להקדמת בריאתם וכמו שהביא שם רש"י שהוא כדי שהאדם יכנס לעולם שהוא כבר מוכן, או כדי שילמד לעצמו שיתוש קדמו וכו', אך כאן שאין שייך הטעם היה צריך להקדים דיני האדם מפני חשיבותו.

ומבאר בגור אריה שתורה גם היא חלק ממעשה בראשית, הבריאה הגשמית היתה בששה ימים ושם קדמו בעלי החיים לאדם, כך ביצירתו הרוחנית הבעלי חיים קדמו, הצורה הרוחנית של הבריות היא בדיני התורה, וכשהתורה קבעה את דיני כל אחד שם הוא גמר יצירתם שהרי בזה הם מקבלים את צורתם הרוחנית, וזה עיקר המציאות שלהם איך מתייחסים אליהם ברוחניות. וכיון שבריאתם התחילה בסדר מסוים, כך הוא סוף בריאתם ויצירתם, שהוא מציאותם הרוחנית.

הבריאה נעשתה ב'עשרה מאמרות נברא העולם', והתורה ניתנה ב'עשרת הדברות'. ההבדל בין מאמרות לדברות הוא שמאמרות היא אמירה בעלמא בפני עצמה, עצם מה שהקב"ה אמר את המילים "יהי אור" נעשה מציאות של אור בעולם. אך דברות הם אמירה למישהו אחר, תמיד יש לאומר שותף, והשותפים בעשרת הדברות הרי היו כלל ישראל. הבריאה תלויה בהקב"ה בלבד, אך בתורה, כביכול, בלי ישראל אין כאן יצירה, ובלי מקבל שישמע ויקבל את מה שהקב"ה מדבר אליו, לא תהיה יצירה זו של נתינת התורה בעולם. נמצא א"כ שצורת ההתייחסות למציאות הרוחנית הזו, היא חלק מהיצירה של הדברים.

בשיר השירים רבה (פרשה ח'): "ר' יוחנן הוה מטייל וסליק מטבריה לציפורין והוה רבי חייא בר אבא סמך ליה, מטון חד בית חקלא א"ר יוחנן הדין בית חקלא הות ידי זבינתיא בגין מלעי באוריתא, מטון חד בית כרם וא"ר יוחנן הדין בית כרם ידי הוה זבינתיא בגין מלעי באוריתא, מטון חד בית זיתא ואמר כמו כן, שרי ר' חייא בר אבא בכי, א"ל מה את בכי, א"ל בכי אנא דלא שבקת לסיבותיך כלום, א"ל חייא בני ונקלה זו בעיניך מה שעשיתי שמכרתי דבר שניתן לששה ימים שנאמר כי ששת ימים עשה ה', אבל התורה ניתנה לארבעים יום שנאמר ויהי שם עם ה' ארבעים יום, וכתוב ואשב בהר ארבעים יום, כד דמך רבי יוחנן היה דורו קורא עליו אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב ר' יוחנן את התורה בוז יבוזו לו".

ריו"ח מכר את השדה, את הכרם, את הזיתים, לא השאיר לזקנתו כלום, לא דאג 'לפנסיה', ל'חוסן כלכלי', אלא מכר הכל כדי שיוכל להתייגע בתורה. יצירת העולם היתה בבריאת ששה ימים, אך נתינת התורה היתה לארבעים יום. ולכאורה לא מובן מה ההשוואה בין הדברים, הרי ששה ימים היה זמן של היצירה אך התורה לא נוצרה בארבעים יום, אלא רק ניתן למשה רבינו מה שכבר היה קודם לכן. אך רואים כאן לא כך, אלא נתינת התורה היא יצירת התורה כאן בעולם, ונתינתה למשה היא צורת יצירתה כיון שהמקבל - משה רבינו, היה חלק מהיצירה הזו. א"כ התורה שיצירתה כאן עם המקבל היתה ארבעים יום, היא הרבה יותר מהעולם הגשמי שנברא ע"י הקב"ה בששה ימים. ובאמת שארבעים יום זה לא זמן מספיק לנתינת התורה וכמש"כ האבן עזרא "ריקי מוח יתמהו מה עשה משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה, ולא ידעו אם יעמוד שם עם השם כמספר הזה וכפל כפלו שנים, לא יוכל לדעת חלק מאלף ממעשה השם ודרכיו וסוד כל המצות שצוהו". הרי שהתורה גדולה לאין ערוך מהעולם הגשמי, ולכן אמר ר' יוחנן שהוא לא 'יותר' על נכסיו כדי שיוכל ללמוד, אלא 'עשה עיסקה מצוינת', שהרי החליף מה שנברא בזמן קצר בדבר גדול לאין ערוך.

זהו ענין ה'דיבור' דוקא ולא אמירה, יצירת התורה כאן בעולם היא בזמן שניתנה למשה, ישראל המקבלים את התורה זה עצם היצירה של תורה. ומשה רבינו בתור שליח של כלל ישראל היה צריך ארבעים יום כדי שתינת תורה בעולם, כי רוחניות היא יצירה עצמה בהרבה מן יצירת העולם הגשמי.

ענין ארבעים ושמונה קניני תורה אינם רק דברים שיוכל על ידם ללמוד טוב, הרי רוב הדברים המוזכרים שם אינם בתועלת הלימוד בעצמו אלא מעלות שיהיו באדם כדי שיוכל לקבל את התורה, מ"ח קנינים אלו אינם דינים באדם אלא בתורה, שהרי במשנה שם אמרו "גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות שהמלכות נקנית בשלושים מעלות והכהונה בעשרים וארבע והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים", והדברים צ"ב שהרי שלושים מעלות יש למלך או כ"ד מתנות יש לכהן שזה המציאות של מלכות וכהונה, אין זה דברים שהמלך צריך לעשות אלא זה המעלה של המלכות, ואילו המ"ח קנינים הם תנאים באדם שיוכל על ידם לזכות בתורה. וע"כ הביאור הוא שגם מ"ח קנינים אלו הם מעלות של תורה, מלך הוא מי שיש לו 'מעלות של מלכות, ותורה מציאותה היא כשיש את המ"ח מעלות הללו, במקבל התורה שהוא מעמיד את התורה עצמה ובזה יש יצירת תורה בעולם, וכשאינ מ"ח קנינים במקבל התורה הוא חסרון כמו מלך שאין בו את כל דיני מלך.

זהו הענין של ספר הכוזרי, המציאות הרוחנית הרבה יותר חזקה ועדינה ומוכרחת בכל פרטיה מכל הענינים הגשמיים, ותורה שהיא מן השמים מוכרחת שתהיה דוקא באופן שהתורה אמרה במעשים הנכונים, וכך הוא גם באדם המקבל את התורה, "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים", צריך שהאדם עצמו יהיה בעל מעשים, שמעשיו יהיו רצויים.

*

"עולם הזה דומה לפרוזדור בפני עולם הבא" (אבות ד' ט"ז). נראה שצריכים להבין את זה עפ"י דברי השב שמעתתא בהקדמה, וז"ל: "עיקר בריאת האדם על הארץ, אם כי הנשמה במחצבה נהנית מזיו התפארת וכלום חסר בבית המלך, אולם גזרה חכמתו ית"ש להורידה למטה לנסותה בקיום מצותיו ושמירת תורותיו, וכאשר תצדק הרבה כן תרבה וכן תפרוץ ותגדל למעלה עד אשר תשוב אל האלקים אשר נתנה ביתר עוז ורב אונים, וכתוב בזהר שמה מים מבורך ונוזלים מתוך בארך, כי בהיות הנשמה למעלה אינה אלא בבחינת בור שאינו נובע רק מתמלא מאחרים ומצד עצמו הוא ריק, ובירידתה אל עולם השפל הזה והשיגה מה שעליה להשיג כגזירת חכמתו ית"ש אזי היא בבחינת באר הוא מעין המתגבר ונובע מעצמו".

עולם הבא מצד עצמו אינו צריך פרוזדור, האדם כבר היה שם נהנה מזיו התפארת, אלא ששם היה זה בצורה של בור, כשיש בור טוב שיכול להחזיק, א"כ מה שיניח בתוכו יהיה נמצא שם, אך האדם יורד לעולם כדי להכין עצמו לטרקלין, להפוך להיות באר שבזה הוא עצמו יהיה המקור של מעלותיו, זהו הפרוזדור, שהאדם יהיה בו בן עליה.

שלימים יש בזה וכמש"כ המסילת ישרים בפ"א "הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה הוא זה העולם, והוא מה שאמרו ז"ל העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא וכו' על כן הושם האדם בזה העולם בתחלה כדי שעל ידי האמצעים

האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו שהוא העולם הבא, לרוות שם בטוב אשר קנה לו על ידי אמצעים אלה". גם קודם לכן היה יכול לקבל טוב בעולם הבא, אך האדם ירד לעולם הזה כדי שהוא עצמו יקנה את הטוב הזה, להפוך להיות באר של מעלות ולא רק בור, הוא נכנס לטרקלין במצב שונה לגמרי ממה שהיה בתחלה מכח מה שהוא משתדל לעשות טוב. ההשתדלות היא תחילת הנביעה שלו.

אך לזה יש עוד המשך: "והנה שמו הקב"ה לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך, והם הם התאוות החמריות אשר אם ימשך אחריהן הנה הוא מתרחק והולך מן הטוב האמיתי, ונמצא שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה, כי כל עניני העולם בין לטוב בין למוטב הנה הם נסיונות לאדם, העוני מצד אחד והעושר מצד אחד וכו', עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור. ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מכל הצדדין, הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה לידבק בבוראו ויצא מן הפרוזדור הזה ויכנס בטרקלין לאור באור החיים". לא רק שהאדם קונה את מעלותיו במעשיו שלו במה שהוא משתדל, אלא זה בא על ידי נסיון, הוא צריך להיות בן חיל כדי להתגבר על הנסיונות, והרי כל מציאות העולם הוא נסיון, בין לטוב ובין למוטב. בזה הוא הופך להיות גבור "וכפי השיעור אשר כבש את יצרו ותאוותיו ונתרחק מן המרחיקים אותו מהטוב ונשתדל לדבק בו, כן ישיגהו וישמח בו". זה הרבה יותר 'באר', בזה שהוא התגבר והשתמש בכוחותיו להרחיק המפריעים, א"כ מצבו מתייחס הרבה יותר אליו, הוא קנין עצמי שלו.

ודרגה שלישית יש בזה עוד: "ואם תעמיק עוד בענין תראה כי העולם נברא לשימוש האדם". זה כבר נקרא קדושה, לא רק שהוא לא מקבל ואינו בור אלא באר, אלא שהעולם עצמו מתעלה מחמתו וא"כ הוא נעשה משפיע על המציאות, הוא כאילו היוצר את מצב העולם.

וכך כתב הנפש החיים (שע"א פ"ב) כלפי עולם הבא שהאדם לא מקבל חלק שכבר קיים בעוה"ב, אלא הוא עצמו היוצר את העולם הבא שלו על ידי מעשיו ושם הוא שכרו, ולכן אמרו "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", ולא אמרו "בעולם הבא", כיון שאין להם חלק במקום שכבר קיים - עולם הבא, אלא לעולם הבא יהיה להם את החלק אותו הם עצמם יצרו במעשיהם. הוא עצמו יוצר אפשרויות חדשות ליהנות מזין השכינה, זהו הדרגה העליונה של 'באר'.

*

נמצינו למדים שאי אפשר 'לשחק' עם התורה ועם המצוות, מה שהאדם נצטוו את זה הוא מחויב לעשות, בלי זה אין מעשיו רצויים. מלך כוזר היה לכה"פ "כוונתו רצויה" כיון שהיה אנוס, הוא לא ידע איזה מעשה הוא הנרצה, אך אחרי שניתנה תורה לישראל הרי אנו יודעים מה הם המעשים הרצויים, וא"כ אין כוונתנו רצויה אם אין מעשיו רצויה. תורה צורתה דוקא ביגיעה, זה צורת לימוד התורה ל"מי שנשאו ליבו לקיים מצוה זו כראוי", כך זה קיומה כראוי, מלבד מה שצריך יגיעה מחמת שהתורה היא ארוכה מיני ים ולא יוכל להספיק הכל אם לא יתגע, צריך יגיעה מצד עצם מצות תלמוד תורה.

אם אין יגיעה ושימת לב לתורה, א"כ אין זה התייחסות לתורה כפי מה שהיא, כפי מציאותה האמיתית, וכשמשנה מצורת קיום המצוה הרי זה 'לא עובד', לא כך המציאות של רוחניות זו. אולי יש בזה ענין של 'פספוטי אורייתא' שאמרו על זה בירושלמי (ברכות פ"ט ה"ה) "כל פיטטיא בישין ופיטטיא דאורייתא טבין", אך לא צורת קיום מצות תלמוד תורה.

תפלה צריכה להיות דוקא בכובד ראש, ויש הלכות פסוקות בשו"ע מה היא צורת התפלה, ובספר ארחות יושר ליקט את הדינים וזה נראה חמור מאד, תפלה צריכה להיות באופן קבוע, במקום קבוע, לבא בזמן ולהתפלל מתחלה ועד סוף וכו'. בלי זה אין זה צורתה של תפלה אלא רק הרגעת המצפון שהאדם מרגיש שהוא התפלל במנין ומילא את חובתו, אך הרי תפלה היא מציאות של רוחניות, וכשאינן מקיימים אותה כפי דיניה אין זה מציאות של תפלה.

וכך הוא בכל קיום של מצוה, ובכל ענין רוחני. החינוך בישיבה צריך להיות שנלמד לעשות הכל באופן של 'לכתחילה', וק"ו בקיום של מצות תלמוד תורה. ביארנו בשיחה בליל ש"ק ש"נעשה ונשמע" לא היה שייך מיד למחרת יציאת מצרים, אלא היה צריך דוקא למנות ולחכות עד זמן מתן תורה עד שיגיעו ל"תעבדון את האלוקים על ההר הזה", כיון שזה דבר אלוקי וצריך להתקיים דוקא באופן אלוקי, אף משה רבינו היה צריך להיות ארבעים יום בהר בשביל היצירה הזו של נתינת תורה לישראל. וזה למדנו מדברי ר' יוחנן שמכירת כל נכסיו אינם סיבה לבכי, שהרי עשה עסק טוב במה שהחליף דבר שבריאנו בששה ימים בדבר שיצירתו ארבעים יום. וכך היו במשך הדורות אנשים שויתרו על כל עניני עצמם כדי להעמיד תורה בכלל ישראל, זה מציאות הרבה יותר חזקה וקיימת.

הקב"ה יעזור שנצליח בלימוד המסכת ובעבודת התפלה, לקיימם בדקדוק בהתאמה מציאותם הרוחנית.

אוצר חיים

מאוצרו של הגרי"מ
טוקצינסקי זצוק"ל

אוצר הספרים

הבמה לסקירת
ספרים ומחבריהם

יקרת דניאל

שעורי עיון בפרשיות התורה

לראשונה מעצם כתב ידו

אוצר חיים

פרקי השקפה והתבוננות

בתכלית החיים וייעודם

מאשר השאיר באוצרו הטוב

הגאון רבי יחיאל מיכל טוקצינסקי זצוק"ל
במלאת שבעים שנה להסתלקותו

מרנא החזון איש זיע"א התבטא עליו במכתב:
'החכם השלם'

לא בכדי, הגאון רבי יחיאל מיכל טוקצינסקי זצוק"ל
היה ממיסדי ובוני החינוך הטהור בעיר הקודש
ירושלים תובב"א, בה יסד את שיטת החינוך דעץ חיים
הנהוגה עד עצם היום הזה מאשר קיבל מחמיו זקנו מרן
רבי שמואל סלנט זיע"א אשר קבל מחמיו מרן רבי
זונדל מסלנט זיע"א, אשר קבלו מרבו מרנא רבינו
חיים וואלוזינער זיע"א, אשר קבל מרבו מרנא אור
עולם אדונינו הגר"א זיע"א.

הספר הינו מסע לאורך תחנות החיים היהודיים,
בו מדרך המחבר כאב וכרועה נאמן ואוהב, ביד
אמן פדגוג ובמבט תורני על כל תהלוכות
ותהפוכות החיים.

למרות פערי הדורות נראה כי עומק הבנתו
בתכונות הנפש נוגעות בנגיעה מרדיקת בבן
דורנו.

מיוחד להורים ומחנכים ולמבקשי הנפש

יומא טבא לרבנן ותלמדיהון

הופיע ויצא לאור עולם

ספר

יקרת דניאל

שיעורי עיון והלכה

על סדר וענייני פרשיות התורה

ויקרא - במדבר

מאת הגאון רבי דניאל גינזבורג שליט"א

ראש הישיבה הגדולה בית מאיר

כבר נודע בשערים יוקר יקרת שיעוריו המופלאים
של הגאון רבי דניאל גינזבורג שליט"א
ראש ישיבת בית מאיר בב"ב

הנמסרים מידי שבת בשבתו בהיכל הישיבה הקדושה, ובבתי
הכנסיות ברחבי העיר בני ברק, כשרבים שותים בצמא ונהנים
מעומק שיעוריו הנודעים.

וזה עתה אסף כעמיר גרנה והוציא לאור עולם כרך מלא מזן אל
זן מסדרת 'יקרת דניאל' מלא וגדוש בשיעורים מסודרים על סדר
וענייני פרשיות התורה, ללמוד ולקבל טעם ועומק בפסוקי
התורה וענייני המצוות המתבארים בכל פרשה ופרשה
מפרשיות התורה.

מלבד שיעורים שזורים ומטובלים ביינה של תורה והלכה, גם
ימצאו בהם ענייני מוסר ומחשבה כדרכה של תורה.
הביאו ברכה אל ביתכם

ברכותינו להגאון המחבר שליט"א שיוכה עוד שנים רבות להרביץ
תורה בישיבה הק' ובבתי הכנסיות, ולהעמיד תלמידים הרבה,
ולחבר עוד ספרים לתועלת עמלי התורה השותים בצמא את
חידושי תורתו.

להשיג בבית המחבר שליט"א

רח' דבורה הנביאה 10 ב"ב

050-410-9621 03-579-40-44

להשיג:

בירושלים: טוקצינסקי רח' גשר החיים 5 025380782
מודיעין עילית: טוקצינסקי שד' יחזקאל 3 08-6781411

לא תרדה בפרך

ברמב"ם פ"א מעבדים ה"ו כל עבד עברי אסור לעבוד בו בפרך ואיזו היא עבודה פרך זו עבודה שאין לה קצבה או עבודה שאינו צריך לה אלא תהיה מחשבתו להעבדו בלבד שלא יבטל כו', ועובר עליו בלא תעשה שנאמר לא תרדה בו בפרך כו', ומבואר שלא זה הוא דוקא בעבד עברי ובדבר שאינו צריך לו או מלאכה שאין לה קצבה.

ובשערי תשובה לר' יונה שער ג' ס"י ס' כ' ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך לא ישתעבד אדם בחבריו, ואם אימתו עליהם או שהם בושים להחל דברו, לא יצוה אותם לעשות קטנה או גדולה, אלא לרצונם ותועלתם, ואפי' להחם צפחת מים או לצאת בשליחתו אל רחוב העיר לקנות עד ככר לחם אבל אדם שאינו נוהג כשורה מותר לצוותו לכל אשר יחפץ עכ"ל. ומבואר בד' ר' יונה דלאו זה נוהג בכל אדם שמצוים עליו לעשות דבר שלא ברצונו, (וע' בחינוך מצוה שמ"ו).

והנה **אמנו"ר זללה"ה** שמע ממרן החזו"א זללה"ה שסיפר שישב באסיפה של רבנים ושתק והג"ר אלחנן וסרמן זללה"ה ביקשו שיאמר דבר תורה ואף שידע שאין רוצה לדבר בפני ציבור וא"כ כשמבקש ממנו הר"י לא תרדה בפרך לפי"ד ר' יונה אבל ד"ת שאני, והחזו"א אמר שם קו' אחת (והגרש"ש זללה"ה אמר לתי זאת ובס' חזו"א נדפסו דברים אודות קו' זו ע' בסוף עירובין ליקוטים), ואמר החזו"א שהוא בעצמו סבר שאין נפ"מ בין ד"ת לשאר דברים וגם בד"ת עובר בלא תרדה בו בפרך אלא שמשום כבודו של הגרא"י אמר ד"ת, ונמצא שנחלקו בד"ו אם לא תרדה בו בפרך קאי גם על ד"ת.

ולכא"ו מס' אינו מובן שיהא חילוק בין ד"ת לשאר דברים, ואך שיש להעיר דהנה בפסחים דף ס"ב עמ' ב' אי' ר' שמלאי אתא לקמיה דר' יוחנן אמר ליה ניתני לי מר ספר יוחסין אמר ליה מהיכן את א"ל מלוד והיכן מותבך בנהרדעא א"ל אין נידונין לא ללודים ולא לנהרדעים וכל שכן דאת מלוד ומותבך בנהרדעא, ופרש"י אין שונין ספר יוחסין לא ללודים כו' ולדחוייה איכוון ל"א לפי שאינן מיוחסין, ואי' שם בגמ' כפייה וארצייה, ולכא' ק' איך כפייה והרי יש בזה משום לא תרדה בפרך, ולכא' משמע שבד"ת אין לא תרדה בפרך, ואולי יש לדחות דלאו זה נאמר כשקשה לו המעשה וכופה או מבקש ממנו באופן שאין יכול לסרב, אבל כשאינו רוצה לעשות מחמת סיבה אחרת ולא משום קושי בזה לא חשיב שרודה בו בפרך, והרי שם מה שלא רצה ללמדו הוא משום שלודים ונהרדעים אינם מיוחסים ולא משום שהדבר היה קשה לו, ומיהו זה א"ש לפי שני ברש"י שם אבל לפי ראשון הרי לדחותו נתכוין וא"כ לא נתבאר מהו באמת הטעם שלא רצה ללמדו.

ואולם נ' שהרי הדבר פשוט דמי שחייב לעשות לו הפעולה אם אינו רוצה לעשות וכופהו על כך אין בזה משום לא תרדה בפרך, וכמו אם האב כופה את בנו להביא לו ככר לחם שודאי אין עובר בלא תרדה בפרך, שהרי הבן חייב בכיבוד אב וחייב לעשות פעולה זאת, וא"כ כופהו בדבר שהוא מצווה לעשותו, והנה הרמב"ם כ' בפ"א מהל' תלמוד תורה כשם שחייב אדם ללמד את בנו כו' ולא בנו ובן בנו בלבד אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינם בניו שנאמר ושננתם לבניך מפי השמועה ללמדו בניך אלו תלמידים שהתלמידים קרויין בנים שנאמר ויצאו בני הנביאים כו', ולפי"ז מי שאינו רוצה ללמד לתלמידים וכופין אותו על כך אין בזה משום לא תרדה בפרך כיון שהוא דבר שמצווה בו, וזהו מה שמבואר בפסחים שכפה אותו ללמדו, ולפי"ז אפ"ל שזו ס' הג"ר אלחנן וסרמן שבד"ת שאני ומשום שאפשר לכפות את הרב ללמד, ובד' החזו"א אפשר דרק לתלמידים אבל מי שידוע בעצמו אין מצוה ללמדו, וע"כ אין זה בכלל מצוה על הרב ללמד, ואולם אפשר דכל דבר שהחכם יודע ואחרים אין יודעים הרי שיש בזה מצוה ללמד וצ"ע בזה.

והנה יש לדון עוד היכא שראובן אמר לשמעון שיעשה לו דבר ושמעון לא היה חפץ לעשות ולבסוף לא עשה, ולכא' י"ל שבזה אין לא תרדה בו בפרך דזה רק אם עשה

כן לבסוף, וא"כ יש לדון שא"כ אם עשה שמעון פעולה זאת שע"כ מכשיל את ראובן באיסור ויעבור בלפני עור, וא"כ יש לדון כשיש מחלוקת אם על ד"ת יש לא תרדה, הרי להסובר שאסור גם בד"ת אם יאמר ד"ת כרצון האומר לו הרי שמכשילו בלפני"ע ואיך מותר לו, וע' בשער המלך הל' אישות פ"ט הט"ז בדבר שנוהג לאיסור אם מותר ליתן למי שנוהג בזה היתר ע"ש ובמעשה חושב.

איסור להשתמש בכהן

בב"ק כ' ע"א א"ל רב חסדא לרמי בר חמא, לא הוית גבן באורתא בתחומא, דאיבעיא לן מילי מעלייתא, אמר מאי מילי מעלייתא, א"ל הדר בחצר חבירו שלא מדעתו, צריך להעלות לו שכר או אין צריך כו', (עמ' ב') א"ל מתניתין היא, הי מתניתין, א"ל לך תשמש לי, שקל סודריה כרך ליה, והיינו שרמי בר חמא אמר לרב חסדא שישמש אותו ורב חסדא שימש אותו. והרי בברכות דף מ"ד א' אי' עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנית שמה, שהיו בה שמנים זוגות אחים כהנים נשואים לשמנים זוגות אחיות כהנות, ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא, ולא אשכחו בר מבנתיה דרב חסדא דהוה נסיבן לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא, ואף על גב דאינהי הוו כהנתא אינהו לא הוו כהני, ומבואר שרב חסדא היה כהן ורמי בר חמא לא היה כהן, וא"כ איך היה מותר לרמי בר חמא להשתמש ברב חסדא. וע' בהגהות מיימוניות פ"ג מעבדים ובמל"מ ובשו"ת מהר"ם רוטנבורג ס"י מ"ב. (וע' בהקדמת שערי ישר).

וקדשתו בכהן בע"מ

בקדושין כ"א עבד עברי כהן אם נרצע כיון שנעשה ע"כ בע"מ, ובמל"מ פ"ג מעבדים ה"ח הק' איך אפשר שימכר לע"ע והרי אסור להשתמש בכהן. והנה בבאוה"ל הביא מישועות יעקב ומגן גבורים שכהן מותר להשתמש בכהן ולפי"ז הרי משכח"ל שכהן ימכר לכהן, וע' ישועות יעקב שתי כן, וצ"ע שלא תי' כן במל"מ, ובמחצית השקל כ' דמדלא תי' כן על הגמ' בקדושין מוכח שגם כהן לכהן אסור. והנה במג"א ס"י רפ"ב ס"ק ו' כ' שבכהן קטן אין דין וקדשתו שהרי בפסוק נאמר וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב וקטן אינו מקריב.

והגרע"א על השו"ע הביא תמו"כ והובא בס' החינוך מצוה רס"ט דילפי' מקרא שיש וקדשתו גם בבעל מום והרי גם בע"מ אינו מקריב וחזינן דנתרבה גם כשאינו ראוי להקרבה וא"כ ה"ה קטן, ויש שחילקו שבע"מ חולק בקדשים משא"כ קטן ע' זבחים צ"ח, ובשו"ת כתב סופר או"ח ט"ו הביא מפמ"ג בפתיחה לס"י קכ"ח שבע"מ אין וקדשתו כיון שאין ראוי להקרבה וגרע מקטן שיבא לכלל עבודה משא"כ בע"מ. ומ"מ בכת"ס בסוף התשו' כ' שיש להחמיר. ואמר לי **מו"ר הגר"ד לנדו** דהנה ביבמות פ"ח ב' מנין שאם לא רצה דפנו ת"ל וקדשתו בעל כרחו היכי דמי אילימא דלא ניסת לאחד מעדיה ולא קאמרה ברי לי צריכא למימר דפנו אלא לאו דניסת לאחד מעדיה וקאמרה ברי לי וקתני דפנו אלמא מפקין לה מיניה, איסור כהונה שאני. ואטו אם נשאת לבע"מ לא יהא דין לכפותו ולא מצינו שחילקו בזה, ומוכח שוקדשתו נאמר גם על בע"מ.

אם כהן בע"מ מותר להשתמש בכהן שאינו בע"מ

הנה אם בבע"מ אין דין וקדשתו ויש לדון שכהן בע"מ יהא אסור להשתמש בכהן תם.

ובבכורות מ"ה א' תנן השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין ובגמ' בעמ' ב' אי' ת"ר איטר בין ביד בין ברגל פסול השולט בשתי ידיו רבי פוסל

וחכמים מכשירין מר סבר כחישותא אתחללא בימין כו', ופרש"י איטר ביד פסול דכתיב וטבל אצבעו כל מקום שנאמר אצבע וכהן אינו אלא ימין כו', ומבואר ברש"י שפסול איטר הוא משום שלא יטר אין יד ימין כיון שידו הימנית כחושה מן השמאלית ואילו יד שמאלית אין עליה שם יד ימין, ועי' חזו"א בכורות סי' כ"ו ס"ק י"ג דלפ"ז עבודתו פסולה, אבל הר"ן בחולין דף צ"ב חולק וס"ל שאין כאן חסרון של ימין כיון שאפשר שהשמאל נעשה ימין שלו או דאזלי בתר רוב בני אדם, אלא שפסול לעבודה משום מום, והיינו מום שאינו שוה בזרעו של אהרן שפסול לעבודה אבל לא חילל, וככל הפסולים שהוזכרו בפרק ז' וכמבואר בדף מ"ג ב'.

ולהסברים שבבע"מ אין וקדשתו הרי לכא' ה"ה איטר לד' הר"ן ואף שלא חילל עבודה אבל מ"מ ל"ש ביה כי את לחם אלקיד הוא מקריב, ולד' רש"י שאינו מום אלא שאין לו יד ימין לעבוד צ"ע אם יש בו וקדשתו כיון שאפשר שאין זה אלא חסרון במציאות שאין לו דרך לעבוד וצ"ע.

[שמעתי **מכב' הגר"ד לנדו** שהרי בתו' מנחות כ"ו א' מבואר שהקטרת אימורים כשרה בשמאל וא"כ אם כל החסרון רק משום שאין לו יד ימין הרי משכח"ל כי את לחם אלקיד הוא מקריב בהקטרה, אך אם להר"ן שהוא בע"מ יהא פסול גם להקטרה וא"כ ל"ש בו כי את לחם אלקיד הוא מקריב]

ואם באיטר אין וקדשתו הרי שאיטר יהא אסור להשתמש בכהן אחר שאינו איטר. וכי' לד' הכת"ס אבל הרי הגרע"א הביא מתו"כ שגם בבע"מ יש וקדשתו.

אם הרב מותר להכות תלמיד שהוא כהן

ברמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ב' הל' ב', ומכה אותן המלמד להטיל עליהם אימה, ואינו מכה אותם מכת אויב מכת אכזרי, לפיכך לא יכה אותם בשוטים ולא במקלות אלא ברצועה קטנה.

ויש לדון אם התלמיד כהן מותר להכותו או שיש להמנע משום וקדשתו, ובאמת שלא מצוינו בשום מקום שיש בזה מניעה.

ויש להוכיח שבחולין ק"ז ב' אי' דאבוה דשמואל אשכחיה לשמואל דקא בכי, אמר ליה אמאי קא בכית דמחין רבאי, אמאי דאמר לי קא ספית לבראי ולא משית ידיה, ואמאי לא משית, א"ל הוא אכיל ואנא משינא א"ל לא מיסתייה דלא גמיר, מימחא נמי מחי, והיינו שהמלמד של שמואל הכהו על שהאכיל בלא נטילת ידים, ואמר ע"ז אבוה דשמואל שהכהו שלא כדין כיון שמאכיל א"צ נטילה אבל בלא זה היה כדין, והרי שמואל היה כהן כמו שהביאו התו' ק"ו ב' ד"ה אמר, וא"כ מוכח שמוותר להכות גם כהן. ועי' בבאור"ל סי' קכ"ח סמ"ה שהביא מישועות יעקב ומגן גבורים שכהן מותר להשתמש בכהן, ובמחצית השקל כ' ד"ל שגם כהן לכהן אסור, ואם כהן לכהן אין וקדשתו אפשר לדחות שאולי המלמד ג"כ היה כהן.

וגם במג"א סי' רפ"ב ס"ק ו' כ' שבכהן קטן אין דין וקדשתו שהרי בפסוק נאמר וקדשתו כי את לחם אלקיד הוא מקריב וקטן אינו מקריב. והגרע"א על השו"ע הביא מתו"כ והובא בס' החינוך מצוה רס"ט דילפי' מקרא שיש וקדשתו גם בבעל מום והרי גם בע"מ אינו מקריב וחזינן דנתרבה גם כשאינו ראוי להקרבה וא"כ ה"ה קטן, ולפי מג"א אין ראוי מהגמ' הנ"ל.

לחם הפנים

מנחות צ"ט א' ת"ר עשרה שלחנות עשה שלמה, ולא היו מסדרין אלא על של משה, שנאמר כו' עשר מנורות עשה שלמה, ולא היו מדליקין אלא בשל משה, שנא' כו' רבי אלעזר בן שמוע אומר על כולם היו מסדרין כו', ובבבלי היו מדליקין, שנאמר כו' ופרש"י שעל כולם היו מסדרים היינו פעמים על זה ופעמים על זה, אבל לא היו מסדרים על כולם כאחת, ובס' משנת חיים למור אחי סי' צ"ב הביא ממדרש הגדול שהיו מסדרים על כולם ומדליקין בכולם.

והנה יל"ע אם היה חובה להדליק ולסדר בכולם או רק מצוה או רשות. והנה בתוספתא נדרים פרק א' תניא שאפשר להתפס בביזים, ויל"ע אם הכוונה בכלי הביזים או שלבוניה שבביזים שהיתה קרבה על לחם הפנים, ואם נימא שהכוונה בלבונה יק' לד' הרמב"ם הל' נדרים שאין התפסה אלא בדבר שבא בנדר ונדבה ואילו לבונה שבביזים הרי היא באה חובה, ואם בעשר

שלחנות למ"ד שהיו מסדרים על כולם היינו על כולם בבת אחת, ונימא שאין זה חובה אלא רשות, א"כ משכח"ל שבא בנדר ונדבה. אלא שבאמת ק' לומר שמצינו לחם הפנים שבא בנדר ונדבה, ומלבד זאת הרי היו מקטירים את הביזים בשבת והקטיר אחר השבת פסולה כדתן לקמן ואם היה נדבה לא היה דוחה שבת.

הרהור כדיבור בספירת העומר

בשו"ע סי' תפ"ט ס"ד מי ששואל אותו חבירו בין השמשות כמה ימי הספירה בזה הלילה יאמר לו אתמול היה כך וכך שאם יאמר לו היום כך וכך אינו יכול לחזור ולמנות בברכה, ועי' במ"ב דהיינו למ"ד מצות אין צריכות כוונה ואף דקימ"ל צריכות כוונה לענין ברכה צריך להחמיר ולחוש להך דעה, וק' למ"ד הרהור כדיבור דמי א"כ איך אפשר לברך על ספירה, שהרי קודם הספירה חושב איזה מספר היום וא"כ כבר יצא יד"ח למ"ד מצות א"צ כוונה ושוב אין יכול לברך, ועי' במ"ב ס"ק כ"ח כ' דלכתחילה לאין לו לברך א"כ ידע מתחלה איזה יום היום, ועי' בבאור"ל סי' ס"ב ס"ד דקימ"ל הרהור לאו כדיבור דמי, אבל מ"מ ד' הרמב"ם והסמ"ג דהרהור כדבור דמי, וע"ש בשם בעה"מ דמאי דקימ"ל הרהור לאו כדיבור דמי הוא מספק דאורייתא לחומרא וא"כ בשאר ברכות אם ברך ע"י הרהור יוצא בדיעבד, ולדבריו ק' גם לדין שהרי יש מחלוקת אם ספירת העומר בזה"ז דאורייתא או דרבנן, ואולי כיון שזרכו לספור בפה הרי שבהרהור הוי כמו שמכין שלא לצאת יד"ח ובה לא יצא אף למ"ד דמצות א"צ כוונה וביותר שהרי הרהר בלבו כדי שידע לספור בפיו וא"כ י"ל שכוונתו שלא לצאת בהרהור. שוב הראוני שהק' כן בכתבי קהלות יעקב החדשים ח"א סי' ב'. ובקרבן אורה ברכות פרק א' (ד"ה והנה לא נתבאר) כ' "דהא מצוינו כמה מצות של דיבור דאינו יוצא בהרהור כמו הגדה של פסח וקידוש היום וספירת העומר", ולפ"ז ל"ק.

ובר"ה ל"ה א' אמר ר"א לעולם יסדר אדם תפלתו וא"כ יתפלל א"ר אבא מסתברא מילתא דר' אלעזר בברכות של ר"ה ושל יו"ה ושל פרקים אבל דכל השנה לא כו' והא דרב יהודה מסדר צלותיה ומצלי שאני רב יהודה כיון דמתלתין ימין לתלתין יומן הוה מצלי כפרקים דמי, וכ"ה בשו"ע סי' ק', וגם כאן יש להק' דאם הרהור כדיבור דמי א"כ כבר יצא ידי תפלה, אלא שברמב"ם נ' שלענין תפלה לא אמרי' הרהור כדיבור דמי והאריך בזה בקר"א שם, וגם העירני בני **הגרש"פ** דמשכח"ל שיסדר תפלתו קודם יו"ט.

והנה בטו"א בחגיגה באבני שהם דף י' הק' בהא דתנן המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה עולה ואמר שלמים שלמים ואמר עולה לא אמר כלו עד שיהיה פיו לבו שוים ומשמע שגם מה שנתכוין לומר לא מהני, ומהא כיון דגמר בלבו לעולה למה לא חל שהרי בהקדש חל במחשבה וכן תרומה חל במחשבה, ותי' בטו"א דהיכא שגמר בלבו להוציא בשפתיו לא מהני בלבו ע"ש ובקר"א נדרים דף ב', ולכא' הכוונה שכל שרצה לומר דעתו שלא יחול במחשבתו אלא יחול בדבורו, וא"כ אין זה ענין לכאן, דאם מצות א"צ כוונה הרי ממילא הוי נעשה מצוה.

אולם י"ל דכל שחושב לומר בפה הרי שאין למחשבתו חשיבות וע"כ לא מהני וס' זו שייכא גם בדבר שא"צ את דעתו דמ"מ אין לזה חשיבות, ודוגמא לדבר מצוינו בקדושין י' ע"א דכל הובגל דעתו על גמר ביאה ובפשטות דעתו לקנות בגמר ביאה, אבל בריטב"א סוף קידושין מבואר דמה"ט אין נעשית זונה עד גמ"ב, ומבואר שכל שרוצה לעשות גמ"ב אין חשיבות לתחילת ביאה, וכע"ז י"ל כאן.

ברכות התורה לא' המיוחד הלן בסתר וחפץ בהעלמת שמו על תרומתו הנכבדה לתוצאות הדפוס ובה הננו בקריאה של חיבה לאוהבי התורה ותלמידי הרב להטות שכם ולהרים נדבתם ע"מ שנוכל להדפיס באופן קבוע ב'קובץ גליונות'

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 19

ידיד נפש – ידידותו של הקב"ה

אייר תשפ"א

וכך קונה האדם ידידות עם חבריו. וכשם שכך היא המידה ביחס שבין האדם לחברו, כך גם כלפי הידידות עם הקב"ה – ידיד נפש, אף היא באה על ידי שמשקיעים לרכוש את הידידות הזו. צריך לבוא אליו לביתו ולהתפלל שלש פעמים ביום, לדבר עמו ולבקש ממנו על כל צרכיו. וכן להביא לו מתנות, ואם תשאל איזה מתנות אנו יכולים להביא לו, הלא הוא ית' מלא כל הארץ כבודו והכל שלו, אלא הוא מצפה מעמנו שנקריב עבורו מעצמנו, למסור את נפשנו למען קיום דברו, לוותר על רצונות ועל תאוות עבור התורה והמצוות. כל הקרבה שכזו היא מעין 'דורון' להקב"ה.

ואם כלפי ידידות בין אנשים, יכול האחד לעשות את כל הדברים הללו מן השפה ולחוץ, הרי שכלפי הקב"ה לא יתכן כדבר הזה, הלא הוא ית' בוחן לב וחוקר כליות, הוא יודע את שבלבנו פנימה, ולכן חובה עלינו לקשר את ליבנו עם עבודתו, שהתפילה תבוא באמת מעומק הלב מתוך דבקות עמו ית', וכן קיום המצוות, וכך נוכל לרכוש את הידידות עמו.

אך אם לא יעשה כן האדם, ובמשך כל חייו ישכח כביכול מקיומו של הקב"ה, עתיד הוא לבוא לעולם האמת ולתור אחר ידידים, ויראה כיצד איבד במו ידיו את הידיד הקרוב ביותר שהיה יכול להיות לו, הקב"ה יאמר לו כביכול 'מי אתה, איני מכירך', הלא במשך כל חיך שכחת ממנו ית', וכיצד אתה יכול לצפות שכעת תרכוש לך פתאום את הידידות עמו.

סיימתי ואמרתי לדודי זצ"ל: להגיע להרגשת הלב אמיתית של קשר עם הקב"ה, הוא דבר הצורך עבודה מרובה. אך כאשר האדם חולה וחלש, והוא מרגיש חסר אונים, הלא זו היא חוויה עצומה, לפי שהוא יודע שאין לו למי לפנות אלא אל הקב"ה, והוא היחיד שיכול להושיע אותו ולשמוע את תפילתו. ומתוך החולי מגיע האדם לקשר אמיץ יותר עם הבורא, ואין לך תענוג גדול מזה.

זכורני שפעם אחת באמצע הלילה הייתי בסלון הבית, וכל בני הבית נמו את שנתם בחדריהם. לפתע הרגשתי סחרחורת חזקה עד שחששתי שבעוד רגע קט אני נופל על הרצפה ללא יכולת להתמודד ולקום לבדי, וידעתי כי אין לי מי שיעזור לי באותה שעה, ואף אם אקרא לעזרה – לא ישמעו את קולי מחמת הדלת שהיט סגורה. ובאותו רגע הרגשתי כזו קרבה להקב"ה, הלא הוא היחיד שאני יכול לקרוא אליו, והוא היחיד שיכול לעזור לי, וכך פניתי אליו בלשון זו: הלא רק אתה שומע אותי, ורק אתה יכול לתמוך בי, הושיעני נא! ואני יכול לומר לכם כי החוויה הזו היא חוויה כל כך טובה ונעימה, תחושת חיבור ודבקות עם הבורא ית'.

דוד המלך אומר: 'בואו שערינו בתודה חצרותי בתהילה הודו לו ברכו שמו, כי טוב ה' לעולם חסדו ועד דור ודור אמונתו', כלומר, 'בואו שערינו בתודה' – היכנסו אל ביתו להתפלל לפניו, 'חצרותי בתהילה' – להודות להלל ולשבח אותו, והוא אשר דברנו שצריך האדם להשקיע בידידות עמו ית', להתפלל אליו, לדבר עמו, להודות לו, והידידות הזו שיש לנו את הרבנו של עולם, אין לך אושר גדול מזה – 'כי טוב ה' לעולם חסדו ועד דור ודור אמונתו'.

בגמ' (מנחות נג, ב) אמרו "ידיד – זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב 'אשירה נא לידידי'", למדו אותנו רבותינו ז"ל כי היחס בין ישראל לאביהם שבשמים הוא יחס של 'ידידות' כביכול. וכן בפיט שאנו אומרים בשבת: "ידיד נפש אב הרחמן", הוא ית' ידיד נפש שלנו. ועלינו להפנים את המציאות הזו, שיש לנו ידיד קרוב, והוא הקב"ה בכבודו ובעצמו, הוא הידיד הכי גדול שלנו. ושומה עלינו לחקור ולדרוש כיצד לרכוש את הידידות הזו על הצד היותר טוב, ולהימנע ממעשים שיגרמו לנו חלילה להפסיד את הידידות אמת הזו.

זכורני, כחודש ומחצה טרם פטירתו של דודי הגאון רבי יעקב טולידאנו זצ"ל, היה כבר חלש מאוד, וחלה ל"ע בניוון שרירים. והסבל שעבר עליו באותה תקופה היה בל יתואר. באותו זמן ערכתי שמחה בביתי לאחד מילדי, ועליתי אליו לביתו לקבל את ברכתו ולעודד את רוחו אשר מן הסתם היה שרוי בצער מחמת חוליו. וכך אמרתי לו: הנה אנו שמים לב שככל שהאדם מתבגר – כך הולכים ידידיו ומתמעטים. כאשר היינו בשיבה היו לנו ידידים רבים, ובמשך השנים נעשה כל אחד ואחד עסוק בעסקיו שלו, ובגידול משפחתו, וקשרי הידידות הולכים ורופפים. וכאשר מתבגרים יותר, כבר מאבדים ל"ע כמה וכמה ידידים שכבר הלכו לבית עולמם, או אחרים שנפלו למשכב. אמנם גם בעת הזו עדיין יש כמה ידידים שנותרים בידידותם. אך מגיע זמן, לאחר מאה ועשרים שנותינו כאן, שהגוף ישוב את האדמה, ואז כבר אין לו ידידים בכלל.

באותו זמן נפטר יהודי אחד שהיה גר בסמיכות לשיבה, והשתתפתי בהלווייתו. שמעתי שם שני יהודים משוחחים ביניהם, ואמר האחד לחבירו: התבונן וראה, הנה כעת בשעת ההלילה מגיעים כל ידידיו ומכריזו ללוותו, וכל בני משפחתו צועדים אחר מיטתו בראש מורכב. אך בעוד ימים ספורים, ישוב כל אחד לעניינו, ואף ילדיו כבר ימשיכו בעסקיהם הם, והוא יוותר לבדו בקבר גלמוד ובודד. היכולים אנו לדמיין הרגשתה של בדידות מה היא? בדידות כזו שאין אחד שדורש בשלומך, אין אחד שמתעניין במצבך חלילה, כל כך בודד, ולכאורה לאחר פטירתו של האדם כשכבר נשתכח מן הלב אין לו לאדם כלל ידידים.

אך ישנו ידיד אחד, שהידידות עמו לא נגמרת לעולם, הידידות עמו היא ידידות נצחית שאין לה הפסק, הלא הוא הקב"ה בכבודו ובעצמו. דוד המלך ע"ה אומר בתהילים "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי", 'גיא צלמות' היינו בור חשוך, והוא מכון גם על הקבר שעתיד האדם להיטמן בו לאחר פטירתו, ושם כבר אין אף אחד עמו, הוא נותר לבדו בדד וגלמוד. אך אומר לנו דוד המלך, אף שם, באותו גיא צלמות חשוך ומבודד, 'לא אירא רע', ומדוע – 'כי אתה עמדי', אתה הוא שנותר ידיד נאמן גם בכאלו מצבים.

והנה 'ידידות' לא יכולה להיווצר מאליה, כאשר האדם רוצה לרכוש חברים וידידים עליו לעבוד לרכוש אותם, צריך להשקיע בחברו בכדי לרכוש את ידידותו. וכבר אמרו ז"ל 'יוקנה לך חבר'. וכיצד רוכשים את הידידות? על ידי שבא לבקר אותו, שמחים בשמחתו וצרים בצרתו, מפעם לפעם רוכשים לו מתנות,

קטן שהגדיל באמצע ימי הספירה – ביאור חדש בשיטת הבה"ג במי ששכח לספור יום אחד

א. הנה ידועה מחלוקת הראשונים בדיון מי ששכח ולא ספר באחד מהימים, האם רשאי להמשיך בשאר הימים לספור בברכה, או לא. דעת הרא"ש בסוף פסחים שהוא מחוייב לספור בברכה, ולשונו שם "דכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה היא", והיינו שאמנם ודאי מצות ספירת העומר נמנית במנין המצוות כמצוה אחת, ולא מ"ט מצוות, אך מכל מקום אין כל חלקי המצוה מעכבים זה את זה, וכמו התכלת שבציצית שאינו מעכב את הלבן, וכשם שקריאת שמע דשחרית ודערבית נמנות כמצוה אחת, והם אינם מעכבות זו את זו, ומי שלא קרא ערבית בודאי מחוייב לקרוא שחרית. אכן הבה"ג סבירא ליה שאם הפסיק לילה אחד שוב אינו סופר, "דבעינן תמימות". ולא פירש סברתו. אמנם מתוך דברי הרא"ש אנו למדים, כי סברת הבה"ג היא שהחשיב הכל כמצוה אחת ממש, וממילא אם לא ספר באחד מהלילות הרי שאינו מקיים מצוה בשאר הלילות אם יספור.

והנה כשנבוא לדון בדיון גר שנתגייר באמצע ימי הספירה, פשוט שדינו תלוי בהך פלוגתא. לשיטת הרא"ש יהיה מחוייב לספור בברכה, ואילו להבה"ג לא יספור שהרי בכל הימים שעד עתה לא ספר. וכן הוא בקטן שהגדיל באמצע ימי הספירה, אם לא ספר כשהיה קטן.

אך הטעון בירור הוא דינו של קטן שהגדיל באמצע ימי הספירה, וספר עד אותו היום, האם יכול להמשיך ולספור בברכה, או לא. ולדעת הרא"ש, פשיטא שמברך, שהרי אפילו אם לא היה סופר כלל היה מחוייב כעת לספור, אך לדעת הבה"ג יש לדון בדבר, ונעמיד צדדי הספק:

הנה לכאורה אם סבירא ליה להבה"ג שכל ימי הספירה הם מצוה אחת, אם כן מאחר ובקטנותו לא קיים את המצוה מן התורה, הרי שכעת כאשר הגדיל והוא חייב בזה מדאורייתא – לא יספיק לו מה שקיים את תחילת המצוה מדרבנן, וכמו שמי שקטן אינו מוציא את הגדול ידי חובה, כי הגדול מחוייב מדאורייתא והקטן מדרבנן, הרי שביחס ל'דאורייתא' אין קיום מצוה מדרבנן חשוב כקיום מצוה, כן גם כלפי הקטן עצמו כאשר הגדיל לא יוכל להסתמך על מה שקיים את המצוה בקטנותו.

אכן כל זה אם ספירת העומר בזמן הזה דאורייתא, אבל אי ננקוט כהפוסקים שספיה"ע בזמן הזה דרבנן, לכאורה הקטן שהגדיל יוכל להסתמך על מה שברך בקטנותו, שהרי בשניהם הוא מקיים מצוה מדרבנן. אמנם דבר זה תלוי לכאורה בפלוגתא רבי יהודה ורבנן גבי מגילה, האם קטן מוציא את הגדול ידי חובה מגילה, דלרבי יהודה באמת יכול להוציאו ידי חובה, אך רבנן סבירא להו דאינו יכול, למרות שגם הקטן וגם הגדול מחוייבים במצוה זו רק מדרבנן, ובביאור סברתם כתבו התוס' דהוא משום שהקטן יש לו 'תרי דרבנן', שכל עיקר חיוב קריאת המגילה אינה אלא דרבנן, והוא מחוייב בה רק מחמת דין דרבנן ד'חינוך', ואילו הגדול מחוייב בה ב'חד דרבנן'. הרי מצינו להדיא, שכלפי המחוייב ב'חד דרבנן', איננו יכולים להתייחס לקיום המצוה ב'תרי דרבנן' כמצווה, ולפיכך אינו יכול להוציאו. וא"כ גם בנידון דנן, לא יוכל הגדול לסמוך על מה שספר בקטנותו, כי אז היה מחוייב בתרי דרבנן וכעת בחד דרבנן.

אולם האגודה נקט שסברת רבנן שאין הקטן מוציא את הגדול במגילה, הוא רק משום כבוד הציבור, א"כ מוכח דאין חיסרון בעצם הדבר שהוא מחוייב בתרי דרבנן. ולדבריו לכאורה גם הקטן שהגדיל יוכל לסמוך על מה שספר בקטנותו [אם ננקוט שספיה"ע דרבנן, וכן"ל]. וכן לדעת בעל העיטור שפסק הלכה כרבי יהודה, שהקטן מוציא את הגדול, לדבריו גם כן יהא הדין שבגדלותו יוכל להסתמך על הספירה שספר בקטנותו. [ואמנם יש מקום לדון אף לדבריהם, כיון דעד עתה היה מחוייב מדין 'חינוך', וכעת הוא מחוייב מדין 'ספירת העומר' המחוייבת על כל איש ישראל, אולי אי אפשר לצרף את שניהם להשלים המצוה. והורחב בזה בספר, יעו"ש].

ב. אולם לקושטא דמילתא נראה לבאר באופן אחר בתכלית את שיטת הבה"ג, ואף הוא לא סבירא ליה דכל הספירה היא מצוה אחת, אלא כל יום ויום חלוק במצוותו. והטעם שמי שלא ספר לילה אחד שוב אינו סופר, הוא משום שצורת קיום הספירה היא על ידי שמונה את מנין הימים מתחילה ועד סוף באופן זה שביום הראשון הוא אחד, ובשני מתווסף עליו עוד יום, ובשלישי מתווסף על השנים עוד יום אחד, וכן הולך ומונה את כל הימים עד שבעות. ולפיכך כאשר שכח יום אחד ולא ספר, הרי שמעתה ואילך לא תהא ספירתו ספירה, כי כל מהותה של הספירה היא על ידי שבונה את המנין על בסיס הימים שהיו עד עתה, היינו שמוסיף על מנין האתמול עוד יום.

ולפי זה נמצא, שגם השוכח לילה אחד ולא ספר, לא נאמר שגם כל מה שספר עד עתה לא היה בזה קיום מצוה, אלא כל זמן שלא היה הפסק בספירתו הרי שהיא היתה ספירה מעולה, ורק מעתה ואילך אין לו אפשרות לקיים את המצוה. וזה הוא הטעם שאין אנו חוששים שמא נשכח לספור יום אחד, ולכאורה הדבר אינו רחוק ומדוע לא מצינו לחשוש לכך. אלא זה משום שגם אם נשכח לספור, לא נסתור בזה את כל מה שספרנו עד אותו יום, ולא יהפכו כל ברכותינו להיות ברכה לבטלה.

ובזה יתבאר לנו דברי הפר"ח (סימן תפט) שכתב דלשיטת הבה"ג מי שדילג יום אחד לא יוכל אף להוציא אחרים בספירה. והדבר טעון ביאור, דמה גרע ממי שכבר יצא המצוה שיכול להוציא אחרים מדין ערבות, וכדקו"ל "יצא מוציא". אמנם להמבואר אתי שפיר היטב, כי אין החסרון רק מחמת שהוא לא 'מחוייב' בדבר, אלא משום שבפועל אינו יכול לקיים את מעשה הספירה, ולכך אינו יכול להוציא אחרים ידי חובתם.

ג. ולפי זה יש לומר, דאף לשיטת הבה"ג - קטן שהגדיל באמצע הספירה יוכל להמשיך לספור בברכה, והטעם משום דהן אמנם הספירה שהיתה עד עתה לא היתה ספירה המחוייבת, אך בפועל הלוא הוא ספר את כל הימים, ואף אם אין בזה 'מצות ספירה', מכל מקום 'מעשה ספירה' יש כאן, ועל בסיס המעשה הזה הוא יכול להמשיך ולספור לאחר מכן כשיגדיל, ולא תהא בספירתו כל פגם.

אולם יותר נראה לומר לא כן, משום דלא סגי לן מה שבפועל ספר את כל הימים שהיו עד עתה, כי מאחר והמצוה היא לספור כל יום יחד עם הימים שעברו עד עתה, המכוון בזה הוא לצרף את הספירה הזו עם הספירה מצוה שהיה עד עתה, ומה שספר בקטנותו אינו יכול להצטרף לענין זה משום שלא היתה זו ספירת מצוה.

הוצאות הגיליון מרובות
לתרומות נא ליצור קשר
בטל' 052-7602449

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שלימ"א במערכת "קול
יהודי מרוקן" 0747962335 שלושה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו עפ"י הכנת הכותב מתוך שיחה הנמסרת מידי מוצ"ש בבית הרב בשעה 21.30
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

מישכמי התורה

הליכות חיים

בס"ד

האם ישנה בעיה הלכתית בקניית כרטיס הגרלה?

שאלה

אברך חשוב שאביו קיבל לאחרונה רישיון למכור בחנותו שבארץ ישראל, כרטיסי הגרלה של "מפעל הפיס" שבפיקוח ממשלתי, התעורר לשאלה האם להעיר לאביו, מאחר ומדברי השו"ע בחו"מ (ס"ו דף יג) משמע שאסור להשתתף במשחקי הימור "משום אסמכתא", לפיכך אולי יהיה אסור למו"ר אביו שליט"א, למכור כרטיסי הגרלה לקונים מבני ספרד, מחמת איסור דרבנן של "מסייע ומחזיק ידי עוברי עברה".

תשובה

ראשית נקדים, שאיננו מתייחסים בתשובה להנהגה הראויה בקניית כרטיסי הגרלה. וכל האמור כאן, הינו בירור הלכתי, האם יש בקניית כרטיסי ההגרלה איסור של גזל מדרבנן, לדעת מרן השו"ע זצ"ל.

א. מותר גם לבני ספרד שנוהגים כמרן השו"ע, לקנות כרטיסי הגרלה הנמכרים בחנויות ובדוכנים לממכר כרטיסי פיס ממשלתיים, ואין בכך משום איסור של אסמכתא או חשש גזל בכל אופן שהוא. 1

ב. שני אנשים ויותר שמהמרים ביניהם, בין אם הם המשחקים, ובין אם מהמרים על אנשים או קבוצות אחרות שמשחקות, שמי שינצח במשחק - יקבל סכום כסף מזולתו או כל הימור אחר שתלוי במזל, לדעת בני אשכנז שנוהגים כרמ"א - מותר להשתתף בזה. ולכן אם זכה אחד מהם - חייבים האחרים לשלם לו מה שסוכם ביניהם.

ולדעת מרן השו"ע - אסור להשתתף בהימור כזה. ולכן גם אם אחד מהם זכה בהימור - פטור המפסיד או המפסידים בהימור לשלם לזוכה את זכיתו. אולם אם הגיע לידי הזוכה ממנו של המפסיד בהימור - אין ביה"ד יכול להוציאו ממנו, ולהחזירו למי שהפסיד בהימור. 2

מקורות

1 ישנו חילוק מהותי בין כרטיסי הגרלה שנמכרים מאות אלפים מהם בשוק מידי שבוע, לבין משחקי הימור שנעשים על דברים שאינם קיימים בעת ההימור, וכדלהלן.

קניית כרטיס הגרלה מהותה - מכר לכל דבר, ודומה הדבר לקניית חפץ אחר בעל שוויות ממונית. אע"פ שהמטרה בקניית חפץ היא כדי להשתמש עמו, ואילו בקניית כרטיס הגרלה המטרה היא לצורך זכיה בהגרלה שתערך כעבור זמן, אולם אנו לא מתייחסים כלל למה הקונה קונה זאת, אלא מהו הגדר של העיסקא שנעשתה כעת ביניהם, והיות והיא מוגדרת כמכר, לפיכך אין בקניית כרטיס הגרלה כל בעיה של אסמכתא לכל הדעות והשיטות.

ונמחיש יותר את הדבר. שהרי מה יהיה אם אדם קנה ביום שני כרטיס פיס להגרלה שתערך ביום שלישי, ושילם עשרה שקלים עבור כרטיס ההגרלה, ולאחר הקניה חטף ממנו אדם את כרטיס ההגרלה וקרעו,

והתברר ביום שלישי שהכרטיס הנ"ל [שידוע המס' שלו או אילו ניחושים סומנו בו] זכה בפיס של מיליון ₪ או שלא זכה בכלום, כמה צריך לשלם לו המזיק?

ונראה ברור שבשבני המקרים המזיק ישלם לו רק עשרה ₪. מאחר וקיי"ל שכל המזיקים משלמים כפי שהחפץ היה שווה בשעת הנזק, והיות וביום שני כשנעשה הנזק, הכרטיס היה שווה בשוק לאותם מאות אלפי איש שקונים כרטיסי הגרלה - עשרה שקלים, א"כ זהו הנזק שעשה המזיק לניזק. ולכן גם אם בפועל קורע הכרטיס ישלם לניזק רק ביום רביעי את עלות הכרטיס שקרע, שאז כבר נודע שהכרטיס לא זכה בפרס, בכל זאת לא יוכל המזיק לטעון לניזק, שהרי גם אתה מסכים שמטרת קניית הכרטיס היתה לצורך ההגרלה, והרי התברר כעת שלא זכית, נמצא שאם הייתי קורע לך את הכרטיס היום הייתי פטור מלשלם, אז מאי נפק"מ לך אם קרעתי זאת לפני יומיים, הרי בפועל התברר שלא חיסרתי לך ממון. כי מכיוון שקרע את הכרטיס ביום שני, ובאותו הזמן היה הכרטיס שווה להימכר בשוק בעשרה שקלים, נמצא שהזיק לו חפץ ששווה עשרה שקלים, ואין הבדל בין אם הזיק לו כרטיס הגרלה או ששבר לו כוס זכוכית ששווה עשרה שקלים.

ונסיף עוד, שאפילו לפי הנוהג הקיים בזמן הזה, שהקונה כרטיס הגרלה צריך להקליד תחילה את ארבעת הספרות האחרונות של תעודת הזהות שלו, כדי שרק הוא יוכל לקבל את הפרס הגדול אם יזכה בו, אולם עדיין אין דבר זה מפקיע ממנו את האפשרות למכור את הכרטיס לאדם אחר, אלא שיצטרכו לעשות תחילה המוכר והקונה הסכם מחייב, שאם הכרטיס יזכה בפרס הגדול, המוכר יצטרך לקחת את הפרס מהחברה ואח"כ יעבירו לקונה. כך שחל שם מכר על קניית הכרטיס.

ואפילו אם אי אפשר למוכרו לאדם אחר בגלל המגבלות שפורטו לעיל, בכל זאת מכיוון שבזמן שהכרטיס נקנה, חל על כך שם מכר בשוק והיה שווה כסף, לפיכך אפילו אם בשעת מעשה הנזק אי אפשר למוכרו בשוק, גם במקרה זה צריך המזיק לשלם לניזק כפי המחיר שעלה לו לקנות את החפץ.

וראיה לדבר, מהגמ' בגיטין (נב). לגבי כהן שפיגל במקדש במזיד קרבן שאדם הביאו לעולה, שלמרות שבשעה שהכהן פיגלו, אין לבהמה כל שווי בשוק כי היא הקדש, ולמרות שהבעלים הביאו אותה בתורת נדבה, דהיינו, שלכן לא יצטרך להביא קרבן אחר במקומה כמבואר שם ברש"י בד"ה חייבין וכו', בכל זאת חייב הכהן שפיגל במזיד לשלם לבעליו כפי שווי הבהמה בשעה שקנאה, אע"פ שבשעת הנזק אי אפשר למוכרה בשוק. והוא הדין אם הכהן הנ"ל במקום לפגל בדיבורו, היה עורף את הבהמה במקום לשוחטה, גם באופן זה היה חייב מדין תורה כאדם המזיק לשלם לבעליה כפי מה שעלתה לו. ולפי"ז הוא הדין בקורע כרטיס ההגרלה בזמן הזה, אפילו אם נאמר שישנה מניעה מסוימת למוכרו לאחר, בכל זאת מכיוון שהכרטיס נקנה בשוק בעשרה שקלים, א"כ זה הנזק שגרם לו המזיק שהפסידו.

לפיכך חל על כרטיס ההגרלה בעת קנייתו - שם מקח. ומאחר ולא הותנה שום תנאי בין המוכר לקונה המגביל את המקח - לכן נחשב הדבר כמכר רגיל ללא כל תנאי וממילא אין במכירת כרטיסי ההגרלה חשש של אסמכתא לכל הדעות והשיטות.

2. כאשר עושי ההגרלה לא מוכרים מאומה, אלא מהמרים ביניהם על דבר עתידי שלא בא לעולם, ואין באפשרות אף אחד מהם לעשותו, אלא הכל תלוי בגורל ובמזל וכיו"ב, לדעת הרמ"א בחו"מ (ס"ו, ר"ג) אין בכך משום אסמכתא. מכיוון שעל ההנאה הזאת שחברי מוכן להתחייב לי כסף אם הוא יפסיד בהימור, אני גם כן מוכן להתחייב לחברי לשלם כסף אם אפסיד, ולכן חל על גוף שניהם קנין התחייבות מאותו הזמן, וע"ש ברמ"א פרטים נוספים בנידון זה.

אמנם לדעת מרן השו"ע, באופן הזה ישנו חשש של אסמכתא. כלומר, חסר בגמירות הדעת של שני הצדדים להתחייב לשלם אם יפסידו בהימור. כי כל אחד טוען, שהסכמתי להתחייב רק בגלל שחשבתי שאני אזכה, ואם הייתי חושב שאפסיד בהימור - לא הייתי מתחייב לשלם. לפיכך מחמת חשש של גזל מדרבנן אי אפשר לחייב לדעת השו"ע את המפסיד לשלם את התחייבותו. אולם אם הגיע ממון המפסיד לידי הזוכה בהימור, ביה"ד לא יוכל להוציאו מידו.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

ספירת העומר - הכנה לקבלת התורה

בפרשתנו (כג, טו-טז) נאמר "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה - שבע שבתות תמימות תהיינה עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום" וגו'.

ביאור שיטת רבותינו הראשונים, שסוברים שספירת העומר בזה"ז מהתורה

נבאר בס"ד להלן, לאור דברי רבותינו הראשונים, כמה דברים יסודיים שנלמדים מספירת העומר והמוסר השכל שיש לנו מכך, כהכנה ללימוד וקבלת התורה. ונביא תחילה מדברי ספר החינוך (מצוה שו) ואלו דבריו: משרשי המצוה על דרך הפשט, לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ שנאמר "אם לא בריתי יומם ולילה - חוקות שמים וארץ לא שמת". והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים, כדי שיקבלו את התורה בסיני - ויקיימוה, והיא תכלית הטובה שניתן לישראל. וענין גדול הוא לישראל - יותר מהיציאה מעבדות לחירות. לפיכך נצטוונו מיד לאחר יציאת מצרים למנות חמישים יום לקבלת התורה, כדי להראות בנפשנו שזה היום הנכסף שאליו אנו שואפים להגיע. אלא שאנו מונים את הימים לעומר, כי קרבן העומר הינו זיכרון שאנו מאמינים, כי הבורא ית"ש בגלל השגחתו על בני אדם, ורוצה להחיותם, לכן הוא מחדש בכל שנה ושנה את זרע התבואות כדי שיהיה להם ממה לחיות, ע"כ. וכעין זה כתוב גם בזהר הקדוש פ' אמור (דף צז), ובדברי רעיא מהימנא שם.

לאור דבריהם נמצאנו למדים, שעיקר מצוות ספירת העומר נועדה, כדי שנהיה מוכנים במשך חמישים יום לקבלת התורה, ואילו הזכרת העומר נועדה כדי לשבח את הבורא ית"ש על נתינת האוכל לבניו שיחיו, אולם איננה עיקר הטעם למצוות ספירת העומר. לפיכך גם בזמן הזה, למרות

שבועה"ר אין לנו ביהמ"ק שנוכל להקריב בו את העומר, בכל זאת מצוות ספירת העומר צריכה להשאיר מהתורה. מאחר שביחס לקבלת התורה - לא צריך את ביהמ"ק ולא את ארץ ישראל. וכמו שהתורה ניתנה לנו בהר סיני שהיה במדבר ולא בארץ ישראל, ומבלי שהיה בזמנו ביהמ"ק. ולכן גם מצוות ספירת העומר שנועדה במהותה לצורך ההכנה לקבלת התורה, נוהגת גם בחו"ל כמו בארץ ישראל, ואפילו בזמן הזה. ואכן כך פוסק הרמב"ם (פ"ז מתמידים ומוספים הל' כב-כד) שגם בזמן הזה מצוות ספירת העומר הינה מהתורה.

וכך גם נקט רבינו ירוחם (נתיב ה, ח"ד) שספירת חמישים הימים - נשארה גם בזה"ז מהתורה, ורק לגבי ספירת השבועות זה מדרבנן. מאחר והתורה כתבה "מיום הביאכם את עומר התנופה - שבע שבתות תמימות תהיינה" א"כ התורה תלתה את ספירת השבועות בהבאת העומר. ולכן בזה"ז שאין הקרבת העומר, לפיכך ספירת השבועות בלבד הינה מדרבנן. אמנם לדעת רוב רבותינו הראשונים, גם ספירת הימים בזה"ז הינה מדרבנן, ועיין בביאור הלכה (ס' תפט, א בד"ה לספור העומר).

אמנם גם לסוברים שמצוות ספירת העומר בזה"ז היא מדרבנן, אולם מודים הם שחז"ל תיקנוה לא רק זכר לעומר, אלא גם ואולי בעיקר לצורך ההכנה לקבלת התורה. וכפי שכתב רבינו ניסים [הר"ן] בסוף מסכת פסחים (כח. מדפי הר"ף) ואלו דבריו: מבואר באגדה, בשעה שאמר להם משה - תעבדון את האלוקים על ההר הזה, אמרו ישראל למשה רבינו - אימתי עבודה זו? אמר להם - בסוף חמישים יום, והיו מונים כל אחד ואחד לעצמו. מכאן, קבעו חכמים לספירת העומר. כלומר - בזמן הזה שאין אנו מביאים קרבן ולא עומר, אלא מחשיבים חמישים יום כמו שמנו ישראל באותו הזמן, עכ"ל.

נמצאנו למדים, שבין הטעמים שקבעו חז"ל לספור ספירת העומר בזמן הזה בברכה, היה גם הטעם מכיוון שספירה זו נועדה כהכנה לקבלת התורה, אע"פ שישנו גם הטעם של זכר לעומר. ולפי זה מובן למה כל אחד ואחד סופר לעצמו, ולא מספיק שביה"ד יספור לעומר עבור כלל ישראל, כמו שביה"ד מצווה לספור כמה שנים יש עד שנת השמיטה או עד היובל, והיחיד אינו מצווה לספור זאת, כי ספירת העומר תוקנה לצורך קבלת התורה, ונאמר במדרש שהביא הר"ן, שגם כשיצאו ממצרים כל אחד ספר לעצמו את החמישים יום ולא יצא ידי חובתו בספירת חבירו, כי החיוב הינו אישי על כל אחד להכין את עצמו, לפי תכונותיו המיוחדות, ליום הנכסף לקבלת התורה. ולכן לא מועילה הכנת חברו עבורו, כי כאמור - זהו חיוב שחל על הגברא. וכמו שלא מועילה הנחת תפילין על גופו של ראובן, כדי להוציא ידי חובה את שמעון במצוות הנחת תפילין, כך גם מצוות ספירת העומר תוקנה כדי שכל אחד יכין את עצמו לפי כוחותיו, ותכונותיו האישיות, לקבלת התורה. ולפי זה מובן למה סוברים הרשב"א בשו"ת (ח"א, ס' קכו) והמגן אברהם (ס' תפט, ב) ועוד פוסקים, שאחד לא יכול להוציא בספירתו את חברו. [ולדינא, הכריע המשנ"ב (בס"י תפט ס"ק ה, ובביאור הלכה שם) שבדיעבד ניתן לסמוך על הדעות שמקלות, שאם שמע מחברו שספר, והתכוון לצאת ממנו, וגם חברו התכוון להוציאו - יצא, וכהכרעת הפרי מגדים].

ולפי זה מובן למה התורה קבעה שמתן תורה יהיה רק לאחר ספירת חמישים יום מיציאת מצרים. מכיון שאמרו חז"ל, שבני ישראל במצרים היו שקועים במ"ט שערי טומאה, וכדי שכל אחד מישראל יוכל לעקור מעצמו בכל יום את אחד משערי הטומאה שהיה שקוע בו במצרים, לכן

רק לאחר עבודה עצמית של מ"ט ימים כראוי, יכולים לזכות להגיע ליום החמישים נקיים וראויים לקבל את התורה כראוי.

העבודה העצמית להכנה לקבלת התורה

ולכן גם לדורות, אע"פ שישאל קדושים הם, ואפילו אם לפעמים חוטאים, אולם ודאי שאינם שקועים במ"ט שערי טומאה, אבל כדי לקבל מידי שנה בשנה את התורה בקדושה ובטהרה הראויה, לא מספיק שלא שקועים בחטא בבחינת סור מרע בלבד, אלא צריכים להיות נקיים ומטוהרים גם בעשיית דברים חיוביים שמהותם - התקרבות יותר לקב"ה באמצעות התורה, התפילה, וקיום המצוות כראוי. ולכן בחלק מהנוסחאות נוהגים לומר מה שתקנו הקדמונים שיאמרו בפירוש בכל יום מהספירה, שמתקנים ע"י הספירה היומית, את כל מה שאדם פגם כל יום מחייו [כל אחד לפי מדרגתו] בשבעת הספירות שבהן הקב"ה מנהיג את העולם [שהם: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות]. וכפי שכתוב בסידורים ע"פ נוסח האר"י זצ"ל, נוסח ספרד ועוד. וכמו כן צריך כל אחד לתקן ולהתחזק בכל יום מהספירה באחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם כמבואר במסכת אבות (פ"א, ו). ויום המ"ט נועד כדי לתקן את מידת הדרך ארץ שקדמה לתורה.

והנה נצטוונו לתקן ולהכשיר את כל היום בכל אחד מחמישים הימים שנועדו להכנת התורה - בשלימותו. ומאחר וע"פ התורה היום מתחיל מהלילה שנאמר "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד", לכן תקנו חז"ל את הברכה על ספירת העומר רק למי שסופר בלילה, ולא למי שסופר בבוקר.

וניתן להוסיף עוד בדרך הרמז והדרוש, שחז"ל רצו ללמד אותנו, מאחר וספירת חמישים הימים נועדה להכנה העצמית של כל אחד לקבלת התורה, לפיכך הקב"ה אוהב יותר שכאשר אדם נמצא בלילה, כלומר - בזמן שחשוך לו, בתקופה שעובר בה משברים רבים, וקשיים רבים מסיבות שונות, ובזמן שיש לאדם הכי פחות חשק ללמוד תורה וכו', דווקא בתקופת הלילות, כאשר האדם עושה מצידו בזמן זה התקדמות והתגברות על המפריעים הרבים שיש לו, ואפילו שהם בצעדים קטנים, זהו אכן הכנה ראויה לקבלת התורה, ואדרבה הוא האדם שהכי ראוי לומר ברכה על הכנתו לקבלת התורה, וזה נחשב בשמים הרבה יותר מהאופנים שבהם האדם לומד כשהכל זורח ומאיר לו - בבחינת יום. וכלשון שלמה המלך "תורה שלמדתי באף - היא שעמדה לי". ואע"פ שדברים אלו נכתבו בדרך דרוש, אולם הם נכונים מצד עצמם, במקרים ובמצבים ששייכים אצל רוב בני האדם בתקופות שונות בחייהם.

הליכות והלכות בדף היומי

יומא כג.

האם צריך תלמיד חכם למחול למי שביזהו?

שאלה

בקהילה מסוימת התעורר ויכוח סוער בתוך הציבור, ורב הקהילה שהינו אדם גדול ותלמיד חכם מופלג, נדרש להכריע בין הצדדים. אחד מהאנשים שלא אהב את הכרעת הרב, ביזה אותו כשנכנס לבית הכנסת לעיני כל הקהל בנאצות וגידופים. באותו הלילה קיבל אותו אחד שביזה את הרב אירוע לבבי חמור, וחייו היו בסכנה. ודבר זה נודע להרב.

האם על הרב למחול מיוזמתו למי שביזהו, שמן הסתם נענש משמים על מעשיו החמורים.

תשובה

א. מאחר והמבזה התכוון במעשיו שנעשו עוד בפני רבים, לבזות את אותו ת"ח מופלג, לפיכך כל זמן שהמבזה לא יבקש ישירות מחילה מהת"ח - אסור לת"ח למחול לו.

ב. אם המבזה ביקש מחילה מהת"ח, אם ניכר לו שהוא באמת חוזר בתשובה ומתחרט על מעשהו, וגמר בליבו שלא יעשה שוב מעשים כאלו והדומים לכך - רשאי אותו ת"ח למחול לו.

אמנם נוסף, שידוע ממקרים שדמו לכך, שלמרות שהת"ח מחל על בזיונו, אולם לא תמיד גם בשמים הסכימו למחול למבזה, ולמרות בקשת המחילה נענש המבזה. אמנם יתכן שבקשת המחילה הקלה בעונשו בעולם הזה ובעולם הבא.

ג. אדם שלא ביזה את הת"ח, אלא כוונה לא כיבדו בכבוד הראוי לו או שבשגגה התבטא כלפיו שלא כראוי או שציערו אבל לא ביזהו, לדעת הרמב"ם אפילו אם ביישו בצנעה מבלי שאחרים ידעו מכך - ראוי לאותו ת"ח למחול לו בפיו על החסרון בכבודו, ואפילו אם לא ביקש ממנו מחילה. וכל שכן שראוי שימחל לו אם ביקש ממנו מחילה.

מקורות

1. כתוב בגמ' יומא (דף כב: - כג.) ואמר רב יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר [פ' רש"י - נוטר איבה כנחש בלבו] - אינו תלמיד חכם. ומה שכתוב בתורה "לא תקום ולא תטור" מדובר בממון. ושואלת שם הגמ', והרי רבא אומר כל המעביר על מידותיו - מעבירים לו על כל פשעיו, וא"כ למה לא ימחל הת"ח למי שפגע בו? מתרצת הגמ', שאכן אם פייסו המצער וביקש ממנו מחילה - ראוי שימחל לו. אבל אם לא ביקש ממנו מחילה - עליו לשמור כלפיו איבה בליבו, מחמת כבוד התורה.

והקשו על כך רבותינו הראשונים, שהרי מבואר בגמ' במגילה (כח.) שמר זוטרא חסידא לפני שנתו בלילה היה אומר שמוחל לכל מי שציער אותו, ומשמע שאפילו אם הנ"ל לא ביקש ממנו מחילה, וכאן מבואר בגמ', שרק אם מפייסו צריך למחול לו, ואם לא פייסו - אסור למחול לו בגלל בזיון התורה? ותירץ הריטב"א, שבגמ' במגילה מדובר שפגעו בת"ח במילי דעלמא, ובגמ' ביומא מדובר שפגעו בו בנושאים שקשורים לקיום התורה והמצוות. הר"ן במסכת ראש השנה (דף ד: מדפי הר"ף, בד"ה ומיהו ת"ח) כתב שמר זוטרא מחל מעצמו למי שציער אותו, אבל למי שמבזהו - אסור לו למחול, וא"כ מבקש המבזה מחילה ממנו, ובנידון זה מדברת הגמ' ביומא. ומשמע מדבריו, שאפילו אם ביזהו בצנעה - אסור לו למחול מעצמו למבזה, כל זמן שלא ביקש ממנו מחילה.

הבדלים, שכתב הרמב"ם, בין פגיעה בכבוד ת"ח לבין ביזיון

אמנם הרמב"ם סוף הל' תלמוד תורה (פ"א, יג.) כתב שמעלת הת"ח למחול למי שפגע בכבודו, ואפילו אם ביזה אותו אם נעשה הביזיון בצנעה ובסתר. [כגון כשהיו שניהם לבד, או שכתב לו את הביזיון במכתב או אמר לו בטלפון וכיו"ב] אבל אם ביזה את הת"ח בפרהסיא - אסור לו למחול על כבודו. ואם הת"ח מחל - נענש על כך משום שזה בזיון התורה, אלא צריך שיהיה נוקם ונוטר כנחש, עד שהנ"ל יבקש ממנו

מחילה, ואז יסלח לו, ע"כ. והביא שם הכסף משנה בשם תשו' הריב"ש, שגם הראב"ד סובר שבכל המקרים שהפוגע רק לא כיבד את הת"ח וכו' ראוי למחול לו ואפילו אם לא ביקש ממנו מחילה. אולם אם ביזהו - אסור לת"ח למחול לו. ומשמע שהראב"ד למד כדברי הר"ן, ולדבריהם אם ביזה את הת"ח - אסור לו למחול למבזה אפילו אם ביזהו בצנעה, אא"כ יבקש ממנו המבזה מחילה.

והנה הטור ביו"ד בסוף סי' שלד פסק את דברי הרמב"ם הנ"ל להלכה. והוסיף שם הב"ח בד"ה ומיהו ודאי וכו', שאע"פ שת"ח שביזהו בפרהסיה אסור לו למחול מעצמו משום כבוד התורה. אבל מי שאינו ת"ח, ודאי שראוי לו למחול מעצמו גם אם ביזהו בפרהסיה, וגם אם המבזה לא ביקש ממנו מחילה, וכדברי רבא ביומא: כל המעביר על מידותיו וכו', וציין שכן נקט הסמ"ג בלאוין (יב). וגם השו"ע ביו"ד בהל' כיבוד ת"ח (סוף סי' רמג, ט) פסק שם את דברי הרמב"ם להלכה.

לפיכך לאור המקורות שהובאו לעיל, ובעיקר לפי שיטת הרמב"ם שגם הטור, השו"ע, הרמ"א בדרכי משה יו"ד (סי' שלד ס"ק מח), הפרישה שם (ס"ק עג) והב"ח שם נקטו כמותו, כתבנו בס"ד את הסעיפים בתשובה לשאלה בנידון דנן.

יומא כה.

זכה בהגרלה, אך התברר שחזר בו מהתחייבותו,

האם מקבל את זכייתו?

שאלה

ראובן קנה כרטיס להגרלה שערך מוסד תורני, ע"י שהתחייב לתת למוסד סכום של 1,200 ₪. את התחייבות זו תכנן לשלם בהוראת קבע של מאה ₪ לחודש למשך שנה.

והנה ראובן זכה בהגרלה במכונית, אולם עורכי ההגרלה לפני שבישרו לו על זכייתו, בדקו תחילה את תקינות התחייבותו הכספית, ונודע להם שמחמת תקלה טכנית, הבנק לא חייב אותו בתשלומים החודשיים. לפיכך הם התקשרו לראובן כמסיחים לפי תומם, והודיעו לו על התקלה, ואמרו לו שעדיין לא חויב בתשלומים, ושאלו אותו, האם הוא מעוניין שיתקנו את התקלה הנ"ל, ויגבו מחשבונו את התשלומים כפי שהתחייב להם בשעתו.

אולם ראובן השיב, שכעת הוא מתחרט מרכישת כרטיס ההגרלה, ואינו מעוניין שיחייבו אותו בשום תשלום.

לאור נתונים אלו שואלים עושי ההגרלה, האם לפי דברי ראובן, הם פטורים מלתת לו את המכונית שכרטיסו זכה, מאחר ובפועל הוא לא שילם להם עבור הכרטיס שזכה, וגם כעת אינו מעוניין לרכשו?

תשובה

א. ראובן נשאר מחויב לשלם למוסד התורני עבור כרטיס ההגרלה שקנה, למרות שהבנק עדיין לא חייבו בתשלום. התחייבות זו קיימת אפילו אם הוא לא היה זוכה בהגרלה בשום פרס.

ב. הנהלת המוסד חייבת לתת לראובן את המכונית שזכה בה, ועליהם לגבות מחשבונו מכאן ואילך את שווי כרטיס ההגרלה שרכש כפי שהתחייב להם.

מקורות

המשניות בפרק השני במסכת יומא עוסקות בנידון הפיס שהיו עושים בבית המקדש בין הכהנים, לתת זכות שווה לכהנים ששירתו באותה משמרת, לעבוד בעבודות שנצרכו לעשותן באותו היום בבית המקדש. ומוכח מכל הסוגיות, שכהן שזכה בפייס באחת מעבודות המקדש - לא ניתן לקחת אותה ממנו.

אמנם בנידון השאלה דנן למרות שעוסקת בהגרלה, אבל הגורם לעשיית ההגרלה הינו הנדר לצדקה שקדם להגרלה. כלומר, בגלל שקונה הכרטיס התחייב בנדר לתת לצדקה אלף ומאתים ₪ במשך שנה, לפיכך נתנו לו את כרטיס הגרלה. והנה ברור שההתחייבות בסכום הזה איננה תמורת רכישת כרטיס ההגרלה, ששוויו למכירה בשוק הוא לכל היותר בין שלושים לחמישים ₪ בלבד, אלא היתה מצדו התחייבות כספית שנחשבת נדר לצדקה עבור קיומו והחזקתו של המוסד התורני, אלא מאחר והמוסד מעוניין לעודד אנשים רבים ככל האפשר שיתרמו להם את כספם, למרות שחלק ניכר מהם לא קשורים אליהם, לפיכך כתמריץ הוא נותן להם כרטיס הגרלה, שמקנה להם אפשרות להשתתף בהגרלה שיש בה פרסים יקרי ערך.

והנה מאחר והתבאר שחיובו של מקבל כרטיס ההגרלה הינו בגדר נדר לצדקה, לכן הנודר הנ"ל לא יכול לחזור בו מהתחייבותו אפילו אם הוא מתחרט מכך, בלי שיעשה התרת נדרים, שאז ביה"ד יעקור לו את הנדר מעיקרא ויחשב כאילו לא נדר מעולם.

וכך כתב בשו"ת הרשב"א (ח"א, ס"ו תרנו באמצע התשובה) וז"ל: וגם מה שטען שחזר בו האב [פי' - הנודר] מנדרו - אינה טענה, שאפילו אם חזר בו - אינו רשאי. שהמקדיש ואחר כך נמלך ואמר איני רוצה בהקדשי והריני חוזר בי וכיוצא בזה - לא אמר ולא כלום שלא כל הימנו לחזור בו. אלא שאם רצה לחזור בנדרו, צריך: שאלה, פתח, חרטה כשאר הנדרים וכו' ע"כ. וכך גם פסק השו"ע יו"ד בהל' צדקה (ס"ו, דנן, ו) וז"ל: הנודר לצדקה - אינו יכול לחזור בו, אלא אם כן נשאל לחכם והתיר לו, ע"כ.

לאור האמור התבאר, שחל על מקבל כרטיס ההגרלה חיוב נדר לצדקה לתת למוסד הנ"ל אלף ומאתים ₪, ואינו יכול לבטל את הנדר הזה למרות שמתחרט מהנדר, מבלי שיעשה התרת נדרים על כך בפני ביה"ד של שלושה דיינים. לפיכך אפילו אם מחמת תקלה טכנית, הבנק שלו עדיין לא חייב אותו בתשלום, עדיין אין הוא פטור מלקיים את נדרו, ולכן לאחר שייוודע לו מהתקלה הנ"ל, יצטרך לשלם את נדרו ע"י פריסה בתשלומים כמו שהתחייב בשעת הנדר.

לפיכך גם זכותו להשתתף בהגרלה באמצעות הכרטיס שקיבל מהמוסד תמורת נדרו, שכאמור נשאר בתקפו - קיימת ואין אפשרות לבטל אותה ממנו. ומאחר והכרטיס שלו זכה בפרס של המכונית, לכן מגיעה לו הזכייה הזו, ולא ניתן למנוע ממנו לקבל את המכונית שזכה בה כדין.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

ניתן לשלוח הערות מוזנין האון לאתר לפקס 052-153-5869690 ולדוא"ר 052-153-5869690 פקס 052-153-5869690 וכן למייל rav5869690@gmail.com

המקור בפרשה: אשר בו מום לא תקריבו, (כב, כ. וע"י סוכה לב א)

מסביב לשולחן

עורך – הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא ספרה בעיון בהלכה כאגדה ובסוסור

משולחן גבוה

הרב מאיר שולביץ

עיקרי העניין

מום בקרבן ובמצוות,

א] מקור העניין. ויקרא פרק כב פסוק כ, כל אֲשֶׁר בו מום לא תקריבו כִּי לא לָרְצוֹן יִהְיֶה לָכֶם: ובתורת כהנים דרשו, כל אשר בו מום - לרבות בעל מום עובר. וכי התו"ת שם מפרש הלשון כל אשר בו מום, כמו כל מום אשר בו, והיינו אפילו מום עובר, ואין חילוק בין מום קבוע למום עובר להקדש והקריבה אף על גב דבפרטים אחרים יש חילוק כמבואר בחולין ק"ל א' ובכ"מ: ובגמ' מנחות כ"ה א' דרשו כי לא לרצון - כתיב כי לא לרצון וכתיב (פי' כ"ג) לא ירצה, [לומר דאפילו הציץ אינו מרצה]. וביאר התו"ת ר"ל מדכפל ענין העדר הריצוי משמע שהקפיד לומר שבכל אופן לא ירצה, ואפילו הציץ לא ירצה. וראה ספר המצוות לרמב"ם (מצות לא תעשה צה) והמצוה ... היא שהזהירו מהקריב בעל מום עובר והוא אמרו במשנה תורה (שופט יז) לא תזבח ליה"ו אלהך שור ושה אשר יהיה בו מום, והתבאר בספרי (הו' במדרש הגדול) שבבעלי מומין עוברים הכתוב מדבר. וזה גם כן ליקה עליו כשעבר והקריבו:

ב] גדרי הדין. כ' הרמב"ם הלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה א, מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימין ומובחרין שנאמר תמים יהיה לרצון זו מצות עשה. ואין חילוק בזה בין שקדם מומו להקדשו, ובין שקדם הקדשו למומו (חולין קל א'; רמב"ם שם ב ו), ואפילו אם נעשה בעל מום לאחר שחיטה, לפני קבלת הדם - פסול, שנאמר: וְלָקַח וגו' מִדַּם הַקֶּרֶב (ויקרא ד ה) - פר שהיה כבר, שיהא שלם בשעת קבלת הדם כבשעת שחיטה (ובחסים כה ב, ורש"י ד"ה שהיה כבר; רמב"ם פסולי המוקדשין א כט).

ג] האיסור להקדיש בעלי מומים. בגמ' תמורה ו' ב', לא תקריבו - ת"ר, מה ת"ל, אם בלא תשחטו הרי כבר אמור למטה (פי' כ"ב), אלא מה הוא לא תקריבו - לא תקדישו, מכאן אמרו המקדיש בעלי מומין למזבח עובר משום חמשה שמות, משום בל תקדישו, בל תשחטו, בל תזרקו, בל תקטירו כולו ובל תקטירו מקצתו. וראה רמב"ם הלכות איסורי מזבח פרק א הלכה ב, וכל המקדיש בהמה שיש בה מום לגבי המזבח עובר בלא תעשה ולוקה על הקדשו שנאמר כל אשר בו מום לא תקריבו מפי השמועה למדו שזו אזהרה למקדיש בעלי מומין אפילו הקדישו לדמי [נסכים] לוקה **שבזיון קדשים הוא**. וראה בשו"ת נו"ב יו"ד מהדו"ת (סי' קי"צ) נשאל ע"י הגאון רבי ישעי' פיק דמה הכוונה "משום בל תקריבו", שהרי כל עניני ההקריבה דהיינו שחיטה וזריקה והקטרה קא חשיב להו, ועוד שהרי ישנם חמשה בלי - בל תקריבו, שהרי הקטרת כולו והקטרת מקצתו חייב על כל אחד מהם בפני עצמו. ותירץ הנו"ב דמשי"כ כאן בל תקריבו, היינו כותרת למה שלאחריו, שהרי בסוגיין ילפינן מתלתא זימני דכתיב לא תקריבו שלא להקדיש ולא לשחוט ולא לזרוק בעל מום, וזה מייש עובר משום חמשה שמות - משום בל תקריבו, זהו הקדמה, ותני והדר ומפרש, בל תקדישו בל תשחטו כו', ולכן לא

אמר בל תקריבו יו"ב בל תקדישו, שאין זה דבר נוסף, אלא ביאור לבל תקריבו. מטיל מום בקדשים. כ' הרמב"ם שם הלכה ז, המטיל מום בקדשים כגון שסימא עינו או קטע ידו לוקה שהרי נאמר בקרבן כל מום לא יהיה בו, מפי השמועה למדו שזה אזהרה שלא יתן בו מום, ואינו לוקה אלא בזמן שבית המקדש קיים שהרי היה ראוי לקרבן ופסלו, אבל בזמן הזה אף על פי שעבר בלא תעשה אינו לוקה.

ד] מומים בקרבנות שאינם בעלי חיים. אף קרבנות שאינם בעלי חיים, חיוב מצותם שיהיו תמימים ונבחרים (רמב"ם איסורי מזבח ו א), שנאמר: תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם (במדבר כח לא) - מקיש נסכים לבהמה, מה בהמה נפסלת במומים, אף נסכים נפסלים במומים (ספרי פנחס קמט), שלא יביא יין מעוּשָׁן (מנחות פו ב - פז א; רמב"ם שם). וכן במנחות, שנאמר: תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם וּמִנְחָתָם (במדבר שם יט-כ), שלא יביא סולת שהתליעה (משנה שם פה א; רמב"ם שם), ולא יבלול בשמן שריחו רע (גמ' שם פז א; רמב"ם שם), או שטעמו רע (רמב"ם שם). ואף העצים מצותם שיהיו תמימים, ולא תהא בהם תולעת (רמב"ם שם ב, על פי משנה מידות ב ה, ומנחות פה ב), שגם העצים נקראים קרבן, שנאמר: וְהַגִּזְלוֹת הַפְּלִנֹי עַל קֶרְבֶּן הָעֲצִים (נחמיה י לה. מנחות כ ב).

ה] מומים בקרבנות שאינם קרבים. מלבד הקרבנות הקרבים על גבי המזבח, הקפידה התורה אף בקרבנות שאינם קרבים שיהיו תמימים, כמו בפרה-אדומה שאמרה תורה: אֲשֶׁר אֵין קָה מוֹם (במדבר יט ב), וכל המומים הפוסלים בקדשים פוסלים בפרה (פרה ב ג; רמב"ם פרה אדומה א ז). וכן שעיר-המשתלח המום פוסל בו, שנאמר בבעלי מומים: לֹהִי (ויקרא כב כב) - לרבות שעיר המשתלח (תורת כהנים שם פרק ז ד; יומא סג ב; רמב"ם עבודת יום הכפורים ה יז). אכן, עגלה-ערופה אין המום פוסל בה, שנאמר בפרה אדומה: אֲשֶׁר אֵין קָה מוֹם (במדבר שם), ודרשו: בה מום פוסל, ואין מום פוסל בעגלה (ספרי חוקת קכג; סוטה מו א; רמב"ם רוצח י ב).

ו] מומים בעופות. אכן אין המומים פוסלים בעופות, שנאמר: תְּמִים זָכָר בְּבָקָר בְּכֶשֶׁפִּים וּבְעֵזִים (ויקרא כב יט) - יש תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות (תורת כהנים אמור פרשה ז ב; מנחות ו א; רמב"ם שם ג א), אלא אם כן הוא מחוסר אבר (ראה ערך מחוסר א

ז] מומים במצוות. בגמ' סוכה דף לב עמוד א, ואמר רבא: האי לולבא דסליק בחד הוצא - בעל מום הוא, ופסול. וגם לגבי לחם וכוס שלם. ראה משי"כ באליה רבה סימן קסז, עוד טעם דשלחן

מין שר התורה רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א

מחוסר אבר שאינו בע"מ

{ע"י רמב"ם בכורים פי"ב הט"ו מ' שיתכן מחוסר אבר שאינו בע"מ} ובכ"מ שם תמה איך יתכן מחוסר אבר שלא יהי' בע"מ [ובאמת ברמב"ם שם אין מפורש דמיייר במחוסר אבר רק ברישא, אבל כאן יש לפרש שיחסר בשר וכה"ג שאין בזה בע"מ, אבל ברפ"ד מבכורות כ' רבנו ואם אפשר שיחתך אבר הנכרי ולא יפסל ה"ז חייב בבכורה, כמשי"כ כ"ז במעשה רוקח]. ובכ"מ תירץ דמיייר ביתרת שחתכה, וכבר תמה ע"ז בהגהות עוז חיל דזה ל"ש רק באדם ולא בבהמה, כדמוכח בפ"ח מבי"מ ה"א שמנאה רבנו במומין המיוחדין באדם ולא בבהמה.

אמנם כל האברים שבפנים כגון חסר כוליא וכה"ג אין פוסל משום מום, כמשי"כ רבנו בפ"ב מבי"מ ה"א (אף על גב שחסר להקריבה אבל לא משום מום). ובאמת לענין אמה מציון בחולין ק"ג א' דגם אבר שאין בו גידין ועצמות נקרא אבר, וכ"כ רבנו בפ"ה ממאכ"א ה"ה, וא"כ משכח"ל אבר שאין נעשית בע"מ ע"י חסרונו.

(דרך אמונה בכורים י"ב ט"ו)

ערל כבעל מום

התהלך לפני והיה תמים, (בראשית י"ז א'), וברש"י שכל זמן שהערלה בך אתה בע"מ לפני. אמר הרב: מה שהיו בעל מום הוא משום הדין "כל יתר כנטול דמי", וחלק מאבר גם הוא בכלל זה.

שאלה: בספר משך חכמה כתב לפי דברי רש"י, שלפ"ז כל ערל פסול לעבודה מדין בע"מ, א"כ יש להקשות מה שואלת הגמרא בזבחים (כ"ב ב') ערל מנא לן, תיפוק ליה משום בעל מום.

תשובה: בתוס' שם (ט"ו ב' ד"ה זר) כתבו מה שלא תנן בע"מ משום דכתיב בו חילול בהדיא, א"כ ערל תני מדין ערל, וע"ז באה הקושיא ערל מנא לן. אכן לפי דברי המשך חכמה בערל יהיה שני לאוין.

(דרך שיחה)

בעל מום מדרבנו בבכור

וכל מבחר נדריכם אשר תדרו לה' (דברים י"ב י"א), ובספרי שם מרבה גם בכור, ופלא הוא שהרי בבכור אין שייך מבחר, שמאליו הוא קדוש. וראיתי בשם חמיו מרן הגר"ש (שליט"א), שמבאר דברי הספרי הנ"ל על פי דברי הרמב"ם (איסורי מזבח פ"ב ה"ח) שיש מומין הפוסלים את הבהמה להקריבה מדרבנן ומ"מ אין הם מתירין את פדיון הבהמה ושחיטתה במדינה, ודין זה למדו מהדגשת התורה "מבחר נדריכם" א"כ דין זה שייך שפיר גם בבכור ומעשר, ואפשר לרבותו מ"וכל".

תשובה: היה אפשר לומר שבכה"ג בבכור מותר להקריב, שהרי כתב הרמב"ם שבדיעבד הורצה, וכאן שלא הקדיש הוי מצב של בדיעבד שקרב, אבל מסתמא חמי הגאון (שליט"א) צודק.

שאלה: לדברי הרב שליט"א אם המום חל לאחר ההקדש היה מקריבו דהוי כדיעבד, והרמב"ם לא חילק בזה, ואפשר מום שבמעמי אמו הוי יותר דיעבד. תשובה: אינו מוכרח מהרמב"ם, ומדלא חילק משמע שאף בהומם אח"כ אינו מקריבו.

(דרך שיחה)

מוס בקרבן

מוס בקרבן גוי

גמ' ע"ז ה: מובאר כי א"א לקבל קרבן גוי וט' מוס, ובתוס' שם מובאר, דאס נדר אמרינן ליה: "הא שלם", ותמוהו בתוס' מדוע א"ז כתוב דו' מצוות בני נח.

ומרנא רע"א גליון הש"ס שם כתב דמנין דיש נדר בגוי, וכתב פשוט דאין נדר בגוי רק שאס מביא אמרינן ליה שיביא נדרים ונדטית, כישראל בלי מוס.

נדר בגוי

נמצא דפליגי רבתינו אס יש נדר בגוי, ונראה דנפקא מינא רבתיא לדון אמירתו לגטו כמסירתו להדיוט, דאס יש נדר בגוי, יש דין "אמירתו" ואס אין דין נדר בגוי אין דין "אמירתו".

אמירתו לגטו

בדין אמירתו לגטו ועניינן נחלקו בזה, כי במאירי קידושין כח. כתב דהוא מדין קני חצר, אכן ברא"ש בנדרים כח: כתב אמירתו לגטו והעובר על זה אפילו בזמן הזה והקריב קרבן חוץ לבית הבחירה הוא מביט עשה זה, אבל אין הכוונה להיר שיהיה עלינו חיוב להקריב קרבן בבית המקדש עכשיו שהוא חרב, זה דבר ברור הוא, עכ"ל, הרי להדיא דאין חיוב להקריב בזה"ז, וכ"ה לשון הר"מ [פ"יט מעשה הקרבנות הטי"ו] שמותר להקריב בלא בית, דמשמע דחיוב ליכא.

ובקה"י שבעות [סי' י"א] נתקשה בדברי החינוך, דכיון דיש היתר הקרבה בזה"ז, למה אין חובה, וכתב דאולי יש לפרש דכיון דכתיב בתורה אל פתח אהל מועד בעינן בית דוקא, דאהל מועד היינו היכל וקדש הקדשים. ובפשוטו נראה עפ"י דברי הבנין ציון והנצי"ב שבזמן הזה יש הפקעה מקיום ריח ניחוח של קרבנות, א"כ שפיר י"ל דמה"ט גופיה ע"כ פקע חיובא דהקרבה, דאין חיוב להקריב כאשר אין ריח ניחוח, אף שמצ"ע הקרבן כשר. וגדולה מזו מצינו בחזו"א במנחות [סי' ל' סק"ה] וז"ל, אפשר דבזמן הגלות פקעה מצות תמידין, ולא מחמת אונס [ובפרט דהרי מותר להקריב], אלא זו בכלל גזירת הגלות, וכדכתיב ולא אריח בריח ניחוחכם, עכ"ל. ונראה להוסיף, דהנה איתא במסכת ע"ז [דף יג:] דהמטיל מוס בקרבן בזמן הזה אין בזה איסור תורה ולא נאסר אלא מדרבנן, כיון דלא חזי להקרבה, ופריך שם וליהוי כמטיל מוס בבעל מוס, דאע"ג דלא חזי להקרבה אסור, ומשני בעל מוס נהי דלא חזי לגופיה, לדמי חזי, לאפוקי הכא דלא לדמי חזי ולא לגופיה חזי, ע"כ, ובפשוטו הטעם שאין בזה איסור הוא לפי שבה"ז אי אפשר להקריב.

פרעה

לפי זה יוצא, כי אס גוי נודר לצדקה, יש מחלוקת אס יש עליו דין נדר, ומעיתה יש גם מחלוקת אס יש לו דין קנין דאמירתו, ומשו"כ יש לומר מדוע אמר משה לפרעה, "גם אתה תתן בידיו זבחים ועולות", ומדוע ישאל איש האלוקים זבחים מפרעה, ואפשר דס"ל דחל עליו דין נדר ודין אמירתו, ומחויב מעצמו בדבריו.

דומה למזבח וכל מעשה המזבח הוצרך להיות שלם בתכלית השלימות, במזבח גופיה אבנים שלימות [דברים כז, ו], הכהן והקרבן מוס פוסל בהם, ולכך גם הכוס של ברכת המזון צריך להיות שלם, וכן היין לא יהא פגום וצריך להיות מלא: לגבי ציצית. ראה רשימות שיעורים (רי"ד סולובייציק) מסכת סוכה דף ט עמוד א, שכתב. בהשגות הראב"י על המאור הקטן במס' סוכה כתוב, וז"ל: וטעמא דרב דפסול בקצין וגרדין ונימין משום דאינן מן המובחר, עכ"ל. לדעתו, קיים בהם הפסול של מומין. לא רק בקרבנות אלא גם במצוות יש צורך למין המובחר. דבר שאינו מן המובחר, הנחשב בעל מוס, הריהו פסול.

ח] בעל מוס להיות ש"ץ. ראה מש"כ במור וקציעה סימן נג, ע"ד. סומא יכול לירד לפני התיבה כו'. ור"י כתב שאינו עובר לפני התיבה. עכ"ל. בתשובה [שאלת יעבץ ח"א סי' ע"ה] נתתי טעם לדבריו ע"ש באורך, וגם עפ"י הזהר [אמור צ, ב] אינו הגון להיות ש"ץ ופסול הוא לעבודת התפלה כדרך שפסול לעבודת הקרבנות, וכן דעת הרב בעל חות יאיר ז"ל [סי' קע"ו]. והבאי שם עוד, ומ"ש יש"ש שאין מומין פוסלין בש"ץ אדרבה לב נשבר ונדכה וגו'. במחילת כבודו הם דברי הבאי, כי ודאי זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה, בהם יזכה. אבל שבור יד ורגל או דק ותבלל בעינו ואצ"ל הסומא וכל בעלי מומין הגדולים, פשוט שאין נאה לצבור להשתמש בהם לפני מלך הכבוד, כ"ש אחר דכל מילי דתפלה מקרבן גמרינן. ועוד אינו דומה מוס עובר בתפלה שעל ידיה מתרפא, כמ"ש [תהלים קמו, ג] הרופא לשבורי לב. [ועל כזה אמר הנביא [ירמיה יז, יד] רפאני ה' וארפא] למוס קבוע ועומד. ועיין מ"ש לקמן סי' ס"ט.

הרה"ג קרליבן

עיון הלימוד

בדין הטלת מוס בקרבן בזה"ז
ובכתיבה על הפנקס כל חיובי הקרבן

האחרונים תמהו למה לא מצינו בפוסקים שחייב כל אדם לכתוב על פנקס כל חיובי הקרבן שנתחייב בהם כל ימי חלדו אשר חי על הארץ, וכבר העיד בעל המשנ"ב [הקדמה לח"ג] שמצוי מאוד להכשל באיסור בורר מפני חסרון ידיעה, ופוק חזי מאי עמא דבר שאין כותבים על הפנקס, ותמוה, הלא מצות עשה שבתורה היא שיביא חטאת מי שנתחייב בזה, וכן שאר קרבנות המחוייבים, וצ"ע, ובמג"א הביא שרבי ישמעאל בשבת יב: כתב על הפנקס שיביא חטאת שמנה, וצ"ע למה אין חיוב כזאת.

ונראה דהנה איתא בדברי החינוך [מצות ת"מ] וז"ל, מצוה להקריב כל הקרבנות בבית המקדש ולא בחוץ וכו', והעובר על זה אפילו בזמן הזה והקריב קרבן חוץ לבית הבחירה הוא מביט עשה זה, אבל אין הכוונה להיר שיהיה עלינו חיוב להקריב קרבן בבית המקדש עכשיו שהוא חרב, זה דבר ברור הוא, עכ"ל, הרי להדיא דאין חיוב להקריב בזה"ז, וכ"ה לשון הר"מ [פ"יט מעשה הקרבנות הטי"ו] שמותר להקריב בלא בית, דמשמע דחיוב ליכא.

ובקה"י שבעות [סי' י"א] נתקשה בדברי החינוך, דכיון דיש היתר הקרבה בזה"ז, למה אין חובה, וכתב דאולי יש לפרש דכיון דכתיב בתורה אל פתח אהל מועד בעינן בית דוקא, דאהל מועד היינו היכל וקדש הקדשים. ובפשוטו נראה עפ"י דברי הבנין ציון והנצי"ב שבזמן הזה יש הפקעה מקיום ריח ניחוח של קרבנות, א"כ שפיר י"ל דמה"ט גופיה ע"כ פקע חיובא דהקרבה, דאין חיוב להקריב כאשר אין ריח ניחוח, אף שמצ"ע הקרבן כשר. וגדולה מזו מצינו בחזו"א במנחות [סי' ל' סק"ה] וז"ל, אפשר דבזמן הגלות פקעה מצות תמידין, ולא מחמת אונס [ובפרט דהרי מותר להקריב], אלא זו בכלל גזירת הגלות, וכדכתיב ולא אריח בריח ניחוחכם, עכ"ל. ונראה להוסיף, דהנה איתא במסכת ע"ז [דף יג:] דהמטיל מוס בקרבן בזמן הזה אין בזה איסור תורה ולא נאסר אלא מדרבנן, כיון דלא חזי להקרבה, ופריך שם וליהוי כמטיל מוס בבעל מוס, דאע"ג דלא חזי להקרבה אסור, ומשני בעל מוס נהי דלא חזי לגופיה, לדמי חזי, לאפוקי הכא דלא לדמי חזי ולא לגופיה חזי, ע"כ, ובפשוטו הטעם שאין בזה איסור הוא לפי שבה"ז אי אפשר להקריב.

ובתתם סופר [יו"ד סי' ש"ו ד"ה ותו] כתב וז"ל, צריך לעיין גדול, למה החליטו כ"כ [בש"ס] דבזמן הזה גרע ממטיל מוס בבעל מוס, דלא לגופיה ולא לדמי חזי, ואמאי, הלא האומר הריני נזיר ביום שכן דוד בא בו אסור למשתי יין, דהיום אס בקולי תשמעו [לעירובין מג: ובר"מ פ"ד נזירות ה"א], וא"כ הי"נ הרי חזי כל שעתא ושעתא לגופיה, עוד הקשה החת"ס דהא קי"ל בזבחים [דף סב.] דמקריבין אעפ"י שאין בית.

ובמנחת"ח [מצוה י"ח סק"ג] הביא הא דמבואר בדברי הר"מ [פ"א איסו"מ ה"ז] דאף בזמן הזה אסור מדאורייתא להטיל מוס, ודלא כדעת רבא בסוגיא דע"ז שם, וכתב דהר"מ לשיטתו אזיל דס"ל דקידשה לעתיד לבוא ומקריבין קרבנות אף בלא בית, וא"כ כל בהמה חזיא לגופה, וכ"ה בפרי יצחק [ח"א סי' מ'], והאחרונים האריכו בזה, והובא גם באחיעזר [ח"ב סי' ל"ג סק"ו] דסוגיא דע"ז שם קאי כמ"ד דאין מקריבין בלא בית ובע"ח נדחים, ע"ש.

והנראה בזה, דהנה בבכורות [דף לג:] נחלקו ר"מ וחכמים בדין מטיל מוס בבעל מוס, דרבנן סברי שאינו לוקה דכתיב תמים יהיה לרצון, פרט לבעל מוס שכבר אינו לרצון, ור"מ ס"ל דחייב דכתיב כל מוס לא יהיה בו, משמע אף שכבר אינו עולה לרצון, והא דכתיב תמים יהיה לרצון בא למעט פסולי המוקדשין לאחר פדיון שאין איסור להטיל בהם מוס, דלא נימא דהואיל ואסירי בגיזא ועבודה במומין נמי ליתסר, קמ"ל.

ובפשוטו נראה דר"מ פליג אהך דינא דבעינן תמים יהיה לרצון, אמנם ברש"י בע"ז [שם ד"ה לדמי] מפורש דבין לדעת ר"מ בין לדעת חכמים אין איסור להטיל מוס אלא בקרבן שדינו להיות קרב, ומה"ט דעת חכמים דהמטיל מוס בבעל מוס אינו לוקה, ור"מ ס"ל דכל דחילופי חזו קרינן ביה בעצמו תמים יהיה לרצון, ולכן בזה"ז דלא חזי לגופו ואף לא לממונו, הדרין לפטורא דאין חיוב במטיל מוס, דכתיב תמים יהיה לרצון.

הלא מעתה נראה בביאור סוגיא דע"ז הנ"ל, דאף למאי דקי"ל דמקריבין בלא בית, מ"מ מאחר דליכא חובת הקרבה בזמן הזה, תו לא קרינן ביה תמים יהיה לרצון, וכמו שנתבאר דלכו"ע אין איסור להטיל מוס כשלא נוהג דין תמים יהיה לרצון [שעיקרו דין בגוף הבהמה שתהא קריבה היא או דמיה], וממילא בזה"ז שיש הפקעה מהקרבה לא נוהג בו דין שיעלה לרצון, [שו"ר בקה"י שרמו לסוגיא זו כראה לדברי החינוך דליכא חיוב קרבן כלל בזה"ז].

הלא מעתה נראה, דמאחר שזמן הזה הוא זמן המופקע מהקרבה, הרי שגם חובת ההקרבה לא חיילא על הגברא בזמן הזה, ושפיר ניחא מה שלא מצינו בפוסקים שצריך כ"א לרשום על פנקסו כל חיובי הקרבן. ואין להקשות דכשיבנה הבית תשוב עליו חובת כפרה שחלה עליו תחילה, דכיון שבשעת חיוב לא חלה עליו חובת הקרבה נדחה החיוב ותו אינו חייב בו, וכדברי הרא"ש במו"ק [פ"ג סי' צ"ו], ובפרשת ויקרא הארכתי.

'מום בקרבן ובמצוות'

בתחילת חומש ויקרא למדנו 'אדם כי יקריב מכם קרבן' כשהוא מביא עולת נדבה לכפר על מה שעבר על עשה או על לאו שנתק לעשה, 'וסמך ידו' צריך לסמוך ידיו ולהתוודות על חטאו. אם יעשה כן 'ונרצה לו לכפר עליו'.

כשמביאים קרבן הוא צריך להיות: 'לרצונכם תמים זכר'. מפרש רש"י: 'הביאו דבר הראוי לרצות אתכם לפני, שיהיה לכם לרצון' כדי שהקרבן שתביאו לפני יהיה לרצון הוא צריך להיות תמים. אבל 'כל אשר בו מום לא תקריבו' אל תקריבו קרבן שיש בו מום, הוא לא ימלא ייעודו 'כי לא לרצון יהיה לכם'.

הגמ' בסוכה מביאה: 'אמר רבא האי לולבא דסליק בחד הוצא' אין עליו עולים משני צידי שדרתו 'בעל מום הוא ופסול'. גם לולב צריך להיות 'תמים' ואם הוא 'בעל מום' הוא פסול.

המשנה בסוכה: 'מצוות ערבה כיצד' יורדים למוצא 'ומלקטין משם מורביות של ערבה ובאין וזוקפין אותן בצידי המזבח וראשיהן כפופין על גבי המזבח'. ובגמ' שם: 'שנאמר אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח'. 'כל הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן'.

נמצאנו לכאורה למדים שיש איזו שהיא הקבלה בין מצוות ארבעת המינים למצוות הקרבנות.

ידועה שאלתו של ה'בית הלוי' באדם שבירך על אתרוג כשר ואח"כ נזדמן לו אתרוג מהודר יותר האם יש עניין שייטול ויברך על האתרוג המהודר שהרי מרוויח את ההידור שלא היה לו קודם. או נאמר שהידור המצווה אינו עיקר המצווה, הוא רק דין בצורה שבה מקיימים את המצווה, שיהיה אתרוג מהודר. ואם כבר נטל אתרוג כשר אף שאינו מהודר הרי כבר יצא ידי חובת המצווה ואין שייטול ויברך שוב.

לכאורה הספק בשאלה זו הוא: הרי בכל מצווה יש לנו את הדין של 'זה קלי ואנוהו' כל מצווה צריך לעשות ביופי ובהדרגה - בהידור. האם במצוות ארבעת המינים יש דין נוסף של הידור מעבר ל'זה קלי ואנוהו' הרגיל. או שגם בארבעת המינים ה'זה קלי ואנוהו' הוא בגדר הרגיל של 'התנאה לפניו במצוות'.

לכאורה כשנבוא לדון בהגדרת המביא 'בהמה כחושה' שהיא כשרה בדיעבד לקרבן, או במביא אתרוג כשר שיוצא בו ידי המצווה. האם רק חסרה בהם המעלה של הידור מצווה, של 'זה קלי ואנוהו'. או שמא יש בזה חיסרון של 'הקריבהו נא לפחתך' שבהמה כחושה כזו או אתרוג שאין לו הדר לא היית מביא כמותם לשר או שליט.

'אדם כי יקריב מכם קרבן' מונה התורה ארבעה סוגי קרבן. 'אם מן הבקר קרבנו' 'אם מן הצאן קרבנו' 'אם מן העוף קרבנו' 'ונפש כי תקריב קרבן..סלת יהיה קרבנו' על כולם נאמר 'אשה ריח ניחוח לד'.

בין אם הקריב פר או שה או עוף או מנחה כולם עולים 'ריח ניחוח להשם'. אצל שלשת הראשונים כתוב: 'איש כי יקריב' ובקרבן מנחה כתוב: 'נפש כי תקריב' מביא רש"י: 'מי דרכו להתנדב מנחה, עני, אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו'.

לכאורה אם אדם עני ודל יכין 'משלוח מנות' לשר ושליט ושוויי יהיה בהתאם למצבו הכספי האם תהיה בזה פגיעה בשר ובשליט הרי הוא יודע מצבו של מביא הדורון שאת נפשו הוא נותן לו.

נלמד את הפסוקים במלאכי: 'בן יכבד אב ועבד אדוניו' כתב המלבי"ם הדרך הישרה היא ש'בן יכבד אב ויזהר בכבודו מצד האהבה אשר יאהב את אביו'. 'ועבד אדוניו מפני המורא מפני שהוא מושל עליו וירא מעונשו' 'לכן לא יעשה דבר השנוא בעיניו'.

שואל כביכול הקב"ה: 'ואם אב אני איה כבודי ואם אדונים אני איה מוראי' איך אתם 'מגישים על מזבחי לחם מוגאל'. 'וכי תגישון עוור לזבח' וכי זה 'אין רע'. 'וכי תגישו פסח וחולה' שזה מום גלוי וניכר יותר ממום של עיוור הכי זה 'אין רע'.

'הקריבהו נא לפחתך הירצך' וכי יקבל מנחה כזו לרצון או הישא פניך' גם אם אתה איש שראוי לנשיאת פנים לא ישא עוד פניך אחר שיחר אפו אליך עבור בזיון זה'.

כמה זה מחייב אותנו כאשר בעוונותינו הרבים אין לנו לא קרבן ולא מזבח ומה שנותר לנו הוא 'ונשלמה פרים שפתינו'.

כאשר נבוא לפני הקב"ה ב'עבודת התפילה' להתחנן על נפשנו ועל נפשות ביתנו יהיו פסוקים אלו נגד עינינו ונעמוד לפניו יתברך בכבוד ובמורא את נפשנו ניתן לו והקב"ה יפשוט ידו ויקבל תפילתנו באהבה.

הגאון רבי אליהו ציון סופר שליט"א

ראש ישיבת רכסים

עדות על בעל מום לפסלו

בגמ' בקידושין ס"ו ע"א, מבואר דבעל מום פסול ביחיד, וכן גרושה וכן חלוצה פסול בשנים. ואיכא לעיוני מאי שנא בע"מ שפסולו ביחיד, ומאי שנא מעדות על חלל, והרי אף בבעל מום היו עדות על גברא.

וי"ל בזה דהנה ביסוד הענין דעדות על גברא בעי שני עדים (וכמו שביארנו בארוכה בבאר ציון בקידושין שם) יש לעיין מה הגדר בזה, דהנה נדה נאמנת לומר על עצמה דטהורה היא, וכדאמרין בכתובות (ע"ב ע"א) אמר שמואל מנין לנדה שסופרת לעצמה, שנאמר וספרה לה שבעת ימים, לה לעצמה. ולמקצת ראשונים (תוס' גיטין ב' ע"ב) הוא מקור לדינא דעד אחד נאמן באיסורין, ולא אמרין בזה דהוי עדות על גברא.

אמנם נראה בזה לכאורה, דעדות על גברא דבעי בה שני עדים, הוא רק באופן דהעדות היא על חלות פסול ופגם על אדם, או עדות על קנין מעלה באדם, כי בזה מתיחסת העדות על שינוי בעצם מהותו של האדם, כגון עדות על בן גרושה וכן חלוצה דפסולו בשנים, וכן עדות על אדם דממזר הוא, וכן עדות על גוי שנתגייר, וכן עדות על סוטה שאסורה לבעלה, דבכל אלו אין העדות על הנהגת איסורי ביאה אלא היו עדות על פסול ופגם והיינו דחל באשה שם זונה ולכן נאסרה לבעלה, ולכן חשיב בזה עדות על גברא. וכן עדות על גברא שנפסל או שהוכשר לעדות, וכן עדות על גברא שאינו חשוד ויש בו מעלת חבירות ונאמן על המעשרות, בכל אלה העדות היא על חלות פגם או מעלה באדם והעדות בזה על שינוי שחל במהותו של האדם [וכמו שנתבאר כל ענינים אלו בספר עזר מציון (ח"ב סי' ט"ו) עיי"ש].

אבל בנדה העדות אינה על פגם באשה, אלא על הנהגה של איסור והיתר בין אשה לבעלה, דהיינו עדות על מצב אשר יש בו איסורי ביאה, ובזה לא חשיב עדות על גברא אלא ככל שאר איסורין דעד אחד נאמן בהם, משא"כ בשאר הדברים שנתבארו לעיל, עצם העדות אינה על הנהגת איסור, אלא על אותה חלות פגם ופסול או מעלה שיש לאדם, והנהגת האיסור היא תולדה של אותו חלות פגם, וכיון שעיקר העדות היא על הפסול שבאדם, בעינן בזה שני עדים, וילפינן לה מדכתיב לא יקום עד אחד באיש וגו', וכמו שנתבאר שם בספר עזר מציון (סי' ט"ו ענף י'), דכל שהעדות היא באדם אף דהוי עדות של איסורין, בעינן בזה שני עדים, וגדר עדות באדם היא כשמעידים בו על חלות פגם ופסול או קנין מעלה, אבל כל שהעדות על האדם היא רק הנהגת איסור, לא חשיב עדות על אדם להצריך בה שני עדים, אלא נידון כשאר איסורין.

וכן הוא בבעל מום, דבאמת אין בו דין פגם לכהונה, שהרי אוכל בקדשים, וכל דיני של בעל מום הוא פסול בעבודה שולן, וכעין מחוסר בגדים או שלא רחוץ ידיים ורגלים, דאין בזה גרעון מעלה בעצם הגברא, אלא רק חסר בתנאים להכשר עבודה, הכי נמי בעל מום פומא הוא דכאיב ליה לעבודה, ומהני בו ע"א כיון דלא היו עדות על מהות הגברא.

(באר ציון קידושין)

לרפואת רבי אליהו ציון רפאל בן שולמית בתושח"י

האם בכהן בעל מום יש החיוב של "וקדשתו"?

"וקדשתו כי את לחם אלוקיך הוא מקריב קודש יהיה לך" (ויקרא כ"א ח')

ר"ש משאנץ בספרא ריש פרשת אמור) והוא מזרע אהרן כמובא בחינוך מצוה רס"ט ולא חשוב כמו חלל שהוא נתחלל מכהונה והוי זר גמור, ולכן ה"ה לענין מצות וקדשתו נוהג בכהן בעל מום.

כמו"כ אנו מוצאים לגבי כהן פצוע דכא שהוא אסור לבוא בקהל מ"מ יש מצוה לכבדו, וכך כתב המנחת חינוך במצוה רס"ט אות א' וז"ל "והנה כהן פצוע דכא וכרות שפכה נ"ל דגם כן מצוה לכבדם אף לשיטות הפוסקים דמותר בנשים פסולות מ"מ הוא דווקא לענין קדושת הזיווג אבל הוא אוכל בקדשים ככל בעל מום ומצוה לכבדו, וכ"כ בבית מאיר באבן העזר סימן ה', אולם יש אחרונים שחולקים ע"ז ופצוע דכא שונה מבעל מום ואין מצוה לכבדו.

מובא במשנה ביבמות ד"ע דפצוע דכא אוכל בתרומה, והנה כתב בחלקת מחוקק באבן העזר סימן ה' ס"ק א' דכהן שהוא פצוע דכא מותר לישא גיורת לפי שאינו בקדושתו ומשמע דה"ה גרושה וחללה דמה לי זונה ומה לי גרושה וחללה דהרי כהן כשר אסור בגיורת משום איסור זונה שנבעלה בגיורת, וכן אין עליו שום קדושת כהן ליטמא למתים ולישא כפיו דמאחר שמתירים לו גיורת שהיא זונה ה"ה שאר מצוות של כהונה והוא נחשב כזר גמור. ומוסיף הח"מ אע"פ ששנינו ביבמות פרק הערל דכהן פצוע דכא אוכל בתרומה, שונה פצוע דכא דאפילו עבדים אוכלים בתרומה. ומשמע מדברי הח"מ שכהן פצוע דכא מופקע לגמרי מקדושת כהונה ואינו נושא כפיו ומותר להטמא למתים וא"כ ה"ה כל הדינים הנוהגים בכהנים כגון לכבדו לעלות ראשון ולתת לו מנה יפה ראשון מדין "וקדשתו" לא שייך אצלו, אולם הב"ש באבן העזר סימן ה' חולק על הח"מ וסובר שלא נחשב כזר גמור עיי"ש. אולם בשו"ת חבלים בנעימים ח"ד סימן מ"ד חולק על הח"מ שסובר דבע"מ הוא בזר ואין בו איסור אישות דאיסורי כהונה מטעם שהרי כל הכהנים בזה"ז פסולים לעבודה דהם טמאים ומ"מ מוזהרים על כל איסורי כהונה, וכן כהן גדול שנצטרע אף שהוא טמא מוחלט ובעל מום מ"מ אסור באלמנה כמובא בהוריות דף י"ב (עי' בכ"ז בשו"ת חינוך דחיי סימן ס"ז שו"ת בית דוד (לייטער) סימן ג' שו"ת דובב מישרים חלק ג' סימן ז' שו"ת משנה הלכות ח"ג סימן פ"א שו"ת מתת ידי סימן ל"ח ושו"ת דברי יהושע (אהרנברג) ח"ב סימן י"ז).

מובא בגמ' גיטין נ"ט ע"ב ונדרים ס"ב ע"ב "תנא דבי רבי ישמעאל "וקדשתו" לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון". החינוך במצוה רס"ט כתב הטעם שמכבדים את הכהן מפני שהוא משרת את המלך, וכך משמע מדברי הרמב"ם בספר המצוות עשה ל"ב. דין וקדשתו נוהג גם בזמן שאין בית המקדש קיים.

דנו הפוסקים האם החיוב של "וקדשתו" נוהג גם בכהן בע"מ? והנה המג"א או"ח סימן רפ"ד ס"ק ז' כתב לגבי כהן קטן שאין בו מ"ע של "וקדשתו" היות והמ"ע של "וקדשתו" לא נאמרה על כהן קטן שהרי כתוב "כי את לחם אלוקיך הוא מקריב וקטן לאו בר עבודה הוא". וכך פסק בשו"ת נשאל דוד סימן ד' ובחיי אדם ח"א כלל ל"א סעיף ל"ט.

אולם בהגהות רעק"א בסימן רפ"ד והמנחת חינוך במצוה רס"ט אות ג' מעירים על דברי המג"א, דהרמב"ם בסהמ"צ עשה ל"ב והחינוך מביאים בשם הספרא ד"והיו קודש" בא לרבות גם בעל מום שמחויבים לקדשו, הרי דאף מי שאינו בר עבודה מ"מ צריכים לקדשו וא"כ ה"ה כהן קטן צריך לקדשו, וכן כתב להעיר המהרש"ם בתשובותיו ח"א סימן רי"ד, אולם האחרונים כתבו דיש לחלק בין כהן קטן לכהן בעל מום דקטן עדיין לא הגיע לתורת עבודה, משא"כ בעל מום הגיע לתורת עבודה רק שיש בו מום ולכן חייבים לקדשו. בס' יסודי ישורון (מערכת קריאת התורה עמ' 698) כתב לחלק בין קטן לכהן בעל מום, דכהן בעל מום קדושתו עליו שהרי מצינו שאוכל בקדשים ככתוב "לחם אלוקיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל" (ויקרא כ"א כ"ב), וכן מוזהר הוא לענין טומאה ונשים פסולות דדרשו בתו"כ (אמור) "בני אהרן" לרבות בעלי מומין "קדש יהיה לך" לרבות בעלי מומין, וכן מצינו בגמ' סנהדרין נ"א דרשת ר"י ור"ע שבעלי מומין יש להם קדושה, ועוד דמאיסור טומאה הוציאו רק חללים שיכולים לטמאות, (עי' רמב"ם בהלכות אבל פ"ג ה"א ובשו"ע יור"ד סימן שע"ג ס"ב) וכן כתב המנחת חינוך במצוה רס"ט אות א' וז"ל "והנה חללים ודאי אינם מצווים לכבדם דהרי הם כזרים לכל דבר. ובאמת אנו מוצאים שחלל לא די שלא נקרא כהן אלא גם שם של לוי אין לו אעפ"י שבפסוק כתוב "הכהנים הלויים" וצריך לקבל עליה כמו ישראל היות והוא זר גמור], וטעמו של דבר שכהן בעל מום שונה מפני שכהן בעל מום מוזהר בטומאה משום שאוכל בקדשים. ועוד שבניו כשרים לכהונה (עי' בפירוש

הנושאים הבאים

בה"ב - חומש בפדיון מעשר והקדש, ויסף חמישית כסף ערכך (כז טו)
במדבר שבועות - תמימות בספירת העומר, ענינא דיומא (עי' מג"א וט"ז תצד א)

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה
 בעריכה תמציתית וייחודית
 להשיג בהנויות הספרים

אשת חיל

מדרשים, נפתר,
 ראשונים, אחרונים, חסידות

הפרשה המחנכת

אמור 58

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ד הירש

עורך הרב שלמה רוזנשטיין

הכרה במעמד האישי

הערך העצמי של כל אדם, הוא היסוד להתנהגותו והתנהלותו. אדם המעריך את עצמו במידה מועטה – מתנהג בהתאם ולעיתים מתבזה הוא בעיני הבריות ואף בעיני עצמו. והאדם שמעריך את עצמו במידה מרובה – מתנהג כיאה לאדם מכובד.

במציאות עולמינו – יש גם מעשים שאנו עושים על מנת לייצב את תודעתנו העצמית המכובדת, על מנת שלא להגיע למצב של ביזוי עצמי והתנהגות כאדם שפל, כי אדם מכובד אינו עושה מעשים שפלים ושומר על כבודו העצמי, כך הוא גם בעינין הלבוש של האדם, כאשר האדם מכבד ומעריך את מעמדו הוא מתלבש בהתאם ואין מראהו זול ומרושל.

אין זו גאווה, זו הכרה במעמד האישי של האדם אשר מייצר לעצמו מסגרת של מחויבויות שיש בהם כדי להניא אותו ממעשים נלוזים, כמנגנון הגנה נוסף.

אולם יש רובד נוסף ועמוק יותר בהכרה העצמית של האדם, כי ההכרה במעמד האישי מייצרת לאדם אופק של שאיפה ומטרה שעליו להגשים, הוא יודע להיכן הוא הולך ומה מצופה ממנו, מה התפקיד שנועד לו, לאיזה 'מעמד' הוא משתייך וכיצד עליו לכלכל את מעשיו כדי להגשים ולמלא את הייעוד שלו בעולם.

^ ^ ^

כרטיס למחלקה ראשונה

משל ידוע מספר על איכר רוסי שהיה גר בכפר נידח אי שם בערבות סיביר. בכפר הנידח שבו גר האיכר, כלי הרכב היחיד היה הסוס והעגלה, את השדות חרשו עם השוורים ואת הנסיעות ביצעו עם העגלה הרתומה לסוס. מרחב המחיה של האיכר היה תחומי

הכפר שבו חי והכפר השכן שבו התקיים יריד שבועי של התוצרת החקלאית לתושבי הכפרים בסביבה.

ברבות השנים נסללה בסמוך לשדהו של האיכר מסילת רכבת שעליה נסעה רכבת טרנס סיבירית שחיברה בין הערים הגדולות שבצפון המדינה, הרכבת לא עצרה בכפרים שבאיזור הכפרים הנחשלים והיא רק חלפה על פניהם במהירות פעמיים ביום.

מראה גוש הברזל המפלצתי של הרכבת החולפת במהירות על פניו פעמיים ביום, הפעימה את רוחו של האיכר ומדי יום הוא היה עוצר ממלאכתו ומביא בתדהמה בפלא האדיר שלנגד עיניו, עבורו, הרכבת היתה סוג של כוח עליון שהוא העריך בליבו פנימה.

באחד הימים, שפר עליו מזלו של האיכר והרווחים שנשא משדותיו הביאו לכדי שיפור משמעותי במעמדו הכלכלי. לקראת יום הולדתו הוא פנה לרעייתו בהסבירו עד כמה הוא היה מעוניין לרכוש לעצמו כמתנת יום הולדת כרטיס נסיעה ברכבת הברזל.

בהגיע היום הנכבד, לבש האיכר את טובי מחלצותיו לכבוד המאורע הגדול והנכבד – הפגישה האישית עם רכבת הברזל. עלה על העגלה הרתומה לסוס לנסיעה של כמעט יום שלם לעיר קרובה שבה יש תחנת רכבת, שם יעלה על הרכב ויסע מספר תחנות לכיוון דרום ולאחר מכן יחזור עם הרכבת שוב צפונה – בחזרה לביתו.

^ ^ ^

עושה מה שכולם עושים

מיודעינו לא הכיר את כללי הנסיעה ברכבת ובהגיעו לעיר, פנה לדלפק רכישת כרטיס הנסיעה, שם ביקשו לדעת האם הוא מעוניין בכרטיס למחלקה ראשונה מחלקה שניה או מחלקה שלישית. מה

ההבדל? שאל האיכר? ופקיד הרכבת הסביר, מחלקה ראשונה היא לאנשים המכובדים, המחלה השניה לאנשים רגילים והמחלקה השלישית היא לאנשים הפשוטים. אם כך, אקח את המחלקה הראשונה, יום הולדת, פעם ראשונה בחיים, צריך לממש את ההזדמנות. את הכרטיס הטמין בכיס הפנימי של הז'קט החגיגי שלבש לכבוד המאורע החשוב.

בעומדו על הרציף, ניסה מיודעינו להבין כיצד מתנהלת העליה לרכבת בעת הגעתה, ולאור הספיקות שעלו בליבו, החליט כי ייצמד לקבוצת אנשים כלשהי, ואת אשר הם יעשו, הוא יעשה.

הקבוצה שאליה נצמד הייתה של איכרים ופועלים פשוטים כמוהו שאליהם הרגיש חיבור מטבע הדברים. אלא שקבוצה מפוקפקת זו, נהגה לעלות על קרון המחלקה השלישית ללא תשלום, וכאשר עלה המבקר – אחד החברים שרק שריקת אזהרה, והם התחבאו מתחת ספסלי קרון המחלקה השלישית, עד יעבור זעם.

הרכבת הגיעה, האיכרים קפצו מיד לקרון – ומיודעינו אחריהם. לאחר רבע שעה של נסיעה נשמעה השריקה וכולם קפצו אל מתחת לספסלים, וגם האיכר שלנו קפץ אחריהם מתחת לספסל, בחושבו שכך הוא הנוהל, עם חליפתו המהודרת על הריצפה של קרון המחלקה השלישית הגדושה בבוק, מים ושיירי שלג מופשר.

אלא שלרוע מזלו, רגליו ביצבצו מתחת לספסל והמבקר הכועס גרר אותו החוצה ונעמד מולו – מדוע אינך משלם על הנסיעה? נוף בו והחל לרשום את הקנס.

בוודאי שילמתי, אמר האיכר ושלף מכיס הז'קט המלוכלך את כרטיס העליה לרכבת.

המבקר נדהם, הרי יש לך כרטיס למחלקה הראשונה.... מה אתה עושה אפוא כאן במחלקה השלישית עם כל פשוטי העם, הפועלים והגנבים.

"ראיתי את כולם עושים כך, עשיתי גם אני".....

ובכן, אנו, נוסעים אנו ברכבת של חיינו, בנים של מלך, עם כרטיס של מחלקה ראשונה, וכי בגלל שאחרים עושים שטויות נעשה גם אנחנו?

^ ^ ^

אמור אל הכהנים – בני אהרן

הפסוק הראשון בפרשתינו, כולו גדוש לשונות אמירה: 'ויאמר ד' וגו', והדברים שייאמרו כאן

במשפטים קצרים כבר נאמרו מפי ד' אל משה – בתוכנם ובמשמעותם, וכך יימסרו הדברים לכוהנים – בתוכנם ובמשמעותם, למען יבינו וישימו אל לב. אלא שהמילים 'אמור אל הכהנים בני אהרן', מבטאות רעיון כשלעצמו, דהיינו אמור אל הכהנים – שהם – בני אהרן, הסבר להם, שכהונתם נובעת מהיותם בני אהרן, כדי שידעו וישיבו אל ליבם שכהונתם לא באה להם בזכותם, אלא היא נתונה להם מלידה, הכהונה היא תפקיד הנמסר לאדם מלידה הכהן נולד ומתחנך לתפקיד זה למען ימלא בו את תוכן חייו שלעתידי.

האמירה שבתחילת פרשתינו מתייחסת אפוא להסברה לבני אהרן – מה הוא מעמדם, והיות ומעמדם הוא שהם בני אהרן מתוקף כך יש להם את המעלה הגדולה באופן מולד והם אמורים לנהוג בהתאם למעמדם זה.

בהיותם כהנים עליהם לראות את עצמם כבני אהרן, וכך יראו את בניהם ככהנים שלעתידי ויחנכו אותם למצוות שבלב. לכך רומז גם סדר המילים, המצוי רק במקום הזה 'הכהנים בני אהרן', ואילו בשאר המקומות כתוב 'בני אהרן הכהנים'.

מכאן אנו למדים גם את מה ששנו חז"ל, 'אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים' (יבמות קד ע"א) ומעיר על כך הרא"ש בהלכות קטנות שלו (הלכות טומאה סימן א) 'ולכך שינה הלשון כאן, שבל מקום נאמר בני אהרן הכהנים וכאן נאמר הכהנים בני אהרן, להזהיר הכהנים על בניהם'.

ואמירה זו – להזהיר גדולים על הקטנים, זו אמירה חינוכית כללית, הנכונה לכל ילד יהודי באשר הוא. ובשמן של גדולי חסידות אמרו, להזהיר גדולים על הקטנים מלשון זוהר, שהגדולים מזהירים את זוהרם על הקטנים, מנחים אותם בדרך התורה ומדריכים אותם להיות מושלמים במעשיהם.

ובהקשר מאמרינו זה, ישנה כאן אמירה נוספת של הגדולים לקטנים, להביא לידיעת החניכים את מעמדם – את העובדה שהם נושאים כרטיס למחלקה ראשונה, ועליהם לנהוג כבני מלכים, הן מבחינת מעשיהם – שלא לחקות מעשים נלוזים של אנשים נחותים, והן מבחינת השאיפות והמטרות שהם יציבו לעצמם בחייהם, לעלות לפסגת השלימות הנדרשת ממעמדם הנכבד.

^ ^ ^

הגליון מוקדש לעלוי נשמת
רוית בת סימה שמחה

גליון רנ"ג, אמור
י"ט אייר ה'תשפ"א
רמת השרון

רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

פתיחת זמן קייזר תשנ"ה

א

הוא, לא היה לו ממי ללמוד, אז הפשע יותר קטן. והוא מסביר עם זה, הדובנער, את הפסוק וזכרתי את בריתי יעקב שכתוב באמצע התוכחה (ויקרא כו מב). בתוכחה שבפרשת בחוקותי בסוף כתוב וזכרתי ברית ראשונים וכי אבל באמצע כתוב וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור. המגיד שואל קושיא, הרי אח"כ יש עוד קללות. אז הוא אומר, זה גם קללה, אני יזכור איזה צדיקים היו האבות שלהם, אברהם יצחק ויעקב, נזכור להם מאיזה אבות יצא עם ישראל, אז צריך להחמיר יותר בעונש, לכן זה גם כן קללה. שיתחשבו בזה, שיש להם הורים צדיקים, ההתחשבות הזאת היא לרעתם. זה חלק מהעונש. כך אומר המגיד מדובנא (באוהל יעקב שם) על הפסוק וזכרתי את בריתי יעקב.

ר' יעקב ניימן (ראה דרכי מוסר פ' אמור שם) מביא משל. אנשי צבא מקפידים על כל דבר. אז אם המפקד עושה מסדר בוקר ורואה חייל אחד שהוא לבש את הבגדים הפוך, סוגר את הכפתורים כמו סולם, הוא לא מסודר, נותן לו עונש. מעניש אותו, למה אתה מפוזר, צריך ללכת בסדר. אבל אם אחד ברח לגמרי, הוא ברח עם המדים של הצבא, ובאו וסיפרו למפקד שהחייל הזה ברח, ובנוסף לזה תבעו אותו גם שהוא לבוש את המדים של הצבא ומחלל את הכבוד של הצבא שהכפתורים לא היו מסודרים בסדר; קם ליה בדרכה מיניה. המפקד מעניש אותו על העריקות, על הכפתורים הוא כבר לא מסתכל. מתי כן מסתכלים על הכפתורים? כשהחייל הוא בסדר, מסודר, וממושם, הכל בסדר. ככה זה אצל עם ישראל. אמנם קם ליה בדרכה מיניה אין; הגאון מוילנא אמר, כשאדם ברח לגמרי מהיהדות - יש סיפור ידוע על המשומר, שראה שמומר אחד שותה בלי ברכה, אז הגר"א אמר לו: אני מוחה, אסור לשתות מים בלי ברכה. אז המומר התחיל לצחוק ממנו: אני משומר, אני כבר עובד עבודה זרה, אני משתחוה לצלם, לצלבים. אז הגר"א מוילנא אמר לו, אתה טועה, יהיה לך גיהנום מיוחד גם על זה. היהודי לא הופך להיות גוי. יענישו אותך עונשים גם על זה וגם על זה. על הכל תתן חשבון. מספרים שהמומר חזר בתשובה אחר כך. הגר"א התחיל לתאר לו את הגיהנום ואת הדין וחשבון שיש, אז הוא חזר בתשובה. מקודם היה מיואש, חשב שהוא עשה את הצעד וכבר עבר לצד השני. אבל החשבון הזה שהאדם שהוא חייל מסודר אז אצלו מענישים גם כן יותר, זה בדיוק מה שנאמרו לומדים.

היתה הכי קלה שבעולם, הגנב היה רעב וכבר שלושה ימים לא אכל, וממש יש לו תאבון, והוא גנב כבר לחם, וממנו הוא גנב אותו? ממיליונר כמו רוטשילד, שאצלו לחם זה לא משמעותי בכלל - אבל הוא לקח בלי רשות, אז אפילו אם הנגזל לא הפסיד כמעט כלום, אין לו ערך לדבר הזה, והגנב הוא אדם שהיו לו סיבות שהיה קשה לו מאוד להתגבר על היצר שלו, ובכל זאת לא מספיק להחזיר את הקרן וחייב גם את הכסף, זה המינימום. עכשיו אם הגנב לא היה כל כך רעב, ולא יומיים - רק יום אחד הוא לא אכל, יותר קל להתגבר על היצר, אז הוא פטור? ודאי הוא חייב עונש יותר גדול, אבל זה כבר מסור לדיני שמים. בדיני שמים מענישים על ההפרשים בין המינימום לבין המצב, זה כל אחד לפי מה שהוא. עד כדי כך, שבדיני שמים, הגוזל, אם הנגזל הוא עני, אז הוא חייב עונש מיתה, הורגים אותו ממש. אין בתורה בדיני אדם משפט מוות על גניבה על גזילה, כי אם בתורה יהיה זה צריך להיות שווה לכל יהודי. כי בדיני התורה אין הבדל בין תנאים מקילים לתנאים מחמירים. אין שום הבדלים. אבל בדיני שמים יש חישובים על כל מקרה ומקרה לחוד. כל הגוזל את העני חייב מיתה בדיני שמים.

אצל הגויים זה לא ככה. אצלם אין תורה, אז אצלם מחייבים עונשים לפי סברות. גויים כולל גם את השופטים, אפי' הם נולדו לאבא ואמא יהודים, אבל הם דנים לפי חוקי מדינת ישראל שהם ממש כמו חוקי הגויים. לכן מקובל אצלם שהשופט אומר כאן יש נסיבות מחמירות ואחמיר עליו, וכאן יש נסיבות מקילות אז אני יקל עליו, אני אטיל עליו קנס קצת יותר או קטן, יותר ימי מאסר, פחות ימי מאסר, כי זה מנהג הגויים. אבל גם אצל הגויים יש לפעמים דברים שבהגיון. אצל עם ישראל זה לא תופס בכלל. אצל עם ישראל זה בזיון התורה, זה חילול השם שפוסקים כמו הגויים.

היה נהוג אצל הגויים שלגנבים נותנים מלקות. אז אם הגנב הוא אדם שגדל בבית של גנבים, ויש גנב אחר שגדל בבית של אנשים מנומסים ואין שם גניבה בכלל, אז השופט שדן לפי ראות עיניו נתן יותר מלקות לגנב שגדל בבית אריסטוקרטי. הילד צועק געוואלד, אתה לא מתחשב, אבי כל כך מכובד וכ"כ וכ"כ, אני ממשפחה טובה, צריך להתחשב עם זה. מה אומר לו השופט? אדרבה, אם אתה ממשפחה טובה אתה יותר מושחת, יש לך ממי ללמוד מידות טובות, והלכת ללמוד מחברים רעים מידות רעות, צריך להחמיר בעונש הזה. אבל

אתמול קראו פרשת קדושים, היום פרשת אמור. קדושים תהיו, זה נאמר על כל כלל ישראל, שזה עם מוקדש יותר מכל אומות העולם. לכן הקדושה של עם ישראל מחייבת יותר מהשבע מצוות של בני נח, ולכן פרשת קדושים משופעת בהרבה לאווין, לפעמים בפסוק אחד יש ארבעה חמישה לאווין. ורואים בפרשת אמור, שבתוך עם ישראל גופא, ישנה עוד דרגה יותר עליונה, דרגה של אמור אל הכהנים. לכהנים יש מצוות יתירות, עוד יותר מצוות. אבל יש כאן בפרשה עוד חידוש גדול: כמובן אם הוא אדם קדוש, נדרשים ממנו חיובים יותר. כמו שהבחנו לא חייבת בכלל בשום מצוה, ככה במין אדם גופא האדם כשהוא יותר רוחני שייך לחייב אותו יותר דברים שהם מבטאים יותר את הקירבה לקב"ה. אבל כאן יש עוד חידוש, כתוב "ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף". מה כתוב פה? אותה עבירה היא גם שייכת לכל בת ישראל, מדובר פה באשת איש, לרבי שמעון בארוסה, לרבנן בנשואה, ואשת איש חייבת מיתת בית דין גם כל בת ישראל; כל בת ישראל המיתה היא בחנק, ובת כהן העונש הוא שריפה, שזה הרבה יותר חמור. לכאורה, אם העבירה קיימת, כל אחת מישראל יש לה העבירה הזאת, אז היא עשתה עבירה גדולה מאוד, למה בבת כהן התורה החמירה בעונש? רואים אנחנו שאפילו בעבירה שנוהגת גם בכהנים גם בישראלים, אבל בגלל שהיא בת כהן, לכן העונש יותר חמור. מענישים על אותו דבר עונש יותר חמור. וככה הסבירא היא.

יש משל שנמצא באיזה מדרש, הדובנער מגיד מביא את זה ג"כ. אם תפסו אדם בגניבה, במשפט התורה יש כפל, אין יותר מזה. שמעתי מפי ר' אלי' לופיאן שאמר שהעונש של תשלומי כפל זה המינימום שבמינימום שניתן להעניש גנב על מעשה גניבה. אפילו אם הגניבה

^א תודות לרמ"ש בהגרצ"י אדלשטיין שליט"א. המשך השיחה נשמט בהקלטה, וחבל על דאבדין.

איש עצלן. ובעל הסוס החלש הוא איש לא עצלן. אז זה שיש לו סוס חלש, קם בבוקר, מאכיל אותו, והוא נותן לו לשותות, הוא יוצא בבוקר לעבודה, מחפש מי שיש לו סחורה, מרויח כסף מהסוס החלש יותר. לא מרויח הרבה, אבל כל יום הוא מרויח. נותן לסוס לנוח קצת, עוד פעם נוסע עם הסוס. השני שיש לו סוס זריז, אבל הוא עצלן, הוא אוהב לישון עד עשר בבוקר, אח"כ הולך לטייל, אח"כ יוצא עם הסוס הגיבור הזה. מי צריך אותו כבר, כ"כ מאוחר כבר, מי סופר אותו? עוד מעט לילה כבר, לא כדאי להתחיל. אז זה שיש לו סוס טוב, שיכול לתת פרנסה, להתעשר ממנו, אבל הוא לא מנצל את הסוס הטוב. ובסופו של דבר עוברת שנה ובעל הסוס החלש צובר פרוטה לפרוטה. ככה זה בענייני ממון, וככה זה ברוחניות. הגוף של האדם זה סוס. מכשירים. גם המוח זה סוס: כלים לעשות את מה שה' רוצה. אם הוא מנצל את הסוס שלו, אדם ובהמה – הוא מנצל את הכוחות שלו אז הוא מגיע. מה שיש לו, הוא מנצל. אבל אדם שיש לו כישורים יש לו כוחות והוא לא מנצל אותם, עוברת שנה שנתיים, הוא מתבגר והולך, והוא מפסיד כל פעם. לפחות שיתעורר מתי שיכול להתעורר, להציל כמה שאפשר להציל. זהו העניין שכל אדם לפי הכוחות שיש לו, אם הוא לא מנצל אותם, הוא מפסיד הרבה יותר מאשר האדם שיש לו כוחות חלשים - בדיוק כמו המשל הזה.

נזכיר עוד כמה נקודות חשובות, עכשיו שמתחיל זמן חדש של קיץ. קיץ מצד אחד יש לו קשיים, כי החום מפריע, אבל ב"ה פה יש כבר המזגנים, אז אם כן הסוס טוב, הסוס כבר יכול לעבוד, יש מזג אויר טוב, יש גמרות. יש גמרות עם אותיות קטנות ויש עם אותיות גדולות. כל אחד מחזיק ש"ס וילנא. כשאנחנו למדנו היה בקושי, היינו צריכים לחפש בהשאלה, אבא רצה שנלמוד בש"ס וילנא כי נוכל להסתכל לפעמים ברבינו חננאל, או ברש"ש. אז איפה היה אפשר להשיג? היה אחד בנימיני, היה לו ש"ס. לא היו שס"ים, היו רק גמרות קטנות. בכל הישיבות למדו בהם. בזמן שאני למדתי בישיבה, יבמות קידושין וכו', ועד הישיבות לא הדפיס גמרות גדולות, רק קטנות, בלי רש"ש, בלי רא"ש. היו עומדים בתור אני מזמין אצלך את הגמרא עם רא"ש, אני מזמין שני, ואחר כך צריך ללמוד את הרא"ש. עכשיו ברוך השם בכל גמרא יש רא"ש ר"ן, אז הנוחיות היא כל כך גדולה ואפשר כל כך הרבה יותר להספיק להגיע יותר מהר, אז מה - צריך להיות ער, צריך להשקיע עמל, כשיש עמל ברוך השם יש סייעתא דשמיא. ברוך השם זה ראינו כאן בבית המדרש, מיום שהכולל עומד, שהעמל הוא נתן את הפירות. יהי רצון שכל הנוכחים כאן וכל עם ישראל יצליחו בעמל התורה, והתורה הזאת תהיה גם מליץ טוב בעדנו, אמן ואמן.

ארבעים יום וארבעים לילה. מצה זה אוכל רוחני יותר. שבעה ימים, כדי שיתעכל החמץ לגמרי וישאר רק אוכל המצה. זה הבסיס לקראת קבלת התורה, לספירה, לימים, להתחלה, להמשך - לשבועות. ימים מקודשים. בימים מקודשים יש עניין שלא יהא דיבור של שבת כדיבור של חול, חוץ מהעשה והלא תעשה זה גם עניין של ימים מקודשים, לשמור את קדושת השבת.

את מקדשי תיראו, זה המקומות המקודשים, אומר הספורנו, זה המקומות שמיוחדים לתורה, לתפילה ולעבודה. לתורה זה הישיבות, כוללים. תפילה – בית הכנסת. עבודה – זה הר הבית, [אסור להיכנס עכשיו בטומאה], מקום עבודת הקרבנות. מקומות המקודשים. כך בקיצור כ"כ כותב הספורנו.

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, זקנים זה תלמידי חכמים, זקני העיר זה תמיד ראשי בית דין, לומדי התורה, זה האישים המקודשים. והדרת פני זקן. ואם והדרת פני זקן שאחרים צריכים, על אחת כמה וכמה שלומד התורה בעצמו צריך להדר שהוא יהיה מהודר, שהרי הוא שייך לאישים המקודשים יותר. אז צריך שהאיש הזה יהיה כשר למהדרין, שיהיה מהודר.

ועוד נקודה, שלא כל בני אדם שורים בכוחות הנפש שלהם. אין שני בני אדם שווים אפילו. בהרכב של הנפשיות שלו, בהרכב של התכונות הנפשיות, וגם בכשרונות, אחד מוכשר לזכור יותר, אחד מוכשר להעמיק יותר, אחד מוכשר לתפוס יותר מהר. ויש עניין של מידות, אחד מוכשר יותר להתנהג בענווה, ואחד מוכשר יותר להתנהג בזריות, ואחד יש לו מידת העצלות, הוא צריך להילחם נגד העצלות, וכל אחד ברא לו הקב"ה בדיוק במשקל ומידה, כדי שהוא יכול עם הכוחות שיש לו, עם התנאים שהוא נמצא, עם המשפחה שנמצא בתוכה, ועם האשה שהוא חי עם האשה הזאת, ועם כל התנאים שבסביבה, להתגבר על הקשיים ולעמוד בנסיון, ולהיות שקול ומדוד לשפר את המידות, ולהצליח בלימוד התורה. אבל אם יש אדם שהוא 'שולם עלי נפשי', יש לו כשרונות טובים מאוד – נו, אז אני כבר מרוצה, אבל הוא לא מנצל אותם כמו שצריך, הוא הרבה יותר גרוע מאדם שיש לו כשרונות קשים אבל הוא עובד, מנצל אותם, במלוא הניצול, אז הוא הרבה יותר מצליח. חוץ מזה שיש לו יותר סייעתא דשמיא כי הוא עובד, ומי שעמל זוכה לס"ד, גם למעשה הוא צועד צעד אחר צעד.

אמר על זה משל, לשני אנשים בעלי עגלה, (פעם כלי התחבורה היו סוסים), ואחד יש לו סוס גיבור חרוץ, סוס טוב מאוד, ואחד יש לו סוס חלש, חולני. העגלון בעל הסוס הטוב אומר, אה! איזה סוס טוב יש לי, לכל מקום שתרצה אני יכול להגיע מהר, אני יכול לעשות פרנסה. והסוס השני חלש. אבל בעל הסוס הטוב הוא

בן תורה הוא בכחינת כהן. (כתוב (ש"ב ח יח) "ובני דוד כהנים היו" - לומדים, תלמידי חכמים. בני הישיבות, לומדי התורה, הם נמצאים בדרגה עליונה יותר. אם הם בדרגה עליונה יותר, אז המעשים שלהם צריכים להיות גם כן מדויקים יותר, לדקדק יותר כחוט השערה, על כל מה שהוא מתנהג, בין הבריות, בין אדם למקום, בין אדם לחברו.

בפרשת קדושים ישנם כמה פסוקים רצופים זה לזה. הספורנו אומר שהפסוקים האלה יש להם קשר. כתוב באותם הפסוקים את חוקותי תשמרו, והחוקים הם להקיף את כל שטחי החיים, שאדם מישראל צריך שתהיה לו קירבת אלוקים, שניכר בכל המעשים שהאדם מתנהג לפי דרך טבע האדם. בהמתן לא תרכיב כלאים, שדך לא תזרע כלאים, כשלוש בגד יש חוקים של שעטנז, לקיים מצוות שעטנז, בכל דבר, להזכיר לו שהוא לא בעל הבית על עצמו, לא על ההתנהגות בלבד ולא על השדה ולא על הבהמות ועל הבעלי חיים, כל דבר שקשור עם האדם יש חוקים על כל דבר. אחר כך באות מצוות בנוסח אחר. את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו ואח"כ והדרת פני זקן. כאן באה התורה להודיע שיש לכבד - לתת חשיבות ולנהוג קדושה בשלושה דברים הוא אומר: בדברים של ימים המקודשים, מקומות המקודשים, ואישים המקודשים. ככה אומר הספורנו. את שבתותי תשמרו, את מקדשי תיראו, והדרת פני זקן - תלמידי חכמים.

חשבתי, זה בדיוק ממש, בספר יצירה כתוב, שהקב"ה יצר את העולם הזה, העולם הגשמי, מה הדברים שמורכב העולם הזה הגשמי? הדברים שהגשמות מחדשת מה שברוחניות אין הדברים האלו. לפני בריאת העולם, מלוא כל הארץ כבודו (לא היה ארץ כלל). כבוד ה' מלא את כל העולם. וברא הקב"ה שלושה דברים, ככה כתוב בספר יצירה: עולם, שנה נפש. עולם - דבר שתופס שטח. כי דבר רוחני הוא למעלה מן המקום. אין מקום. שנה - מושג של זמן. רוחניות זה למעלה מן הזמן. מליון שנים, ודקה אחת, זה אותו נצח. לא שייך הגבול הזה של סדרי זמן, שמצטרף זמן, יום, שעה, חודש, שנה, כל הסיבוב הזה. נפש - נפשות בני אדם. בסוף כל הנפשות מתפצלים משורש אחד. כשהנפשות נפרדות, שבעים, ששים רבוא וכו', זה הבריאה של העולם הזה. זה בדיוק אומר הספורנו.

ובכל אחד משלושת הדברים, יש חלק מקודש יותר. ימים - במושג של זמן יש זמני קודש. את שבתותי תשמרו, שבתות זה לשון רבים, זה כולל ימי שבת שזה היום של מקראי קודש. עכשיו אנחנו נמצאים בספירה בין קדושת פסח לקדושת עצרת. אחרי פסח, שהימים מקודשים, ששבעה ימים אכלו מצה, המצה זה כמו אוכלי המן, ומן זה אוכל שמשה רבנו ניזון ממנו

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

אמור תשפ"א • גליון תכ"ו

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

מהרה יבנה המקדש

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע
שבתות תמימות תהיינה (כ"ג ט"ו)

הנה יש לדון אם יבנה בית המקדש באמצע ימי הספירה, האם
בהימים שנשארו יהא המצוה דספירת העומר מדאורייתא.

א. פלוגתת בה"ג ותוספות

הנה דעת בה"ג דבעינן כל המ"ט ספירות, ואם דילג לא יברך. אמנם
תוספות במנחות (ס"ו א' ד"ה זכר) פליגי, דלא בעינן תמימות.
מעתה לתוספות דפליגי על הבה"ג ודאי שאר הימים יהיו דאורייתא,
כי תיבעי לבה"ג.

ב. ממחרת העומר

אמנם גם לתוספות צריך ביאור אם הוי דאורייתא, דהרי יש לומר
דעיקר המצוה דאורייתא היא לספור למחרת העומר וזה לא היה. אך
יש לומר דשורש הדין זמן העומר ולא הקרבת העומר. וצריך תלמוד.

ג. קטן שהגדיל באמצע ימי הספירה

הנה דן במנחת חינוך (מצוה ש"ו) בקטן שהגדיל באמצע ימי הספירה,
דחשיב שקיים המצוה דספירת העומר בקטנותו אע"פ שבקטנותו לא
היה חיבי אלא מדרבנן.

ואם כן הכי נמי נימא הכי כשיבנה בית המקדש, דהספירה דרבנן
חשיב קיום גם לענין הדאורייתא. אמנם לפי מה שכתבנו (לקמן) דלא
כהמנחת חינוך אם כן כשיבנה בית המקדש לא יהא דאורייתא.

קטן שהגדיל

הנה דן במנחת חינוך (מצוה ש"ו) בקטן שהגדיל באמצע ימי הספירה,
האם סופר הימים שנשארו בברכה, ואייתי בזה סתירת הסוגיות:

א. לענין פריה ורביה

הנה לחד גיסא יש להוכיח דסופר בברכה, דהרי אמרינן (יבמות ס"ב א')
לענין מצוות פריה ורביה, דלרבי יוחנן מי שהיו לו בנים בגיותו ונתגיר,
קיים המצוה של פריה ורביה כיון דזרעו מיוחס אחריו, אף דעשית
המצוה היה בזמן שהיה פטור דבני נח אין מצווין על פריה ורביה, מכל
מקום קיים המצוה המוטלת עליו בזמן החיוב כיון דמכל מקום יש לו
בנים, ואם כן הכי נמי אע"פ דעתה חל עליו מן התורה החיוב ומקודם
היה פטור מכל מקום המצוה שעשה בפטור עלתה לו עתה גם כן דלא
בטל החשבון.

ב. לענין אכילת מצה

אמנם לאידך גיסא יש להוכיח דלא מהני, דהרי אמרינן (ראש השנה
כ"ח א') לענין מצה, בעתים חלים ועתים שוטה ואכל מצה בשטותו לא
יצא, אע"פ דאחר כך נתפקח, כיון דבעת קיום המצוה היה שוטה
ושוטה פטור מן המצות, אין המצוה שעשה בשעת הפטור פוטרו אחר
כך בזמן החיוב. נוכח הוכיח בטורי אבן (שם) והקשה מהגמרא ביבמות ה"ל.

ג. חילוק של המנחת חינוך

הנה תירץ במנחת חינוך, דשאני פריה ורביה דהמצוה אין לה הפסק
וכל ימי חייו כשיש לו בנים מקיים המצוה, משא"כ בכגון מצה
שהמצוה רק פעולת האכילה.

מעתה דן במנחת חינוך דספירת העומר דמי לפריה ורביה דנמי הוה
מצוה הנמשכת וחשיב שקיים המצוה דספירת העומר בקטנותו.

אבל בפשוטו הדבר צריך עיון, ולא מהני הספירה שספר בקטנותו.
[א"י. דעיקר מצות ספירת העומר הוא מעשה הספירה ודמי למצה].

מעתה כשיבנה בית המקדש, למנחת חינוך יהא דאורייתא, אך לפי
מה שכתבנו לכאורה לא יהא דאורייתא.

ברכה שאינו מחוייב האם פוטור

הנה יש לעיין בהיו ג' פירות על השולחן ומספקא ליה אם התכוין
בברכה רק על הראשון או גם על השני, ובידך שלא כדין על השני, [כי
מדינא פטור דספק ברכות להקל], ונתכוין לפטור את השלישי, האם
שרי ליה לאכול השלישי בלא ברכה.

ולכאורה יש לפשוט הנידון מדברי הפוסקים בהלכות ספירת
העומר:

א. שורש הספק

הנה שורש הספק, מי נימא דפוטור, דהרי דילמא היה מחוייב בברכה
על השני, ואם כן פטר השלישי, או דילמא אינו פוטור, דהרי כיון דבפועל
היה פטור, שוב אין כאן ברכה כלל.

ב. ספירה בבין השמשות פוטור

הנה קיימא לן (שולחן ערוך סי' תפ"ט סעי' ז') ומשנה ברורה שם סי' ק"ל) דבלא
ספר בלילה יספור ביום בלא ברכה, ואחר כך סופר בברכה מפאת ספק
ספיקא, דספק דמהני ספירה ביום, וספק כשיטת תוספות דכל יום הוי
מצוה בפני עצמה.

וכתב בתשובות בית שלמה (או"ח סי' ק"ב) דאם נזכר רק בבין
השמשות, לפי מה שכתבו תוספות בכתובות (ט"ו ב' ד"ה א') דצד שכנגדו
ספק ספיקא לא מצרפינן לספק ספיקא, אם כן הכא נמי הרי בהצד
דמהני ספירה ביום איכא כנגדו ב' ספיקות, דספק אם מהני ספירה
ביום, וספק אם בין השמשות יום.

ג. בבין השמשות פטור מלספור

אמנם חזינן דלא אתי עלה מפאת דלא חשיב ספירה כלל מכיון
דפטור בבין השמשות, [למאן דאמר ספירת העומר דרבנן], וכמו בחול
המועד בלא נטל לולב דפטור לאחר השקיעה. ואם כן איכא למילף
לנידון דידן דמהני הברכה על השניה לפטור השלישי.

עוד בספירה בבין השמשות

הנה יש לדון עוד בדין הנ"ל בספר בבין השמשות של סוף היום:

א. בבית שלמה שיברך מג' טעמים

הנה הבאנו לעיל דכתב בבית שלמה דאין לומר דמהני הספירה מכח ספק ספיקא, מכיון דצד דאיכא כנגדו ב' צדדים לא מצטרפין לפסק ספיקא.

מכל מקום בבית שלמה פסק דיברך למחרת, דאע"פ דליכא ספק ספיקא וכהנ"ל, מכל מקום איכא תלתא טעמא שיברך, חדא, דילמא כטעמא דתרומת הדשן (סי' ל"ז) דאף להסוברים דבסופר ביום אינו מקיים המצוה מכל מקום חשיבא תמימות.

תו, דבה"ג לשיטתו דסבירא ליה דאם שכח אינו מברך איהו סבירא ליה דספירת יום שמייה ספירה ומקיים המצוה דספירה ביום. תו טעמא תליתאה, דכל שיש סמך כל דהו לתוספות דפליגי אבה"ג מברכין.

[ומכל מקום דעת אשל אברהם דהגאון מבוטאטש ושערי תשובה בשם בית דוד וכמדומה דכן דעת ברכי יוסף וערוך השולחן דלא כן, אלא בספר בין השמשות של סוף היום אינו ממשיך לספור בברכה].

ב. ספק ספיקא נגד חזקה

הנה בעיקר הך דינא דתוספות בכתובות דצד דאיכא כנגדו ב' צדדים לא מצטרפין לפסק ספיקא, אייתי בבית שלמה (שם) דקשה משיטת הרשב"א (ח"א סי' ת"א) דספק ספיקא אלים מחזקה, חזין דאע"ג דהספק הוכרע על סמך חזקה, מכל מקום מצרפינן לספק ספיקא, ואם כן הכי נמי אע"פ דצד אחד הוכרע מכיון דאיכא ב' צדדים כנגדו, מכל מקום נצרף האי צד לספק ספיקא.

ותירץ בבית שלמה, דשאני התם ברשב"א דב' ספיקות הם נגד חזקה, וכתב דלפי זה באיכא רק חד ספק כנגד חזקה, לא הוה ספק ספיקא, ואייתי כן בשם שב שמעתא (שי"א פ"ח) ופרי מגדים (דיני ספק ספיקא אות כ"ח), וכן איתא בתשובות הגרע"א (ח"א סי' ל"ז). [ועיין שם שדן בזה והביא ראיות לכאן ולכאן].

ג. חלק מהרוב אינו נגד חזקה

אמנם יש לעיין דלפי זה נמצא דבגוונא דרובא כנגד חזקה וחלק מהרוב אינו סותר להחזקה, לא אזלינן בתריה, כגון בפנויה ויש רוב צדדים שנתקדשה וחלק מהצדדים שנתקדשה עם לידתה דאז ליכא חזקה פנויה, דלא נימא דהוי רוב, וזה אינו סברא. וצריך עיון.

[היינו אם נימא דבנתקדשה עם לידתה לא מוקמינן בזה אחזקה, וכמו שכתבו תוספות (שבת ט"ז ב' ד"ה אף, תוספות הרא"ש בנדה ל"א ב') במספקין אם ראתה בעת לידתה ליכא חזקה סתרה. אמנם יותר נראה דגם בזה שייך חזקה פנויה וכדאמרין בעלמא (יבמות ל"א א') אשה בחזקה היתר ליבם לענין ספק קידושי צרה, אע"פ דלצד האיסור לא היה היתר כלל. ועיין].

אומדנא שהיה מכיון

הנה איתא בשואל ומשיב (וביעצה ח"ג סי' קכ"ז) במי שנזכר בספירת העומר של למחרת שאתמול טעה במנין, וזן האם יכול להמשיך לספור בברכה, וכתב דיכול לספור בברכה, דאנן סהדי דאם אתמול היה יודע שלא יצא בספירתו, היה מכיון לצאת מהשליח ציבור וחשיבא כוונה.

א. אומדנא למיעבד רצון

אמנם תיקשי דמבואר בתשובות רעק"א (ח"ג סי' מ"ז ד"ה ומעתה נ"ל) דאומדנא בכל התורה כולה מהני רק לבטל רצון ולא למיעבד רצון.

ב. לענין ברכת התורה

מיהו מצאנו ב' ראיות לשואל ומשיב, חדא, דמי שנזכר שלא אמר ברכת התורה וכבר אמר אחר כך אהבת עולם, יצא ידי חובת ברכת התורה, אע"ג דלא כיון לצאת ידי חובת ברכת התורה. [ועיין משנה ברורה סי' מ"ז ס"ק י"ד ובבה"ל].

ג. לענין אפיקומן

עוד מצאנו לענין אפיקומן (שולחן ערוך סי' תע"ז סעי' ב') שאם כבר בירך ברכת המזון ושנתה כוס שלישי, ואחר כך נזכר שלא אכל אפיקומן, לא יאכל אפיקומן [שלא יהא מוסיף על הכוסות בכוס של ברכת המזון], אלא

בדיעבד יסמוך על המצה שאכל בתוך הסעודה, אע"פ שהרי לא כוון בהאי מצה לצאת ידי חובת אפיקומן. [ועיין בשדי חמד מערכת מ"ם כלל ס"ד].

ד. לענין ברכת המזון

אך נראה מסברא דלא חשיבא כוונה, ויש ראייה ממי שבירך ברכת המזון ושכח לכיון למצוה, דאמרין דחזור ומברך, אע"פ שהראשונה לבטלה, [כמו שכתב בתשובות דובב מ"ש ח"ג סי' ב'], ומחייבין ליה השתא לחזור אע"פ שטריחא ליה מילתא טובא לעשות כן. ולא נימא דאנן סהדי שהיה מכיון לצאת. חזין דלא כהשואל ומשיב.

ה. נזכר בליל שבת שלא אמר יעלה ויבא במנחה

הנה עובדא הוה בליל שבת באחד ששמע מגן אבות ורק אחר כך נזכר שלא אמר יעלה ויבא במנחה של יום ששי. והנה כתב במשנה ברורה (סי' ק"ח ס"ק ל"ו) דאם היה ראש חודש ביום ששי ושכח יעלה ויבא במנחה ונזכר רק בליל שבת, אינו מתפלל מעריב שתים כיון דבשבת ליכא נדבה.

אמנם לכאורה יש לו תקנתא לכיון במגן אבות. ואם כן בעובדא דידן תליא בנידון הנ"ל אם אמרין אומדנא שכונתו לצאת במגן אבות. ולדברי השואל ומשיב אמרין אומדנא, אמנם לדברינו לא אמרין, ואם כן צריך לחזור ולשמוע מגן אבות.

דילג יום אחד

הנה לשיטת בה"ג בדילג יום אחד, אינו חייב לספור שאר הימים, וטעמא בפשוטו משום דבעינן תמימות.

ויש לעיין ביוזע שבעתיך לא יספור יום אחד, האם חייב לספור את הימים הראשונים. ובפשוטו מיפטר.

והנה לדין חיישינן לשיטת הבה"ג ובשכח יום אחד אינו מברך בשאר הימים, ואם כן הכי נמי ביוזע שבעתיך לא יספור יום אחד, עכ"פ לא יוכל לברך בימים הראשונים. וכך כתב בחיד"א (עבודת הקודש, מורה באצבע סי' ז' אות ר"ז) דבשכח יום אחד כל הברכות הוי לבטלה למפרע.

ויש לדון בהאי דינא בכמה נידונים:

א. קטן שהגדיל

הנה לענין קטן שהגדיל באמצע ימי הספירה, דעת אבני נזר (או"ח סי' תקל"ט) דמונה בלא ברכה, דספירת קטנות לא מתחשבה, [ותליא נמי אם שייך חינוך בגדול], ולהאמור יש לדון אמאי מברך בקטנותו, הא ידעינן דלא ישלים לספור כל הימים.

ב. שמא ימות

הנה הקשה בתשובות חשב סופר (או"ח סי' ד') דהרי איתא ברא"ש (נדרים ג' ב') דלזמן דשלשים יום חיישינן שמא ימות, [איירי לענין האומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר, דחיישינן שמא ימות, ואפילו למאן דאמר (גיטין כ"ח א') דלשמא ימות לא חיישינן, מכל מקום לזמן מרובה כמו ימי נזירות חיישינן. חזין דשלשים יום חשוב זמן מרובה וחיישינן שמא ימות].

מעתה תיקשי לבה"ג דכל הימים מעכבים, היאך מברכין על ספירת העומר, הרי ניחוש שמא ימות, ואז כל הברכות שבירך על ספירת העומר יהיו לבטלה, וכמו דכתבו בתוספות (כתובות ע"ב א' ד"ה וספרה) דחיישינן לענין זבה שמא תסתור. חזין מקושייתו דאין לחלק בין עתיד למפרע, אלא גם הספירה למפרע הוא לבטלה.

ג. נשים לא יברכו

הנה כתב במשנה ברורה (סי' תפ"ט סק"ג) כתב בשם ספר שלחן שלמה דנשים לא יברכו כיון דמצוי שיטעו, חזין דאינם יכולים לברך מכיון שאם יברכו יהיו למפרע לבטלה. [עוד כתב דגם על פי רוב אינם יודעים פירוש המלות].

ויש לדחות דאולי הכוונה שיטעו בימים ויברכו על היום הלא נכון, אבל אין הכי נמי הברכות אינם לבטלה. ודוחק.

הוציא אחר ושכח

הנה יש נפקותא נמי במי שיצא בספירה על ידי אחר, לדעת הסוברים דאמרינן בזה שומע כעונה, (עיי' ביאור הלכה סי' תפ"ט סעי' א' ד"ה ומצוה), ולאחר מכן האחר שהוציאו שכח יום אחד, האם יוכל השומע לספור עם ברכה.

א. תליא בנידון הנ"ל

הנה לכאורה תליא בנידון הנ"ל, דאם כל הימים שספר עד עכשיו בטלים למפרע, אם כן אגלאי שגם לא היה יכול להוציא השומע, ונמצא שהשומע הפסיד ואינו יכול לספור שאר הימים בברכה. העירוני בזה דיש לומר דלא תליא בנידון הנ"ל, דהרי גם אם שכח ובטל הספירה שלו למפרע מכל מקום חשיבא בר חיובא. אמנם הרי בידוע שמחר לא יוכל לספור, צריך עיון אם חשיבא בר חיובא, ואם כן באינו יודע נמי, הגע עצמך, אם אדם אחר יודע עליו שיום אחד הוא לא יוכל לספור, האם נימא דהוי כאינו יודע. וצריך עיון בעומק הענין.

ב. פלוגתא מקראי קודש ופרי חדש

אמנם בעיקר הדין מצאנו פלוגתא, דהנה פלגי לדעת הבה"ג דאם שכח לספור יום אחד כבר אינו חייב בספירה, האם האדם יכול להוציא חבירו בספירה, מי אמרינן דאינו יכול להוציא, דכיון דאינו יכול לקיים המצוה חשיבא אינו בר חיובא, וכן דעת דעת פרי חדש (סי' תפ"ט סעי' ח'), או דילמא אמרינן דיכול להוציא, דבעצם חשיב בר חיובא, אלא שאין קיומו קיום, וכן דעת מקראי קודש (למהר"ח אבולעפאי, מובא בברכי יוסף סי' תפ"ט אות י"ט).

מעתה כל זה לדעת פרי חדש דבשכח אינו יכול להוציא אחר כך, אבל לדעת מקראי קודש דגם לאחר שכחתו חשיבא בר חיובא, אין מקום למידוך.

ג. חרש

הנה בחרש אמרינן דאינו יכול להוציא אחרים בהדין דלכתחילה של השומע לאזנו, וזה כהפרי חדש, אך לא תיקשי על המקראי קודש, דהתם חרש חשיבא איניש דפטור, משא"כ ככהאי גוונא שרק שכח יום אחד, דלא חשיב איניש אחר, אלא רק אינו יכול לספור, ואם כן נימא דהוה בר חיובא.

אמנם היכא דסתם אזניו, נראה דיכול להוציא, לא מיבעיא למקראי קודש אלא אף להפרי חדש. (וזה דלא כמו שראיתי בקובץ שיעורים).

בהגיע לשבועות אין חשש

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תפ"ט סעי' ד') מי ששאל אותו חבירו כמה ימי הספירה, יענה לו אתמול היה כך וכך, שאם יענה לו היום כך וכך, אינו יכול לחזור ולמנות בברכה, דדילמא מצות אין צריכות כוונה.

וכתב במשנה ברורה (שם סי' כ"ב) בשם האחרונים, דאירי ששאל אותו קודם שהגיע לשבועות, הא אי שאל לו בשעה שהגיע לשבועות אפילו אמר לו היום כך וכך לאו כלום הוא כל שלא הזכיר שבועות וצריך לחזור ולספור בברכה.

א. ב' טעמים אמאי שאני בהגיע לשבועות

הנה מצאנו ב' טעמים בדין הנ"ל דבאיכא שבועות יוכל לברך, חדא, במשנה ברורה (שער הציון שם סי' כ"ח) כתב דטעמא דמוכחא מילתא שמכוון שלא לצאת. (והיינו דהוי כוונה הפכית).

תו, בפרי מגדים (שם סי' סק"י) דן מטעמא אחרינא, דכיון דפלוגתת קמאי אם יצא בימים לחודא בלא שבועות, והיינו אם קיימא לן כמאן דאמר (מנחות ס"ו א') דסגי ביומי לחודא מכיון דהוי רק זכר למקדש, או דילמא קיימא לן כאידך אמוראי דבעינן גם שבועי.

[ובטעמייהו נחלקו הפוסקים, דעת הרמב"ם (פ"ו מהל' תמידים הכ"ד) דסברי דספירת העומר דאורייתא ומשום הכי פסק כן, ודעת שאר קמאי דנהי דרבנן מכל מקום כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תקון].

מעתה בימים לחודא בלא שבועות הוי ספיקא דלא מהני, וכיון דאיכא נמי ספק דילמא מצות צריכות כוונה, אם כן יוכל לברך. וכמו

דאשכחן (שו"ע שם סעי' ז', עיי' שם בפרי חדש) לענין האי דבה"ג דמצרפינן להך ספק דבה"ג גם ספק דילמא ספירת יום שמייה ספירה. [ובמסופק אם ספר מצרפינן הצד דילמא באמת ספר].

ב. אף בבין השמשות

אמנם צריך עיון בדברי הפרי מגדים, דהא איתא בשולחן ערוך (שם סי' ד') דהאי דינא דלא יברך היכא דענהו, איירי אף בשאלו בבין השמשות. חזינן דאע"פ דאיכא ב' ספיקות שלא יצא, דדילמא בין השמשות לילה ודילמא מצוות צריכות כוונה מכל מקום אמרינן שאם ענה תו לא יברך.

[ונהי שכתבו תוספות במנחות (ס"ו א' ד"ה זכר) דבבין השמשות יצא ידי ספירה מפאת ספיקא דרבנן לקולא, מכל מקום הכא נצרך עוד ספק דדילמא מצוות צריכות כוונה, ודמי להך דפרי מגדים].

ג. פלג המנחה

אלא צריך לומר דסבירא ליה לפרי מגדים דבענה בבין השמשות גרע, מכיון דאיכא דסברי דמפלג המנחה יצא, אע"פ דבמשנה ברורה (ביאור הלכה סי' תפ"ט סעי' ג' ד"ה מבעוד) משמע דאם ספר בפלג המנחה יכול אחר כך לברך, יש לומר דהפרי מגדים פליג, או דסבירא ליה דמכל מקום מצרפינן. וצריך עיון.

אתמול היה כך

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תפ"ט סעי' ד') מי ששאל אותו חבירו כמה ימי הספירה, יענה לו אתמול היה כך וכך, שאם יענה לו היום כך וכך, אינו יכול לחזור ולמנות בברכה, דדילמא מצות אין צריכות כוונה.

ויש לדון בהאי דינא בכמה נידונים:

א. האם מהני לספור למחר

הנה מסתפקנא במי שנשאל על ידי חבירו כמה הספירה וענה, האם מהני שיוכל לברך מחר בברכה, דיש לומר דכיון דלמאן דאמר מצות אין צריכות כוונה יצא אם כן למחר יוכל לברך, דהרי כתב בתרומות הדשן דבספיקות נמי מברך.

אך יש לומר דהכא גרע מספיקות, דנהי דאינו מברך לחומרא אך יותר נוטה שלא יצא, חדא, דרוב הפוסקים סברי דמצות צריכות כוונה, ועוד יש לומר דגרע כמו שכתב בט"ז (שם סי' ז') דהוה כוונה הפכית דחשיב מכיון שלא לצאת.

ב. לא אמר "יום"

הנה אם לא אמר "היום", כתב במשנה ברורה (שם סי' כ') דאינו כלום משום דעיקר מצות ספירה הוא שיאמר היום כך וכך, ואם כן יכול גם לענות לחבירו כן.

ויש לעיין מהו אם אמר "היום אחד לעומר", ולא אמר היום "יום" אחד לעומר, יש לעיין אם מהני, דיש לומר דצריך לומר כמה ימים.

ונפקא מינה נמי לענין לענות לחבירו והוא טרם ספר אם יאמר היום אחד עשר לעומר.

והנה קפדינן שלא לומר היום ל"ג בעומר, אע"פ שלא אומר ימים, חזינן דאינו לעיכובא.

ג. ארבעים חסר אחת

כתב במשנה ברורה (סי' תפ"ט ס"ק י"א) בשם האחרונים דאם אמר בלשון אחר כגון ביום ל"ט אמר "היום ארבעים חסר אחת" נמי יצא.

ואם אמר "היום חמשה ועוד שנים", נסתפק ברבבות אפרים (ה"א סי' ש"ט), וצריך עיון אמאי לא יצא, מאי שנא מארבעים חסר אחת דיצא.

ואם ענה לשואלו ביום ז', היום חמש ועוד שנים, עדיין יכול לספור עם ברכה, (וכן כתב בבאר משה ח"ג סי' פ"ב), דזהו גרע טפי דבזה ששינה מהספירה הרגילה, גלי דעתיה שאינו רוצה לצאת בהאי ספירה.

וראייתו שכתבו דמכל מקום יצילנו אם שכח לספור, אך צריך עיון דהרי כיון דאמרינן דיכול לספור אחר כך עם ברכה אם כן נקטינן דודאי לא מהני אם כן לא יצילנו.

ד. טעה וענה המספר של היום

שאלו חבירו כמה היה אתמול וטעה והשיב לו את המספר של היום

כי חשב שזה אתמול, כתב בבאר משה (ח"ג סי' פ') דעדיין יכול לספור אחר כך בברכה מכיון דלא נתכוין לספירת היום.
וצריך עיון הא חיישינן למאן דאמר מצוות אין צריכות כוונה. וצריך לומר דזה חשיבא כוונה הפכית, דכיון שהיתה כוונתו להשיב על ספירת אתמול הרי זה כאומר בפירוש שאין רוצה לצאת ידי חובתו על ידי אמירה זו.

ה. שואל האם כך וכך

השואל את חבריו האם היום כך וכך ימים לעומר, וכוון להאמת, כתבו גאוני בתראי (אורחות חיים סי' ק"א, דעת תורה, כף החיים סי' תפ"ט סי"ק סי"א בשם זכור לאברהם) דיכול אחר כך לספור בברכה, מכיון שלא אמר בצורה החלטית אם באמת מספר זה הוא היום, ואם כן לכולי עלמא לא יצא ידי חובתו.

ואע"פ דבמסופק בשני ימים וסופר שניהם, יש אומרים (עין דבר אברהם ח"א סי' ל"ד שמוכיח כך מהבעל המאור סוף פסחים) דסופר עם ברכה, צריך לחלק דשאני התם דאינו שואל אלא מחליט, ולענין אין החילוק ברור דבשניהם אינו יודע.

ספק תיקון למפרע

הנה בגוונא דעשה עבירה, ויכול עכשיו לתקן החטא למפרע, דיתברר דלא עשה עבירה כלל, חייב למיעבד הכי, כמו דכתב הגר"א (בתשובה שבסוף ספר דרו"ח) דאם עבר והפריש תרומה מהרעה על היפה, חייב להשאל כדי שיתברר למפרע דלא היתה הפרשה ולא עשה עבירה כלל, וכעין זה כתבו במנחת חינוך (מצוה ע"ב אות ד') ובחזון איש (דמאי סי' ד' סק"א), וכן מצאנו בתשובות הרשב"א (ח"ז סי' פ"ו) דנדר דכבר עבר עליו, חייב להשאל עליו דבזה יתקן חטאו למפרע. ויש לדון מהו בביטול מצוה דרבנן, ואחר כך יכול לתקן למפרע שמספק לא יהא ביטול מצוה, האם חייב למיעבד הכי:

א. שורש הספק

שורש הספק, מי אמרין דחייב לתקן, דהרי כן עכ"פ מספק לא ביטל המצוה, או דילמא נימא דאינו חייב לתקן, דהרי הוה רק ספק אי יתקן, ומכיון דהוה רק מצוה דרבנן, אמרין דספק דרבנן לקולא, ואין חיוב תיקון למפרע כאשר בעצמותו אין לחייבו.

ב. נפקא מינה ספירת העומר

הנה נפקא מינה בנידון זה לענין ספירת העומר, דהנה קיימא לן (משנה ברורה סי' תרנ"ב סי"ק ב') דבחול המועד אם לא נטל, והגיע בין השמשות, אינו חייב ליטול, דספיקא דרבנן לקולא.

ולפי זה בספירת העומר והגיע בין השמשות של סוף היום, ודאי דאינו מחוייב לברך, דספיקא לקולא.

אך יש לדון דיתחייב בכדי שיוכל לספור הימים הבאים בברכה, נלדעת הבית שלמה הנ"ל, אלא יש לעיין מהו ביום ארבעים ותשע דאינו נוגע למחר. ולכאורה יהא פטור.

אך הנה כתב החיד"א (עבודת הקודש, מורה באצבע סי' ז' אות ר"ז) דאם דיילג יום אחד, הוה כל הברכות שבירך לבטלה, והשתא לדעת החיד"א, יש לומר דיתחייב לברך בבין השמשות דחג השבועות להציל בזה כל הברכות.

אלא לכאורה תליא בנידון הנ"ל, דהרי דינא דהבה"ע רק ספיקא, דלא ברירא דהיא ברכה לבטלה, ואם כן האם חייב לספור השתא בבין השמשות כדי לתקן שעכ"פ מספק לא יהיו ברכותיו לבטלה למפרע.

ג. ד' מינים בבין השמשות

הנה יש להוכיח דאינו חייב לתקן, דהנה אמרין (משנה ברורה סי' תרנ"ב סי"ק ב') דבחול המועד אם לא נטל ד' מינים, והגיע בין השמשות של סוף היום, אינו חייב ליטול, דספיקא דרבנן לקולא, נרק כתב במשנה ברורה שם דנכון ליטול מכיון דאין בו טרחא.

מעתה תיקשי אמאי לא נחייבו ליטול לתקן מה שלא נטל עד עכשיו בפשיעה, דנהי דכלפי חיובא דהשתא נימא ספיקא דרבנן לקולא, אך הרי כלפי חיובו לתקן הלמפרע, הא יתכן דאכתי יממא ואם כן בנטילתו יציל עצמו מחטאו שפשע ולא נטל ד' מינים כל היום, דאחרי שיטול הא יש כאן ספק מצוה.

אלא על כרחך חזינן דמכיון דהוה רק ספק אי יתקן, אם כן מכיון דחיוב ד' מינים בחול המועד הוה רק מדרבנן, אמרין ספק דרבנן לקולא.

ד. תיקון לברכה ראשונה

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' קס"ז סעי' ט"ז) אם הוא מסופק אם בירך המוציא אם לאו, אינו חוזר ומברך. ומבאר במשנה ברורה (שער הציון שם סי"ק מ"ח) דרשאי להחמיר על עצמו שלא לאכול.

וראיית דכתב בספר עטה אור (ח"א סי' ה' אות ב') למידן דאדרבה חייב לאכול, דהרי אם לא יאכל יש כאן ברכה לבטלה להצד שבאמת בירך, משא"כ אם יאכל הא דינו לקולא.

אמנם לדברינו אתי שפיר, דבאמת אין חיוב תיקון מספק ונתבאר דברי המשנה ברורה.

ה. לתקן ספק מעשה איסור

הנה לפי זה מי שאכל ומסופק לאחר זמן אם המאכל היה קונם דרבנן או לא, יהא פטור מלהשאל עליו. וכן בעשה קונם דרבנן על דעת רבים, וספק לו אם עבר, לא יוכל להשאל עליו, דאין כאן מצוה דהרי אין לו חיוב להשאל בספק. ועוד, דלפי זה באכל ודאי קונם דרבנן ויכול להשאל באופן שספק אם תועיל השאלה יהא פטור.

אבל באמת אינה סברא דהרי השתא קא עביד ליה התירא דקא עביד מודאי דרבנן ספק דרבנן. וצריך תלמוד.

אך יש לדון דהחילוק, דלהפוך הקונם לספק קונם ודאי חייב, שהרי התברר למפרע שהיה ספק איסור דרבנן וזה שרי, משא"כ לחייבו ליטול לולב בבין השמשות, הרי השתא אין לחייבו אלא רק מפאת שלא נטל עד עכשיו. נא"ה. יש לבאר כוונת רבינו, דשאני בהא דקונם דעשה מעשה איסור, ואז חייב לתקנו למפרע שהמעשה יהא היתירא ועכ"פ יהא ספק תיקון, משא"כ בגווי הנ"ל שכל העוולה הוה רק הא שלא קיים המצוה, ובכהאי גוונא בספק אין חיוב תיקון.

ו. לתקן הלל

הנה כתב בבאיור הלכה (סי' תכ"ב סעיף ו' ד"ה למקום) דבקורא הלל ואינו יודע היכן נמצא, דאמרין שיחזור לראש הפרשה שנפל לו הספק, דבפשוטו הוה אמרין דיאמר ממקום דפשיטא ליה דעדיין לא אמר ולא נחייבו לחזור למקום הספק לאומרו שוב, כיון דקריאת ההלל רק מדרבנן וספיקו לקולא, אך כתב דכיון דמברך לפניו אם כן אם לא יחזור למקום שברי לו שאמר יהא ספק ברכה לבטלה.

ויש לעיין אמאי מחוייב לחזור מספק, דאם מפאת דלא תהא ברכתו לבטלה, הא אין חיוב לתקן מספק.

וכי תימא דכוונת המשנה ברורה בהלל דלכתחילה ראוי לצאת מן הספיקות, וכמו דכתב במשנה ברורה (סי' תרנ"ב סי"ק ב') דגם בבין השמשות בחול המועד נכון לכתחילה ליטול, ובחך דספק בירך דרשאי שלא לאכול משום דגם אם יאכל שמא אכל בלא ברכה, אך אם כן מאי איריא דבירך על ההלל, הא אף בלא בירך ראוי שיחזור משום מצות ההלל.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

ניתן להקבל את הגליון במייל: L5703949@gmail.com

הגליון נתרם לזכות

התנא האלוקי

רבי שמעון בר יוחאי זי"ע

י"ר שייזכה התורם לבנים צדיקים, להצילה וברכה בכל אשר יפנה, וימלא ד' כל משאלות לבו לטובה אבי"ר

זכור זאת ליעקב

כבר חלפו עברו להן ארבע שנים תמימות מאז נעלה הענן בהסתלקותו של אחד המיוחד מחכמי התורה, מגדולי מעתיקי השמועה ומעמיקי הדעת ומנחיליה לרבים, הגאון האמיתי רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצלה"ה, ראש ישיבת 'קרית מלך', ובעל ה'זאת ליעקב'.

לפנינו קטעים מן הספר 'ר' שמואל יעקב', העתיד לראות אור אי"ה, כתובים ביד אמן. בהזדמנות זו נבקש מכל מי שיש בידו עובדות והנהגות, תמונות, ד"ת, הקלטות, מכל סוג שהוא, מהגאון רבי שמואל יעקב זצוק"ל, שיאיל לשלוח למכון זאת ליעקב, טל: 052-7665915 או במייל: b0527665@gmail.com

'פתאום הוא נהיה עילוי'

לא יתכן לכתוב ספר על גדול בישראל, מבלי לכלול בו את המשפט 'במעלליו יתנכר נער...' אבל האמת היא שכעילוי גאון ועמקן יצא שמו של ר' שמואל-יעקב רק קרוב לשנות סיום הישיבה הקטנה. גם עד אז היה ילד ונער מצטיין, וגם היה שקוד על תורתו וניכר ברצינותו הגדולה, אבל לא היה 'המצטיין'.

"למדנו בחיידר ביחד", סיפר אחד מחבריו, 'בישיבה הקטנה הלכתי ללמוד ביאור ישראל', ונפגשנו שוב רק בישיבה גדולה; דברנו משהו בלימוד, ויצאתי מהכלים מרוב התפעלות! שאלתי אותו: יעקב, מתי למדת את כל זה? מתי הספקת? איני זוכר אותך כמופלג שכזה! איזו קפיצה עשית במשך 3 שנים שנפרדנו!"

"בשיעור ג' בישיבה הקטנה", מספר חברו ר' ירחמיאל טוקר, "פתאום הוא נהיה עילוי".

אחר עמל של כמה שנים – 'געת ומצאת'; לפתע קפץ מעל כולם, ואחרים שהיו בעלי שם גדול יותר, גילו את עצמם מפגרים אחריו.

"פתאום שמנו לב שהוא עקף אותנו".

ביקוש ושיאיפה בלתי פוסקים

ואף כי גדלותו בתורה של ר' שמואל-יעקב התגלתה רק בסוף הישיבה הקטנה, אולם רוח כבירה של ביקוש ושיאיפה, ואש יוקדת של רצון והשתוקקות לגדול ולהתעלות, כל אלו פיעמו בו כל השנים.

פעם, בהיות יעקב וחבריו בשיעור א' בישיבת 'תפארת צבי', לימד מגיד השיעור ר' צבי דוב כהנוביץ בשיעורו דיבור תוספות בפרק השותפין שבמסכת בבא בתרא. רוב בני השיעור לא הבינו את התוספות; הם התאמצו להבין, ומשלא עלה בידם, הרימו ידיים.

הבחור יעקב בורנשטיין היה היחידי שלא ידע מנוח. הוא ביקש והתחנן מחבריו משה-יעקב וינגרטן (לימים מחבר 'הסדר הערוך'), שהיה הבחור הטוב ביותר בשיעור, שילמד אותו את התוספות. משה-יעקב נענה לו, והוא ישב ולימד אותו את התוספות היטב, עד שיעקב בא על סיפוקו.

למחרת בא יעקב והביא למשה-יעקב ספר 'דרכי הגמרא' (שאביו, ר' ברל, ההדיר) במתנה, עם הקדשה נלהבת...

"שאלתי את ר' משה-יעקב לאחרונה", אומר ר' ירחמיאל טוקר, תלמיד אחר מאותו שיעור, "והוא אמר שהספר היה שמור אצלו עד לא מזמן. אין זה ספר ככל הספרים ולא מתנה ככל המתנות; זהו ספר וזוהי מתנה המלמדים על אהבת תורה מופלגת של בחור צעיר".

"נו, ואתם עדיין שואלים איך קרה ור' שמואל-יעקב קפץ פתאום מעל כולם?" שואל-אומר ר' ירחמיאל טוקר. "אהבת תורה!"

"ולא רק שעתה אני מתפעל מכך; כבר אז לפני כשישים שנה, ואני נער בן גיל, כשנוכחתי במעשה זה, התפעלתי מאוד מאהבתו את התורה כפי שבאה אז לידי ביטוי".

"אני רגיל לספר לילדי סיפור זה, להראותם את סוד הצמיחה לגדלות – אהבת תורה!"

'לא ראיתי 'מבקט' כזה'!...

"זו היתה פצצה אדירה", אומרים חבריו של ר' שמואל-יעקב. 'המשפט שאמר עליו ר' חיים שמואלביץ בחתונתו – עשה רעש אדיר. עד היום הדברים מהדהדים באזנו ואי אפשר להם להשכח!'

דרשתו של ר' חיים זעזעה את אמות הסיפים. כל חבריו ובני גילו של ר' שמואל-יעקב צעם שוחחנו, זכרו אותה היטב היטב.

חתונתו של ר' שמואל-יעקב היתה בבני ברק. החתן היה עני מרוד ולא היתה לו פרוטה לפורטה. אפילו את הפראק לחתונתו שילם

תורה! והוא פתח את פיו מיד, והחל מדבר ומדבר בלי להפסיק, ממש כמו מכונה..."

יראת השם טהורה

ר' שמואל-יעקב בעודו בחור, נודע לא רק בתורתו – בהתמדתו ובחידושי הגדולים – אלא גם ברצינות וביראת השמים המופלגת שאפפה אותו, ובתפילתו שנעשתה בדיוק כבימי זקנותו, מתחילה ועד סוף במתינות ובכובד ראש.

חבריו בני גילו העידו עליו כי היה תמיד רציני ובוגר. הוא לא היה נראה כך, בגלל זקנו ופיאותיו המגודלים, ובגלל הכובע שחבש (בעוד חבריו עדיין לבשו קסקטים), אלא גם היה כך בתוכו.

הוא לא ישן בפנימיית הישיבה כי אם בביתו, והדבר אכן התאים לאופיו שרחוק היה ממשוכותיהם של בחורים צעירים. "אינני מוצא אותו בתמונות שלנו על השלג או על גג הישיבה..." אומר אחד מידידיו מאז.

שח לנו אחד מחבריו: פעם בחנוכה, עוד בועד א' (שיעור א'), ערכנו מסיבה, והוא נשא דברים. כמנהגם של בחורים היו שהקלו ראש ולא הקשיבו לדבריו שהיו רציניים מדי; הוא נזף בנו בחומרא רבה – פורקי עול!

"בשמחת תורה עלינו לקידוש אצל ר' הירש פאליי. היה גם ר' מאיר חדש. גם ר' שולם (שברדון) היה מגיע לשם, והיה מלמד את הניגונים שהוא מתעתד לשיר בימים הנוראים של השנה הבאה, תוך שהוא מקדים לומר כי הוא חפץ לבדוק אם יש כאן 'מייבנים'... קיצורו של דבר, היה שם ציבור גדול. באחת השנים נכנס הבחור יודל שנקר, הצביע על ר' שמואל-יעקב ואמר לכולם: דעו לכם, הבחור הזה – היה זה ממש בתחילת הישיבה כאשר רבים עדיין לא הכירוהו – ישב לידי בימים נוראים ובכה כתינוק בן יומו! ר' שמואל-יעקב היסה אותו בשקט – שא...שא..."

"זכורני, היינו בחורים צעירים, בערב ראש חודש אלול היה עלי לסדר איזשהו ענין ברחוב יפו. נגשתי לר' שמואל-יעקב ושאלתי אותו אם ירצה ללוות אותי. הוא נעץ בי מבט מלא תמהון, ואמר לי בזה הלשון: 'אני כבר שבועיים יושב כאן בקדושה ובטהרה, ואתה רוצה להציע לי ללכת לרחוב יפו?' וזה היה בבין הזמנים!"

הטיבה מופלאה – 'חברתו נעימה'

מידותיו הטובות של ר' שמואל-יעקב היו לשם דבר. אף שהיה בחיר הישיבה בכל המובנים, לא גבה ליבו ולא רמו עיניו.

הקביעות שלי איתו, מספר ר' אהרן יוסף דייטש, היתה בהליכתו מהישיבה בלילה אל ביתו. אבל הוא לא חפץ שארגיש כאילו אני מלווהו ובהגיעו הביתה מסתיימת השיחה, אלא היה נעמד ליד פתח הבית ומשוחח עמי ללא כל הגבלת זמן. ויש לזכור שלא הייתי בן גילו כלל.

אבי הכלה. כשהזמין את ר' חיים שמואלביץ לחתונתו, לא יכל להציע לו מונית שתקחהו לחתונה.

אבל ר' חיים קם מיזמתו ונסע באוטובוס, ולמען הדיוק באוטובוסים. זו היתה היטלטלות של כמה שעות. לא היה אז קו ישיר מירושלים לבני ברק: אוטובוס בתוך ירושלים, ואוטובוס מירושלים לתל אביב, ומשם באוטובוס נוסף לבני ברק. יותר משעתיים ארכה הדרך הלך, וכיוצא בכך גם הדרך חזור. והוא הגיע לבדו ללא ליווי.

ר' חיים שהה בחתונה זמן רב, שלא כהרגלו. הוא גם נשא דברים, ובהם הדהים את כל המשתתפים. כל אלו שהיו שם, ועוד יש עמנו רבים מאלו, לאוי"ט, זוכרים את דרשתו היטב, כאילו נאמרו רק אתמול:

אני כבר שלשים וארבע שנים ראש ישיבה, ואני אומר לכם – לא ראיתי בכל שנתי אלו, כזה 'מבקש'!

ר' חיים החל לומר שיעורים בחורף תרצ"ו. 34 שנים אחר כך, בראשית החורף של שנת תש"ל, התקיימה חתונתו של ר' שמואל-יעקב. כל אותן שנים עברו תחת ידי ר' חיים מאות ואלפי תלמידים, בעיירה מיר שבפולין, בשנחאי שביפן, בישיבת מיר שהוקמה לאחר השואה בארצות הברית, ובמיר שבירושלים – ומכולם, כך העיד ר' חיים, איש לא הגיע לדרגת הביקוש של ר' שמואל-יעקב!

הוא הפליג מאוד בשבחו של החתן, שאף הוא לא מש מתוך אהלה של תורה בביקוש תמיד, ולא נתקרה דעתו עד שקרא עליו את הפסוק 'כולך יפה רעייתי ומום אין בך'!

כח החידושי

"תמיד בלט אצל ר' שמואל-יעקב", אומר בן דודו ר' אברהם אזכנר, "כח החידוש. תמיד כששאלוהו משהו, היה פותח פיו ופנינים היו בוקעים ממנו."

"פעם נסע ר' חצקל סרנא אל ר' אלה לאפיאן. הצטרפנו לנסיעה, ר' שמואל-יעקב ואני. כשהרכב החל לנסוע קרא ר' חצקל, שישב מלפנים, אל חלל הרכב: 'בורנשטיין, זאג תורה (אמור דברי

מהאברכים, ר' שמחה בונם ולדנברג ור' יעקב אשר פלדמן (יבדלחט"א), יעברו על החיבור.

ר' שמואל-יעקב פגש בר' חיים והם שוחחו ביניהם בלימוד, שיחה שהתרחבה לכל מקצועות התורה. 'ראיתי מיד', סיפר אחר שנים רבות, 'כי ר' חיים הוא מלאך המושל בתורה'.

ר' חיים מצידו הפגין את הערכתו לר' שמואל-יעקב פעמים רבות

מאוד. בכל עת אשר היה נכנס אליו, היה קם לפניו מלא קומתו, מה שאיננו נוהג כלפי גדולים וטובים. ר' חיים אף הזמין את ר' שמואל-יעקב מספר פעמים לסעוד על שולחנו בסעודות שבת, ובמהלך הסעודות היו אומרים זה לזה מחידושיהם, והיו הדברים מאירים ושמחים. באירועים שנשתתפו יחד – כגון שמחה אצל ר' שלמה קניבסקי, בנו של ר' חיים וראש ישיבת קרית מלך – באופן קבוע היה ר' חיים מבקשו לשאת דברים. אירע פעם שר' שמואל-יעקב סירב לדבר, בטענה כי שקוע הוא בסוגיות אחרות, ואז קם ר' חיים ממקומו, הלך אליו וביקשו ביחוד כי ידבר. ר' שמואל-יעקב לא יכל לסרב, ומיד נעמד ונשא דברים. אחר דבריו התבטא ר' חיים בחיוך: 'כמעט והפסדנו לשמוע את כל התורה'!...

אצל ר' חיים כל דבר נידון במשקפי הלכה – ר' שמואל-יעקב, אמר לאחד מתלמידיו (של ר' שמואל-יעקב), 'יש לו כל דין תלמיד חכם בזמן הזה'.

אפשר ושם, בכולל מקור חיים, ניטע הניצן שהבשיל במשך השנים עד כדי מינויו של ר' שמואל-יעקב אצל בנו של ר' חיים, ר' שלמה, כראש ישיבתו, ישיבת קרית מלך!

רב גיוניות עם 'שומע ומוסיף'

מכל מלמדיו של ר' שמואל-יעקב, על שלל סגנונותיהם, גדלה והתעצמה דמותו לאילנא רברבא, גדול ענפים ופארות.

ר' שמואל-יעקב התייחס פעם לגיוון הסגנונות הללו, ואמר:

הז"ל אמרו על תלמיד חכם, "יקרה היא (תורתו) מפנינים" – מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים (לקדש הקדשים). המשותף בין פנינים לכהן גדול הנכנס לפני ולפנים, היא הנדירות; מעלתה של הפנינה

תורתו היתה 'תורת חסד' – תורה הכלולה עם חסד. ובכלל היה ר' שמואל-יעקב איש רעים להתרועע, ואף שהיה גם קנאי גדול לה' ולתורתו, וכפי שיסופר, נהג עם כל חבריו בידירות ובנעימות.

מספר ר' אהרן יוסף: הוא שלח פעם מדברי תורתו לאחת הקרנות וזכה. נגשתי אליו וברכתי אותו על הזכיה, והבעתי את רצוני לשלוח גם אני מחידושי תורתי לקרן. הוא ענה לי מיד: התחל לכתוב ואני אסייע בידך. וכך, במשך תקופה, היה הולך עמי מדי יום שישי לישיבת קמניץ, שומע את דברי תורתי ומוסיף עליהם, ואף מסגנן את הדברים ומעלה אותם על הכתב בסגנונו המשובח. אחר כך שלחתי את הדברים אל הקרן, ואין פלא כי זכיתי...

היום, במבט לאחור, אני מתפלא על שמצא לו זמן רב כל כך להקדיש עבורי, ועוד לא עבור דבר שהוא חיי נפש או ענין רוחני מיוחד, וגם יוכל היה לצאת מהענין ב'תירוצים' ברורים של חוסר זמן וכדומה – ולא רק שלא עשה זאת, אלא סייע בידי בהידור רב...

ועוד סיפור מאחד משומעי לקחו באותה עת:

היינו משוחחים הרבה בלימוד, וסגנון השיחה היה ברוח סערה. כל דבר מצדי נפרך על ידו באחת, וכל קושיא ששאלתי התבררה כמי שלא היתה קשה מעולם. לא הייתי בנוי לשפה כזו, שגרמה לי חוסר נחת ו'הורידה' לי את מצב הרוח. ר' שמואל-יעקב לא שם לב לכך, ומשום שהיה בנוי לדיבורים של ריתחא דאורייתא גם עם גדולים ממנו, מהם אליו וממנו אליהם, ועל כן הקיש מכך גם לשיחות שניהל עם קטנים ממנו.

החלטתי לרמוז לו על כך בעדינות. באתי עם קושיא משלי, אך הצגתי כקושיא של רבי עקיבא איגר: 'בוא ושמע, יענקל; יש כאן צריך-עיון-גדול של רבי עקיבא איגר...' ר' שמואל-יעקב שמע את הקושיא בדחילו ורחימו, והגיב בחיל וברעדה: נו, הכיצד חפץ אתה שאיישב קושיא אלימתא של רבי עקיבא איגר? אז אמרתי: אני הוא הרבי עקיבא איגר! כאן!...

ר' שמואל-יעקב היה כבר אז 'בעל מוסר' גדול, והגיב מיד: הנה לימדתי מוסר השכל חשוב, ואני מיישם אותו מכאן ואילך, ולא רק כלפיך אלא כלפי כל אחד – לראות בכל אחד רבי עקיבא איגר, להתייחס לכל אחד כגדול שבגדולים, ולהגיב על דבריו בהתאם; מהרגע אני משנה את דרכי!...

עם מרן שר התורה שליט"א

בהיות ר' שמואל-יעקב בכולל 'מקור חיים' בירושלים, בראשותו של ר' ברוך יצחק לוינ' זצ"ל, נקרתה לו הזדמנות לערוך היכרות עם תלמיד חכם בני ברק בגיל העמידה, אברך בכולל 'חזון איש', ושמו ר' חיים קניבסקי...

ר' חיים עסק אז בחיבור ספרו 'שונה הלכות'. הוא עלה לירושלים עם חיבורו זה בכתב יד, והגיע ל'מקור חיים'; רצונו היה ששנים

ואני מוסיף על כך, סיים, כי גם הדבורה אינה מוצצת פרחים ומוציאה פרחים, מוצצת דבש ומוציאה דבש; היא מוצצת פרחים

מכל הסוגים והמינים, מעבדת אותם ומוציאה את הדבש. אף בתורה – אם התלמיד חפץ להוציא דבש, אין עליו לחזור על דברי רבו כמעשה קוף בעלמא. עליו לעבד את שמועותיו בכליו שלו, ואז יוכל להפיק את דבשו – את 'תורתו', תורה דיליה.

מפני כך, הסביר, היו לר' חיים מברסק תלמידים רבים השונים מאוד זה מזה, כגון הגרי"ז בנו, ר' שמעון שקופ, ר' איסר זלמן מלצר, ר' ברוך בר ליבוביץ, ור' יחזקאל אברמסקי. החילוקים ביניהם נוצרו, משום שכל אחד ספג את תורת רבו אל מוחו וליבו שלו, ומשום כך הוציא כך אחד את דבשו בטעם היחודי לו. בכך, למעשה, ביאר את דרכו שלו!

[בתמונות: 1. עם ראשי לב לאחים במעונו של מרן הגרא"ל זצוק"ל. 2. עם תלמידים. 3. מרן שר התורה שליט"א חותם על כתב מינויו של הגרש"י זצ"ל לראשות ישיבת 'קרית מלך'. 4. בבית מרן הגר"ד פוברסקי שליט"א לרגל הוצאת ספרו האחרון 'זאת ליעקב' על יבמות]

בנדירותה, ואף כהן גדול ביום הכיפורים – המיוחד שבו הוא הצירוף הנדיר: כהן גדול, ביום הכיפורים, בקדש הקדשים. מכל אלו גדול הוא התלמיד חכם, שכן לכל תלמיד חכם יש את תורתו המסויימת, שהיא נדירה ומיוחדת רק לו, ונדירות זו עולה בחשיבותה על נדירותם של הפנינה ושל הכהן הגדול!

לאור דבריו אלו היה הולך ומחפש לקבל מכל תלמיד חכם, את אותה נדירות המיוחדת לו.

ובאמת, היתה לו הבחנה מיוחדת בסגנונותיהם של בני אדם. פעמים שהיה אומר לתלמיד שבא לפניו עם תירוץ 'ששמע', כי ודאי הוא ששמע תירוץ זה מפלוני, שכן הדברים הם לפי סגנונו של אותו פלוני, והלה היה נאלץ להודות כי אכן כך... אף היה עומד על סגנונותיהם של שומעי לקחו, ויש והעיר לתלמיד מדוע אינו מעיר כך וכך, כפי המתאים לו להעיר, והיה הלה מודה ואומר כי אכן חפץ להעיר זאת, אלא שחשב לדחות את ההערה באופן כזה וכזה...

אבל לא היה ר' שמואל-יעקב 'מעתיק שמועה' גרידא. לא רק 'שומע', ואף לא רק 'שומע ומוסיף'. הוא היה 'מחדש' עצום. מכל אשר שמע ונבלל בקרבו, יצר את יצירתו שלו.

הוא היה רגיל לחזור על דברי רבו ר' חיים זייצ'יק:

מה בין יצירת העכביש ליצירת הדבורה? העכביש טווה קורים ארוכים הנמשכים בין קירות רחוקים, ובמחזי יד הופכים כל אלו לאין וחסר ערך. לעומתו, הדבורה, מוציאה מעט דבש, והוא מתוק ומועיל. מדוע? לפי שהעכביש אינו מייצר אלא 'מדיליה', ולפיכך אין ערך ליצירותיו. אולם הדבורה מלקטת מהפרחים, יונקת מהם ככל יכולתה, ומהם היא מוציאה את היצירה המופלאה – דבש. אף בתורה כן. יכול אדם לחדש מערכות 'מקיר לקיר', וערכן כקורי העכביש, רק אם הוא 'מקבל', הוא עמל לינוק מרבותיו, יכול הוא להפיק דבש מתוך וחשוב.

**לעילוי נשמת רבינו ראש הישיבה הגאון הגדול
רבי שמואל יעקב צורנשטיין זללה"ה
- הונח על ידי תלמידיו -**

**העליה לזיונו שבהר המנוחות
ביום שישי ל"ג בעומר, בשעה 11:00 צדוקר**

הנגלה ו'הנסתר' הוא בהנהגת האדם עצמו - לקראת יום ל"ג בעומר

הגאון הצדיק רבי משה אהרן ברוורמן זצוק"ל שבינים אלו חל יום השנה להסתלקותו

מצינו בחז"ל (חגיגה יד ע"ב) ד' חלקים יש בתורה, פרד"ס. והיינו שאותה התורה ניתנה מסיני, להבנה בארבעה פנים. בפשט וכן ברמז, בדרוש, וסוד.

המובן הוא שייטכן שארבע אנשים לומדים את אותו המקרא מתוך ספר אחד ובזמן אחד וקוראים כאחת - וכל אחד ואחד רואה כאן עניין אחר הכלול באותו פסוק ואף המתפרש בו לפי המלים והמשפטים המבטאים את העניין.

ההבנה הפשוטה שההבדל בין הפשט לשאר אופנים הוא שה'פשט' גלוי ומובן לכל אחד ואחד לפי האמור והנראה בכתוב עצמו, ואילו ה'דרש' וה'רמז' יש בהם צד מגולה שניתן למצוא אותם בכתוב עצמו, אבל הם עדיין לא גלויים לגמרי לכל אחד, אלא צריך ללמוד אותו בדרכי הלימוד המיוחדים של מדרש ורמז שיוצאים ומשתלבים מתוך הכתוב.

אבל ה'סוד' הינו נסתר אין בו שום צד גלוי, מוסתר לגמרי מהכלל, אי אפשר לגלות כלל בכתוב את הסוד הכלול בו, רק למקבלי היסודות והדרכים להסתכלות הם אשר ידעו חלק זה שבתורה, הם קיבלו את המפתח לפתוח ולהבין את המוסתר והנעלם בדברים עצמם.

אלא שהבדל זה לא יתכן שהוא כפשוטו.

למה בעצם יש מציאות כזו של 'סוד'?

אי אפשר לומר כך שההבדל בין הפשט לסוד, בין נגלה לנסתר, הוא רק מחמת ש'הפשט' של מקרא' פשוט יותר ומובן יותר לאדם, שהרי כשם שהבורא יתברך נותן התורה, נתן אותה באופן שיובן ה'פשט' לכל הרוצה לבוא וליטול, כך היה אפשר לתת את התורה באופן שגם הסוד יובן על ידי כל אחד ואחד הלומדה?

ובכלל צריך להבין אם לא רצו שהסוד יתגלה ויובן מעצמו, שלא יינתן הסוד כלל?

מה הוא איפה העניין הזה שיש בתורה גלוי ונסתר?

ה'נגלה והנסתר' - הוא באדם עצמו!

אלא העניין הוא שלא בתורה יש את ההבדלים, אלא אלו נמצאים ומכוונים לאדם עצמו, היות שבו עצמו יש נגלה ויש נסתר, באדם יש צד נגלה וצד נעלם.

נבאר:

מצד אחד, יש באדם את 'הגוף' שהוא גלוי ומותאם עם כל ענייני העולם הזה ותלוי בהם, הוא כמו יצירה אחת שקשורה עם כל העולם הזה כולו.

מצד שני, יש באדם את הצד הנעלם של 'הנשמה' שהיא חלק אלוהי ויהי 'טהורה היא' אין לה שום קשר עם העולם הזה אלא להיפך היא מואסת בכל צרכי העולם הזה.

שני הפנים האלו נמצאים אצל כל אדם ואדם הנמצא בעולם הזה מיד עם הולדתו, יש בו צד נגלה וצד נסתר והם משפיעים ומולכים את האדם ואורחותיו.

הצד הנגלה באדם גובר על צד הנסתר

אך עם כל זה נראה שיש עדיפות לצד הנגלה שבאדם לצד הנסתר שבו, ואין שני כוחות אלו שווים באדם, המציאות הרגילה והקבועה לכל בשווה, היא כוח הגוף והנהגתו, רצונות, הם טבועים קבועים בכל נפש ונפש. כוח הגוף ושלטונו הוא בגלוי, רצונו ותאוותיו מעצמם הם באים, ללא שום פעולה נוספת, הוא אינו צריך לעורר את רצונות וצרכי הגוף אלא הם עומדים וערים בו בכל עת ובכל שעה.

בעוד שכוח הנשמה, אין ניכר השפעתה כלל, אין רואים את השפעת הנשמה מול הגוף רק בעמל ויגיעת האדם על עצמו, כאשר הוא מתגבר על רצונות הגוף והשפעתו רק אז מתחילה הנשמה לנצנץ, ומתחיל להרגיש את הטעם של קיום המצוות ושאיפה לטהרה. וגם כאשר הוא זוכה כבר להארת הנשמה בקרבו, יצרו מתגבר עליו, והוא צריך כל הזמן לעמוד במלחמה מול יצרי הגוף.

הנסתר שבאדם הוא כנגד הנסתר שבתורה

מצב זהו הוא באותה מידה בדיוק בתורה, החלק הנגלה שבתורה מגביל למצב הרגיל של האדם, כפי מידת 'עולם כמנהגו נוהג', דהיינו ש'פשטו של מקרא' הוא משקף את המציאות הטבעית הגלויה של האדם, ולכן גם במצב זה יש את ההוראות ודיני האדם כפי שצריך להיות ב'עולם כמנהגו'.

והיות והתורה היא חצובה מהמציאות של תכלית האדם בעולם, שהרי התורה ניתנה וירדה לאדם ולעבודתו, ממילא שני

הפנים האלו שיש באדם, הם הגלוי והנסתר שיש בתורה, כשם שאנו יודעים ומכירים בזה שהאדם נעשה בצירוף של כוחות הגוף הטבעיים ובין הנשמה הפנימית החבויה בו, כך היא המהות של התורה הקדושה.

הכניסה לעולם הנסתר היא התעוררות הפנימיות שבאדם

לאור מה שנאמר טעות היא לחשוב שניתן להשיג את תורת הנסתר על ידי ידיעה בלבד, שאילו היה זה עניין של ידיעה לא היה נבצר מהקדוש ברוך הוא לגלות את הנסתר ולעשותו מצוי לכל אחד ואחד, אלא אך ורק בהשתנות האדם ביציאתו מעולם הגלוי של טבעו השווה לכל, וכניסתו עצמו לחלק המוסתר והנעלם שבו שאין יד כולם שווה בו מעצמם.

וכיצד זה נעשה, על ידי שהוא נכנס למצב שהוא מונהג על ידי הנשמה הטהורה שבו והשפעתה עליו, אותן השפעות אשר אין נראים ואין גלויים לא לעצמו מצד עצמם וכל שכן לא לאחרים.

כאשר מתחיל לחלחל בו כוח ה'טהורה היא' הוא מתרחק מכהות וערפול העולם הזה כמאמרם ז"ל ש'משביעים את האדם, הוי יודע שהקדוש ברוך הוא טהור ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן בך טהורה היא'.

אז בכניסתו לחיות בעולם המוצנע והנעלם הרי אז גם תורתו היא התורה המוצנעת והנעלמת מעין הרגילה שאין יד הכול שווה בהן שאין מגלין אותה אלא לצנועים ואין מתגלית אלא לצנועין.

כאשר אנו בהשגתנו מחפשים לדעת כיצד נכנסים לאותו עולם המופקע מענייני הטבע, מצינו בחז"ל ש'כל הלומד תורה לשמה מגלין לו רזי תורה' לא כתוב מלמדים אותו רזי תורה, אלא 'מגלים לו' שהוא עניין גילוי הנעלם מתוך המכוסה.

ואהי אצלו אמון מוצנע'

אותו מהלך מוצנע שיש בתורה הוא ה'הודך' של התורה שעליה אומרו המלאכים 'אשר תנה הודך על השמים', מה זה 'הודך'? זו הקדושה והרוחניות הטמונה ומוצנעת בתורה, ועליה טענו המלאכים שזה מתאים יותר לאלו הנמצאים בשמים שהם משוללים לגמרי מהגוף והמהלך הטבעי של החיים, ולכן אין להורידה בארץ לקרוצי חומר וגוף שמסורים לאכילה ושתייה גשמיים.

והקדוש ברוך הוא נתן למשה רבנו את הדרך להשיב על כך, שדווקא לבני אדם יש את שני הפנים של גלוי ונסתר, טבעי ופנימי, ולכן הם שייכים בשני הפנים של מהות התורה, ואילו המלאכים שייכים רק לצד הפנימי בלבד.

על הפסוק 'ואהי אצלו אמון יום יום' מביא המדרש את דברי רבי הושעיה 'אמון מכוסה ואמון מוצנע' את דברי המדרש מפרש מהרז"ו כך: 'מפורש בחבוקק 'כסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ' והודו היא התורה כמ"ש 'אשר תנה הודך על השמים'.

ממשיך ומבאר המהרז"ו:

"שאיין התורה והחכמה מתגלים לברואי מעלה ומטה כי אם בלבושה, וכמ"ש 'ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה' ודרשו שאפי' מחיות הקודש ומלאכים שהם עוף השמים נתעלמה מהם ואין משיגין ממנה אלא מעט מלבושה. ועד מתן תורה הייתה מכוסה בלבושה וגם מוצנעת עם לבושה, אך במתן תורה נתנה ונתגלית מצניעותה אצלו, אך נשארה מכוסה בלבושה'..

עניין הרשב"י - שם קניית 'הודך והדרך'

בזה יובן עניין רבי שמעון בר יוחאי שהוא זכה לגלות את תורת הסוד והנסתר שכאשר היה במערה מושלל לגמרי מצרכי הגוף מאכילה ומשתיה מסתפק בקב חרובין, יצא מכלל החיים בגילוי והרגל ונכנס לכלל חיי הנשמה הפנימיים, ועל זה נאמר בפיוט 'במערת צורים שעמדת - שם קניית הודך והדרך'. ש'הודך והדרך' היא הפנימיות המכוסה של התורה שמאירה לנשמה הטהורה של האדם.

(על פי זה נשכיל אל כל מה שמובא בעת שרשב"י יצא מן המערה וראה את העוסקים בענייני העולם הרגילים והפשטים ואמר עליהם 'מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה' כי הוא זכה לאור הנשמה הפנימית המוחלטת, עד שראה את האיש עם שני הבדים שאמר לו שזה כנגד 'זכור ושמור' של שבת, ושבת קודש מלמדת על הצירוף בין מציאות הגוף החומרי והנשמה בעולם הזה, ובזה ניח דעתיה של רשב"י)

ומצינו (בירושלמי פ"א סנהדרין ה"ב) שרבי עקיבא אמר על תלמידו רשב"י 'דיין שאני ובוראך מכירים כוחך' כלומר דרגה זו של חיים פנימיים שאינם גלויים לכל אחד, מתוך יציאה ממהלך החיים של המופשט והרגיל, זה מזכה אותו להיות מי שמגלה את 'ההודך והדרך' כי 'דיין שרק אני ובוראך מכירים אותך' את המוצנע והמוסתר שבך ומכוח זה אתה זוכה לגלות את הנסתר שבתורה.

*

לאור כל הנאמר כאן יובן שאין שייך בעולם השגה בחוכמת הנסתר למי שאינו הוא עצמו אינו חי את המהות הפנימית של הנשמה שנתת בי טהורה היא, שאין חכמת הנסתר ידיעה בעלמא, והידיעה עצמה אין נחשבת 'נסתר' אלא היא דרגה והשגה פנימית של האדם שבאה מתוך עבודת חייו גרידא. .

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

ל"ג בעומר - מידת הביטחון עש"ק אמור ל"ג בעומר תשס"א

השמחה שפסקו מלמות - ריבוי התורה מחדש

ומצאנו בחיד"א בספר מראית עין (ליקוטים תצ"ג) שהביא מלשון האריז"ל בשעה"כ שענינו של יום ל"ג בעומר הוא, מה ששנינו ביבמות (סב, ב) שאחר פטירת תלמידי רבי עקיבא היה העולם שמם, 'עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה'. מעשה זה היה בל"ג עומר. ומבואר א"כ שסגולת היום היא להעמיד את התורה מחדש ולזכות לכתרה של תורה.

ונראה שזה נכלל בעומק דברי הגר"א שהביא מקור לשמחה שפסקו מלמות את הגמ' לגבי ט"ו באב שפסקו מתי מדבר מלמות, שהכוונה בזה להורות שהשמחה היא על ריבוי התורה שנהיה בזמן שפסקו מלמות שחזר הדיבור למשה, וכדברי האריז"ל והפר"ח.

ימי הספירה - שלימות ל'ב טו"ב'

ב] זהנה כתיב (ויקרא כו, ו) 'וחרב לא תעבור בארצכם', ובגמ' בתענית (כב, ב) אמרין שאפילו חרב של שלום לא תעבור. ובחז"ל (פ' בחוקות ובנמ"ח בתענית שם) ביאר על פי דברי הרמ"א (תעג, ז) שהביא מהמהרי"ל ש'נוהגין לזרוק מעט מן הכוס באצבע, כשמגיע לדם ואש ותמרות עשן, וכן כשמזכיר המכות דצ"ך עד"ש באח"ב בכלל ובפרט, הכל ט"ז פעמים'.

ויש להתבונן מהו ענין הט"ז פעמים שזורקים מהכוס באצבע, ועי' במג"א שציין לדברי הדר"מ שביאר ש'נראה שרומזים כאן שחרבו של הקדוש ברוך הוא נקרא ויה"ך והוא מלאך הממונה על הנקמה כידוע למקובלים (עי' זהר אחרי סב א'), והיינו י"ו - ה"ך ומכה, וזורקים מן הכוס באצבע ט"ז פעמים כנגד ה'י"ו שמכה, וביאר מרן זיע"א שענין זה נרמז בסופי התיבות שבפסוק 'כי מלאכיו יצוה לך' שבשם זה הכה הקב"ה את בכורי מצרים.

והנה באבות (א, ב) תנן על שלושה דברים העולם עומד על התורה על העבודה ועל גמילות חסדים. ומצאנו שפסח הוא תחילת העבודה, ואילו חג השבועות - עצרת הוא תחילת התורה 'מתן תורה', ולזה קוראין במגילת רות שענינה גמילות חסדים כדי לחבר את שלושת עמודי העולם יחד.

ומעתה ביאר שמיום תחילת הספירה עד ר"ח אייר שהוא ט"ז לספירה, יש ט"ז ימים להגן מחרב עונשו של הקב"ה עבור התעצלות בעבודה, ומיום ר"ח אייר עד ל"ג בעומר יש ט"ז ימים להגן מחרב העונש על התעצלות בגמ'ח, ומיום ל"ג בעומר עד עצרת ג"כ ט"ז ימים להגן מפני העונש על ביטול תורה, ולזה מרומז וחרב לא תעבור בארצכם אפילו חרב של שלום היינו חרבו של הקב"ה עכ"ד [ועי' בדרשות חת"ס (רעט עמ' ג) מש"כ עוד בענין זה שספירת העומר הוא כנגד ג' עמודי העולם עי"ש].

א] ביבמות (סב, ב) 'אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטופרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמם וכו' תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת'. וכתב הטור (סי' תצג) נוהגין בכל המקומות שלא לישא אשה בין פסח לעצרת והטעם שלא להרבות בשמחה שבאותו זמן מתו תלמידי ר"ע וכו', ויש מסתפרים מל"ג בעומר ואילך שאומרים שאז פסקו מלמות, והובאו הדברים בשו"ע (שם ס' ב').

והוסיף הרמ"א ש'מרבין בו קצת שמחה', ולא ביאר מהו ענין השמחה שנוהגת בל"ג בעומר, וכתב הגר"א 'כמו שכתוב בסוף תענית שבו פסקו מתי מדבר', וכוונת הגר"א לדמות את זה שמרבין בשמחה משום שפסקו תלמידי ר"ע מלמות, לריבוי השמחה בחמישה עשר באב שאז פסקו מתי מדבר מלמות. וכמו שאמרו שלא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב.

והדברים צ"ב מהי השמחה המיוחדת על מה שפסקו מלמות תלמידי ר"ע, וכן קשה להבין את השמחה על שפסקו מלמות מתי המדבר, הלוא מה שפסקו מלמות היה זה לפי שכולם כבר מתו רח"ל, ומה יש לשמוח על כך שפסקו מלמות.

והנה בתענית (כו, א) תנן, אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים. ובגמ' (ל, ב) בשלמא יום הכפורים משום דאית ביה סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות האחרונות, אלא חמשה עשר באב מאי היא וכו', רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן יום שכלו בו מתי מדבר, דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דבור עם משה שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי, אלי היה הדבור עי"ש.

ונראה לפרש שעצם הדבר שפסקו מלמות אינו סיבה ל'יום שמחה' בפני עצמו שהרי כל מי שהיה בכלל הגזירה מת ולא היה מי שנותר למות, אלא עיקר השמחה היה על כך שתוקן החטא וחזר הדבור אל משה וזהו שהביאו חז"ל את הפסוק ויהי כאשר תמו וגו' וידבר ה' אלי, [ועי' בזה עוד ברבינו בחיי בדברים (ב, טז) ובמשנ"ת בדרוש לט"ו באב].

ומעתה נראה על דרך זה שהשמחה שפסקו תלמידי ר"ע מלמות היא על כך שמעתה התחיל רבי עקיבא בלימוד תורה מחדש לתלמידיו שבדרום, ובדומה לזה מבואר כבר בפרי חדש (שם) שכתב 'יש לדקדק בשמחה זו למה, ואי משום שפסקו מלמות, מה בכך, הרי לא נשאר אחד מהם וכולם מתו, ומה טיבה של שמחה זו, ואפשר שהשמחה היא על אותם תלמידים שהוסיף אח"כ רבי עקיבא שלא מתו כאלו'.

ומה מאוד מתאים הדבר שביום זה יום ל"ג בעומר, הוא יומא דהילולא של רשב"י שהוא הסובר בגמ' בברכות (לה, ב) שצריך ללמוד תורה מתוך בטחון, ולא כר' ישמעאל שדורש מקרא ד'ואספת דגנך' שהנהגה בהם מנהג דרך ארץ, שבאותו היום היה המעשה הזה של צנצנת המן לקבוע לדורות את דרגת הבטחון בה' שהרבה שלוחים למקום להכין מזון ליראיו.

ומעתה מובן מאוד גם לערכנו מה שכתב האריז"ל שביום ל"ג בעומר מתגלה 'שם הביטחון'. ולזה גם נתכוון יעקב שבכריתת ברית עם לבן קרא למצבה 'גלעד', שהיתה כוונתו לרמוז עניין הביטחון ולא שם גרידא כמו שקרא לבן יגר סהדותא, ודו"ק.

והנה ביומא (עו, א) איתא, שאלו תלמידיו את רשב"י, מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה, אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שיש לו בן אחד, פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים, היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר, ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים'.

ולמדנו א"כ שגם ירידת המן הייתה באופן כזה שיעורר את מידת הבטחון, שבכל יום יהיו מוכרחים להקביל את פני אביהם שבשמים, כשכל אחד יודע שבלא התחדשות הנס למחרת לא יהיה לו, ונמצא שכולם מתים ברעב. וכתב המגלה עמוקות (פ' בהר) בטעם מצות ספירת העומר שבכדי לזכות לקבלת התורה צריך לספור את ה'עומר' שזה היה שיעור המן שירד לכל אחד מישראל, ורק במידת ההסתפקות במועט והביטחון בה' ניתן לזכות לתורה שהרי לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן.

ומבואר היטב שיום ל"ג בעומר בו התחילה ירידת המן הוא יום נשגב המסוגל לביטחון ובזה צריכים להתחזק, וכדי לזכות למידה זו צריך עבודה קשה משום שזהו היסוד לזכות לכתרה של תורה.

והעצה לזכות לביטחון מבוארת בתורת משה (בהפסרת פ' בחוקות) שכתב לפרש את הפסוק 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו שלכאורה יש בזה כפילות, וביאר החת"ס שבעצם לזכות להשיג את הביטחון צריך עבודה קשה מאוד, אך ע"י שהאדם מתחזק בביטחון - הקב"ה מחזקו עוד יותר בביטחון וזהו והיה ה' מבטחו' להיות יותר בעל ביטחון.

תתן 'אמת' ליעקב - תיקון ה'גלעד'

ד] והנה בשבת (לד, א) מבואר המעשה בר"ש בר יוחאי, שע"י יהודה בן גרים התגלגל כל הענין שהוצרך לברוח למערה, וכשיצא וראה אותו אמר, עדיין יש לזה בעולם, נתן בו עיניו ועשהו גל של עצמות, ובתוס' (בע"א שם) כתב דלא גרסינן גל של עצמות לשון גנאי אלא ונח נפשיה, אך בגיליון הש"ס ציין לירושלמי בשביעית (ט, א) ושם גרסינן שפיר גל של עצמות.

ובדרשות חת"ס (עמ' שעו) כתב שיש לבאר שדווקא אמרו שנעשה גל של עצמות, ש'גל' של עצמות הוא בסוד 'גל עד' שנאמר ביעקב אבינו, דגל הוא ל"ג אותיות שבפסוק ראשון שבקריאת שמע [בחשבון ב' פעמים השם כמו שנקרא וכמו שנכתב (שמונה אותיות)], ואותיות 'עד' מרומזות בפסוק הראשון של קר"ש ע' רבתי וד' רבתי וזהו 'גל עד' בסוד קר"ש, וה'גל עד' הוא הגדר

ובדרשות חת"ס (עמ' רפב ד"ה ואמרת') גם הזכיר שימי הספירה מתחלקים לשלושה כנגד שלושה עמודי העולם, ואחר פעמיים ט"ז שהם ל"ב שכנגד עבודה וגמ"ח ה'טו"ב' ימים האחרונים מיוחדים לכתרה של תורה, וזהו ל"ב טו"ב' ע"י ש. וצריך להתבונן מהו הצורך של ה'טו"ב' לתורה.

ובגמ' בערכין (יא, א) איתא, מניין לעיקר שירה מן התורה, דכתיב תחת אשר לא עבדת וכו' בשמחה ובטוב לבב איזה דבר שהוא בשמחה ובטוב לבב זה שירה, ומקשה הגמרא שמא הכוונה לתורה ומתרצת הגמרא שהתורה נקראת 'משמחי לב' ולא טוב לבב. ועל מנת להשלים את התורה למעלת טוב לבב אנו מצרפים לל"ב ימים, טו"ב של תורה, שיהיה ל"ב טו"ב', היינו תורה בשלימות, ודו"ק.

ומצאנו עוד בחת"ס (שם, רפ"ב עמ' ד') שכתב לבאר מה שאמרו חז"ל ד'הככר והספר (התורה) ירדו כרוכין מן השמים' ע"פ מה שמבואר בספרים של"ג בעומר מלמד על גמילות חסדים ד'ג' רומז לגמול דלים (ע' שבת קד, א), ו'ל' רומז ללימוד התורה, וכן ל"ג בעומר בגימטריא 'מש'ה' שהוא עמוד התורה, ואהרן עמוד העבודה, ומרים עמוד גמילות חסדים שעליה נאמר ותחין את הילדים.

והוסיף עוד שהם נרמזים בבני לאה שירדו למצרים, שנאמר שהיו שלושים ושלש, ובפרטן אתה מוצא רק ל"ב וביאר רש"י (בראשית מז, טז) שמרמז על יוכבד שנולדה בין החומות והשלימה לל"ג, ובה נכללו הג' עמודים שירדו כרוכים זה תלוי בזה הכיכר והספר, והמן ירד ג"כ ב"ח באייר שהוא ל"ג בעומר, וא"כ ל"ג בעומר שהוא 'הספר' יסוד התורה, בא עם המן שהוא 'הכיכר' ע"י"ש.

ל"ג בעומר -

הנהגה מיוחדת עם הבוטחים בה'

ג] בספר דרשות בית ישי (סימן ח') הביא דאיתא בכוונות האר"י כי מל"ג בעומר מתגלה שם אכדט"מ" שענין שם זה הוא שם אלוקים בהתחלפות האותיות לאותיות הקודמות להן בסדר הא"ב, והנה אות א' של שם אלוקים אינה מתחלפת, כי אין אות קודמת לה בא"ב, ואותיות לה"י שבשם אלוקים מתחלפות לאותיות כד"ט, ואילו אות מ' הסופית של שם אלוקים מתחלפת לאות מ' פתוחה, שקודמת לה בסדר א"ב, ונמצא שנשארת אות מ' וכך יוצא שמתקבל שם "אכדט"מ".

ואיתא עוד שם בכתבים, שג' האותיות שהתחלפו, היינו אותיות כד"ט הם בגימטריא ל"ג, והוא סוד ל"ג בעומר. וכתב עוד כי השם אכדט"מ בכללותו עולה בגימטריא ע"ד, והוא שם הביטחון כמו שנאמר "בטחו בה' עדי עד", וכתב עוד שכל זה סוד "גלעד" שקרא יעקב בסוף פרשת ויצא היינו 'גל' ו'עד'.

וביאר הבית ישי, דהנה בחת"ס (יור"ד סי' רל"ג) כתב שירידת המן היתה ביום ל"ג בעומר. ובפרשת המן (שמות טז, לב) כתיב 'קח צנצנת אחת ותן שמה מלוא העומר מן למשמרת לדורותיכם', ופירש רש"י ז"ל 'בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחם, למה אין אתם עוסקים בתורה והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה, מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן ואמר להם הדור אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו'.

ה'למען הודיעך' שע"י המן זכו לתורה ודעת, וכמו שכתב בשב שמעתתא (בהקדמה אות ז') 'גם המן שאכלו במדבר היה לכוונה זו, כמ"ש בספר המגיד לב"י, שהמן שאכלו ישראל היה הכרחי לקבל התורה בלי שום בחירה, וזה מרמז לנו יום ל"ג בעומר יום שהתחיל לרדת בו המן.

ובאמת שגם מה שזכה רשב"י למעלתו הנשגבה, היה ע"י מידת בטחונו, וכמו שאמר הפייט 'במערות צורים שעמדת שם קנית הודך והדרך', היינו שרשב"י זכה לעיקר מעלתו במערה כשהיה בידי הקב"ה 'כגמול עלי אמו'. 'ושם נברא מעין לו וחרוב למאכלו', והוא ממש כאוכלי המן שניזונים באופן לא טבעי, אלא אך ורק מתוך ביטחונם בה' יתברך.

ובילקוט ראובני פרשת בשלח וז"ל 'פיה גי' קצ"ה, הוא שר התורה, הוא המטיר המן לישראל, והם אמרו 'נפשנו קצה בלחם הקלוקל', להודיע שקצו ומאסו במן ובתורה ע"ש. וזה היה להם הכרח לקבל תורה, כי המן בא משר התורה והוא לחם אבירים שמלאכי השרת ניזונים בו. שוב לא היה להם שום נטיה ותאוה חומרית, רק תקוע היה בלכם אהבת התורה והמצוות, וזה נשאר לדורות למשכילים, אשר עליהם נאמר (במדבר יט, יד) אדם כי ימות באהל'.

ומתבאר שכאשר 'קצה נפשם' במן' ממילא קצו בתורה, וכפי שנתבאר שהזכיה לדעת ולתורה הוא רק ע"י הבטחון, וכמו שאמרו חז"ל (הנ"ל) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, ומי שאין לו בטחון אין לו תורה.

[והנה כלל ישראל התלוננו על המן 'ונפשנו קצה בלחם הקלוקל' (במדבר כא, ה) וכתב החת"ס (עה"ת שם) דהנה לחם הקלוקל בגימטריא שמ"ג שהוא בבחינת קדושת התורה מזוקק שבעתים [ועי' בזה להלן], ושם זה יפה למן שהיה לחם אבירים. אולם כלל ישראל מאסו בבחינה זו, ולכן אינם יכולים לזכות לתורה, כי לעולם הרב הוא ב' בחינות יותר מהתלמיד, ולכן משה הוא 'שמ"ה' ב'שגם הם בשר' שכלל ישראל התלמידים הם 'שמ"ג' והם מאסו בלחם הקלוקל שמרמז על העברת התורה מרב לתלמיד, וזהו שמאסו במן ובתורה (ועי' דרשות דף שפב)].

ומרמזו הדבר במה שכתב הטור (או"ח סי' תכ"ח) שלעולם באותו היום שחל ו' של פסח חל פורים בשנה שלפניו, ובאותו היום חל גם ל"ג בעומר, והנה שביעי של פסח רומז לקבלת התורה שבע"פ מתוך רצון כפי שהיה בקריעת ים סוף כמו שנאמר 'ומלכותו קיבלו ברצון', וכן פורים כידוע דהדור קיבלוה בימי אחשוורוש (שבת פח, א).

והנה הניסים והנפלאות שהיו בקריעת ים סוף ובפורים, היו במצב שכלל ישראל היו אובדי עצות ולא היה נראה שקיימת דרך טבעית להצלתם, ורק מכוח ביטחונם בה' זכו לישועה כמו שנאמר 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו'. ובאותו יום חל גם ל"ג בעומר שהוא יום תחילת ירידת המן שמורה על מידת הביטחון, ושייך ליום פטירתו של רשב"י שמידתו מידת בטחון, ושייך גם לשביעי של פסח ולפורים להורות שעניין קבלת תורה שבע"פ תלוי בביטחון וכמשנ"ת (שם), ודו"ק.

והמחיצה המבדלת בינינו ובין שונאינו, ואומנם הפוגם ועושה מאחד אחר ח"ו אזי היינו בחינת עגל ע"ז, ומנ"י למה שרע הרבה מע"ז - 'רגל על לשונו' וזה ר"י בן גרים שנכשל בלה"ר ונעשה מגל שלו רגל ונהיה גל של עצמות, וההפך רשב"י שהיה גל עין ואביטה נפלאות. עי"ש עוד באריכות בכל זה.

ובחת"ס (תורת משה ס"פ ויצא) הביא על הפסוק ויקרא לו לבן יגר שהדותא ויעקב קרא לו גלעד, דאיתא שיעקב אבינו היה לו לחיות בעולם הזה ק"פ שנה כמו יצחק, ולא חי כי אם קמ"ז שנה ונחסר לו 'ג'ל' שנה, לפי שכרת ברית עם לבן על הגל וגרם ב' תיבות ארמית בתורה, 'יגר שהדותא'.

והוסיף החת"ס שג"ל במילואו היינו 'גמל' 'למד' הוא בגימטריא קמ"ז כמנין שנותיו של יעקב ע"ה, ונתקן ע"י שלש 'גל': תורה, עבודה וגמילות חסדים, א. 'גל' עיני ואביטה נפלאות מתורתך - תורה, ב. 'גל' מעלי חרפה ובוז, - גמ"ח עם המתים שלא יהיו מוטלים בבזיון, ג. 'גל' נעול מעין חתום - בית המקדש שהוא מקום העבודה. ואם נחשוב כל ג"ל במילואו 'קמ"ז' א"כ שלוש פעמים קמ"ז הם בגימטריא 'אמ"ת', והיינו תתן 'אמת' ליעקב, וזהו התיקון ל'ג' - מניין השנים שהופחתו משנות חייו של יעקב.

ולפמשנ"ת מדברי האריז"ל ש'גל - עד' רומז הוא לל"ג בעומר שבו מתגלה ענין ה'עד' והוא עניין הביטחון על דרך מה שנאמר 'בטחו בה' עדי עד', וזהו סוד "גלעד" שקרא יעקב בסוף פרשת ויצא 'גל - עד', אפשר שהכוונה בזה שהיה איזה פגם וחיסרון ב'ג'ל' - במידת הביטחון ולזאת מידתו של יעקב מידת ה'אמת' היא תיקון של ג' פעמים 'גל' כנגד ג' עמודי העולם.

והדברים מתאימים עם מה שהבאנו מדברי החת"ס שבל"ג בעומר התחילה ירידת המן שהשרישה בכלל ישראל לדורות את הביטחון בה', ויום זה מסוגל הוא להשריש את מידת הביטחון, מידתו של רשב"י, ובכך זוכים ל'תתן אמת' ליעקב' בתיקון שלושת עמודי העולם [ועי' במשנ"ת עוד בדרושים לפרשת חוקת (דרוש ה')] מהמדרש תנחומא (ויצא, יג) 'עד הגל הזה' זהו שאמר הכתוב 'ותלחץ רגל בלעם אל הקיר'. והעניין בזה לפי שבלעם היה גלגולו של לבן, ובלעם חי גל שנים כדאיתא בסנהדרין (קו, ב) והאתון לחצה את רגלו אל ה'קיר' - אותו ה'גל'.

ביטחון בה' - דרך לזכות בכתרה של תורה

ה] **ובאמת** שמצאנו שבירידת המן זכו ל'דעת', וכמו שכתב הבעל הטורים בפרשת עקב (דברים ת, ג) על הפסוק 'ויאכילך את המן אשר לא ידעת וגו' למען הודיעך, 'מלמד שבאכילת המן ניתן להם דעה (עי' זהר ח"ב סב, א). וכן בעזרא הוא אומר 'ומנך נתת להם להשכילם', וזהו לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן (מכילתא בשלח טז, ד).

והכוונה בזה שמי שמתחזק במידת הביטחון וזכה גם לתורה, שע"י שבוטח בהשם ושם בה' מבטחו, יש לו דעה וראש פנוי ללמוד תורה [ונתבאר העניין עוד בדרושי חנוכה (דרוש ד)], וזהו

ל"ג בעומר - תורה בטהרה

ל'רינה', שרומזת על תורה שבע"פ שנקראת 'רינה'. כמו שכתב במגלה עמוקות (פרשת נצבים) ש'שמחה' היינו תורה שבכתב, אך 'רנה' היא תורה שבע"פ.

והנה בכדי לזכות לתורה צריך 'פה' נקי, וזהו שנרמז בדברי החת"ס שבהסרת התקלה זוכים ל'מילה' שהיא בגימטריא 'פה' - נקי מכל תקלה, וכבר הבאנו במקו"א מהבעל הטורים (במדבר י, לו) על פרשת ויהי בנסוע הארון, שהביא מה שאמרו חז"ל (שבת קטז, א) 'כל פרשה שיש בה כדי ללקט פ"ה אותיות, כמו ויהי בנסוע הארון מצילין אותה מפני הדליקה'. וכתב שלכך סמוך לו ותבער במ אש, לומר לך שמצילין הפרשה שיש בה פ"ה אותיות מן האש. ורמזו בזה שמילה שעולה פ"ה מצלת מדינה של גיהנם (שם קלז, ב).

ונראה שנרמז ענין זה דווקא בפרשת ויהי בנסוע הארון, מקום משכן התורה, להורות לנו שבכדי לזכות לרינה של תורה צריך פה נקי, שהרי הקלף של תורה שבע"פ זהו פה האדם וכמבואר בהקדמה לשב שמעתתא ונתבאר במקו"א. וזהו שנאמר בפרשת וזאת הברכה 'ובריתך ינצורו', לכן ובשביל זה, 'יורו משפטיך וגו', שע"י שמירת הפה וכן הברית שבגי' 'פה' וכן"ל זוכים להורות תורה לישראל.

ומבואר דברי רשב"י בירושלמי (ברכות ת, א) 'רשב"י אמר אלו הוינא בסיני, הוי בעינא תרי פומי, חד למלעי באורייתא, וחד למילי דעלמא, כדחזינא דנפיש לישנא בישא'. ובשמעתתא (בהקדמה) הביא מהמהר"ל בתפארת ישראל (סו"פ סח) שביאר שעיקר הקפידה שיהיה הפה פה קדוש, הוא בתורה שבע"פ. וכלשון הירושלמי 'למעלי באורייתא', שייסוד העמדת התורה של רשב"י בתלמידיו היה בהסרת התקלה ובפה נקי וקדוש ואז 'בהכרת רשעים' ודו"ק.

ראיתי בני עלייה והן מועטין - רשב"י וחבריו

והנה בברכות (לה, ב), ת"ר ואספת דגנך מה תלמוד לומר, לפי שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפך, יכול דברים ככתבן, תלמוד לומר ואספת דגנך, הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי רבי ישמעאל, רשב"י אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו' תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכת נעשית על ידי אחרים וכו', אמר אב"י הרבה עשו כר"י, ועלתה בידן כרשב"י ולא עלתה בידן, ע"כ.

ובגמרא בסוכה (מה, ב) איתא, ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה מושם רבי שמעון בן יוחי ראיתי בני עלייה והן מועטין, אם אלף הן אני ובני מהן, אם מאה הם אני ובני מהן, אם שנים הן אני ובני הן. וכתב המהרש"א (שם) דודאי יש צדיקים גמורים דמקו"ם בהו שמלאכת עצמן נעשית ע"י אחרים, אלא דמעטים המה, כדאמר רשב"י 'ראיתי בני עלייה והן מועטין', וכיון שמועטים הם כ"כ אין לכל אדם לסמוך על זה לומר שאני עושה מלאכה כלל לפי שמלאכתי נעשית ע"י אחרים שצדיק גמור אני דשמא הוא טועה ואינו צדיק גמור, ע"ש בדבריו.

ובגמרא סוכה (לו, א) אמרו שאתרוג הכושי כשר והדומה לכושי פסול וכו' רבא אמר לא קשיא הא לן והא להו, ובחתימא סופר (שם) הביא מרבו בעל ההפלאה זצ"ל שאמר בדרך רמז, דהנה אמרו בברכות (שם) הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם, וביאר שהכוונה היא שעשו כרשב"י ולא רשב"י ממש, דודאי מי שכוונתו לשם ה' הבוחן מחשבותיו ויודע עשתנותיו בודאי יעלה בידו, אלא הם עשו כרשב"י נדמו לו ולא בעצם תוכניותם ע"כ לא עלתה בידם, ואמר

ל"ג בעומר -

'כתר' לצדיקים 'וכרת' לרשעים

והנה כבר נתבאר לעיל שהשמחה בל"ג בעומר על מה שפסקו מלמות, אע"פ שכבר לא נשארו מהעשרים וארבע אלף מתלמידי ר"ע עוד תלמידים, לפי שבאותו יום התחיל ר"ע את העמדת התורה מחדש בכלל ישראל, וכמו שהביא החיד"א בספר מראית עין (ליקוטים תצ"ג) שהביא מלשון האריז"ל בשער הכוונות שענינו של יום ל"ג בעומר הוא, מה ששנינו ביבמות (סב, ב) שאחר פטירת תלמידי רבי עקיבא היה העולם שמם, 'עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמעון, והם הם העמידו תורה אותה שעה'. וסגולת היום היא להעמיד את התורה מחדש ולזכות לכתרה של תורה.

ובעיקר מה שאמרו שתלמידי ר"ע פסקו מלמות בל"ג בעומר ביאר המהר"ל (נתיבות עולם נ' התורה פי"ב) דהנה אמרו חז"ל שנענשו על מה שלא נהגו כבוד זה בזה, 'ומתו גם כן שלושים ושנים ימים, כמנין כבוד שהוא ל"ב מפני שלא נהגו כבוד זה בזה, ובל"ג בעומר, שהוא י"ח אייר פסקו, כי 'אייר' בגימטריא ארך, וי"ח בחודש הוא חי דהיינו 'ארך חי' באותו היום פסקו מלמות, כי התורה היא ארך חי בימינה, וכאשר קיבלו עונשם כמנין 'כבוד', אז חזר להם ביום י"ח אייר שהוא כמספר 'ארך חי', אריכות ימים וכו' עכ"ד הנפלאים.

ובחתי"ס פרשת בהר (ד"ה וספרת לך) על ספירת העומר כתב ששבעה שבועות בכללות הוא מנין שמ"ג, מושם שבע פעמים שבע הוא מ"ט, וכל יום הוא מענין שבעה, על דרך 'שבע ביום הללתיך', וכמו שכתב בתרגום יונתן (ישעי' ל, כו) על ויהיה 'אור החמה כאור הלכנה ואור החמה שבעתים כאור שבעת הימים', דהיינו שיהיה לעתיד לבוא אור החמה ז' פעמים ז' פעם ז' העולה שמ"ג. וכן יהיו הצדיקים לעתיד לבוא כדכתיב (שופטים ה, לא) ואזהבין צאתה השמש בגבורתו.

והוסיף החת"ס שלפ"כ ל"ג בעומר מקודש יותר משאר ימי הספירה, כי 'עמר' גמטריא ש"י, וצרף לזה ל"ג עולה שמ"ג הנ"ל. ועוד כי ל"ג בעומר הוא הוד שבהוד, הוד פעם הוד עולה רכ"ה, ובמילואו ר"ש כ"ף ה"ה עולה כת"ר והוא פעמיים ש"י, והוא, כנגד כת"ר עולמות שיש לצדיקים וכמבואר בתורת חיים בסנהדרין (ק, א ד"ה עתיד) וזהו כתר לצדיקים וכתר לרשעים.

וכתיב (תהלים לו, לד) 'בהכרת רשעים תראה', וביאר דרשעים בגמטריא 'כרת' ואם תכרת רשעים לשני חלקים יהיה ב' פעמים ש"י, ועוד בהסר תקלת רשעים, תסיר העולה מן הברית, ויהיה מילה כמובן, לכן אם תכרית רשעים ונחלק את האותיות, היינו שאם נחלק את המילה 'רשעים' ונעמיד את הר' וש' מצד אחד, וי' מ' מצד השני, וע' באמצע, ונחלק את הע' לשנים יהיה ל"ה מכל צד, צרף ל"ה עם ר' וש' תהיה גמטריא תקלה, וצרף ל"ה עם י"מ יהיו אותיות מילה.

ונמצא שתיבת 'הכרת' יתהפך ל'הכתר', ולפ"כ אדם במילואו, אל"ף דל"ת מ"ם, עולה תרכ"ה, וביד האדם להפך לטובה או לרעה כחפצו ובחירתו, ועי"ש עוד בדבריו. והעולה מהדברים שעיקר תפקיד האדם הוא להכניס עצמו לבחור בטוב ולהיכלל ב'הכרת', ובכך להינצל מ'הכרת'.

ואפשר להוסיף ע"פ דברי החת"ס הנ"ל, לבאר את הפסוק במשלי (יא, י) 'באבוד רשעים רינה', ולדברי החת"ס אפשר שהכוונה בזה 'באבוד רשעים', היינו שרשעותם נאבדת ע"י 'מילה', זה גורם

השאלה וכל כך למה, ומשני 'מפני שעשה את התורה עד שלא באת', והיינו שע"י עמל התורה של אברהם אבינו ע"ה [וכמבואר שם בסמוך], זכה אפילו קודם מתן תורה להנהגה הנפלאה של רשב"י ותלמידיו שמונהגים בהנהגה ניסית בלא השתדלות.

והנה בכתובות (עו, ב) מובא המעשה הנפלא על רבי יהושע בן לוי שביקש ממלאך המוות שיראה לו את מקומו בגן עדן, 'מכריז אליהו קמיה פנו מקום לבר ליואי פנו מקום לבר ליואי, אזל אשכחיה לר' שמעון בן יוחאי וכו', אמר ליה אתה בר ליואי, אמר ליה הן, נראתה קשת בימך, אמר ליה הן, אם כן אי אתה בר ליואי, ולא היא דלא הואי מידי אלא סבר לא אחזיק טיבותא לנפשא".

וביערות דבש (ח"א דרוש יב) כתב לבאר שוודאי בעלמא דקשוט לא שייך לשנות ולא לומר את האמת, אלא שיש שני מיני קשת, המין הטבעי שהוא עשוי ממכמה צבעים, והמין שעשוי רק מצבע תכלת שהוא סימן ואות על הברית ובלא הברית היה העולם נחרב ח"ו, ומה שאמר ריב"ל שנראתה הקשת בימיו היינו שאמר בסתם שנראתה, ולא הייתה כוונתו לאות הקשת משום שהקשת הטבעית באמת נראתה, ואמר הכי משום ש'סבר לא אחזיק טיבותא לנפשא', ונראה לבאר לפי"ז לשון השיר לל"ג בעומר 'כל ימיו אשר חיה, אות הקשת לא נראה, כי הוא אות עולם היה', קשת טבעית הייתה רק קשת של אות לא היתה.

ומתבאר שמעלתו של רשב"י שלא רק שלא נראתה הקשת בימיו, וכדאיתא בירושלמי בברכות (ט, ב) דאמר 'רבי חזקיה בשם רבי ירמיה כל ימיו של רבי שמעון בן יוחאי לא נראתה הקשת בענן', אלא שסבר רשב"י שלא היה שייך שהוא ילווה למי שנראתה הקשת בימיו, ואפשר שגם עניין זה שייך לשלימות הנוראה בלימוד התורה בהנהגה המיוחדת של רשב"י וחבריו שלא התעסקו כלל בהנהגת דרך ארץ, שהרי 'אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי' (ירמ' לג, כב), וכמו שהארץ הנפש החיים (שער ד) מדברי חז"ל בהרבה מקומות שקיום העולם הזה והעולמות כולם תלוי הוא בשיעור לימוד התורה, ומבואר א"כ שוודאי לא שייך בדורו של רשב"י שתראה הקשת שמראה שראוי להיות חורבן לעולם, ודו"ק.

שבת שבתון' - להולכים בדרכו של רשב"י

ט] והנה בפרשת השבוע (פרשת אמור) כתיב (ויקרא כג, ג) 'ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון וגו', ומבואר שהתורה קוראת לשבת 'שבת שבתון', ובדומה לזה נאמר בשמות (לא, טו. לה, ב). אך מאידך בעשרת הדברות כתיב (שמות כ, ט-י) 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך. ויום השביעי שבת לה' אלוך לא תעשה כל מלאכה וגו'. וכן במשנה תורה (דברים ה, יד) 'ויום השביעי שבת לה' וגו'. ויש להתבונן בדברים מדוע פעמים השבת נזכרת בתורה כ'שבת שבתון', ופעמים כ'שבת' סתם.

וראיתי שהביאו בשם שו"ת מים חיים ליישב, שהוא תלוי בזה, שהיכן שנאמר 'תַּעֲשֶׂה' מלאכה נאמר 'שבת שבתון', ואילו היכן שנאמר 'תַּעֲשֶׂה' שם נאמר 'שבת' ולא שבת שבתון, וביאר את הדברים שאותם בני אדם שנוהגים בהנהגתו המיוחדת של רשב"י שלא ימוש ספר התורה הזה מפיק - דברים ככתבן, ומלאכתם נעשית ע"י אחרים, עליהם נאמר: ששת ימים 'תַּעֲשֶׂה' מלאכה, שאצלם כל השבוע בבחינת שבת, והשבת עצמה היא בבחינת 'שבת שבתון'.

אולם ברוב העולם שנוהגים בהם מנהג דרך ארץ, כדעת רבי ישמעאל, אצלם ששת ימים 'תעבוד' הוא כפשוטו, ועליהם נאמר בשבת 'לא תַּעֲשֶׂה כל מלאכה', אצלם השבת היא בבחינת 'שבת' אך אינם זוכים למעלת 'שבת שבתון', והדברים נפלאים, ודו"ק.

היינו דאמרי הכא אתרוג הכושי היינו הצדיק המשונה במעשיו ככושי המשונה בעורו הוא כשר, אך דומה לכושי שרוצה לדמות עצמו לרשב"י זה פסול כי לא עלתה בידו.

והוסיף החת"ס שהרי רבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא ואספת דגנך אלא בא"י ורוב ישראל שרויין, שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום יישוב א"י ולהוציא פירותיה הקדושים, ועל זה ציוותה התורה ואספת דגנך וכו' אבל כשאנו מפורזים בעו"ה בין אומות העולם וכל שמרבה העולם יישוב מוסיף עבודת ה' חורבן, מודה ר"י לרשב"י וע"ז אנו סומכים על ר' נהוראי במשנה בסוף קידושין מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד בני אלא תורה היינו בחו"ל וכו"ל, והיינו דמחדש רבא באתרוג הכושי אפי' אינו נדמה אלא כושי ממש דהיינו רשב"י וחבריו האמתיים מ"מ הא לן והא להו לבני בבל כשר ולבני א"י פסול דבעי יישוב א"י ע"י ישראל, עכ"ד, והדברים נפלאים.

'ולא שבט לוי בלבד' - גם קודם מתן תורה

ח] ובחידושי מרן רי"ז הלוי (עה"ת פרשת חיי שרה) מצאנו בזה דרך אחרת, שכתב להקשות שמשמע מהסוגיא בברכות שלא קי"ל כרשב"י, וזהו דאמר אביי שהרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידן, אך מאידך ידועים דברי הרמב"ם (בסוף הל' שמיטה יובל) שכתב 'ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו, להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו, לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלוקים וכו', הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי'.

והביא הגרי"ז שכמדומה שראה בשם הגר"א, שמקור דברי הרמב"ם שכל אחד יכול לזכות ל'מהלך' של שבט לוי שזוכה בעולם הזה למה שמספיק לו גם בלא השתדלות, הוא ממה שאמר רשב"י שלא ימוש מפיק הוא כפשוטו ומלאכתו נעשית ע"י אחרים, והיינו שאע"פ שאינו מהלך כללי למי שאינו ראוי לכך, אך מ"מ זהו גם 'מהלך' שהביאו הרמב"ם לדינא, וההולך במהלך זה, זוכה הוא לכל הטוב ולהנהגה ניסית בלא השתדלות.

והנה בקידושין (פב, א) תנן, 'רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקדש קיימת לו לעולם הבא וכו', וכן הוא אומר באברהם אבינו, ואברהם זקן וה' ברך את אברהם בכל, מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר 'עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצותי חוקותי ותורותי'. ובפשוטו אינו מבואר מה השייכות בין מה שנאמר אצל אברהם לזה שהתורה היא האומנות היותר טובה, ואדם אוכל פירותיה בעולם הזה והקדש קיימת לו לעולם הבא.

ובתוספתא (בסוף קידושין) נוסף 'וכל כך למה, מפני שעשה את התורה עד שלא באת שני עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתו וכו'. ואינו מבואר מהי שאלת התוספתא 'וכל כך למה', הא במשנה באבות (ה, ג) תנן 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ע"ה ועמד בכולם, להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו ע"ה', ומפורשת א"כ מעלתו העצומה של אברהם אבינו ומהי השאלה על מה שה' ברך את אברהם בכל, 'וכל כך למה'.

וביאר הגרי"ז שכוונת השאלה היא, שכיוון שאברהם אבינו היה קודם מתן תורה, א"כ עדיין לא חלה ההנהגה המיוחדת של 'ולא שבט לוי בלבד', שהרי זה שייך רק כמי שמקבל עליו עול תורה בהנהגה מיוחדת של לא ימוש ספר התורה הזה מפיק - דברים ככתבן, וזוהי

ל"ב בעומר, וביום ל"ג הוא כמו יום מ' לילדת שהיא גמר הטהרה' ע"כ דבריו הנפלאים.

ביאת המשיח - היום אם בקולו תשמעו'

י"א [בסנהדרין (צת, א) איתא, 'רבי יהושע בן לוי אשכח לאלהיו דהוי קיימי אפיתחא דמערתא דרבי שמעון בן יוחאי, אמר ליה אתינא לעלמא דאתי, אמר ליה אם ירצה אדון הזה, אמר ריב"ל שניים ראיתי, וקול שלשה שמעתי, אמר ליה אימת אתי משיח, אמר ליה זיל שייליה לדידיה, והיכא יתיב אפיתחא דרומי וכו' אזל לגביה, אמר ליה שלום עליך רבי ומורי וכו' אמר ליה לאימת אתי מר, אמר ליה היום, אתא לגבי אליהו וכו' אמר ליה שקורי קא שקר בי, דאמר לי היום אתינא ולא אתא, אמר ליה הכי אמר לך היום אם בקולו תשמעו'.

וכתב המהרש"א (בח"א שם) 'לכאורה שניים ראיתי, על עצמו ועל אליהו שראה אותו, וכן קול שלשה, על עצמו שאמר אימת אתי משיח, ועל אליהו שאמר לכשירצה אדונינו הזה, ועל השכינה, ולא הוזכר כאן מה שמע מקול השכינה, ואפשר שלא חש להזכיר דהיינו שהשכינה מצטערת כביכול על אריכות הגלות כמ"ש בפ"ק דברכות', וכתב המהרש"א שהוא דוחק שאמר על עצמו כן שראה ושמע את עצמו.

וכתב לבאר באופ"א על פי מה שאמרו שהנשמה רואה ואינה נראית, וע"פ מה שאמרו במדרש שאלהיו מעמיד את האבות להתפלל עמו על חורבן בהמ"ק וגלות ישראל, וזהו שאמר על אליהו שהיה בחיים בגוף ונפש שראה אותו שהיה מתפלל על חורבן בהמ"ק וגלות ישראל, וקול ג' שמעתי דהיינו ג' האבות שלא היו נשמותיהם נראים, אבל קולם שמע שהתפללו על חורבן בהמ"ק וגלות ישראל'.

והוסיף עוד 'וכן יש לפרש באיך עובדא דהוה קאי אפתחא דמערתא דרשב"י, דקול שלשה שמע במערתא דרשב"י שהיו ג"כ מתפללים על גלות ישראל, ואפשר שהם רשב"י ובנו ר"א ברבי שמעון ובן בנו ר' יוסי בן ר"א, והדברים נפלאים, שרשב"י ובנו ובן בנו עומדים ומתפללים על גאולת ישראל'.

ובענין יעקב (סוטה יג, א) גרס בגמרא 'א"ר חמא ב"ר חנינא מפני מה נסתתר קברו של משה מעיני בשר ודם, מפני שגלוי וידוע לפני הקב"ה שעתיד ביהמ"ק ליחרב ולהגלות את ישראל מארצם, שמא יבואו לקבורתו של משה באותה שעה, ויעמדו ויתחנו למשה ויאמרו לו משה רבינו עמוד בתפלה בעדנו, ועומד משה ומבטל את הגזירה, מפני שחביבים צדיקים במותם יותר מבחייהם וכו' ע"כ. והובא בתורה תמימה (דברים לד, ו), והתקשה בזה במה שונה קברו של משה שלא התגלה, ואילו קברות האבות וחכמי ישראל התגלו, ובאר שמושה רבנו ע"ה היה רגיל בבקשת רחמים.

ועכ"פ למדנו מדברי חז"ל סגולתה המיוחדת של תפילה על קברו של צדיק, עד שהקב"ה מחמת כן הסתיר את קברו של משה, שלא יעמדו על קברו ויתחנו לבטל את הגזירה של חורבן הבית, וכמה יש למי שעולה על קברו של רשב"י, להתפלל ולעורר מידת הרחמים עלינו ועל כל ישראל לזכות, שתתקבל כבר תפילתם על גלות ישראל וגאולתם בקרוב בימינו אמן.

והנה בגמרא במכות (יז, ב) 'אמר רבא דילידא אימיה כר"ש תיליד ואי לא לא תיליד', ופרש"י דילידא אימיה כר' שמעון תיליד - כל שאמו יולדת תבקש רחמים יהי רצון שיהא כר' שמעון. ואמר רבא את הדברים הנ"ל בהתייחסות לדרשת ר"ש על הפסוק 'לא תוכל לאכל בשעריך וגו' ובכרת בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבתך ותרומת ידך', שזה מתייחס לאוכל עולה לאחר שנוזק דמה אפילו בפנים, שהוא לוקה. ע"ש.

ואפשר שנרמז בזה שכדי לעלות במעלות רמות צריך להתחיל מתחילת הסולם, וכמ"ש הגאון במשלי (יט, ג) על הפסוק 'אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יועף לבו', שבסולם עולים שלב אחר שלב ואם קופצים כמה מדרגות ביחד בוודאי לא מגיעים למרומי הסולם, ואין אדם יכול להשלות את עצמו שהוא כבר עולה כליל לה', ואפילו שמשתוקקים למעלת רשב"י ומתפללים שהבנים יהיו במדרגת רשב"י מ"מ צריך להיות בגדר המכיר את מקומו ואת גבולותיו.

ורבינו הגר"א שהגיע לפסגות לא נתפסות, וכמו שכתב רבינו הגר"ח מולאז'ין (הובא בסערת אליהו) המעשה עם אחיו הקדוש ר' זלמעלע, שגם אם יחיה אלף שנים פעמיים לא יגיע לקרסולי הגר"א יעו"ש [והובא גם בסוף סידור הגר"א החדש] והוא אומר לנו ומלמד אותנו את דרך העליה, שלב אחר שלב.

ל"ג בעומר - שלימות הנשמה

י והנה עבודת ימי הספירה היא לזכות לכותרה של תורה וכידוע מהספרים שבכל יום מימי הספירה צריך להשתדל לזכות לעוד קניין מקנייני התורה, ובחת"ס בדרשות (רפא, ג) ביאר שימי הספירה מחולקים לשלושה חלקים כנגד 'כתר תורה', 'כתר כהונה' - עבודה, ו'כתר מלכות' - גמילות חסדים, והם מ"ח ימים, וביום המ"ט שהוא ערב שבועות זוכים לכתר 'שם טוב' שעולה על גביהן (אבות ד, יב).

ובפרט יש להתחזק בלימוד התורה ביום ל"ג בעומר, שהוא זמן מסוגל לזכות בכותרה של תורה וכמו שנתבאר, ויש להוסיף שהרי ביום זה מתחילים ט"ז הימים שהם כנגד כותרה של תורה כמ"ש 'החת"ס, ומתאימים הדברים עם משנ"ת לעיל (דרוש ל"ג בעומר - מידת הביטחון) שיום זה מיוחד שבו התחיל לרדת המן לישראל והוא ההכנה הראויה למתן תורה שהרי לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן וכמו שנתבאר לעיל בארוכה.

ובחת"ס (לעיל שם) הוסיף עוד במעלת יום זה, שאמרו חז"ל (ב"ב עה, א) עה"פ 'ואולך אתכם קוממיות' דהוא מאה אמה, וביאר החת"ס שהקדושה היא בשלושים ושלוש כמו ל"ג בעומר, כי יש ל"ב נתיבות החכמה בקדושה ולעומתן ל"ב אבות הטומאה, אבל ל"ג עולה על גבן, וסתם אדם גובה ג' אמות, ול"ג פעמים ג' אמות עולה צ"ט והוא מספר הסוכה למאה עכ"ד.

ומצאנו עוד דבר נשגב בדברי החת"ס (ר"פ תזריע) שהביא ש'בזוהר איתא מיום המילה שמתחיל הנשמה הקדושה לכנס בתוך הגוף הישראלי, אינה מתיישבת על מקומה הראוי עד אחר ל"ג יום, ובזה יש להבין אחד מהטעמים של ל"ג בעומר, אחר שנימולו ערב פסח במצרים, אז נחשב בתוכם רוח הקודש עד שמצא מנוחה אחר יום

לע"נ
הר"ר משה שמואל ב"ר יוסף הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ
הר"ר שמואל חיים ב"ר משה נתן נטע הלוי
וזוגתו מרת חיה טרוילע בת ר' אהרון שמואל זי"ע
ת.נ.צ.ב.ה.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת אמור

ספירה של הודאה

סופרים ספירת העומר מפני שאנו אוכלים; אנחנו אומרים תודה לה' על האוכל שהוא נתן לנו.

ואין זו רק ספירה אחת - כל יום של אכילה מהתבואה החדשה, מחייב הודאה חדשה על המזון שה' שנתן לנו. "הקב"ה נתן לי אוכל אתמול, והנה הוא שוב נותן לי אוכל". זוהי הספירה - אנו סופרים ימים של מזון. "הקב"ה, נתת לנו יום שלם של מזון; כעת נתת לנו יומיים שלמים של מזון; כעת כבר עברו שלושה ימים, ועדיין אתה נותן לנו מזון!" ואיננו מפסיקים לספור - חמישה ימים, ששה ימים. "היום שלושים יום - אוי ריבונו של עולם, חודש שלם אכילה!"

לאחר ימים רבים כל כך של הודאה, אנו מגיעים להר סיני כשלבנו מלא על גדותיו בהודיה לה', ואנחנו מוכנים לקבל את התורה בלב שלם. אנחנו אומרים לה': "אנחנו כ"כ שמחים שאתה מאכיל אותנו, ולכן אנו מוכנים לעשות כל מה שתבקש! אם אתה חפץ שנקבל את התורה - זה מה שנעשה!" אנחנו אוכלים כבר כל כך הרבה ימים, וכעת אנחנו מוכנים לקבלת התורה!

הלחם של פעם לעומת הלחם של היום

נדמה שהמילים הללו הנם חסרי משמעות עבור הרבה אנשים בדורנו, משום שכאשר לאנשים יש הרבה מה לאכול, קשה להם להרגיש הכרת הטוב. בימים עברו, כאשר אדם היה חוזר הביתה ושואל את אשתו, "האם יש עבורי לחם לאכול?", ואשתו היתה מניחה על צלחתו פרוסת לחם, הוא היה כל כך מאושר! פרוסת לחם! לפעמים, כאשר הוא סיים את הפרוסה וביקש עוד, היא היתה צריכה לסרב לבקשתו, כי צריכים לשמור את הלחם עבור ארוחת בוקר לילדים, אבל בכל זאת הוא היה שבע רצון, שהרי הוא זכה לאכול פרוסת לחם.

כך היו פני הדברים פעם, דוקא משום שלא היה להם הרבה, לכן אנשים היו מאוד שמחים על פרוסת הלחם שקיבלו. האדם העריך את זה, "ברוך ה'! היתה לי היום פרוסת לחם!". לכן, לאחר ארוחתו, הוא היה מתיישב ליד השולחן עם סידור גדול, ומודה לה' בלב שלם על הלחם שנתן לו. "ברוך אתה ה'! אי אי! הזן את העולם כולו! - הוא נותן מזון לכולם. והוא עושה זאת בחן, בחסד, וברחמים!" כך שמחו בפרוסת לחם.

ספירה הפוכה

"וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה" (דברים כג, טו). באותו יום, החל עם ישראל, כולו יחד, בספירת ארבעים ותשעת הימים, בציפייה לקראת חג השבועות.

ישנה נקודה אחת בספירה זו, שאפשר לשים לב אליה מיד, והיא, שלכאורה איננו סופרים כפי שהיה מצופה שנספור - איננו סופרים את הימים עד לקבלת התורה. כך היינו צריכים לספור: "היום תשעה וארבעים יום", ולאחר מכן, "היום שמונה וארבעים יום", וכן הלאה. אבל התורה מצווה אותנו לספור באופן אחר, "וספרתם לכם... מיום הביאכם" - הפסוק מורה לנו לספור את הימים שחלפו מאז יום הבאת קרבן העומר. אנו סופרים "היום יום אחד לעומר" - אנחנו מתעלמים לגמרי משבועות, וכל ספירתנו מתייחסת רק לעומר.

לכאורה הדבר נראה מוזר; היות ואנחנו סופרים מתוך ציפייה ליום הגדול של מתן תורה, היום שבו נזכה לשמוע את קולו של ה', היה לנו לספור את הימים שנותרו עד לאותו יום מיוחד. ענין זה דורש ביאור.

הבה וננסה ללמוד את ענינה ותכליתה של מצוה זו, ונשתדל להבין מה חפץ הקב"ה שנלמד ממנה. אמנם זו מצוה דאורייתא, ולכן לעולם לא נוכל לומר באופן מוחלט: "זהו ענין המצוה" - אולם אנו נתמקד בתשובה אחת, בלימוד אחד, אותו בודאי מצוים אנו ללמוד ממצוה זו.

ימים של מזון

התשובה היא, שאיננו רק סופרים את הימים עד לחג השבועות - לזה היה מספיק להסתכל בלוח השנה. בספירת העומר אנחנו מכינים את עצמינו לחג השבועות. אין זו רק ציפייה למתן תורה - בודאי שזה גם נכון - אבל האופן להגיע לשם, האופן להתכונן למתן תורה, הוא ע"י שמביטים אחורה על קרבן העומר, אותו קרבן שעל ידו אנו חוגגים את תחילת הקציר, והוא זה שמתיר את התבואה החדשה באכילה.

מהי משמעותו של קרבן העומר? התשובה פשוטה מאוד: שהקב"ה נותן לנו מזון. בספירת העומר אנו סופרים ימי-מזון. רובכם מן הסתם מעולם לא חשבתם על כך - אנו

זו של הכרת הטוב, היא המדה שאנו משתדלים לקנותה בימים אלו, ימי ההכנה לשבועות.

איזוהי עבודה?

כאשר השי"ת התגלה למשה רבינו בפעם הראשונה בסנה, הוא אמר לו, "בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרָיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה" (שמות ג, יב). ויש להבין, מהי ה"עבודה" שעם ישראל עבד את ה' בהר סיני, אליה מתייחס הפסוק. יש המבינים שהכוונה לקרבנות שהקריבו עם ישראל בהר סיני, אבל באמת אין זה הפשט. הקרבת הקרבנות לא היתה משמעותית דיה בהתייחס להר סיני, הרי כל אחד יכול להביא קרבן. ברור אפוא שהמאורע המרכזי שהתרחש בהר סיני היה מתן תורה. ה"תעבדו" אליו מתייחס הקב"ה הוא, שבני ישראל קיבלו את התורה בכל לבם.

עם ישראל אמרו: "נעשה ונשמע! אנחנו מקבלים עלינו את כל מה שיצווה אותנו ה', אפילו מבלי לדעת מה הוא!" שאר גויי הארץ, אילו היתה ניתנת להם האפשרות לקבל את התורה, היו מגיבים, "לפני שאנחנו מקבלים את התורה, אנחנו צריכים לדעת מה כתוב בה, כדי שנוכל לחזור לעורכי הדין שלנו ולהתייעץ. אנחנו צריכים לחשוב על זה". אבל עם ישראל לא שאלו שאלות, הם קיבלו מיד הכל.

"וַיַּעַן כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד" (שמות כד, ג) - כל אחד ואחד מישראל, ללא יוצא מן הכלל אמר: "אני מקבל את התורה!" והם לא רק אמרו זאת, אלא באמת קיבלו על עצמם את התורה בלב שלם. כך העיד עליהם הקב"ה בכבודו ובעצמו, שבהתייחס ליום קבלת התורה אמר: "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים" (דברים ה, כו) - "נעשה ונשמע" נאמר בלב שלם!

הקב"ה אינו מתערב

אולם השאלה הנשאלת היא: מה גרם להם להסכים לקבל את התורה? מה הניע אותם? כיצד יתכן ששני מיליון אנשים, נשים וטף, קיבלו על עצמם מערכת חוקים חדשה לגמרי, מבלי שידעו אפילו מה הם החוקים? לכאורה זהו דבר יוצא דופן, יותר מכל דבר שאירע בהיסטוריה, אפילו יותר מקריעת ים סוף. הרי הקב"ה יכול לעשות כל נס שיחפוץ - עשרת המכות, קריעת ים סוף - הכל! אולם כאשר אנשים צריכים להשתמש בבחירה שלהם, בזה הקב"ה אינו מתערב, אלא הוא נותן לאדם להחליט בעצמו. והנה, ידוע שיהודים הם אנשים עקשניים ודעתנים; לפעמים, לעשרה יהודים יש עשרה דעות. וכמה יהודים נכחו במעמד הר סיני? לפחות שני מיליון!

שני מיליון אנשים עמדו יחד, ומתוך בחירתם החפשית הכריזו: "נעשה ונשמע! אנחנו מקבלים על עצמנו כל מה שיצווה ה' אותנו!" והם עשו זאת מתוך רצון אמיתי ושלם, עד כדי שהקב"ה העיד כך עליהם! זהו הרי המאורע המדהים ביותר בתולדות האנושות! זה לא פחות מנס!

לעומת זאת, בימינו אדם שב לביתו, ובדרך הוא כבר עשה עצירה כדי לאכול פיצה כשרה למהדרין וגלדיה כשרה למהדרין, והוא כבר שבע עד להתפקע. כשרעיתו מניחה בפניו פרוסת לחם, אין לו הכרת הטוב כלל וכלל. הוא גם לא הכיר טובה לה' על הגלידה שאכל קודם לכן. אם כן, כאשר אנו מדברים על להודות לה' עבור ימי מזון, יתכן והמסר נופל על אוזניים אטומות. לא קל להחדיר את ערכי התורה לראש של דורנו.

שיא השמחה

אולם האמת היא, שאיננו מודים לה' על הלחם בלבד. הלחם הוא רק סימן, משום שהוא השיא של חסד ה' עלינו. כאשר אנו אומרים שאנחנו מודים לה' על הלחם, על העומר, הכוונה היא שאנחנו מודים לו על הכל! על הכל! זה כבר דבר שגם בדורנו אפשר להעריך אותו ולהודות עליו!

ומניין לי ש"לחם" כולל הכל? הגמרא במסכת פסחים (ק"ח, א) אומרת שמזמור קל"ו בתהילים נקרא "הלל הגדול". שואלת הגמרא: "ולמה נקרא שמו הלל הגדול?" - הלא כל מזמורי תהילים הינם גדולים. וכי "תהילה לדוד" ["אשרי"] אינו גדול? הרי מי שאומר אותו שלש פעמים ביום מובטח לו שהוא בן עולם הבא (ברכות ד, ב). אם כן, מדוע נתייחד מזמור קל"ו להקרא "הלל הגדול"? זוהי שאלת הגמרא.

ומסבירה הגמרא, שהטעם שמזמור זה נקרא "הלל הגדול" הוא משום הפסוק האחרון שבו, שהוא השיא של כל חסדי ה'. עשרים ושש פעמים אנו אומרים "כי לעולם חסדו", ומונים את חסדי ה': למכה מצרים בבכוריהם - כי לעולם חסדו. למוליך עמו במדבר - כי לעולם חסדו. וכן הלאה, אנו מונים עוד ועוד חסדי ה'.

ובפסוק האחרון, לאחר שהודינו לה' על כל הניסים שעשה עמנו, מהו השיא של חסדי ה'? "נותן לחם לכל בשר - כי לעולם חסדו". הקב"ה זו ומפרנס את העולם כולו! תודה לך ה' שיש לנו מה לאכול!

הכנה לשבועות

זוהי מהותה של ספירת העומר - הודאה לה' על כל החסדים שהוא עושה עמנו, על כל ה"כי לעולם חסדו" הקיימים בעולם. והודאה זו - יום אחד של הודאה, שני ימים של הודאה, שלושה ימים של הודאה - היא ההכנה שלנו לקבלת התורה.

והודאה זו היתה גם ההכנה של עם ישראל לקבלת התורה הראשונה בהיסטוריה. כאשר אנו לומדים אודות קבלת התורה של עם ישראל, רואים אנו שהיא הגיעה אך ורק כתוצאה מהכרת הטוב; היתה זו הרגשה עוצמתית של הכרת הטוב, שהמריצה והניעה את אבותינו לקבל את תורתו של הקב"ה. זהו הנושא שנלמד כעת, משום שמדה

נותן לנו, מרגישים כמה הוא "נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו", עוד יום ועוד יום, עד שבחג השבועות אנחנו מוכנים לקבל את התורה.

זהו מבט חדש על עבודת ה', גישה חדשה לגמרי למושג של קבלת התורה. להיות עבד ה' פירושו לעבוד אותו מתוך הודיה והכרת הטוב.

פרשנותו של המשגיח

ישנם אנשים הניגשים אל עבודת ה' בצורה מוטעית. הם מוכנים לעשות דברים "עבור ה'", הם טועים לחשוב שהם אלו הנותנים - הם מוכנים להקריב זמן וכסף, וכן להתאמץ עבור ה'. הם אפילו מוכנים להקריב את רצונותיהם עבור ה', הרי הם "עובדים"!

זכורני שכאשר למדתי בישיבת סלבודקה שבליטא, הגיע פעם אחד מבוגרי הישיבה, יהודי בן תורה, לבקר את רבני הישיבה. המשגיח הגה"צ רבי אברהם גרודזינסקי זצ"ל [בעל "תורת אברהם"] שאל אותו, "ואס הערט זיך? מה שלומך?", ואותו יהודי ענה לו, "ברוחניות - מאוד מאוד טוב, אבל בגשמיות - המצב קשה, מאוד קשה".

לאחר שהלה הלך, המשגיח זצ"ל פירש לנו את דבריו של האיש כדלהלן: בכל הנוגע למה שאני עושה עבור הקב"ה - המצב מאוד טוב! אני עובד את ה' מבלי לעגל פינות, אני נותן לו את כל מה שאני יכול! אבל בכל הנוגע למה שהקב"ה עושה עבורי - המצב קשה, הוא לא טוב.

נתינה לה'

אבל זהו מבט הפוך! האם נדמה לך שאתה הוא ה"טוב ומטיב"? האם אתה הוא ה"נותן" בקשר הזה, וה' הוא ה"מקבל"? "מה כבר לב"ה עושה עבורי?" אתה חושב לעצמך, "כמעט שום דבר!" אדם החי כך אינו עובד ה'. אדם זה הוא מושחת; הוא חושב שבכל פעם בו הוא עושה מצוה, הוא נותן לקב"ה יותר ממה ש"מגיע לו" כביכול. "אני עושה כל כך הרבה, אני מקיים את כל המצוות, אני מתפלל במנין, מניח תפילין, שומר שבת", אלא שהוא מבין שהוא עושה פה עסק מוצלח, השקעה מניבה. אדם מוכן לסבול למען שמו יתברך בעולם הזה, משום שהוא יודע שהקב"ה ישלם לו על כך שכר בעולם הבא.

זוהי טעות! אמנם בוודאי אמת הוא שהקב"ה יתן לו שכרו, אבל המבט הזה הוא מוטעה מיסודו! מי שחושב כך, טועה טעות חמורה בקשר לעבודת ה'.

שער אחר שער

לקבלת התורה דרושה הקדמה. בספר חובות הלבבות ישנם עשרה שערים. השער הראשון הוא שער היחוד, שבו מוכיח החובות הלבבות בהוכחות פילוסופיות את קיומו של הקב"ה. השני הוא שער הבחינה, בו מבחינים בחכמת הבורא יתברך ובחסדיו הניכרים בתופעות המדהימות

המניע ל"נעשה ונשמע"

כיצד אירע נס כזה? אם נתבונן בדבר נבחין, שהכל היה תוצאה של הכרת הטוב. האנשים העומדים למרגלות הר סיני, היו משועבדים במצרים במשך 210 שנים. הם היו לכודים שם, מבלי תקווה לצאת אי פעם. זה לבד הוא דבר נורא, על אחת כמה וכמה שבמשך כל השנים הללו הם עבדו עבודת פרך, וסבלו עינויים נוראיים - "וימררו את חייהם".

והנה, לפתע פתאום, אירע דבר מדהים! באמצע הלילה, פרעה, יחד עם יועציו וחכמיו, באו אל משה רבינו והתחננו אליו שיוצא את ישראל ממצרים ברגע זה. ואז עם ישראל יצאו ממצרים כשהם עמוסים ברכוש רב, נוטפים זהב וכסף, ומביטים במפלתם של עושיהם - דיינו! זה לבד היה מספיק.

אבל אז הם הגיעו לים סוף וזכו לראות את שונאיהם טובעים בים - או ווה! כמה הכרת הטוב הם הרגישו כלפי הקב"ה! דיינו! עם ישראל כולו שם את שירת הים, והם ממש "השתגעו" מרוב הודאה! הם היו כל כך אסירי תודה, והם אהבו את הקב"ה כל כך, שהם היו מוכנים לעשות כל מה שיבקש!

קבלה מתוך הודאה

אשר על כן, בבא הזמן, הם קיבלו את התורה משום שלבם היה מלא וגדוש בהכרת הטוב לקב"ה! הם אהבו את ה' בכל לבם! אם ה' היה מבקש מהם לקפוץ אל תוך האש - הם היו עושים זאת! הם עבדו את ה' בהר סיני בכל לבם - וזה הפירוש של "עבודה" - הרצון לעבוד את ה' מתוך הכרת הטוב העצומה שמרגיש האדם.

זהו שאמר ה' למשה "בְּהוֹצִיָאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה". הקב"ה הכריז בפניו, שיציאת מצרים תטעין את לבם של ישראל באהבת ה' עצומה כל כך, וזה מה שיביא לתופעה המדהימה שאין שניה לה, העם כולו קיבל על עצמו את עבודת המקום, לנצח נצחים! זוהי הסיבה, שראשית דבריו של הקב"ה בהר סיני היו: "אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים" (שמות כ, ב). הכרת הטוב האדירה שנולדה בלבם של ישראל כתוצאה מיציאת מצרים, היא זו שהביאה את ה"תעבדון את האלקים" שקיבלו ישראל על עצמם בהר סיני. העבודה של קבלת התורה היתה עבודה של הודאה.

מבט חדש

עלינו לדעת, שלא היה זה רק תהליך שאירע אי פעם בעבר הרחוק, אלא עבודה זו מוטלת עלינו בכל שנה ושנה. לכן איננו סופרים את הימים שנשארו עד למתן תורה, אלא את הימים שעברו מאז הקרבת העומר, משום שאנו מודים לה' על עוד יום ועוד יום שזכינו לאכול מן התבואה החדשה. שלב אחר שלב, אנחנו מתרגשים עוד ועוד מהתבואה שה'

כל התורה כולה על רגל אחת

"מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, א"ל גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת דחפו באמת הבנין שבידו" (שבת לא, א). והנה, אע"פ שאמרו חז"ל, "לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי", אבל, לכאורה שמאי צודק. כיצד ניצן ללמוד את כל התורה כולה בזמן קצר כל כך? נתאר לעצמינו שאדם היה מגיע לשרברב, ומבקש ממנו ללמוד את מלאכת השרברבות על רגל אחת. מסתבר שבעל הבית היה מוציא "מפתח שוודי" ומכה אותו על ראשו! כיצד הוא חושב ללמוד את חכמת השרברבות על רגל אחת? זה בדיוק מה שאמר שמאי: אתה רוצה ללמוד את כל התורה כולה על רגל אחת? זה לא יתכן! כדי ללמוד את התורה כולה צריך לעסוק בה שנים על גבי שנים!

אבל נכרי זה היה טיפוס עקשן. הוא לא ויתר, והחליט לגשת להלל הזקן ולבקש ממנו ג"כ ללמד אותו את כל התורה כולה על רגל אחת. והלל לא דחה אותו אלא ענה לו, "דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא, זיל גמור".

מי הוא "רעך"?

רש"י כותב שני פירושים מי הוא אותו "חברך" שעליו דיבר הלל, אבל אנחנו נתמקד בפירוש הראשון. וכך כותב רש"י: "רעך ורע אביך אל תעזוב (משלי כז) זה הקב"ה. אל תעבור על דבריו שהרי עליך שנאוי שיעבור חברך על דבריו". "אתה רוצה לדעת מדוע אסור לנו לאכול נבילות וטרפות, להתגלח עם תער, ללבוש שעטנז, לכתוב ביום טוב?" אמר לו הלל, "תאר לעצמך שהיית נותן למישהו מתנות רבות, מתנות יקרות, שוב ושוב במשך זמן רב, ללא גבול. ואז, יום אחד אתה מבקש ממנו טובה קטנה, שיבצע עבורך איזו מטלה קטנה, ומה הוא עונה לך אם לא כך: 'מדוע שאעשה זאת?' - כיצד היית מרגיש? האם זוהי הכרת הטוב? היית חושב אותו לברברי! אחרי כל כך הרבה טובות הוא מסרב לעשות לך טובה כה קטנה! כמה היה דבר זה שנוא עליך!".

ואם דבר זה שנוא עליך כל כך, אז לחברך - החבר הטוב שלך בשמים - לא תעשה כך. הקב"ה נתן לך כל כך הרבה מתנות - ובגלל זה אתה בעל חוב עצום כלפיו! זה לבד שהוא נתן לך חיים במשך שנים רבות כל כך כבר מספיק, אבל אינך מעלה על דעתך שאתה ב"מינוס". אתה נמצא במינוס גדול כל כך, שאין לך שום דרך בעולם להחזיר לו את החוב!

מי צריך טובות?

יש אנשים שטוענים כנגד: "מדוע שאשיב לה' על כך שהוא נתן לי חיים? האם אני ביקשתי ממנו שיברא אותי?" זוהי הפסגה של כפיות טובה! עצם השאלה מורה על אישיות מושחתת, שהרי אם היו מבשרים לאותו אדם

שבבריאה, ועל כל הטוב שהקב"ה מרעיף עלינו. ואח"כ מגיע השער השלישי - שער עבודת האלקים.

והנה, החובות הלבבות מסביר שסדר הפרקים הוא בדוקא, משום שרק לאחר הבחינה תבא העבודה. כאשר אדם מתחיל להבין עד כמה גדולים חסדי ה' עליו, זוהי התחלת דרכו כעובד ה'. כמוכן שגם בלא זה אדם מחוייב לקיים את כל דיני התורה, אבל עליו לדעת שזו איננה עבודת ה', אם אין לו הקדמה זו של הכרת טובותיו של ה'.

אי אפשר לקפוץ אל תוך עבודת ה'. אמנם קיום דיני התורה הוא דבר חשוב ביותר, אי אפשר להיות יהודי בלא זה, אבל גם אדם המדקדק בקלה כבחמורה, עדיין אינו עבד ה'. אמנם הוא אדם הגון, יהודי טוב, אבל לא עבד ה'.

השלב הראשון הוא להכיר מה הקב"ה עושה עבורנו כל שניה ושניה. מדוע זה כך? משום שרק אחרי שאדם מרגיש שהקב"ה מרעיף עליו טובות ללא הרף, והוא מרגיש אסיר תודה לה' על חסדיו המרובים, רק אז הוא ירגיש דחף להחזיר **משהו** לה'. וזוהי "עבודה"! עבודה היא הרצון להשיב לה' על חסדיו. לפי החובות הלבבות, עבודה פירושה שהאדם מרגיש הכנעה כל כך גדולה להשי"ת מכח חסדיו, שהוא מרגיש צורך עז להכיר לו טובה ולהשיב לו על כל מה שהטיב עמו.

עבד לוה לאיש מלווה

הקדמה זו הינה חיונית ביותר לכל המערכת של עבודת ה', ומי שמדלג עליה - אינו עובד את ה'. יתכן שהוא לומד תורה ומקיים מצוות, אבל הוא חושב שהוא עושה טובה לה'. הוא הרי מרגיש שהעובדה שהוא עושה את רצון ה' הינה ללא כל סיבה ומחייב, הוא סבור שהכל נעשה על ידו בהתנדבות, כ"צדקה" כביכול כלפי השי"ת. ממילא, כך יוצא לפי דעתו, ה' הוא "בעל חוב" כלפיו.

זה לא נקרא "עבד ה'". אדרבה, הוא מרגיש "אדון" על ה'! כתוב "עבד לוה לאיש מלווה" (משלי כב, ז), ומכיון שאדם זה "עושה טובה" וכביכול "מלווה" לה', שהרי הוא עושה מצוות ומעשים טובים עבור ה' כל הזמן, א"כ ה' "חייב" לו, ונחשב כמו "עבד" שלו. נמצא שהוא אינו מרגיש עצמו "עבד ה'" אלא "אדון לה'" חלילה!

לעומת זאת, מי שמבין שהוא מקבל טובות וחסדים מאת השי"ת כל הזמן, כמויות אדירות של חסדים, והוא גם מבין שלא יוכל להשיב לו על כך אפילו פרומיל, ממילא הוא מתמלא בוושה וכלימה. כל כך ברור לך שאתה נמצא ב"מינוס", שאתה בעל חוב אדיר כלפי ה', עד שאינך יודע כיצד לנהוג. אינך יודע איפה לשים את עצמך מרוב בוושה. אתה מתחיל להרגיש כמו דוד המלך שאמר, "מה אָשִׁיב לַה' כָּל תַּגְמוּלוֹתָי עָלַי" (תהילים קטז, יב). ברגע שאתה שואל שאלה זו - אתה מוכן להיות עובד ה'. "מה אשיב? לכל הפחות תן לי לעבוד אותך כביטוי של הודאה!" כעת אתה יכול לקבל את התורה, ולהתחיל לחיות חיים של עבודת ה'.

שכלך, וכל כישרונותיך. אתה זוכר; אתה רואה; אתה שומע; אתה מדבר; אתה מתפקד בצורה יעילה ביותר. כאשר תתחיל לחשוב בצורה כזו, אתה מוכן להיות עובד ה'.

אתה בכיוון הנכון!

שמיעתם דברים אלו, פותחת בפנינו צוהר חדש לגמרי של עבודה ה' - נפתחים בפנינו דלתות שמעולם לא דמיינו שהן קיימות, כי כעת התורה והמצוות שלנו, מקבלות משמעות חדשה לגמרי. אולם לא מספיק רק לשמוע את הדברים - צריכים ללמוד אותם ביסודיות; צריך לחיות את זה. אם תתחיל ללמוד את החסד ה' הזה, תתחיל להרגיש קצת ממה שדיברנו כאן עכשיו. כשתתחיל להעריך את חסדי המקום עליך, אפילו רק קצת יותר מבעבר, תהיה יותר עבד ה'. כעת אתה נמצא בכיוון הנכון.

תתחיל לחשוב, "אולי, אחרי הכל, הקב"ה אינו חייב לי מאומה. אולי אני לא עושה כל כך הרבה בשבילו. אולי כשאגיע לעולם הבא, אגלה שאני נמצא בפיגור גדול בתשלומים שלי, ועוד לא שילמתי אפילו על היום הראשון בחיי. אני אגלה שבכל מה שעשיתי למען ה' בעולם הזה, עוד לא התחלתי לשלם על חסדי הבורא יתברך. עוד לא שילמתי על הנשימות הראשונות שנשמתי ביום שנולדתי, ולא משנה כמה מצוות עשיתי במשך כל חיי".

על כל נשימה ונשימה

חז"ל אומרים: "על כל נְשִׁימָה וְנְשִׁימָה שְׁאֵדָם נוֹשֵׁם צָרִיךְ לְקַלֵּס לְבוּרָא, מַה טַּעַם, כָּל הַנְּשִׁמָּה תְהֵלֵל יְיָ-ה (תהילים קנ, ו), כָּל הַנְּשִׁימָה תְהֵלֵל יְיָ-ה". נמצא, שעד לרגע זה היינו אמורים להיות עסוקים באמירת הלל, ועדיין לא היינו מספיקים להודות על הנשימות שנשמנו ביום שבו נולדנו.

אינך משוכנע שעל נשימה אחת שווה לומר הלל שלם? יש לי ניסוי פשוט עבורך. שים את הראש בתוך דלי מים והחזק אותו שם במשך שלוש דקות. עכשיו חשוב - אם מישהו יגיד, "אני אתן לך לנשום נשימה אחת אם אתה מבטיח לומר על זה הלל", בודאי תאמץ את הצעתו בשתי ידיך, כי הוא מאפשר לך להוציא את הראש מהמים למשך שניה אחת. אתה לוקח נשימה אחת ושוב מחזיר את ראשך למים. ובעוד ראשך נמצא שם, מתחת מים, אתה מסמן לו, "אני מוכן לומר עוד הלל". היית מוכן לומר גם שני הללים! זו ממש מציאה - הלל אחד בלבד על כל נשימה. וכך תווכח לדעת שאנחנו נמצאים בפיגור גדול בתשלומים שלנו על חסדי ה'. הוא נותן לנו את חיינו, והוא מספק לנו כל האושר שאנחנו נהנים ממנו - אנחנו נמצאים במינוס גדול מאוד.

שגילו אצלו מחלה קשה, ונותרו לו רק ימים ספורים לחיות, הוא היה עושה כל דבר שבעולם כדי למצוא תרופה! הוא היה מתרוצץ בין טובי הרופאים, עושה כל מיני בדיקות, הוא היה משלם כל הון שבעולם כדי למצוא מזור למחלתו. הוא רוצה לחיות! אה... אתה רוצה לחיות, אז כיצד אתה שואל "האם ביקשתי ממנו לברוא אותי?" אתה אוהב לחיות! אם כן, עצם העובדה שקמת בבוקר מהווה סיבה מספקת בשבילך להסתובב כל היום ולחשוב: "כיצד אני יכול להשיב לה' על טובותיו? איך אני יכול לעבוד אותו?"

אנשים היום אינם מבינים את זה. פעם שוחחתי בענין זה עם בן ישיבה, ומה הוא עונה לי אם לא: "מה אני מקבל מה'?" מה הוא מקבל? הוא חושב שאם אין לו חמישה מכוניות "קאדילק", יאכטה, ובית נופש, אז הוא לא מקבל כלום מה'. זה שהוא מקבל שלש ארוחות ביום - זה שום דבר. העובדה שכל אחד מאיבריו נמצא במצב תקין לגמרי, שמוחו פועל כראוי והוא אינו מאושפז במחלקה סגורה - חסר משמעות. מדוע? כי מעולם הוא לא הקדיש לזה מחשבה. ומה עם העובדה שהוא אזרח אמריקאי? האם זה דבר קטן? אני זוכר שכאשר הייתי בליטא, ראיתי פעם יהודי אמריקאי הולך ברחוב ומנופף לכולם בדרכו האדום [באותם הימים הוא היה אדום], הוא הראה אותו לכולם בהתלהבות בלתי מוסתרת, כדי שיראו מי הוא. כולם קינאו בספרון הקטן הזה. אז התחלתי להעריך את עובדת היותי אזרח אמריקאי.

בית ללא יסודות

אם אדם אינו לומד להעריך את הדברים הללו, ולא רק באופן שטחי, אלא באמת להרגיש את עולו של החוב על כתפיו, אז הוא רחוק מאוד מלהיות עבד ה', משום שהוא התחיל את דרכו ללא היסודות הנכונים. לא תתכן שום עבודה למי שלא הפנים שהוא קיבל מאת ה' טובות ללא גבול.

כמה חבל שאיננו לומדים את הנושא הזה. אנחנו צריכים להקדיש זמן, הרבה זמן, כדי להתבונן בכל מה שאנחנו מקבלים מהש"ת. איזה בר-מזל אתה שנולדת! ישנן הפלות רבות כל כך ל"ע, אבל אתה נולדת! הצלחת להגיע לעולם! וגם אינך נכה ב"ה, אתה בריא ושלם! גם אינך עיוור. אתה חי חיים נורמליים, פחות או יותר, יש בגופך איברים רבים כ"כ, וכולם עובדים - כל אחד ואחד מהם הוא נס של תכנון ותכלית. כל איבר הוא דבר פלא, כלי מדהים שאין בכוחו של אף בן אנוש להמציא.

בכל בוקר אתה קם, פותח את העיניים - והנה אתה חי! ושוב אתה מתחיל יום של שימוש במתנה הגדולה - גופך,

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

יסוד עבודתנו

היסוד לכל התורה כולה הוא הכרת הטוב. אמנם, גישה כזו אינה נרכשת ביום אחד - לא תוכל להקשיב לשיחה ולצפות שמיד לאחר מכן תהיה מוכן להיות עובד ה'. עם ישראל לא סתם הופיע למרגלות הר סיני, שמע שיחה ממשה רבנו בענין הכרת הטוב, ואז אמר "נעשה ונשמע". היתה לכך הקדמה גדולה, הקדמה שבה הבינו והעריכו את חסדיו של הקב"ה שהטיב עמם קודם לכן. הקדמה זו של הכרת הטוב היתה המניע של "תעבדון את האלקים" שהתרחש על הר סיני.

וכך, כאשר אנחנו חוזרים לנושא של ספירת העומר, שאנו סופרים מהעומר בצפייה לקבלת התורה, אנו מבינים שזוהי בעיקר ספירה של הודאה. אנחנו סופרים בזה אחר זה; יום אחד של חסד ה', יום שני של חסד ה', ועוד אחד ועוד אחד. ואנחנו ממשיכים לספור עד שנוכל לומר, כמו שעשה דוד המלך, "מה אשיב ה', מה בכלל אוכל לעשות כדי להראות לך את הכרת הטוב שלי?"

ומדוע דוד אמר כך? משום שהוא הרגיש ש"כוסי רוויה" - הכוס שלו היתה מלאה; היא היתה גדושה אושר. הוא הרגיש שהוא מקבל כל כך הרבה אושר ושמחה. אבל הכוסות שלנו? מדוע הכוסות שלנו אינן גדושות בחסדי ה'? משום שכאשר החסד ניתן לנו, לרגע אחד אנחנו מרגישים שמחה, אבל היא לא נשארת אצלנו. היא לא נשארת בראש. אנחנו מכניסים אותה לראש, אבל בראש יש חור, והשמחה נוזלת החוצה. הקב"ה תמיד מעניק לנו אושר וחסד, אבל כשאנחנו מסתכלים אל תוך כוס האושר שלנו, אנחנו לא רואים שם כלום. הכל טפטף החוצה דרך החור!

ולכן, עלינו להתחיל לעבוד את עבודת ספירת העומר, על ידי שנספור כל יום, וגם נזכור את השמחה של היום הקודם. עוד יום ועוד יום, והכוס שלנו מתחילה להתמלאות.

האמת היא, שעבודה זו לוקחת יותר מארבעים ותשעה ימים, זו עבודת החיים של חשיבה. אבל מה שלמדנו הוא, שכל יום הוא חשוב - לכל יום יש משמעות! ואחרי זמן מה, אדם מתחיל לחשוב, "תראה מה ה' עושה בשבילי! כל כך הרבה ימים של אושר!" ושכלך מתחיל לעלות על גדותיו בהודיה - היא נשפכת החוצה. ואז אתה מתחיל לשאול את עצמך את אותה השאלה ששאל דוד המלך: "מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי - מה אוכל להחזיר לה' על כל מה שהוא עושה בשבילי?"

שבת שלום ומבורך!

אנחנו שקועים בחובות עד למעלה מראשינו ולכן, אנחנו רוצים לעבוד אותו ככל שנוכל.

אין מזוזה בלי בית

הקב"ה נתן לך בית לגור בו, וכל מה שהוא מבקש זה שתקבע מזוזה בפתח הבית. האם אתה מתכוון לשאול אותו מדוע? א"כ, הוא יכול לומר לך, "אם אינך רוצה לקבוע מזוזה, בסדר, אין בעיה. אז תחזיר לי את הבית". למי שאין בית, אין חובה לקבוע מזוזה. זה כמו הילד ששאל את אביו: "אבא, האם אני חייב לברך כל יום?" אז אביו ענה לו, "לא. רק כשאתה אוכל". אם אתה מסתכל על הלחם מבלי לאכול אותו, אין חובה לברך כלל. אז אם אינך רוצה לברך, פשוט תסתכל על הלחם ואל תאכל אותו!

למה צריך להניח תפילין על הראש? כי יש לך ראש! אתה לא רוצה להניח תפילין, אז תחזיר את הראש. אם הקב"ה אומר, "מחר בבוקר הנח תפילין על ראשך", ואתה אומר, "למה?" אז הוא יכול לומר, "ובכן, החזר לי את הראש. כל יום אני נותן לך ראש; וזו מתנה בעלת ערך רב". ולכן כאשר אתה מניח תפילין כל בוקר, תבין שאתה עושה את זה מכח "מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי" - כיצד אוכל לשלם לך ה' על כל מה שהענקת לי?

זה לא מספיק

כעת, כאשר אתה מתחיל לפסוע בדרך להיות עובד ה', לא מספיק לצאת ולקנות זוג תפילין מהודרות יותר. אגב, זה רעיון לא רע. בכל מקרה צריך לוודא שהתפילין שלך כשרות. ואם הן פסולות, אל תתמהמה בקניית זוג חדש. אבל זה עדיין לא מספיק. לא מספיק לקנות טלית יקרה יותר. לא מספיק לשים מזוזות יקרות יותר. זה טוב, אבל זה לא מספיק. כאשר אתה מלביש את הטלית קטן מחר בבוקר, כשאתה מניח תפילין, כשאתה קורא קריאת שמע ומתפלל, כשאתה נותן צדקה, המצוות הללו צריכות להביע דבר אחד: הן צריכות להביע את רגש ההכנעה והענווה שלך על כל הטובות שנתן לך ה'. התורה והמצוות, וכל מה שאתה עושה, הכל הוא רק ביטוי לכך שאתה כפוף לה' יתברך, ושאתה כנוע בפניו, מתוך הכרת הטוב.

כל הטובות הללו שה' מטיב עמנו, דורשות מאתנו תשלום קטן. וזו הייתה תשובתו של הלל לאותו גר. הסיבה המחייבת את כל התורה היא הכרת הטוב. זאת הסיבה שאנחנו מקיימים את המצוות. מה דעלך סני - מה ששנוא עליך, אם אחרי שעשית כל כך הרבה טובות למען מישוהו, הוא יסרב לעשות עבורך טובה קטנה, אז לחברך - לחברך הגדול בגן עדן שנתן לך הכל, לא תעביד - אל תעשה לו כך.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

הרב אמר, שאחד מהתועלות שיש בענין של "גלות", בצורך לנוע ולנוד ממקום למקום, הוא, שלפעמים אנחנו נכנסים לאיזו שהיא שגרה, וזה גורם לנו להישאר באותו המקום מבלי לגדול ולהתעלות. אם כן, מדוע אמרו חז"ל שהאדם צריך לקבוע מקום לתפילתו, ולא לנוע ממקום למקום?

תשובה:

זו שאלה טובה. לכאורה היה לנו לשנות מקום בבית הכנסת בכל תפילה, ואולי אפילו להתפלל בבית כנסת אחר בכל פעם.

והתשובה היא, שישנם תועלות מסוימות, שאיננו יכולים להרשות לעצמנו לוותר עליהן. אחת מהן היא הקובע מקום לתפילתו, וכמו שאמרו חז"ל, "כל הקובע מקום לתפילתו, אלקי אברהם בעזרו" (ברכות ו, ב).

הביאור בזה הוא, שכאשר אדם מתפלל במקום קבוע, הוא משקיע כוחות במקום זה. הוא מכניס מחשבות מסוימות ואידיאלים מסוימים למקום הזה, וכאשר הוא חוזר בפעם הבאה, הוא ממשיך ממקום שהפסיק בו. מקום מוכר מקנה לאדם את כל הגישות והמחשבות הישנות שהיו לו במקום זה. מי שהתפלל כמו שצריך במקומו הקבוע, מקום בו השקיע את כוחותיו, קל לו יותר להמשיך למחרת מהמקום בו הפסיק. לעומת זאת, מי שצריך להתחיל במקום חדש - זה הרבה יותר קשה לו.

ישנה נקודה נוספת, והיא, שכאשר אדם מגיע למקום, לעתים קרובות יש שם דברים המסיחים את דעתו. הוא אינו יודע היכן לשבת, הוא צריך לעבור ממקום למקום, לפעמים גם דוחפים אותו בטעות, אבל אם הוא מתפלל במקומו הקבוע - הרבה יותר קל לו לכוון ולהתרכז בתפילתו.

אשר על כן, עם כל חשיבותה של הגלות, עכשיו אנחנו באים להתפלל, ולא לעשות מעשה של גלות. אדם צריך להתפלל במקום קבוע ולהכנס לשגרה טובה. אין דבר טוב יותר מאשר שגרה טובה!

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך - מחובר אל צווי האהבה בפסוק הקודם, בשני אופנים: (א) כתוצאה מהאהבה, כי האוהב זוכר תמיד את דברי אוהבו ושם אותם על לבבו. (ב) כגורם האהבה, כי כדי לקיים כראוי את מצות האהבה, יש לעסוק בדברים המביאים לידי אהבה, ועל ידי העסק בדברי התורה ושימתם על לבבו, הוא בא לידי אהבה, כדאיתא בספרי (דברים ז, ח והובא ברש"י), איני יודע באיזה צד אוהבים את הקדוש ברוך הוא, ת"ל והיו הדברים האלה על לבבך, שמתוך כך אתה מכיר בהקדוש ברוך הוא ומתדבק בדרכיו.

ואמר האלה להוציא דברים אחרים, כי רק הדברים האלה יהיו על לבבך, וזה האות על האהבה האמיתית, שאינו חושב אלא על הנאהב, וגם בא על ידי זה לידי אהבה, על ידי שאינו מכניס בלבו שום אהבה אחרת.

ואמר אשר אנכי מצוך [כי היה יכול לומר והיו הדברים האלה על לבבך], להגיד שמפני אהבתך אליו תוקיר ותחשיב את הדברים האלה, כי לא אחר מצוך אלא אנכי [ולא אמר אני כי אנכי הוא הדגשה]. ובפרט כשהאהוב מצוה [ולא רק אומר], אז בודאי מזדרז האוהב לשים על לב.

ואמר היום, כלומר הלא בעיניכם ראיתם ובאזניכם שמעתם היום כלומר עכשיו ולא בזמן קדום, ועדיין לא שכחתם והדברים ברורים וגלויים לפניכם. וברוך זו, ושננתם לבניך, שגם הם, בכל הדורות, ירגישו כאילו הם בעצמם שמעו ממני. אשר אנכי מצוך היום. ואמר על לבבך (ולא לבך), לציין עומק המחשבה וגודל שימת הלב.

ושננתם לבניך -

(א) מפני אהבת הדברים האלה וחשיבותם בעינינו, יש עלינו להוריש אותם לבנינו, כי כל מה שטוב אנו חפצים לתת לבנינו, והדברים האלה הם אצלנו הטובה ביותר גדולה.

(ב) מפני שנרגיל את בנינו בדברים האלה, יבואו לאהוב אותם הדברים ואת המצוות.

ושננתם, שיהיו דברי תורה מחודדים בפין (קידושין ל, א). שינון הוא מלשון חזרה, ששונה בה, כמו (שמואל א', כו, ח) אשנה לו, ושינון הוא מלשון חדוד כמו חצי גיבור שנונים (תהילים קכ, ד), ושניהם אחד, כי חריפות החץ וחדידוד החרב הוא על ידי השפשוף התמידי על האבן המשנן, וחדידוד הידיעה הוא על ידי החזרה התמידית.

חזון איש

עם עיונים וביאורים
עירובין | מחיצות

אוצר הספרים

הבמה לסקירת
ספרים ומחבריהם

משנת עירובין

הלכות עירובין בזמנינו

קנקן ישן מלא חדש

חזון איש

עירובין | מחיצות

עם עיונים וביאורים

יו"ל ע"י: הרה"ג רבי אברהם מגיד שליט"א

מעוטר פאר בהסכמות רבותינו

הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א

והגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א

ראשי ישיבת סלאבדקא

הגאון הגדול רבי מאיר גריינמן שליט"א

תלמיד מרן זללה"ה

ורבי חיים יצחק שולמן שליט"א ר"כ סלאבדקא

יום בשורה לעמלי התורה בהופעת היקר 'חזון איש' עירובין
מחיצות עם עיונים וביאורים על עירובין ומחיצות.

מן המפורסמות ביותר גדולת חיבור ספרי מרנא החזון איש
זללה"ה, וייחודותו של חזון איש על עירובין שרבינו הגדול פתח
ברוחב בינתו פתח וצהר לעניינים סבוכים וחמורים, יצק יסודות
יצוקים וחיידושי הלכות רבים, ואין דרך כיום ללמוד עירובין ללא
תורת רבינו החזון איש זללה"ה.

כמה טובה כפולה ומכופלת חב
עולם התורה להמחבר שליט"א
שטרח ויגע בעמל רב לעשות
אזנים לתורת רבינו המצרכת
עמל רב, וגילה אורה של תורת
רבינו למבקשי תורתו אשר
ימצאו בספר זה מובאות ומ"מ
חידושים וביאורים בדברי רבינו
וסביב גידונו, אין לנו אלא
לברך שתתקבל עבודתו בחיבה
בבתי המדרשות.

להשיג בחנויות הספרים

או: בני ברק משפ' מגיד רח' חיד"א 15 077-750-8282
ירושלים: משפ' מגיד רח' פאטל 83 02-5712270
קרית ספר: משפ' גלינסקי קה"י 3 077-7011-256
בית שמש: פוקסברומר אמרי אמת 3 02-9662917

משנת עירובין

הלכות עירובין בזמנינו

כולל קונטרס קיצור הלכות

והדרכה לעשיית עירוב בחצר ומקומות נופש

המחבר: הרה"ג רבי ירוחם משה חפץ שליט"א

הספר מחיל מאתיים ושישים עמ' על הלכות עירובין בזמנינו
בתוספת תמונות ממקום העירוב. עולל הדרכה לעשיית עירובין
בחצר הפרטי, ובמקומות נופש.

הספר כולל הלכות ד' רשויות, ובתוכו פלמוס גדול בדיני רה"ר
בזמנינו

מאמר מיוחד על פולמוס 'רח' ובוינסקי' בבני ברק.

להלן חלק מהדברים המתבארים בספר:

גילה שמטלפל חפץ תוך כדי הליכתו מה יעשה?!

דין רח' ובוינסקי לגבי עירוב

איך יתכן לעבור איסור בלי שום מלמול?!

דין מלמול מסכה לאדם שעבר קורונה

רכב מתחת צוה"פ או סוכה אם פוסל את צוה"פ?

אתר בניה המוקף מחיצות אם מהני עומד מרובה?

אם אומרים פי תקרה משופעת?

אם אינו סומך על העירוב יכול לבקש ממי שסומך על העירוב

לסגור שער מחיצה בשבת.

ענייני ודיני לחי.

ענייני ודיני צורת הפתח. ועוד.

בראש הספר הסכמת הגאון רבי עמרם פריד שליט"א

מותאם במיוחד ללומדי עירובין

ולומדי משנה ברורה ח"ד

או למבקשים לעשות עירוב בבניין בחצר או בנופש

הביאו ברכה אל בתיכם

במחיר מיוחד לרגל ההוצאה 35 ש"ח בלבד

להשיג בבתי הכנסת

או בפל' 05276-28846

התיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 280
אייר תשפ"א

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

צורך להוריד, העיקר מצידו שנשבר העירוב, וא"כ טען האחראי שאפשר להחשיב את הטיח ללחי. ואדרבה זה יהיה פתרון טוב, שהאיש המתנכל סבור שהעירוב בטל, בראותו שהלחי נשאר שבור, והאמת היא שהעירוב כשר בלחי שנשאר ע"י הטיח.

אבל התעוררה שאלה חדשה ומענינת, אם זה דבר שנראה שבור, א"כ יש בזה פסול של פתחי שימאי, שזה אומר שפתח שבור אינו כשר. והנה בתחילה נשארו שלשה אבני על הקיר, היתה בעיה של אבן נכנסת ואבן יוצאת בצורה הרוסה, שזה ממש הדין של פתחי שימאי, אבל האחראי הסיר את הנותר, והשאיר רק שני אבנים למטה פחות מג' טפחים לקרקע [שאפשר לומר שהלחי מתחיל מעליהם, כמו לחי שגבוה מהקרקע פחות מג' טפחים, וכך קי"ל להחיר, ויל"ע בזה]. אבל כעת שנשאר טיח כמעט ישר, לכאורה אין בו פסול של פתחי שימאי. ומ"מ יש מקום לטעון כיון שהמראה שלו נראה כמו קיר הרוס שנפלו ממנו אבני הציפוי, אולי גם זה נכנס בהגדרה של פתחי שימאי. והדין נוטה לומר שאין בעיה במראה, כל זמן שהצורה ישרה. וצ"ע. בשאלות אלו אנו רואים את ההתחדשות הבלתי פוסקת של השאלות המעשיות בעירובין, שנלמדות רק מתוך השימוש והבדיקה בשטח.

הגיע הזמן שגם אתה תהיה בקי בהלכות עירובין

הצטרף למסגרת השיעורים בעירך

פנה לנציג - 055-678-3323

המשך לנושא המסעיר את בני ברק בגוי שיטלטל בזבוטינסקי

הנושא שהסעיר בשבוע שעבר את תושבי העיר בני ברק, בהעמדת גוי שיעביר לאנשים את העגלות דרך כביש ז'בוטינסקי, ממשיך לעורר דיונים רבים בציבור, וכן נמסרו שיעורים בכמה מקומות על גודי ההיתר והאיסור. בגליון הקודם כתבנו מאמר מפורט על יסודות ומקורות ההלכה בענין זה, אך קיצרנו בפרטים מסוימים, כי במסגרת זו אין המקום להאריך, במהלך השבוע קיבלנו תגובות רבות מהקוראים, שחלקם נוטים להחיר וחלקם נוטים לאסור, והדברים הובאו לדיון וענינו בהם, וגם כעת אכ"מ להאריך הרבה.

לאחר סגירת הגליון יצא מכתב מהגאון רבי מנדל לובין שליט"א, שבו כתב את דעתו בענין, ורבים התחבטו בביאור מסקנת הדברים, וביקשו שניגש לשמוע את דעת מורנו הרב שליט"א, ולבאר את דבריו. וזה נוסח המכתב:

ד' אייר תשפ"א

הכביש הגובל בין ב"ב לפרדס כץ כולל המדרכות, בחשש רה"ר דאורייתא, ולכן אין לטלטל בו בשבת ואף ע"י נכרי. הנצרכים לצורך מצוה גמורה, לטלטל תינוק בעגלתו בלבד, אם הנכרי יעביר מרשות היחיד לרה"ר דרך רה"ר כפי שיפורט להלן, יש מקום להקל, כדן שבות דשבות במקום מצוה. הישראל לא יוציא שום חפץ מעבר לקו העירוב, אלא הנכרי יקח מתוך העירוב, עד לצד השני לתוך שטח העירוב. כשרותם וגבולותיהם של העירובים יש לברר אצל האחראים. מנחם מנדל לובין

והנה בראשית המכתב כתוב (א) שאין לטלטל גם ע"י גוי, (ב) אח"כ כתוב שלצורך מצוה גמורה יש מקום להקל כדן שבות דשבות במקום מצוה, דהיינו אמירה לגוי בטלטול דרבנן. (ג) מבואר התנאים להיתר באופן שמוגדר צורך מצוה גמורה, (1) שיתן לגוי רק תינוק בעגלתו בלבד, ללא שום חפץ נוסף. (2) הגוי יעביר מרה"ר לרה"ר, דהיינו שיתן לגוי כשהוא נמצא בתוך קו העירוב השכונתי בצד זה, ויקבל מהגוי בתוך העירוב השכונתי שבצד השני, ולאפוקי שהיהודי לא יוציא למדרכה של כביש ז'בוטינסקי, ולא למקום הסמוך שמחוץ לעירוב השכונתי.

רבני הכשרות בד"ץ שארית ישראל בדיון בכשרות העירובים

מעמד מיוחד התקיים בס"ד בשבוע זה, בישיבת בד"ץ שארית ישראל, בהשתתפות רבני הכשרות שליט"א והמנהלים היקרים שיחיו, נערך דיון מיוחד בנושאים העומדים על הפרק, בכשרות העירובים בזמנינו, ובהערכות לקראת פעילות חדשה של מחלקת העירובים, שמיועדת לתת לציבור שירות מיוחד ומבוקש, שכבר זמן רב רבים מצפים לכך. אנו מקוים שנוכל בקרוב להביא לציבור דבר מושלם ואיכותי, שישימש את כל המשפחות להדר בשמירת השבת.

בדיון העלו הרבנים את שאלותיהם ואת דרישות הכשרות הנדרשים לכך, ומסרו להם את העידכונים שקיבלנו בבדיקות שערכנו בשטח, עם פתרונות שניתנו לשאלות מורכבות, על מנת שהעירובים יהיו כשרים ללא כל חשש. רבני הכשרות התרשמו מאוד מהעבודה ומההיקף ההלכתי שמיישמים אותו בשטח, ומסרו לעוסקים במלאכה לפעול לקידום התכנית בס"ד.

שימחת האחראים בסיוע מוקד העירוב, ומה כל אדם יכול לתת

במסגרת הפעילות לבדיקת עירובי השכונות ברחבי הארץ, התקיימו כמה סיורים ובדיקות בחודש האחרון, על מנת לתת לציבור השואלים מידע מעודכן וגם אמין, ובמקביל לסייע לאחראים במציאת פתרונות הלכתיים, ובבחינת מענה הלכתי לשאלות רבות שהם מתחבטים בהם.

יש לציין שהאחראים שמחים מאוד בהתעניינות של מוקד העירוב, ומודים לנו על כך, וזה נותן כח להמשיך במאמץ הגדול הכרוך בזה, ואין צורך להאריך בזה. ובמקביל לכך יש לנו לדעת ולזכור כמה חשוב שכל אחד מאיתנו שידוע כמה טירחה ומאמץ משקיע האחראי בשכונתו, להעמיד את העירוב בכשרותו מידי שבוע ושבוע, לבדוק ולתקן, בין בעצמו בדברים הדחופים, ובין ע"י שלוחו בהזמנת פועל שירכיב ויבנה, והוא עומד על גביו להשגיח שהכל ייעשה כדן לפרטי פרטים. ברור שצריך כל אחד מאיתנו להכיר טובה לאחראים, ולהראות להם את שמחתנו והערכתנו בכל המאמצים שהם משקיעים עבורינו, ובגודל התועלת שיש לנו ולמשפחתנו, שע"ז זוכים להדר בשמירת השבת, ולהימנע מטלטול במצבים שאינם מותרים ע"פ הדין.

אדם שהתנכל והפיל את אבני הלחי ונשאר רק הטיח

באחת מהשכונות שבדקנו בשבוע שעבר, היה מקום שעשו לחי על הקיר, באזור שיש שכנים אנטי דתיים, וכדי שיהיה יפה ולא יפריע להם, השקיע האחראי בעשייתו מאבני

ציפוי קירות, מאבנים ירושלמיות קטנות. עבר זמן ואחד מהתושבים החליט להתנכל לעירוב, ושבר את האבנים שהודבקו, והשאיר רק שלושה מהם. האחראי הצטער מאוד, גם על העבודה שהשקיע, ויותר על העירוב שנהרס, ולפתע עלה לו רעיון להכשיר את העירוב במצב הזה, כיון שלאחר שהמתנכל הסיר את האבנים נשאר הטיח, שאמנם הוא לא נראה יפה, אבל זה הוא לא ראה

רבני הכשרות בד"ץ שארית ישראל בדיון בעירובים

בעשית העירוב במושב, במקום שהודח היה קשור לגדר

לחי מאבנים יפות שנשאר רק הטיח

העירוב בישוב פסול לגמרי, חוטים נקרעו, עמודים נפלו, וצריך עצה ותושיה איך להקים את העירוב מחדש, ולהציל רבים מחילול שבת. הגענו ליישוב לפני כמה חודשים, ובדקנו כמה הם המקומות החסרים, מה הם התיקונים הנחוצים, ומה הן העלויות הכרוכות בכך. לאחר זמן חזר הרב ואמר שאע"פ שאין לכך תקציב מהמועצה וגם לא מהמושב, בכל זאת אחד מהתושבים לקח את הזכות הגדולה לעצמו ונתן מכספו הפרטי את הוצאות תיקון העירוב. שמחנו מאוד בדבריו, שבעז"ה יהיה עוד מושב שיזכה בזכות שמירת השבת עם כל עשרות המשפחות הדתיות שבו, שמדובר במאות ואפילו אלפי מצוות בכל שבת ושבת!

שימת לב לגדר שבבניית העירוב יפסל

והנה התיקונים בעירוב של מושב הם מגוונים מאוד, יש מקומות שצריך קשירת חוט, או ליישר עמוד, ויש מקומות שצריכים להוסיף עמוד חדש במקום העמוד שנפל. אבל יש גם הרבה דברים שצריכים שימת לב ועירנות מיוחדת, ואפילו בדברים פשוטים. לדוגמא, באחת החצרות שעברנו בשעת הבדיקה, היתה חצר ללא גדרות, והחוט של העירוב עובר מעל החצר. במצב כזה אין בזה בעיה, למרות שצורת הפתח עוברת על שטח פרטי, כי כשרות צורת הפתח אינה נפסלת מבעלות שונה, אלא רק ממחיצה או מבנה המחלק אותה. אבל שמנו לב שהתחילו לעשות גדרות סביב החצר

הגדולה שאחורי ביתו. בשעת הבדיקה היו רק עמודים, וזה לא פוסל, אבל ניכר שעוד מעט יעשו גדר, ואז העירוב יעבור בתוך חצר מוקפת בגדרות, שהמשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) כתב שעירוב כזה אינו כשר, ואפילו אם רק אחד מהעמודים נמצא בתוך החצר, לא

עשה כלום. לכן רשמנו שצריך לבוא למקום שוב, שכאשר תהיה גדר, נחבר את עמודי העירוב מחוץ לגדרות. כעבור שבוע הגענו, וכבר כל החצר היתה מוקפת בגדר, והעמוד שבתוכה לא היה כשר. הוצאנו אותו, וחברנו צורת הפתח מחוץ לגדר, והגדר היא המשך של גבול העירוב סביב חצר זו, ומהצד השני של החצר שוב הוספו עמוד אחרי הגדר, שממנו מתחילה צורת הפתח חדשה. במקרים כאלו צריך עירנות לדברים שמתחדשים, לשים לב מתי הם יכולים לפסול את העירוב, ולפקח שיתוקנו כהלכה.

החשש החמור בראש עמוד רחב, ותיקונו

דבר נוסף שהיה בעיה בעמודי העירוב באותו ישוב, מתוך יותר ממאה עמודים שנבדקו באותו מושב, היו שלושה עמודים שראש העמוד יכול

לפסול את כל העירוב. כידוע החוט הוא משקוף שחייב להיות מעל העמוד, ואם הוא מחובר מהצד הרי זה פסול. לשם כך עושים ברזלים בראש העמוד כצורת V, כדי שהחוט המונח בתוכו יהיה במרכז העמוד. אבל יש מקרים שהקבלן המבצע את העבודות אינו מאנשי העירובים, ואינו

יודע את הדברים החשובים בצורת הראש, ועושה בצורה שאינה ראויה, כגון שעושה בצורת ח' הפוכה, ורוחב החלל יותר מרוחב העמוד. במצב כזה, אם החוט יהיה מונח באמצע העמוד יהיה כשר, אבל אם יחליק לסוף החלל, הוא יהיה מחוץ לעמוד ופוסל את העירוב. וגם אם כעת החוט כרוך באמצע העמוד, אבל הוא יכול לזוז לצד אפילו רק מנדנד הרוח, ויתכן שבהמשך הזמן זה יפסל.

במקרים אלו צריך לתקן את ראש העמוד, וזה דבר קשה מאוד, כי צריך לבצע עבודה בגובה רב, ולעמוד על סולם בגובה 5 מטרים, שנשען על עמוד דק, ובשטח פתוח. כיום יש מצבים שמעדיפים לעשות עמוד חדש, במקום לתקן את ראש העמוד הקיים, שזה לא

ייצא כ"כ מוצלח. באחד מהמקומות היו צריכים להוריד את העמוד מסיבות אחרות, להעביר אותו למקום אחר, מפני שהוא לא היה סמוך למחיצות העירוב, ובהזדמנות זו עשינו תיקון בראשו, והוספו עוד ברזל בפנים בצורת V, ועז"ה החוט יהיה במרכז העמוד, ולא בצד.

ויש לבאר מדוע נחשב הטלטול לשבות דשבות, הרי כאמור בגליון הקודם יש הרבה דעות שהוא אסור מדאורייתא מעיקר הדין, וכמ"ש בתחילת המכתב שגם המדרכות בחשש רה"ר דאורייתא שאין לטלטל אף ע"י נכרי. והביאור בזה הוא ע"פ דין איגודו במקום פטור, שחפץ שגודלו יותר מ' טפחים, והוא נגרר על הקרקע, אין בו איסור הוצאה דאורייתא, כיון שאינו מונח כולו ברשות הרבים, אלא חלק ממנו אגוד במקום פטור, דאין רה"ר למעלה מ' טפחים. אבל אם החפץ נישא בידים או על הכתף, נחשב טלטול דאורייתא, וזה הטלטול שהיה במשכן שנשאו את הארון וכפורת שהיו יותר מ', והוצאה זו אסורה מן התורה כי בכתף ישאו. והעקירה וההנחה נעשו בשעה שעמדו עם הארון בידיהם בתחילת ההליכה ובסופה, [ויש עוד שיטות בזה ואכמ"ל]. אבל מצד דין חי נושא את עצמו שאיסורו מדרבנן ולא מדאורייתא, נחלקו הראשונים אם זה גם בתינוק שאינו יכול ללכת בעצמו, והמשנ"ב הכריע כדעת האוסרים, וא"כ תינוק קטן שאינו הולך, יש איסור דאורייתא בטלטולו, ולכן זה לא יועיל להתיר אפילו ע"י גוי. ומ"מ גם בתינוק שיכול ללכת, וגם בעגלה שאיגודה במקום פטור, אסור מדרבנן לטלטל, וכל ההיתר הוא רק באמירה לגוי, ורק במה שמוגדר "צורך מצוה גמורה" כלשון המכתב.

ובגדר צורך מצוה גמורה יש להאריך טובא, כי הגדרים של צורך מצוה באמירה לגוי, אינו בכל דבר שיש בו מצוה, כמבואר במשנ"ב וכמו שהבאנו בגליון הקודם את דברי המשנ"ב (סי' של"א סק"כ) לגבי מי שרוצה לעשות ברית בבית הכנסת, ולטלטל את התינוק דרך חצר שאינה מעורבת [שאסורה מדרבנן ולא ברה"ר דאורייתא], וכתב המשנ"ב שלא יטלטל ע"י גוי, בגלל שיכול לעשות את הברית בבית, כמו שעושים בימים שיש קור בחוץ. מבואר שאע"פ שיש עדיפות לקיים את המצוה בבית הכנסת ברוב עם, לא התיר אמירה לגוי בטלטול דרבנן. לכן יש לדון מהו צורך מצוה, כגון אברך שהולך להורים לסעודה, שיש בזה מצוות כיבוד הורים, יש לדון האם בכל אופן זה נקרא צורך מצוה, גם כשהולך בגלל שאח שלו מירושלים מגיע לשבת, או רק כאשר הולך ממש לצורך ההורים. וזה דבר שאינו ברור, וכלשון הגר"מ שליט"א הלב ידע אם לעקל אם לעקלקלות. ובפרט כשההורים מעדיפים שיבוא בשבת אחרת, רק אחרי שהוא החליט לבוא השבוע הם שמחים גם בזה. וכמובן שלפ"ז ההיתר אינו כולל את מי שהולך להתארח אצל חבר או סתם קרוב משפחה.

עוד יש לדון ולחלק מכיון שמדובר בטלטול בדרך חזרה מהמצוה אל ביתו, א"כ זה לא המצוה בעצמה, אלא שאם לא מסתדר שישאר שם, נחשב צורך לחזור לביתו, וזה דוקא כשהלך לצורך מצוה, אבל אם הלך לצורך עצמו, צריך שלא ללכת מערב שבת, ואסור לו להמציא את עצמו למצב הזה. וכן מי שיכול ללכת דרך הגשר רק זה טירחה גדולה, האם זה סיבה להתיר אמירה לגוי.

הבעיה הגדולה שייטלטלו באופן שלא ע"פ הלכה

ולמעשה חלק גדול מהנושא הוא, שגם אחרי שיש אופן מסוים של מצוה שיש מקום להקל כלשון המכתב, ורבני השכונה מעידים שיש משפחות שזה גובל בשלום בית ורפואת הנפש במצבים מסוימים, אבל יש כאן גם מכשול של אלו שייטלטלו שלא ע"פ הכללים האלו, כגון שילכו במצב שאינו מוגדר צורך מצוה, וכן יוסיפו לעגלה חפצים אחרים מלבד התינוק וגם שעיקר טלטול התינוק בתוך פרדס כץ במקום שלא נעשה שכירות ממחללי שבתות, הוא רק ע"י שינויו את העגלה בחצר מכניסת השבת ולא יוצאו שום דבר מהדיירה לחצר, ורבים לא יודעים להקפיד על כך כראוי.

לכן הפתרון הזה אינו דבר פשוט להשתמש בו כהלכה. אלא הוא רק למנוע מאלו שעד היום טלטלו בידיים או שנתנו לילד קטן לטלטל בכביש זה, שעכשיו לא יטלטלו אם לא ע"י גוי, ובזה אמר הגר"מ שליט"א, שיש להסתפק האם זה מציל ומונע מהמטלטלים בלא"ה, או מביא את אלו שנמנעו מלטלטל לבוא להשתמש בהיתר זה. ובודאי הדרך הראוי שלא להשתמש בטלטול ע"י גוי, אלא להתאמץ ולהאריך וללכת דרך הגשר, ולהקפיד על דיני כלים ששבתו בחצר. ובענין ההנהגה למעשה, האם נכון להעמיד גוי המוכן לכך, בתקוה שישמש רק לתועלת באופן המותר ולא להיפך, או שרק מי שיצטרך יחפש גוי, ולא יהיה שימוש קבוע באמירה לגוי, הדבר מסור לרבני השכונות שבקרב יודיעו את הכרעתם בנושא.

יישוב נוסף שביקש ממוקד העירוב לתקן את העירוב

בשבוע האחרון עסקנו בתיקון עירוב ביישוב שנמצא בסמוך לעיר אשקלון שבדרום, לאחר שרב הישוב פנה אל מוקד העירוב בבקשה לקבלת עזרה, כי

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונות הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

והמקדש שלנו המקדש מעט, ג"כ צריך להיות כעין זה. כדי שהמקדש יתקיים, שהמקדש מעט יהי' בו התועלת שצריך להיות ממנו, צריך להיות באותו מדרגה. שבזמן שבונים בונים אותו לשם מקום שיתפללו שם, שיהי' לימוד התורה, שיהי' ליבן של ישראל לאביהם שבשמים, ובלי זה אין לו ערך! הוא סתם בית! בית זה לא מקדש מעט. וכמו ה'מקדש האמיתי' כך גם ה'מקדש מעט' צריך להיות עם לב של כלל ישראל. לכל הפחות אלה שמשתתפים בו, אלה שישדו אותו, אלה שבנו אותו, צריך להיות 'הלב' שלהם שם.

ובמה הלב שלהם שם, במה? חוץ ממה שכל אחד צריך לעשות את הדברים שבין אדם למקום אבל צריך ג"כ שיהי' בין אדם לחבירו. אם יש בית כזה שיש שנאת חנם, או מחלוקת, או חלילה וחס מהדברים האלה, אז המקדש לא קיים. זה לא מקדש מעט! זה חלילה וחס להיפך ממקדש. וזה צריך להיות לא רק בשעה שבונים, רק כל הזמן. ויש לפעמים שדוקא במקומות קדושים השטן עושה את כל השליחות שלו. הוא רוצה לעשות פירוד הלבבות, בין איש לרעהו, אדם אחד נפגע על דבר קטן שהוא חושב שפגעו בכבודו, ועי"ז יש ריב, יש מחלוקת, ואז חלילה וחס זה לא מקדש! הבית מאבד את הצורה של המקדש. והוא ההיפך ממקדש, ואז ח"ו יש סכנה גדולה אם הוא יכול להתקיים.

לכן הדבר העיקרי מה שצריך לדאוג, שכל אחד ישתדל עד כמה שאפשר, לתת 'מלבו' למקום המקדש, שהלב שלו יהי' מאוחד עם כל האנשים שמתפללים בו, שלומדים בו ושנמצאים בו. ואז יהיה המקדש המעט ימשש את תפקידו מה שצריך לשמש. ולכן זה הדבר מהעיקרי מה שרואים לדאבוננו בכמה מקומות, שיש ריב דוקא במקום הקודש, 'מקום המשפט שם הרשע' מקום הקודש שהי' צריך להיות דוקא כולם באהבה ואחוה, יש חלילה וחס ריב! וזה צריך להיות כל אחד מהמשתתפים, להיות לבם באחדות, ובזכות הזה הקב"ה יעזור שזה יתקיים הרבה שנים, ויימצא מזה תורה ויראת שמים, ושהאנשים שיתפללו בו, שיכנסו בו, יתחזקו בתורה, ביראת שמים, יתחזקו בכל הדברים של רוחניות.

ועד כדי כך עד כמה צריך להיות הלב של כל אחד ואחד, כמו שמצינו שבית המקדש חרב על שנאת חנם, ומה זה שנאת חנם אומר רש"י (שבת לב), אם על פי דין אין חיוב לשנוא אותו זה נקרא שנאת חנם! ולדאבוננו יש מקומות שנשכשלים בהם, והדבר הזה הוא מהעיקרי כמו שכבר הזכרנו. ולא באתי לתבוע חלילה מאף אחד, אלא אדרבה רוצים שכולנו נגיע לדרגה כזאת וכל אחד ירגיש שיש שמחה בלבו אם יש להשני טוב. אם יש לכל יהודי טוב, בפרט יהודי שקרוב אלי, שירגיש שמחה, ועי"ז נהי' אהבת הבריות, אהבת איש לרעהו, אז מקוים במשך הזמן שיהא במקום קדוש כזה דבר לא רק להיפך משנאה אלא יהי' 'אהבה'. אז המקום הזה יתקיים, ונזכה עי"ז במשך הזמן לזכות למקדש האמיתי לא רק המקדש מעט, אלא המקדש הגדול, שעל ידי זה יהי' ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, וכולם יהיו מאושרים. ('מלא פי תהלתך' עניני ציבור עמ' כח')

בירורי הלכה

ההספד לאחד מגדולי העיר שכל בני העיר מתקבצים ובאים להספידו, וכו'. ובגמ' כתובות ה. ואמר ר' יעקב אמר ר' יוחנן הולכים לבתי כנסיות ובתי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת. וכתב שם הרש"ש דקמ"ל דאף דבתי כנסיות ובתי מדרשות איתא במגילה כח. אין נוהגין בהם קלות ראש ואין אוכלים ושותים בהם ואין נאותין בהם ואין מטיילים בהם וכו' אפילו הכי לפקח על עסקי רבים שרי, וכמו דשרינן שם הספד של רבים, דאיתא שם אין מספידים בהם הספד של יחיד אבל קורים ושונים בהם, ומספידים בהם הספד של רבים, (ופירש"י דהספד של רבים היינו ת"ח שמת שצריכים להתאסף ולהספידו ובהיכ"ס ראו לך לפי שהוא בית גדול) עיי"ש. ומבואר דדבר שהוא צרכי רבים מותר לעשות בביהכ"נ.

קדושת מקדש מעט תלויה בהשקעה שלנו

בתקופת זו של 'ספירת העומר' שכולנו מתחזקים 'לנהוג כבוד זה בזה', ברצוננו להביא שיחת חיזוק ממרן ראה"י הגרא"ל שטינמן זצוק"ל, (שנאמרה בחנוכת בית הכנסת שע"י קהילת שערי תבונה, רמות א' ירושלים, תשרי תשס"ב) המבארת את קיום 'בית מקדש מעט' בזכות חיזוק ב'בין אדם לחבירו'.

הגמ' אומרת במגילה (כט, א) על הפסוק 'ואהי להם למקדש מעט', אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, זה נקרא 'מקדש מעט'. אחרי שביית המקדש חרב בעוונותינו הרבים, נשאר מקדש מעט, ומה זה המקדש מעט, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל. במשך זמן גלותינו היו המון בתי כנסיות ובתי מדרשות, שהיה שם כל 'הלב' של כלל ישראל, קול תורה ותפילה היה נשמע בכל הבתי כנסיות ובתי מדרשות, ולדאבוננו בשנים שבין ת"ש-תש"ה הכל חרב. יש מקומות ששרפו! יש מקומות שהחריבו בהם ע"י שעושים בהם דברים שזה בניגוד לבית הכנסת כמו קולנוע, מגרש ספורט, וכמה כל מיני דברים שחיללו את הבתי מקדש מעט רח"ל.

לדאבוננו ביחד עם כל ישראל החריבו את הבתי כנסיות ובתי מדרשות. וב"ה שחלק מכלל ישראל זכה להשתקם בארץ ישראל, ולבנות שוב את הבתי כנסיות ובתי מדרשות, ושוב לעשות 'מקדש מעט'. עד שהקב"ה ירחם ויהי' המקדש האמיתי. המקדש לא 'המעט' אלא המקדש 'הגדול' אבל בינתיים בונים ב"ה מקדש מעט. אבל המקדש מעט יש לו קצת דינים של בהמ"ק, יש איסור נתיצה. כמו שאסור לנתוך מאבני בהמ"ק ואבני המזבח, ככה יש ג"כ דין בשו"ע (ס' קנ"ב) שאסור לעשות משהו שמחריב את המקדש מעט, אפי' לא חורבן ממש, אלא אפי' לקחת משהו מבית המדרש יש דברים שאסור, וכן לשנות משהו שבנו במקדש מעט ואפי' עד כדי כך שיש דיון (עי' ביה"ל שם) אם מותר להוציא את המטלטלין, הכסאות והשולחנות של הבית המדרש, ועכ"פ בבחינה מסוימת זה כעין מקדש, רק מקדש 'מעט'.

א"כ צריך להיות לפי"ז ג"כ כלל מה שיש במקדש האמיתי - במקדש הגדול, צריך להיות גם במקדש מעט. ובמקדש האמיתי ידוע שלא הי' סתם שכל אחד השתתף בממונו, כמו שכתוב בפסוק 'כל איש אשר ידבנו לבו', ואמנם נדבו זהב תכלת וכו' כל הדברים האמורים בפרשת תרומה. וזה הי' ממון, שנתנו כל אחד, אבל חוץ ממה שהיה ממון היה ג"כ 'הלב' שלהם, ולכן הלב של כלל ישראל היה בבית המקדש. ולא הי' כמו בשאר דברים, למשל, כשאחד בונה בית, בשעה שהוא בונה את הבית אין שום חילוק מה הוא התכוין, העיקר שיש בית, שאפשר להיות שם ואפשר להשתמש בו את השימוש מה שבן-אדם צריך, ואם רוצה שימוש אחר, משתמש שימוש אחר. אבל לא כן הבית המקדש ולא כן המשכן, זה היה עשוי עם 'הלב' של כלל ישראל, ואם הי' הלב של כלל ישראל, לא דוקא בזמן שעשו אלא גם בהמשך, כל זמן שהלב של כלל ישראל הי' טוב, הי' שייך לבניית המשכן לבניית המקדש, אז הי' קיים, אבל אם ח"ו כלל ישראל ירד ולא הי' הלב שלהם בדרגה כמו שצריך להיות לבנות מקדש לבנות משכן, אז הי' חלילה וחס החורבן.

בדין כנסים אסיפות ציבוריות בבית הכנסת ובביהמ"ד

הנה יש לדון האם יש היתר להשתמש בביהכ"נ וביהמ"ד לצורך כינוסים ציבוריים, כגון אסיפות כספים (מ'ציג' וכדו'), עסקנות לצורך ביצור חומות הדת וכדו', דמלבד דברי תורה שפעמים נאמרים בהם, יש באסיפות אלו דברי חולין וצרכים שונים שאינם מעניין ביהמ"ד כלל, וגובל בהרבה פעמים בדברי חולין לגמרי. ויש לדון האם ואיך יש היתר לעשות כנסים ואירועים אלו בביהכ"נ ובביהמ"ד.

בשו"ע ס' קנ"א, בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגים בהם קלות ראש, כגון שחוק והתול ושיחה בטילה וכו' ואין מחשבים בהם חשבונות אא"כ הם של מצוה כגון קופה של צדקה ופדיון שבויים, ואין מספידים בהם אא"כ יהיה

ומעתה גבי אסיפות של הקופה של צדקה שבכל שכונה ושכונה, לכאורה ז"פ כדין השו"ע דמותר לעשותו אפילו בביהכ"נ, אבל גבי אסיפות וכינוסים שאין הם עצמם דברי מצוה, אלא יש בהם צורך הרבים (וכגון אסיפה לצורך הרחבת השכונה, ואסיפה לצורך בחירת גבאים וכדו'), הגם שיש בו משום צרכי רבים, מיהו להנ"ל הוי כחשבונות של רבים שאסור לעשותם בביהכ"נ. ומעתה גבי אסיפות עסקנות לצורך ביצור חומות הדת יש לדון היאך נדייניה, דהאם לדונו כצרכי רבים שלא התירו בביהכ"נ, או דימא דהאינא דל"ע היהדות החרדית נזקקת להצלת כל עיקרי הדת י"ל דלא גרע מכינוסים שהם לצורך פדיון שבויים דכתב השו"ע דמותר דאין זה צורכי רבים, אלא עוסק במצוה גופא להציל את התורה ואת השבת ואת הקדושה והטהרה של כלל ישראל מידי רודפיה וצריה, ולכאורה יהיה מותר לעשותה בבית הכנסת. מיהו יש להעיר דפעמים סוג מסויים של אסיפות וכינוסים בביהמ"ד, יכולים להביא לידי קלות ראש שלא מגוף העיסוק עצמו, ויש להזהיר ולהיזהר בזה, ועיין בכך החיים סי' קנא סק"ז שהזהיר בדומה לזה.

[הדברים נכתבו ע"י הגאון רבי אביעד אברהם קורצטג שליט"א, רמות ב']
הדברים הובאו קמי מור הגרמ"מ לובין שליט"א והשיב: עדיין צ"ע לישב הסתירה בין המבואר בגמ' כתובות ה. דמותר לפקח על עסקי רבים בבתי כנסיות ובביהמ"ד, ומאידך ברמב"ן מבואר דחשבונות של רבים אפילו שבני העיר צריכים להם אסור.
ולדינא: אסיפות לצורך פדיון שבויים ודאי מותר, וכן אסיפות של מגביות צדקה וכן אסיפות לצורך פתיחת גמ"ח הלוואות המיועד לכלל התושבים ולא רק לחברי הגמ"ח. אבל חשבונות של מיסים וארנונה וכיוצ"ב אף שרבים צריכים להם אסור.

ובהאי היתרא דצרכי רבים לכאורה הוא משום שמצינו ש'צרכי הרבים' חשיב כעוסק במצוה, דעיין בשו"ע סי' ע' ס"ד היה עוסק בצרכי רבים חשיב עוסק במצוה, ואם הגיע זמן קר"ש פטור מן המצוה, עוד בשו"ע סי' ש"ז ס"ז חפצי שמים מותר לדבר בהם בשבת כגון חשבונות של רבים, ולפסוק צדקה ולפקח על עסקי רבים, ופירש המשנ"ב דלעין ולחקור בצרכי רבים הוי כצורך מצוה, ולכאורה לפי זה כל שהוא עוסק שיש בו צורך הרבים מותר לעשותו בבית הכנסת, וכהאי תפילה וכל העוסקים בצרכי ציבור באמונה דהוא מידי דקודש.

אולם יל"ע דעיין בביה"ל שם בהא דאיתא בשו"ע אין מחשבין בהם חשבונות, וז"ל: אפילו שבני העיר צריכים לאותם חשבונות, ואין להם מקום להתאסף שם, מפני שהוא קלות ראש להתעסק בהם בביהכ"נ, ורוצה לומר דאע"פ שהוא צרכי רבים עכ"ל, ומקור דבריו הוא מהרמב"ן מגילה כו: דאף דבבתי כנסיות שבבל מועיל תנאי, מיהו אין מועיל תנאי לחשב בהם חשבונות של בני העיר ואע"פ שהם צריכים לאותם חשבונות ואין להם מקום להתאסף שם, מפני שהוא קלות ראש בביהכ"נ, (והובא בביה"ל בסעי' יא בדיני תנאי בבית הכנסת, דהביא דין זה דלקלות ראש גדול כמו חשבונות ושחוק והתול וכיוצ"ב לא מהני אפילו תנאי ואסור להשתמש בביהכ"נ בכל גוונא), וצ"ב דכיון שלחשוב חשבונות של רבים חשיב צרכי מצוה, ופשטות אף יש לו דין עוסק במצוה ואף בשבת מותר לדבר בו אמאי בביהכ"נ אסור, וביותר צ"ב דבשו"ע סעי' א' איתא דלחשוב חשבונות של רבים אסור אא"כ הם של מצוה כגון קופה של צדקה ופדיון שבויים, וצ"ב? ואולי כלפי היתר דקדושת ביהכ"נ, אין היתר אלא בעוסק בגופו של מצוה, אבל כל שעוסק בצרכי רבים אף שהגברא העוסק חשיב עוסק במצוה מיהו העסק עצמו לא חפצא דמצוה היא, וממילא חשיב דבר שיש בו קלות ראש, ואין היתר לעשותו בבית הכנסת, ועצ"ע.

חיזוקים בבתי הכנסת

מלבד האיסור החמור שבדבר.
וכמו"כ הותקן בביהמ"ד 'מעוררין' - אנשים הממונים להעיר בדרכי-נועם לאלה שבשווג משוחחים וכמו"כ לאורחים המזדמנים ואינם יודעים את חומרת הדבר. חיזוק זה מהווה לכל באי ביהכ"נ יראת כבוד של 'בית מקדש מעט'.
 יה"ר שהחיזוק ימשך הלאה ביתר עוז בביהכ"נ זה ובכל אתר ואתר.

ביהכ"נ דחסידי לעלוב 'היכלא דרבי שמעון', גבעה ב' ביתר

בביהכ"נ ישנו חיזוק תמידי בענין שמירת 'קדושת בית הכנסת' בדגש מיוחד שלא לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה (ובין גברא לגברא) כלל וכלל.
חיזוק זה נוסד ע"י כ"ק האדמו"ר רבי שמעון נתן נטע בידרמן זצוק"ל אשר התמסר לזה בכל נפשו, אשר ראה חומרה רבה בדבר הכרוך בחילול ה'

קוראים כותבים

צרה אחרת, ועדיין כולנו מצפים ומייחלים, מתי ישוב ה' שבות עמו ויחוס לגאלנו גאולת עולמים בבנין בית המקדש, וגילוי כבוד מלכותו בעולם.
אך דבר זה לכאורה הוא המעכבנו, שבכל צרה שלא תהיה ח"ו, עיקר בקשתנו מ-ה' שיושיענו מן אותה הצרה, וכאשר חלפה הצרה, כבר אנו מרגישים, הנה ב"ה חלפה הצרה עברה לה, והגיעה הישועה, ובזה אנו מסתפקים ואומרים די. וכביכול הקב"ה אומר, אם די לכם בזאת אשר הנכם מושלכים מחוץ לבית-המקדש יכולים אתם להישאר ככה במצב זה, **ומצב זה כולל את כל התלאות הקורות מפעם לפעם כאשר אין השכינה שורה בקביעות בעם ישראל - בלא בנין בית המקדש.**
 אמנם מתי אכניס אתכם שוב לבית מקדשי, **מתי שתרגישו שאי אפשר להישאר בלא בית-המקדש, שזה בלתי נסבל!!!** וכל הדברים שכביכול נראים טוב, זה בשביל לחפות על כל הצרות שיש לנו, וכשיבנה בית המקדש כל הצרות יעלמו. **ורק כאשר נזעק מעומק הלב אנחנו חייבים בית המקדש!!!** אז בודאי ישמע ה' לקול שוועתנו, ויגאל אותנו גאולת עולמים, באמור לציון מלך אלוקיך במהרה בימינו, אכ"ר.

לפני כשנה - עת אשר היינו דחויים מחוץ לבתי הכנסת, אירעה תופעה נדירה של **מזג אויר שרבי מאוד למשך 10 ימים,** דבר שלא היה עשרות שנים, והיה אז סבל נוראי להתפלל בחוץ, ובעקבות כן, פעלו הרבה גורמים ללחוץ על ראשי השלטון להתיר לפתוח את בתי הכנסת, **ואכן באמת נתקבלה הבקשה ונפתחו בתי הכנסת, לשמחת ולרווחת עם ישראל.**
 והתבוננתי בזה בדבר נפלא: דהנה, בתחילה כשנסגרו בתי הכנסת, וכן בהמשך הזמן, לא פעלו באופן נחרץ לפתיחת בתי הכנסת, אמנם, מתי נזעקו לומר **'אין זה אפשרי - חייבים בית כנסת!'** בשעה שהרגישו שאי אפשר בחוץ, שזה בלתי נסבל!!! - **כאשר צעק מעומק הלב 'אנחנו חייבים בית הכנסת' - שמע ה' את הבקשה ופתח את בתי הכנסת,** כי ההרגשה היתה שא"א בלי זה!

והנה, זה הלא כמעט אלפיים שנה שאנו שרויים בגלות קשה, ובכל דור ודור סובלים מכל מיני צרות שונות ומשונות, אשר תצלנה אוזן משמוע, ואמת, שתמיד כשצעקו מעומק הלב על כל צרה וצרה, שמע ה' את התפילה והושיע מן הצרה, אמנם עדיין לא נושענו, ותמיד לאחר תקופה באה

סיפור השבוע

מבנות הקהילה.
 אחרי בערך חצי שנה היא הופיע 'בפנים מאירות' בחלום לאשה שבכלל לא ידעה שביקשו זאת ממנה, והיא אמרה לה שבשמים מחכים לשני דברים: אחד, שיכונו בקדיש שמים כבוד השכינה. שנים, שלא ידברו בתפילה ובביהכ"נ, שעל זה מאוד מאד מקפידים בשמים. (כבוד בית ה')

מספר מזכה הרבים הרב מאיר מיכאל גרינוולד שליט"א: הרבנית גרינפלד המסורה היתה מאוד חולה, וכשראו שימיה ספורים ביקשו ממנה שכשתגיע לאחר 120 שנה לבית דין של מעלה, תשאל את הממונים **מדוע יש כאלו צרות בעולם הזה הרי מתחזקים כל הזמן אם זה בצניעות ונגד פגעי הטכנולוגיה ואם זה בשמירת הלשון וכו',** ושתבוא להגיד לאחת

לרפואת מיכל מישל בת אסטריא בתשח"י ולישועת חנה אנט בת אסתר

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

נאה דורש

פנינים

ממייטב ספרי המגידים בהוצאת "יפה נוף"

"חקת עולם" - אסור מלאכה ולא אסור אכילה

כל מלאכה לא תעשו חקת עולם לדורתיכם (כז, לא)

התורה הקדושה מפרטת את דיני יום הכפורים ואת אסור האכילה ואסור עשיית מלאכה בו. לאחר מכן מסימת התורה ואומרת: "כל מלאכה לא תעשו חקת עולם לדורתיכם".

הקשה על כך רבי יונתן איבשיץ זצ"ל: מפני מה אמר הכתוב: "חקת עולם לדורתיכם" דוקא על עשיית מלאכה, ולא על אסור האכילה? הוא באר, שפעם אחת במהלך ההיסטוריה אכלו כל ישראל ביום הכפורים.

מתי ארע הדבר הזה?

הגמרא (מועד קטן ט ע"א) מספרת, שבזמן שלמה המלך השלמה בניית בית המקדש ביום השמיני לחדש תשרי. היתה בעם ישראל שמחה גדולה, ובמשך שבוע ימים חגגו, ואכלו ושמחו בהם. ביום י"ד לחדש, שהיה היום השביעי לחגיגות, נכנסו כלם לחג הסוכות וחגגו עוד שבוע ימים נוספים. באותה שנה לא עשו ישראל את יום הכפורים, והיו דואגים ואומרים: שמא התחייבו פליה? מיד יצאה בת קול וברכה: "כלכם מזמנים לחיי העולם הבא".

באותו היום שבו כלם לאהליהם שמחים וטובי לבב, ומצאו כל נשותיהם בשהרה. וכל אחד ואחד התעברה אשתו בבו זכר. כעבור תשעה חדשים ילדו כלן בנים זכרים. זה היה יום הברית הבינלאומי... או אז ידעו כלם שהקב"ה שמח בזה שאכלו ביום הכפורים.

מאחר שפעם אחת אכלו ישראל ביום הכפורים לא נאמר "חקת עולם" על עניי האכילה והשתיה, אולם על אסור המלאכה אכן נאמר "חקת עולם", משום שגם בימי שלמה, כשאכלו ושתו, מכל מקום לא עשו מלאכה ביום הכפורים.

(רבי בן ציון מוצמי לשיט"א - דורש ציון)

ענשו של יהודה בן גרים

כמת שגרב בשרו ונפל מזמן הרבה

הגמרא (שבת לד ע"א) מספרת, שכשרבי שמעון בר יוחאי יצא מהמערה, וראה בשוק את יהודה בן גרים, אמר: "עדין יש לזה בעולם?" נתן בו עיניו, ועשהו גל של עצמות".

יהודה בן גרים היה זה שפרסם את דבריו של רבי שמעון בר יוחאי בגנות המלכות: "כל מה שעשו - לצורך עצמם עשו", עד שהגיעו הדברים לאזני המלכות ובקשו להרגו.

שאל ה"חפץ חיים" זצ"ל: הרי ההלכה היא ש"כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא - לית בה משום לישנא בישא" - כל דבר שנאמר בפני שלשה אנשים, אין בו משום אסור לשון הרע, ורבי שמעון בר יוחאי אמר את דבריו באפי תלתא, ומדוע, אפוא, נענש יהודה בן גרים על כך? מכאן - הוא אומר - למדנו, שאם מדברים בפני אנשים שהם יראי שמים, ששומרים על לשונם - אין את ההתר של "באפי תלתא", וכיון שרבי שמעון בר יוחאי אמר את דבריו בפני תנאים קדושים, רבי יהודה ורבי יוסי - אסור היה לו, ליהודה בן גרים, לפרסם את הדברים.

את דבריו הגמרא: "ועשהו גל של עצמות". פרש רש"י: "כמת שגרב בשרו ונפל מזמן הרבה". רש"י דקדק בלשון הגמרא מדוע אין היא אומרת, כדרך תמיד: "נתן עיניו בו ונח נפשיה"? מדוע הגמרא נוקטת: "ועשהו גל של עצמות"? לכן פרש שאין הכוונה כאן למיתה רגילה, אלא: "כמת שגרב בשרו ונפל מזמן הרבה".

להזהיר גדולים על קטנים

אמר אל הפהנים בני אהרן ואמרת אליהם (כא, א)

באר רש"י: "אמר ואמרת - להזהיר גדולים על הקטנים". הפסוקים הללו עוסקים בשמירת הפהנים, והקב"ה אומר למשה להזהיר את הגדולים לשמר על הקטנים לבל ישמאו.

מקשה על כך רבי זלמן סורוצקין זצ"ל: מדוע דוקא במצוה זו מזהירים הגדולים על הקטנים? הלא את כל התורה כלה עליהם להנחיל להם! הלא, כאשר ילד קטן נוגע במקצה בשבת, אומרים לו: זה מקצה... כשיילד רוצה לאכל משהו, אומרים לו: אל תאכל אם אין לזה הכשר טוב... מה מיוחד, אפוא, במצוה זו, שהתורה מדגישה להזהיר גדולים על הקטנים?

הוא תרץ ואמר, כי אנו רואים יסוד גדול מאד בעניני חנוכה, מתוך הדברים הללו: כאשר אב אומר לבנו לא לגעת באבן בשבת, הוא מרים את עינו ורואה שכלם לא נוגעים. כאשר אב מסביר לבנו לא לאכל מאכל שאינו כשר, הוא מתבונן סביבו, ורואה שאכן כלם אינם אוכלים אכל שאינו כשר. כל אסור אחר ילד מבין - אסור לאכל ללא ברכה, אסור לשלטל מקצה, כי גם כל החברים שלו נוהגים אסור בדבר.

לא כן במה שנוגע להזהרות הפהנים על שמירת ממים.

הבה נדמין לעצמו את המקרה הבא:

באחד הימים משתחרר הילד לביתו מן החדר, משום שגדול הדור נפטר. הוא רץ הביתה ורוצה לצאת עם אבא להליכה, אבל לא. אבא עוצר אותו: "אנחנו איננו הולכים לשם, אנחנו כהנים..."

"וימה אם אנחנו כהנים?" - מתפלא הילד - "האם אנחנו יותר צדיקים מכלם? הרי כל הרבנים הולכים להליכה הזאת..."

כאן מתחילה הבעיה... כאן צריך האב לחנך את בנו כנגד הזרם. כשהרב ששמו 'כלם' מתייר, נצב האב בפני בעיה לא פשוטה.

כשצריכים להלחם נגד "כלם", באה התורה ומהירה "אמר ואמרת", להזהיר גדולים על הקטנים.

זהו יסוד חשוב מאד בחנוך כל אדם לעצמו ובחנוך הילדים בבית, ומי שישכיל לעשות בו שמוש נכון, יוכל להחזיר לביתו עקרונות חנוכיים רבים ולרומם את הליכות הבית.

הוא יזכיר לילדיו: אנחנו מקפידים על ענין כלשהו יותר מאחרים, משום שאנחנו שונים ואחרים, בגלל היותנו כהנים!

(רבי ראובן קרלנשטיין זצוק"ל - יחי ראובן)

רמז לשוכח לספר - מבין?

וספרתם להם ממחרת השבת (כז, טז)

נפסק להלכה, שהשוכח לספר יום אחד, אינו סופר עוד בברכה (שו"ע או"ח סי' תפ"ט ס"ח). אולם מי ששכח לספר בלילה ונזכר ביום, רק באותו היום יספר בלא ברכה ובערב שלאחריו יכול להמשיך ולספר בברכה (שם, סי' י). שמעתי על כך מרבי דן מחבר שליט"א, רמז בפסוקים ששמע מהחכם הגאון רבי אברהם רפול זצ"ל, וכן אמר:

הכתוב אומר (דברים כה, יט): "ושכחת עמר בשדה לא תשוב", כלומר אם שכחת לגמרי את מצות העמר, הדין הוא בשדה, כלומר ראשי תבואת ביממה שלמה דל הברכה - הפסדת את הברכה להמשך הספירה בשנה זו. אבל אם רק לא, כלומר ראשי תבואת לילה אחד - ששכחת רק לילה אחד את הספירה ולמחרת כבר נזכרת, אז תשוב לספר את המשך הספירה בברכה.

(רבי שלמה לוונשטיין שליט"א - ומתוך האור)

החיד"א מְבַאֵר, שְׁאֵם גּוֹפְתּוֹ שֶׁל יְהוּדָה בֶּן גְּרִים הִיָּתָה נִרְאִית כְּמוֹ גּוֹפֶה שֶׁל מֵת רָגִיל שְׁמַת זֶה עֲתָה, הִיָּה עֲלוּל מִיִּשְׁהוּ לְהַלְשִׁין עַל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי לְמַלְכוּת, וְלִסְפֵּר שְׁמִיד בִּיצִיאָתוֹ מִהַמְעָרָה הוּא שׁוֹרֵף אֲנָשִׁים וְהוֹרֵג אוֹתָם. לְהוֹכַחַת צְדָקַת דְּבָרָיו, הוּא הִיָּה מֵרָאָה לְכֻלָּם אֶת גּוֹפְתּוֹ שֶׁל יְהוּדָה בֶּן גְּרִים.

לְמִיָּכָה הַמִּית אוֹתוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי בְּצוּרָה כְּזֹאת, שֶׁהוּא נִרְאָה כְּאִלוֹ מֵת לְפָנֵי שְׁנַיִם רַבּוֹת. אוֹ אִי, גַּם אִם מִיִּשְׁהוּ הִיָּה מְסַפֵּר שֶׁרֶשֶׁב"י, בִּיצִיאָתוֹ מִהַמְעָרָה, הָרַג אוֹתוֹ - הָיוּ דְּבָרָיו נִדְחִים עַל הַסֵּף, שֶׁהָרִי הַכֹּל רֹאִים שְׁמַת לְפָנֵי זָמַן רַב.

עוֹד יֵשׁ לְבָאֵר, עַל פִּי מַה שְׁמוּבָא בְּסִפְרֵים הַקְדוּשִׁים עַל הַפְּסוּק (בַּמִּדְבָּר ל, א): "אִישׁ כִּי יֵדֵר נְדָר... לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיָּצָא מִפִּיו יַעֲשֶׂה", שְׁצַדִּיק הַמִּקְפִּיד שֶׁלֹּא לְחַלֵּל אֶת דְּבָרוֹ - כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹצֵא מִפִּיו, בֶּן יַעֲשֶׂה הָאֱלֹקִים!

כְּמוֹ שְׁאֻמְרוֹ חו"ל (מוֹעֵד קָשׁוּ טו ע"ב) עַל הַפְּסוּק (שְׁמוּאֵל ב כג, ג): "אָמַר אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל לִי דְבַר צוֹר יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁל בְּאֶדָם צַדִּיק מוֹשֵׁל יִרְאֵת אֱלֹקִים: "אָמַר אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל לִי דְבַר צוֹר יִשְׂרָאֵל, אֲנִי - מוֹשֵׁל בְּאֶדָם, מִי מוֹשֵׁל בִּי - צַדִּיק. שְׁאֵנִי גֹזֵר גְּזָרָה וְהַצַּדִּיק מְבַשֵּׁל".

הַיּוֹת וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי הִתְבַּטְּאוּ: "עֲדוּן יֵשׁ לָזֶה בְּעוֹלָם", שְׁמַשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים הָיָה שֶׁהָיָה עָלָיו לְמוֹת כְּבֹר לְפָנֵי הַרְבֵּה זָמַן - לְמִיָּכָה מֵת יְהוּדָה בֶּן גְּרִים בְּצוּרָה כְּזֹאת שְׁנִרְאָה "כְּמַת שְׁנִרְקַב בְּשָׂרוֹ וְנָפַל מִזָּמַן הַרְבֵּה". הַיּוֹתָה זֶה "מִיתָה רִטְרוֹאֲקָטִיבִית", כְּפִי שֶׁיָּצָא מִפִּיו שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי.

מַדּוּעַ לֹא מְגִיעָה תוֹדָה לִיהוּדָה בֶּן גְּרִים?

כָּאֵן אָנוּ מְגִיעִים לְשִׁאלָה נּוֹסֶפֶת, מִתּוֹכָה נִזְכָּה בְּעֶזְרַת ה' לְלַמֵּד מוֹסֵר הַשִּׁבְל לְכָל הַחַיִּים:

מַדּוּעַ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי הֶעֱנִישׁ אֶת יְהוּדָה בֶּן גְּרִים, וְהִפָּךְ אוֹתוֹ לְגַל שֶׁל עֲצֻמוֹת, הִיָּה עָלָיו לְהוֹדוֹת לוֹ וְלֹאמֹר לוֹ "יִישֵׁר כַּח", בְּזִכְרוֹתָהּ נְהִייתִי רֶשֶׁב"י!

הֵנָּה נִתְבַּוֵּן: רֶשֶׁב"י הוּא הַיְחִידִי בְּעוֹלָם שֶׁחִבְּרוּ עָלָיו פִּיּוּסִים, שֶׁהִתְקַבְּלוּ בְּכָל עַם יִשְׂרָאֵל, הַמְּדַבְּרִים בְּשִׁבְחוֹ, מַה שֶׁלֹּא עָשׂוּ לָאֵף תִּנְאָ: מַה שֶׁלֹּא עָשׂוּ לְכַבּוֹדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וְגַם לֹא לְכַבּוֹדוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אַבִּינוּ:

עַם יִשְׂרָאֵל מְשַׁבַּח, בְּפִיּוּסָיו, אֶךְ וְרַק אֶת הַקִּבְ"ה. הוּא לֹא מְשַׁבַּח בְּשָׂר וְדָם. רֶשֶׁב"י הוּא הַיְחִיד, הַיּוֹצֵא דָפוֹ!

רֶשֶׁב"י הוּא הַתִּנְאָ הַיְחִיד שֶׁכָּל עַם יִשְׂרָאֵל עוֹלָה לְפָנָיו אֶת קִבְּרוֹ. כְּשֶׁעוֹלִים לְפָנָיו אֶת צִיּוֹנוֹ שֶׁל רֶשֶׁב"י, נִכְנָסִים גַּם לְקוֹבְרֵים הָאֲחֵרִים שֶׁ"עַל הַדֶּרֶךְ", אֲבָל מִסֵּרַת הַעֲלִיָּה וְעִמְרָה הִיא לְכַבּוֹדוֹ שֶׁל רֶשֶׁב"י!

כְּמוֹ כֵּן, אֵף תִּנְאָ לֹא זָכָה שֶׁיַּעֲשׂוּ מְדוּרָה בְּיוֹם הַהוֹלָאָה שְׁלוֹ, כְּמוֹ שֶׁזָּכָה רֶשֶׁב"י!

כָּל זֶה - בְּזִכְרוֹתָיו שֶׁל מִי? בְּזִכְרוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה בֶּן גְּרִים! בְּזִכְרוֹתָיו רֶשֶׁב"י בְּרַח לְמַעְרָה, שֶׁם הִתְעַלָּה לְפַסְגַּת הַפְּסָגוֹת, עַד לְלִמּוֹד בְּחִבְרוּתָא עִם אֱלֹהֵי הַקְּבִיא וְלִחְבּוֹר הַהֵר הַקְּדוֹשׁ!

מְגִיעַ לִיהוּדָה בֶּן גְּרִים, אִם כֵּן, "יִישֵׁר כַּח" גְּדוּלוֹ וְתַחַת זֹאת רֶשֶׁב"י נוֹתֵן בּוֹ עֵינָיו, וְהוֹפֵךְ אוֹתוֹ לְגַל שֶׁל עֲצֻמוֹת. מַדּוּעַ?

זֹאת וְעוֹד: חו"ל (שְׁבַת לו ע"ב) אוֹמְרִים, שֶׁכְּשֶׁרֶשֶׁב"י יָצָא מִן הַמְעָרָה, יָצָא לְקִרְאָתוֹ חוֹתְנֵהוּ, רַבִּי מִנְחֵם בֶּן יֶאֱרִי. הוּא רָאָה שְׁגוּפוֹ שֶׁל רֶשֶׁב"י מְלֵא בְּבִקְעִים וּבְסִדְדִיקִים, מִחֲמַת הַשֶּׁהִיָּה בְּחוֹל הַמְעָרָה, וְהִחַל לְבַכּוֹת וּלְצוּחֵ: "אִי לִי שְׂרָאִיתִיךְ בְּכָה!" וְרֶשֶׁב"י הִשִּׁיבוֹ: "אֲשֶׁרִיךְ שְׂרָאִיתִיךְ בְּכָה, שְׂאֵלְמָלָא לֹא רִאִיתִיךְ בְּכָה - לֹא מְצָאתִי בִּי כָךְ". הַגְּמָרָא מְסַפֵּרֶת, שֶׁכִּדְּמָם כְּנִיסָתוֹ לְמַעְרָה, כְּשֶׁרֶשֶׁב"י הִיָּה מְקֻשָּׁה קִשְׁיָה, הִיָּה רַבִּי מִנְחֵם בֶּן יֶאֱרִי מִיִּשְׁבָּה בְּשִׁנַּיִם עֶשֶׂר אֶפְסִים, וְלֹאֲחֵר שֶׁיָּצָא מִמֶּנָּה - כָּל קִשְׁיָה שֶׁל רַבִּי מִנְחֵם בֶּן יֶאֱרִי, הִיָּה רֶשֶׁב"י מִיִּשְׁבָּה בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶפְסִים!

אֶת כָּל הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת, מַעִיד רֶשֶׁב"י שֶׁהוּא רֶכֶשׁ בְּמַעְרָה: "שְׂאֵלְמָלָא לֹא רִאִיתִיךְ בְּכָה - לֹא מְצָאתִי בִּי כָךְ". הִיָּה אוֹמֵר: בְּזִכְרוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה בֶּן גְּרִים! לְכֹאֲרָה, מְגִיעָה לוֹ תוֹדָה רַבָּה, וְלֹא עֲנֵשׁ!

אֲנִי מְכִיר בֶּן אָדָם שֶׁהִיָּתָה לוֹ צִרְכִּיָּה גְּדוּלָּה. אֲנִישִׁי דִּלָּא מַעֲלִי נִצְלוֹ אֶת תְּמִימוֹתָיו, וְרָמוּ אוֹתוֹ בְּמֵאוֹת אֱלֹקִים. הָאִישׁ הַזֶּה אֲבָד לֹא רַק אֶת הַצִּרְכִּיָּה, אֲלָא גַּאֲלָץ לְמַכֵּר אֶת בֵּיתוֹ וְלִשְׁלֹם לְנוֹשִׁיו, וְחִי בְּעִנְיָוִת גְּדוּלָּה.

בְּלִית בִּרְרָה אַחֲרֵת, הוּא הִחַל לְמַסֵּר שְׁעוּרֵי תוֹרָה, כָּאֵן וְשָׁם.

בְּרַבּוֹת הַיָּמִים הַפָּךְ ל"מַגִּיד שְׁעוֹר מְבַקֵּשׁ" הַעֲסוּק בְּהַרְבָּצַת תוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה.

פַּעַם אַחַת שְׁמַעְתִּי אוֹתוֹ אוֹמֵר: "כְּלוּם סְבוּרִים אַתֶּם שְׁאֵנִי שׁוֹנֵא אֶת אִלוֹ שְׁעָשׂוּ לִי אֶת הָעוֹל הַנוֹרָא? לֹא וְלֹא! אֲדַבְּרָה, אֲנִי אוֹמֵר לָהֶם 'תוֹדָה רַבָּה'. בְּזִכְרוֹתָם הַפְּכֵתִי לְמַגִּיד שְׁעוֹר. בְּזִכְרוֹתָם - חֲלָקִי הוּא בֵּין מִזְבֵּי הַרְבִּיּוֹ!"

אֲנִינִי יוֹדֵעַ לוֹמֵר לָכֵם, בְּוֹדָאוֹת, אִם בְּעַמֵּק הַלֵּב שְׁלוֹ הוּא גַם חוֹשֵׁב כָּךְ, אֲבָל כְּלָפִי חוּץ - זֶה מַה שֶׁהוּא אָמַר.

הַשְּׂאֵלָה מִתְחַזֶּקֶת כְּשֶׁרֹּאִים אֶת תְּגוּבָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק כְּלָפִי אֲחִיו, לְאַחֵר פְּטִירָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אַבִּינוּ:

הָאֲחִים מְבִיעִים פַּחַד גְּדוֹל, וְאוֹמְרִים (בְּרֵאשִׁית ג, טו): "לוֹ יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהַשֵּׁב יוֹשִׁיב לָנוּ אֶת כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אוֹתוֹ". מַהִי תְּגוּבָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף? הוּא מִנְחָם אוֹתָם, וּמַדְבֵּר אֵל לָבָם: "וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֲלֹקִים חֲשַׁבָה לְטוֹבָה לְמַעַן עֲשֶׂה כִּיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיִית עִם רַב". לֹאֹמֵר: לֹא זֶה בְּלָבָד שֶׁלֹּא אֶעֱנִישׁ אֶתְכֶם, אֲלָא מְגִיעָה לָכֵם 'תוֹדָה רַבָּה'! בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר הַתְּבַרֵּךְ שֶׁמִּכָּל מַה שְׁעָשִׂיתֶם לִי - נִגְרָמָה רַק טוֹבָה.

מַדּוּעַ, אֲפֹא, לִיהוּדָה בֶּן גְּרִים לֹא מְגִיעָה תוֹדָה רַבָּה? וְהָרִי מִכֵּחַ מַעֲשָׂיו נִגְרָמָה לְרֶשֶׁב"י, וְלְכָלֵל יִשְׂרָאֵל, רַק טוֹבָה, הֵן בְּתוֹרַת הַנִּגְלָה וְהֵן בְּתוֹרַת הַנִּסְתָּר!

מַעֲלוֹת שֶׁל בֵּית הַמִּדְרָשׁ

הַתְּשׁוּבָה לָכֵךְ הִיא: אֲכַן! רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי הָרִיחַ רַבּוֹת מִיִּשְׁבָּתוֹ בְּמַעְרָה, אֲבָל הוּא גַּם הַפְּסִיד!

הוּא הַפְּסִיד שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה שֶׁל יִשְׁבָּה בְּתוֹךְ בֵּית מִדְרָשׁ! שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה שֶׁל רִתְחָא דְאוֹרִינְתָא, שֶׁל פְּלִכּוֹל הַחֲבֵרִים: אֵת זֶה - לֹא הִיָּה לְרֶשֶׁב"י בְּמַעְרָה!

הַרְאָה לָכֵךְ הִיא, שֶׁלְאַחֵר שֶׁרֶשֶׁב"י יָצָא מִהַמְעָרָה, וְהִבִּין לְאִלוֹ פְּסָגוֹת רִחְנִיּוֹת הוּא הִגִּיעַ בְּזִכְרוֹת הַיִּשְׁבָּה בָּה - מַדּוּעַ הוּא לֹא שָׁב וְנִכְנַס אֵלָיָה, לְלַמֵּד בְּתוֹכָה עוֹד שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים, אוֹלִי אֲפֵלוֹ עוֹד עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ שָׁנִים, הָרִי אֲזַי יַעֲפִיל לְדִרְגּוֹת עֲצוּמוֹת וְנוֹרָאוֹת יוֹתֵר?

אֲבָל לֹא. רֶשֶׁב"י לֹא חוֹר לְמַעְרָה!

רֶשֶׁב"י הַעֲדִיף לְפָתַח בֵּית מִדְרָשׁ וּלְלַמֵּד בּוֹ תַלְמִידִים! כָּלֵם מְכִירִים אֶת הַגְּמָרָא (בְּרֵאשִׁית כו ע"ב) הַמְּסַפֵּרֶת עַל כָּךְ שֶׁהוֹרִידוּ אֶת רַבֵּן גְּמִלְיָאֵל מִגְּדֻלָּתוֹ, עַל כָּךְ שֶׁצָּעַר מְסַפֵּר פַּעַמִּים אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וּמִנּוּ תַחֲתָיו אֲדָם צָעִיר, בֶּן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, לְרֵאשִׁית הַיִּשְׁבָּה.

כָּל אָדָם מִן הַשּׁוּרָה, בְּמִצְבָּ כְּזֹה הִיָּה מִתְכַּנֵּס בְּתוֹךְ עֲצוּמוֹ, יוֹשֵׁב וְלוֹמֵד בְּבֵית, אוֹ ב"עֲזָרַת נָשִׁים", וְלֹא מֵרָאָה אֶת פְּנֵיו בְּתוֹךְ בֵּית הַמִּדְרָשׁ עֲצוּמוֹ... הֵן, לֹא סֶפֶק, הִיָּתָה זֶה שִׁיחַת הַיּוֹם: פְּטוּרָיו שֶׁל רַבֵּן גְּמִלְיָאֵל וּמִנּוּיוֹ שֶׁל מַחֲלִיפוֹ הַצָּעִיר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה.

מַה עוֹשֶׂה רַבֵּן גְּמִלְיָאֵל?

הַגְּמָרָא (שָׁם כח ע"א) מְסַפֵּרֶת: "וְאֵף רַבֵּן גְּמִלְיָאֵל לֹא מִנַּע אֶת עֲצוּמוֹ מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ אֲפֵלוֹ שְׁעָה אַחַת". זֹאת וְעוֹד: הוּא מְמַשֵּׁיךְ לְהַתְּנֹכַח, בְּעֹז וּבְחִנְיּוֹת, עִם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בְּנוֹגֵעַ לִיהוּדָה, הַגֵּר הָעֲמוּנִי, שֶׁהוֹפִיעַ בְּאוֹתוֹ יוֹם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְשָׁאֵל עַל כְּשָׁרוֹתָיו לְבֹא בְּקֶהֱל.

רַבֵּן גְּמִלְיָאֵל! מַדּוּעַ אַתָּה מִתְנַכֵּחַ עִם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ? הָרִי בְּעֵשִׂיו סִלְקַת מְנַשִּׁיאוֹתָהּ? אִידֵךְ מַעַז אַתָּה לְהִרְאֹת אֶת פְּנִיךְ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְלִהְיוֹת לְפָנֶיךָ עִם כָּלֵם, כְּמוֹ אַחֲרוֹן הַתַּלְמִידִים?

הַתְּשׁוּבָה: רַבֵּן גְּמִלְיָאֵל לֹא הִיָּה מוֹכֵן לוֹתֵר, אֲפֵלוֹ יוֹם אֶחָד, עַל תוֹרָה הַנִּלְמַדָּת בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ!

רַבֵּן גְּמִלְיָאֵל לֹא הִיָּה מוֹכֵן לְהַחֲמִיץ אֲפֵלוֹ שְׁעָה אַחַת, תוֹרָה הַבָּאָה מִתּוֹךְ "פְּלִכּוֹל הַחֲבֵרִים".

עַל הַהִפְסָד הַזֶּה, רֶשֶׁב"י לֹא סָלַח לִיהוּדָה בֶּן גְּרִים, וּבְעֵשִׂיו הֶעֱנִישׁ אוֹתוֹ: "תָּתֵן בּוֹ עֵינָיו וְהִפְכוֹ לְגַל שֶׁל עֲצֻמוֹת".

מָהָה לְלַמֵּד מוֹסֵר הַשִּׁבְל, עַד כְּמָה חָשׁוֹב לֹא לְהַפְסִיד יוֹם אֶחָד שֶׁל לִמּוּד בְּתוֹךְ בֵּית מִדְרָשׁ.

כָּךְ קוֹנִים תוֹרָה! כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּפֶרֶק קִנְיֵן תוֹרָה (אַבוֹת ג, ה), שֶׁדְּקוּק חֲבֵרִים וּפְלִכּוֹל הַתַּלְמִידִים, הֵם מְאַרְבָּעִים וְשְׁמוֹנֶה הַדְּבָרִים שֶׁהַתוֹרָה נִקְנִית בָּהֶם.

(רַבִּי מַאִיר צִימְרוֹשׁ שְׁלִיט"א - דּוֹרֵשׁ טוֹב סְפִירַת הָעוֹמֵר)

אריה שאג

לקט פנינים ושביבי מוסר מתוך ספרי "אריה שאג"

משיחותיו של מגיד המישרים

רבי אריה שכטר זצוק"ל

פרשת אמור תשפ"א

את ה' האמרת – וה' האמירך

ויאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם (כא, א)

הכהנים קבלו גדלה וחשיבות שרש המלה "אמר" מתפרש בשני אפנים: על דרך הפשט מלשון דבור ואמירה, אך גם מלשון גדלה וחשיבות, כמו שנאמר בתורה: "את ה' האמרת היום... וה' האמירך היום להיות לו לעם סגלה (דברים כו, יז-יח)

הקב"ה בחר את עמו ישראל לעם סגלה, לעם קדוש, מרום ונעלה. אך דוקא מעלת החשיבות המיוחדת של עם ישראל והקדשה שנתנו בהם, הן אלו שגורמות לכך שכאשר נלקחת מהיהודי הקדשה המיוחדת מגיעה תחתיה טמאה.

משום כך, כאשר מסתלקת נשמתו הקדושה של היהודי, מגיעה תחתיה טמאה חמורה, והוא מטמא אפלו בטמאת אהל, לעמת הגוי שאינו מטמא באהל. הגוי נחשב לדרגה שונה במהותה לגמרי מהיהודי, אין בו נשמה קדושה, הוא יצירה שונה, בדומה לבעלי החיים, שאין בהם קדשה, ובחייהם הם טמאים, ועל כן לאחר מותם אינם מטמאים באהל כמו היהודי.

הכהנים נבחרו לממלכת כהנים, למשרתי עליון. הם קבלו גדלה וחשיבות יותר משאר העם, לכן אומרים להם ומהירים אותם לשמר על הקדשה המיוחדת, וחלילה לא להטמא: 'לנפש לא יטמא בעמיו'. הם קבלו תפקיד מיוחד, הם זוכים להקריב לפני ה', אך קדשתם מחייבת – הם עושים על עצמם בגדי כהנה קדושים, והם חייבים לשמר על קדשתם הייחודה, לדעת כי הם שונים מכלם ולנהג בהתאם לכך.

שלא שנו את לבושם

עם ישראל נבחר לעם סגלה ולהיות בנו יקירו של הקב"ה. אמנם זוהי מתנה עצומה – מעלה מיוחדת וקדושה יותר משאר הברואים, אך בד בבד מתנות אלו מחייבות אותו להתאים את הליכותיו ואת הנהגותיו לבני מלה נעלים וקדושים.

כשם שלכהנים יש בגדי כהנה, שבהם הם משרתים בהיותם בקדש – כך היהודי צריך להיות נכר בלבושו המכבד של בן המלה. כבר במצרים, עוד לפני שנתנה לנו התורה, היו ישראל מצינים שם, ויכלו לראות מי יהודי ומי לא יהודי על ידי ההתבדלות מהמצרים ומהטמאה שנכרה בשלשה דברים: בשם, בלבוש ובשלשון שהיו מיוחדים.

בני התורה לובשים בגדים מכבדים, החלונים יודעים שהבגדים הללו מורים על מידות ומשיקים אותנו למעמד נעלה, ולכן הם מקנאים בנו ושונאים

לעמת זאת כשרואים את הצבור החלוני הלבוש בבגדים זולים, זרוקים ורחוביים, נראה כי הם אבדו את כל הכבוד העצמי, שכחו שהם בני מלכים. הלבוש הפרוץ שלהם מביש ובזוי, ועל פיו נתן לראות עד היכן הדרדרו, ולא יזו פחיתות מוסרית הגיעו. הלבוש נעשה יותר ויותר זרוק, המראה אינו מכבד, מלא טלאים וקרעים... הם אמללים, שכחו בבית חלק גדול מהלבוש ונצאו החוצה...

האם נאה ויאה לבת ישראל, בת מלה להסתובב ברחובות בחצר צניעות שכזו? האם בני מלה לובשים בגדים כאלו זולים ובלתי מכבדים?

מי שזוכר שהוא בן מלה, צריך שיהיה לו כבוד עצמי! מי שיש בו קדשה – צריך לשמר על קדשתו ועל כבודו!

וזה מה שהקב"ה דורש מאתנו: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" – אל תשכחו מהו היחוס שלכם, אל תשכחו מאיזה בית באתם, מי היו הוריהם, אל תשכחו לרגע את הקדשה ואת המעלות שקבלתם! גם כשאתם בגולה, בין גויים, תזכרו מי אתם ושמרו על מעמדכם כבני מלה. אל תשנו את השם, הלבוש והשלשון, תשמרו על קדשה וטהרה. תקפידו על צורת דבור מכבדת, על מלבושים מכבדים ומכבדים. תשארו ברמה רוחנית גבוהה, אתם מיוחדים, אתם עם סגלה!

להזהיר גדולים על הקטנים

יאמר ה' אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם (כא, א)

%פרש רש"י: "אמר אל הכהנים – אמר ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים", כלומר, הגדולים יזהרו על הקטנים שלא יטמאו. ומבארים רבותינו כי תבת 'להזהיר' הנה מלשון 'זהר', כלשון הפסוק: "והמשכלים יזהרו כזהר הקריע" (דניאל יב, ג), כלומר, הגדולים יזהירו מאורם על הקטנים וישפיעו עליהם לטובה בעצם מעשיהם.

ילדינו בוחנים אותנו בשבע עינים. יש להם חוש בקרת חזק, והם כלל לא תמימים כפי שהם נראים. הם אמנם לא מדברים על כל אשר רואות עיניהם, אך הם קולטים היטב את כל החלשות של ההורים. אם ההורים לא יעבדו על מדותיהם, לא יהיה להם במה להזהיר ולהאיר את הקטנים.

כשהילדים רואים שההורים אינם עומדים בנסיגות בעניני מדות, נטבע קנן שלילי בנפשם. לפעמים אדם מחנך את בנו שלא לשנות ישירות מהבקיוב אלא רק מכוס. כשהוא רואה את בנו

כל כך את מלבושיו ומחפשים להתנכל לנו. אני זוכר שכאשר הייתי נער היתה הסתה גדולה נגד חרדים כמו היום, כל מארע שהיה קורה נצל תכף ומיד להסתה נגד החרדים.

המצב היה קשה יותר מאשר כיום. היו מקומות שחרדי היה פוחד להסתובב. גרתי בתל אביב מגיל שנתים עד גיל תשע-עשרה, כשהייתי עובר ברחוב היו מושכים לי בפאות...

היו כאלו שנסו לא להתבלט, אך אנחנו הלכנו עם הלבוש החרדי בכל מקום, עם הפאות הארוכות ועם המעיל הארוך ברחובות, בעו ובגאון, לא התיחסנו למבטי הבו ולקריאות הלעג, לא נבהלנו מהמשיכות בפאות, משום שזוהי ההלכה הראשונה בשלחן ערוך.

יש משהו מיוחד שצריך להרגיש על ילד יהודי על פי לבושו, הבגדים מראים שהוא שיה לצבור המכבד, ההוגן.

כשהייתי נער בן חמש עשרה, נסו שני יהודים שומרי תורה ומצוות להבריח ארצה שעוני 'דוקסה' ועטי פרקר בתוך קפסאות שמורים. באותה תקופה היו אלו מוצרים נחשבים ויקרתיים. לאחר ששני החרדים נתפסו בקלקלתם, התקשרת עשתה מהענין 'מטעמים', והיתה הסתה פרועה כנגד כל חרדי, היו צועקים לעבר כל חרדי שעבר ברחוב: "דוקסה פרקר! דוקסה פרקר!"

באותה תקופה נסעתי במונית מירושלים לתל אביב. על אף שהייתי רק ילד בן חמש עשרה, לא נמנעו הנוכחים להטיח בי את הקריאה המכרת "דוקסה פרקר". בגיל הזה לא הייתי נוהג לענות להקנטות, אלא מתחמק. אבל הענין הזה של "דוקסה פרקר" לא נתן לי מנוח. הרגשתי שאני חייב לענות להם...

שאלתי אותם: "אלו היו בגדים מיוחדים לאנשים הגונים, ובגדים מיוחדים לגנבים – האם היו הגנבים מעזים ללבש את הבגדים של הגנבים בגלוי?"

והם ענו: "מה פתאום! הגנבים היו לובשים את הבגדים של האנשים ההגונים, כדי שלא יזהו אותם."

"אז הנה לכם התשובה. כשחרדי גונב, כלם אומרים לו: 'אתה לבוש בבגדים של אדם הגון, איך זה יתכן שאתה גונב?!' אבל כשחלוני גונב, זה לא מרגש אף אחד, כי כנראה מבינים שזה טבעי שחלוני אינו חייב להיות אדם הגון... אם שני חרדים גנבו, או ליתר דיוק הבריחו סחורה, מאשימים את כל החרדים ומדביקים עליהם סטיגמה של מבריחים!"

שותה מהבקבוק, הוא מעניש אותו. והנה מספר רגעים לאחר מכן נגש האב בעצמו למקרר ולגום הישר מהבקבוק... אתה חנוך הילד קבל? שהאבא אמר דבר אחד ועושה בעצמו דבר אחר!

שאיפתו של האדם צריכה להיות להדבק במעשי אבותיו, וכדברי חז"ל (תנא דבי אליהו, כה): "חבב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי". דרך החנוך נעשית באופן שהילדים מתבוננים במעשי הוריהם ולומדים מהם. כאשר שאלו את אחד מגדולי הדור מאמתי צריכים להתחיל לחנך את הילד, הוא השיב כי החנוך מתחיל מהרגע שההורים נולדים. זהו הזמן לעבד על חנוך דור העתיד, כיון שאם ההורים יהיו מחנכים גם הילדים יגדלו מחנכים בעקבותיהם.

ישנה תופעה פסולה שההורים נכנעים ללחץ של ילדיהם ונותנים להם לעשות דברים שהם עלולים להתחרט עליהם. הבה נקח לדגמא, ילד הפונה לאביו ומבקש ממנו שירכש עבורו טרקטורון. האב יודע שהטרקטורון הוא כלי מסכן, ילדים רבים מטפסים עם הטרקטורון למקומות גבוהים ולאחר מכן נפגעים בירידה. ולכן הוא מודיע לבנו שהדבר לא בא בחשבון ושיבקש דבר אחר. אך הילד ממשיך לנדנד עד שהאב נכנע וקונה לו טרקטורון. וזאת על אף שברור לו שבמקרה שהילד יפגע או יהרג חלילה, תטל האשמה עליו, כיון שלא עמד בבקשות ונכנע להפצרות בנו.

נער מבקש מאביו כרטיס טיסה להודו. "אינה יודע שבכל שבוע חוזרים משם שלוש מטיילים ישראלים בארונות!?" מקושה האב. אך הבן בשלו: "אבא אל תהיה כזה פחדן, כלם מרשים לילדים שלהם לטוס להודו!" וכה האב נכנע ורוכש לו כרטיס טיסה. אולם אין פרוש הדבר שהוא אוהב את בנו, אלא שהוא נכנע ללחצים ואינו יודע להפעיל את סמכותו.

יש החוששים שאם לא ימלאו את כל משאלות ילדיהם, הם לא יאהבו אותם. אך חז"ל מלמדים אותנו שהדרך האמתית בחנוך היא הפוכה: "חושף שבטו שונא בנו" (משלי יג, כד). ואין פגנת הכתוב שעל האב להכות את בנו כדי לחנכו, אלא להדריך אותו שלא "יחסך" בחנוך. מי שחוסף בחנוך ילדו מתוך מחשבה שקנה הוא ישמר עליו, אינו אוהב את בנו אלא שונא אותו.

זו פגנת רש"י באמרו: "להזהיר גדולים על הקטנים", כלומר להאיר את האור של הגדולים על הקטנים.

להעביר על המדות

באחת ההזדמנויות יצא לי להפגש עם חבורה של שמאלנים אקדמאים. לכל אחד מהם היה כרטיס בקור - אחד עורר דין, השני שופט והשלישי שופט בדימוס... היו חמשה מהצד שלהם, וחמשה מהצד שלנו. ישבנו יחד כדי למצא דרך למתן את ההסתה שהתפשטה אחר רצח רבין.

לכל הנוכחים מלבדי היו כרטיסי בקור. הם שאלו אותי: "מי אתה?" אפלו בלאנק של רב אין לי. אמרתי להם: "כרטיס הבקור שלי זה שאני מאד חולה, ושהמחלה שלי היא תורשתית והיא גם מדבקת".

הם שאלו כמובן: "למה אתה מתבונן?"

אמרתי להם: "אני 'חולה' על יהודים, אני משגע עליהם. זה תורשתי, קבלתי את זה מההורים שלי. זה גם מדבק כפי שעוד מעט תרגישו..."

אוי, כמה שהם הרגישו, ועוד איך הרגישו!

אצל הורי ראינו מדות והנהגות טובות. וכשרואים הורים עם כאלו מדות זה מחיב.

אבי, רבי יעקב שכטר זצ"ל, הגר מפולין להונגריה. למדנו בתלמוד תורה המקומי, והילדים הציקו לנו יכנו אותנו 'פולק' על שם מוצאנו הפולני. משגברו ההצקות, נאלץ אבי לשכר לנו מלמד פרטי, אך ברחב לבו הוא המשיך לשלם את שכר הלמוד לתלמוד תורה כאלו אנו ממשיכים ללמד בו, וזאת כדי שהמוסד לא יפגע כלכלית. כשרואים כאלו הנהגות ומדות טובות לפנינו משרת הדין, מקבלים פרופורציות בהנהגה בענייני בין אדם לחברו.

לצערנו יש בתוכנו מקרים נוראים. כאשר אחד השכנים רוצה לבנות מרפסת ולהרחיב בכך מעט את דירתו, שכניו מתנגדים לכה, ולא נחה דעתם עד שמילשנים עליו לשלטונות. הכרתי אנשים שחיו בשכונות במשך שנים רבות. עם השנים הפך אחד השכנים לנכה, ובני משפחתו תכננו לבנות לו פבש על עמודים, כדי שיוכלו להובילו על כסא גלגלים לביתו. השכנים תבעו אותם לדין תורה בכני רבי נסים קרליץ זצ"ל וטענו כי הפבש האמור יכער את הבניין ויוריד את ערך דירותיהם.

בתם דין התורה פסק רבי נסים כי על פי דין צודקים השכנים בטענתם, ובני המשפחה אינם רשאים לבנות את הפבש. אבל מיד לאחר הוצאת פסק הדין פרץ בבני נורא ואמר: "איך אפשר להיות רשעים כאלה? חיים עם שכן עשירות שנים, ועתה כאשר

הוא נעשה נכה ונצרך לעזרתם, לא מתחשבים בו ואין מרחמים עליו רק בגלל הסבה שערך הדירות עלול לרדת מעט?"

בתקופה מסוימת נפטרו בירושלים הרבה מאד אנשים צעירים בזה אחר זה. כאשר באו לשאל את רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל מה צריך לתקן, הוא ענה: "לכו לחתם לשכנים על אשורי בניה והרחבת דיור. אנשים כה רבים חיים בדיירות צפופות שיש להן אפשרויות הרחבה, אבל השכנים אינם מפרגנים להם לבנות בטענה שההרחבה מורידה את ערך דירותיהם, מפריעה להם או חוסמת את האויר... צריך להתאמץ כדי שתהיה בעם ישראל אהבה ואהבה, שלום ורעות. עלינו לשמוח בשמחת הזולת. ובזכות זאת הקב"ה יאמר למשחית הרף".

כשילדים רואים שהתורה נפונה רק עד שזה פוגע בנים, גם הם נהגו כה. לכן מבקשת התורה להזהיר גדולים על הקטנים, כדי שהקטנים יראו את הגדולים מעבירים על מדותיהם וילכו לאורם.

התורה מצוה אותנו: "לא תשנא את אחיך בלבבך" (ויקרא יט, יז). ומבאר החנוך שאסור לאדם לשמור טינה בלב למי שפגע בו או הציק לו, אלא עליו לדבר עמו גלויים. והסבה לכך היא שאם אנשים ישמרו טינה זה לזה בלבם, הרי שחבר איש תהיה באחיו, והנפגע יחכה להזדמנות כדי לנקם בפוגע - מה שעלול להתפתח להלשנות ומסירות לשלטון. על כן חובה על הנפגע להודיע לחברו כי נפגע ממנו, או לחלופין למחל לו בלב שלם, אך בשום פנים ואופן אין לשמור את הטינה בלב.

כיצד נתן לישם זאת בפעל, הרי קשה לשכח את הפגיעה. ישנו פתגם באידיש: "סטירה עוברת, מלה נשארת!" שפרושו שגם אם אדם חטף סטירה מצלצללת, הרי שעם הזמן הוא שוכח אותה. לעצמת זאת, אם אמרו באזניו מלים דוקרות ופוצעות, הן אינן נשמטות מזכרונו גם לאחר שנים רבות.

אם הנפגע היה בוסן את הדבר באופן שכלי, הרי שמבטו היה משתנה לגמרי. וזאת מכיון שנקרתה לפניו הזדמנות נדירה להרויח רוח עצום בכך שעיונותיו ימחקו בתמורה לכה, שהרי אמרו חז"ל (ראש השנה יז ע"א): "כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו".

בעולם הזה התשלום על העברות הוא זול מאוד. גם הצער הקשה ביותר בעולם הזה, חשבו כאין וכאפס לעצמת הצער שאותו יצטרף החוטא לעבר בעולם הבא כדי לכפר על עוונותיו. ולכן אם נקרה לפני האדם צער בעולם הזה, כדאי לו לקבלו בדומיה ולשמוח על כפרת חטאיו.

מבצע ענק!
לשבוע בלבד
הספר 'אריה שאג'
על חג השבועות
ב-20 ₪ בלבד!

טלפון אחד
וסדרות הספרים המבוקשות 'אריה שאג'
על מועדי השנה
מאוצרותיו של רבי אריה שכטר זצוק"ל
אצלך בבית! (המשלוח חינם)

ניתן להשיג את ספרי 'אריה שאג' בבתי הכנסת אצל הפצת ספרים י. בלוי במוקד ההזמנות בטלפון או בוצאפ 054-8564033 בין השעות 7:00 בבוקר עד 1:00 בלילה או באתר bloy.co.il |במייל bloyseforim@gmail.com

אוצה החידות והדיעות - אמוה - ל"ג בעומר

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

שאלה. למה כמעט בכל קהילות ישראל נהגו לשיר את השיר שבדברי רבי עקיבא: "אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים ואומר, מקווה ישראל ה', מה מקווה מטהר את הטמאים, אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל?". מדוע נבחר שיר זה מכל דבריו של רבי עקיבא? ועוד דווקא ביום זה?, "מה הקשר בין טהרה לל"ג בעומר?"

תשובה. הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין בספרו פרי צדיק ובספרו פוקד עקרים ביאר דעיקר מסירת התורה של ר"ע היה לרשב"י וכמו שכתב כי משה רבינו היה שורש תורה שבכתב, ורבי עקיבא היה שורש תורה שבעל פה (כדאיתא בכתבי הארז"ל), ורשב"י היה תלמיד רבי עקיבא ואמר בגיטין (סז ע"א) שנו מדותי שמדות תרומות מתרומות מדותיו של רבי עקיבא, והיינו רשב"י שנה התרומות שהוא העומק ראשית משורש הנעלם שלמעלה מהדעת, וזכה לגלות סוד ה' שהם הזוהר ומדרש הנעלם שמשם ניקת הנביאים החכמים הזוכים לכוון האמת בחכמתם. וכיון שביום זה התחיל רשב"י לקבל את חלקו מרבו ר"ע, מזכירין את דברי רבי עקיבא כי הרוצה לזכות במימי הדעת צריך להזדכך ולהטהר במקווה וכמאמר בעל התניא שע"י שלשים ושלוש ימים שתשב על דמי טהרה שהוא בחינת ל"ג בעומר, ואז נאמר והפכתי אבלם לששון. והחת"ס כתב שביום ל"ג בעומר הוא כמו יום מ' לילדת שהוא גמר טהרה, ושפיר שיך אהדדי.

שאלה. יש שביארו (וכבר רימז לזה במג"א תצג) שהטעם ששמחים בל"ג בעומר שהוא יום הילולא דרשב"י שבו נסתלק, וצ"ע "למה שמחים בזה הרי אפילו ביום פטירת משה רבינו ע"ה אין נוהגים שמחה מיוחדת, ואדרבה הלא רבים מתענים ביום זה, וא"כ מדוע יום פטירת רשב"י נהפך ליום שמחה.

תשובה. בשו"מ (מהדורה ס' רלט) כבר תמה היכן מצינו ששמחים ביום פטירתו, ולכן כתב שצ"ל כדברי רח"ו שביום זה הוא התחיל ר"ע לשנות לרשב"י, ולכן עושים שמחה. והחיד"א במראית עין כתב שהשמחה היא שביום זה נסמכו חמשה תלמידים לרשב"י. אולם הפרי צדיק כתב שקבעו תענית דווקא בצדיקים שהיו משורש תורה שבכתב כמו בז' אדר יום פטירת משה רבינו, או בצדיקים שהיו הרוגי מלכות שלא מתו על מיטתן, אבל רשב"י כיון שהיה משורש תורה שבע"פ אזי שמחים ביום הסתלקותם, כיון שבעת הסתלקותם אז נקבעו הד"ת בלבב ישראל תלמידיו, וביום הסתלקותו קבלו ונקבע הד"ת שלו בלבבות בני ישראל, ובכל שנה יכול כל אדם לזכות לפי כחו להשיג קביעת הד"ת שירד ביום זה בתושבע"פ ולכן קבעוהו למועד. ובשו"ת שם אריה (ח"א סי' יב) כתב שקבעו ביום שנפטר לשמוח כיון שרשב"י ניצל מהמלכות שגזרה עליו מיתה והרוגי מלכות אינם נקברים, וקבלו את היום הזה לשמחה על קברו שמוכיח על ניסו שלא נהרג בידי אדם, וזכה להאריך ימים עד שמת בידי שמים כדרך כל הארץ, וששים ושמחים כיון שעל נס שנעשה לרבו צריך לברך עיי"ש. ובספר שער יששכר להגה"ק ממנוקאטש כתב כי בפטירת רשב"י נתגלה הסודות וכל האדר"ז ועי"ז הביא שמחה לעולם ביום ההוא לעומת הא דאיתא בתמורה ששלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה וכו', ועוד כתב שמשה רבינו בכה על יום מותו ולא חפץ בו מטעם שרצה לקיים מצוות הארץ, ורשב"י שמח ביום מותו ועמד וצפה עליו כמובא באדר"ז. והגה"צ ר"א בידרמן בקובץ באר הפרשה כתב שהטעם בזה שרשב"י לא גזר מעולם תענית שימלא משאלותיו, אלא היה גוזר והקב"ה מקיים, ובדיבור פיו היה מבטל כל הגזירות, לכן ביום ההילולא שלו אין מתענים, כי אותו צדיק לא הוצרך להתענות לעולמים על הגזירות, ואדרבה מתוך שמחתנו בהאי יומא נזכה לפעול ישועה רבה עזרה ופדות. ויש מפרשים שהרי מזמרים נעשה אדם נאמר בעבורך שרשב"י היה בדרגה של אדם הראשון, ובתנא דבי אליהו רבה (פרק טז) איתא אמרו, יום שמת אדם הראשון עשאוהו יום טוב, ועשו אותו יום משתה ושמחה

שאלה. 'יכולן מתו בפרק אחד', האם תלמידי ר"ע מתו בשנה אחת או בכמה שנים, ומה הראיות לנידון זה?

תשובה. הגרש"ד וואלקין בספרו כתבי אבא מרי (עמ' שג) כתב דע"פ דברי רב שרירא גאון שכתב והוה שמדא על התלמידים של ר' עקיבא, דהיינו שחלק מהם נפל במרד מלחמת בר כוכבא וחלק הנשאר לפליטה נהרג בתקופת השמד שלאחריה על השתתפותם במרד, וכתב ואמרתי כי הכליון היה ע"י המרד אבל הסיבה שגרמה לכליה היה כיון שלא נהגו כבוד זה לזה מתוך אהבה וטובת עין. ורשב"י שידע מזה כמה חללים הפילה מצא לחובה ברגעיו האחרונים להעיר תשומת לב לתלמידיו ע"ז, והתועלת היה כי דבקו במדה זו וחדלו למות תלמידי ר"ע כי שמעו לקחם והטיבו דרכם. ובספר דורות הראשונים כבר יצא חוצץ נגד דיעה זו וכן הגאון ר"י רצאהבי.

שאלה. כתב הערוך השולחן אורח חיים סימן תצג ס"ז, 'ורגילין לקרותו הלולא דרשב"י ובארץ ישראל מרבין בתפלה ובהדלקת נרות על קברו הקדוש ואומרים שנסתלק ביום זה וגם יצא מהמערה ביום זה', צ"ע מניין לו שיצאו ביום זה מהמערה?

תשובה. בקובץ המאור כתב הגר"י לעבוויטש כיון דבשבת דף לג איתא כל סיפור יציאתו מהמערה, נראה שהמעשה היה ביום ל"ג בעומר. והרב משה אייזיק בלוי כתב בקובץ ישורון (חלק טו) הביא ראייה לדברי הערוך השולחן מזה שהובא בספר שער הכוונות שנהגו ישראל ללכת ביום ל"ג בעומר על קבר רשב"י ורבי אלעזר בנו, ולפי"ז מובן שעולים גם על קברו שהרי גם הוא יצא מהמערה.

חידה. היכן יש ראייה שביום ל"ג בעומר מתחיל ההארה של חג השבועות ומה השייכות ביניהם באמת?

תשובה. בקדושת לוי פרשת ויצא פירש על הא דכתיב ויקרא לו יעקב גל עד, כלומר כיון שמגיע יום ג"ל דהיינו ל"ג לעומר אז מתחיל ההארה של קבלת התורה וזה גל עד, עד ל"ג בעומר הוא ההארה של יציאת מצרים, ומל"ג בעומר הוא ההארה של קבלת התורה. ומלת עד הוא מלשון עדי עדיים, הורד עדיך, כלומר שעד ל"ג בעומר היה הארה של יציאת מצרים, ומל"ג בעומר מאיר ההארה של קבלת התורה שמרומז במלת עד שרומז על התורה. וכ"ה בשם משמואל (פ' בחוקתי) שבשליש האחרון של ימי ספירת העומר מתנוצץ אור החורז מאור היום שהוא אור חג השבועות.

חידה. איזה דבר שקרה בדור המדבר הוא מקור לאיזה עניין בל"ג בעומר [לפחות ב' דברים]?

תשובה. בשו"ת ח"ס (י"ד סי' רלג) כתב כי ביום ל"ג בעומר התחיל הקב"ה להוריד לישראל מן במדבר וראוי לעשות לזה זכר טוב. ובדרשות ח"ס ובתורת משה השלם (פ' דברים) כתב שגם שכמו שירד מן מן השמים כך נתגלו סודות התורה שהם בבחינת לחם מן השמים. ולכן כתב הבני יששכר (אייר מאמר ג אות ג) שמדליקים אש בל"ג בעומר כנגד תורת הנסתר שהיא בבחינת אש של מעלה, כי בחינה זו של ירידת המן לדור המדבר היה אצל משה והרשב"י היה ניצוץ משה בדורו. וזה ג"כ טעם של ריבוי השמחה.

חידה. מה השייכות בין פלוגתת רשב"י ורבי ישמעאל בברכות דף לה לגבי ת"ת, לגבי מה שאמר רשב"י על מלכות רומי בשבת ל"ג : שכל מה שעשו לא עשו אלא לצורך עצמן?

תשובה. מהגמרא בברכות מבואר דלדעת רשב"י אין לבני אדם לעסוק בדרך ארץ, והעוסקים בדרך ארץ אין עושין רצונו של מקום ומלאכתן נעשית ע"י עצמן, ורק העוסקים בתורה בלבד ולא בדרך ארץ הם עושין רצונו של מקום ומלאכתן נעשית ע"י אחרים. והטעם בדעת רשב"י כי כאשר ראה שהרומאים רוצים למוטט את עולם התורה ורשב"י הוזקק ללמוד תורה בסתר במערה, ולכן קאמר שבשעה כזו אין לנו לעסוק רק בתורה בלבד, וכי כל מה שהרומאים עושים אינם עושים אלא לצורך עצמן, ואנו צריכים להבדל מהם ולעסוק אך ורק בתורה.

חידה. מדוע חקוק הפסוק כי לא תשכח מפי זרעו בכניסה לקברו של רשב"י.

תשובה. הגה"צ ר"מ שכטר כתב שהרי מביאין למירון לעשות לילדים חלאקא, כיון דאיתא במסכת שבת (קלח ע"ב) תניא רבי שמעון בן יוחי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו, וא"כ הרי רשב"י הבטיח לנו שלא תהא שכחת התורה מפי זרעינו וזרע זרעינו, לכן בעת שמכניסין אותו למצוות ולתלמוד תורה מביאים אותו לאתרא קדישא מירון, ושם חקקו את הפסוק הזה, להזכיר לרשב"י שהבטיח לנו שלא תשכח מפי זרעו, שזכותו תגן עלינו שלא תשתכח התורה מפייהם ומפינו לעולם ועד.

חידה. 'נעשה אדם נאמר בעבורך', מה השייכות בין אדם הראשון לרשב"י.

תשובה. בישועות מלכו להגאון מקוטנא כתב שהמנהג להשליך בגדים למדורת ל"ג בעומר לרמז שרשב"י היה בדרגה של אדם הראשון קודם החטא שלא היה צריך מלבוש, ורק לאחר החטא היה צריך כתנות עור, כפי שנרמז בלשון הזמר נעשה אדם נאמר בעבורך שהיה בדרגת אדם הראשון. ועוד י"ל שרשב"י היה כמו אדם הראשון קודם החטא שהלך בדרכי השי"ת כפי שצוה אותו ועסק רק בתורה ופרק מעול צווארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, כלשונו הזהב של הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל וכמו שהביא רש"י בקהלת דהפסוק אשר עשה את האדם ישר דקאי על אדם הראשון. והריא"ח כתב בספרו אור תורה (אות קל) שאדם הראשון קודם החטא שהיה בגן עדן לא הוצרך לטרוח בדרך ארץ, ולכן גם מי שנותן עליו עול תורה וזוכה לאכול מעץ החיים מעבירין ממנו עול דרך ארץ. וזו היתה דרגתו של רשב"י.

חידה. מה השייכות בין ר"ש בשיטתו של דבר שאינו מתכוין פטור למה שדיבר כנגד הרומאים בשבת דף לג.

תשובה. בספר נשמת יעקב (עמ' כו) הביא בשם הגר"ד ט קצלבויגן דרבי ישמעאל ס"ל דבר שאינו מתכוין אסור דאזל בתר הפעולה ולא בתר המחשבה והכוונה, וכן גם בפעולה טובה, אבל רשב"י ס"ל דבר שאינו מתכוין מותר דאזיל בתר הכוונה לא בתר הפעולה ולכן גינה את הרומאים דמאחר דכוונתם אינה רצויה גם המעשה אינה נחשב למאומה.

חידה. השייכות בין פורים לל"ג בעומר. הנה בטור ושולחן ערוך הלכות ראש חודש, שיש סימן "פל"ג ח"י", דאימתי שחל פורים חל גם ל"ג בעומר שהוא ח"י אייר - איזה קשר נוסף יש בין ל"ג בעומר ופורים.

תשובה. הנה בספר מזמור לדוד ח"א עמ' שפא, הביא שהימים הללו הם ימים שיש בהם השפעה של תורה שבע"פ, והנה ידוע שפורים זה הדר קבלוה וקאי על תורה שבע"פ ועיין בפרקי היכלות, וכתב רבי צדוק הכהן מלובלין ששורש כל הגילויים היה בנס פורים שמתוכו יצא הכל. וכתב הכף החיים בסימן תצג אות כו': "אכן מדברי שער הכוונות הנו משמע שהשמחה היא משום שבאותו היום סמך רבי עקיבא את חמשת תלמידיו ורבי שמעון בר יוחאי הוא מתלמידיו הגדולים..

והנה כתב רבי צדוק הכהן מלובלין (ח"ג פט) שלג בעומר ענינו הוא השפעה של סודות תורה שבעל פה, וזה לשונו: יום זה נקרא הלולא דרשב"י מפני שבו ביום נסתלק, ומשה רבינו הוא שורש התורה שבכתב ור"ע שורש התורה שבעל פה, וכ' במדרש בעלי אסופות אימתי נטועים דברי תורה באדם בזמן שבעליהם נאספים מן העולם, וביום שנסתלק רשב"י נקבעו דברי תורתו בלב ישראל תלמידיו, ורשב"י

היה תלמיד דר"ע, וכל ישראל שבדורו קבלו בלבם את דברי תורתו, ובכל שנה ושנה ביום זה יכול כל אדם לזכות לפי כוחו להשיג דברי תורתו שירד ביום זה בתורה שבעל פה ולכן קבעוהו למועד, ובוה שייך הקשר בין פורים לל"ג בעומר ששניהם חלים באותו יום בשבוע שניהם הוא יום שמחת קבלת התורה זה שבכתב וזה לתורה שבע"פ.

חידה. מה השייכות בין ל"ג בעומר לשלושים ושלשה ימים של יולדת זכר?

תשובה. החת"ס פ' תזריע הביא בשם הזוהר דמיום המילה מתחילה הנשמה הקדושה ליכנס בתוך הגוף הישראלי ואינה מתיישבת על מקומה הראוי עד אחר ל"ג יום, ואפשר שזהו ענין השלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה, והוסיף החת"ס שם דבזה יש להבין אחד מהטעמים של ל"ג בעומר, אחר שנימולו ערב פסח במצרים אז לא נתיישב בתוכם רוח"ק עד שמצאה מנוח אחר ל"ב בעומר וביום ל"ג הוא כמו מ' ליולדת שהוא גמר טהרה ע"ש.

חידה. במה מצינו שרשב"י שגידף את הרומאיים עשה לשיטתו במימרא אחרת שלו המובאת בש"ס.

תשובה. בספר נאות הדשא (חלק ב) כתב בשם האבני נזר ובספר ברכת יעבץ ביארו דרבי יהודה סובר דדבר שאינו מתכוין אסור ומשום דאזיל בתר מעשה, ולכן שבחם דע"כ היה יותר נקל לעבוד את ה', ומהות הפעולה נקבעה לפי העשיה ולא לפי הכוונה. אולם רשב"י לשיטתו דדבר שאינו מתכוין מותר, והעיקר הוא הכוונה הפנימית שנצרפה למעשה, ולכך גינה אותם, כיון שאין כוונתן אלא לצורך עצמם אין לשבחם על כך. ואפשר להביא עוד לשיטתו שרשב"י אומר שעשיו לא נשקו ליעקב בכל לבו ומשום שהלכה בידוע הוא שעשיו שונא ליעקב, והוא לשיטתו דכל מה שתיקנו לא תיקנו אלא לצורך עצמם. דרשב"י אינו מוצא צד זכות על הרומאיים שעושים ומרחמים על הזולת, וכל מה שעושים יש בזה לקלקל לישראל. ועוד לשיטתו של רשב"י בהא דאמר (יבמות ק"ג ע"ב) אפילו טובתם של רשעים, רעה היא אצל צדיקים. ובספר משמר הלויים כתב דשיטת רשב"י לשיטתו בברכות דמותר להתגרות ברשעים בעוה"ז וכדברי הצ"ח דאפילו בעסקי עוה"ז, ולכן התגרה ברשעים ואמר שכל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן. דאי במילי דשמיא הרי אפילו מצוה וחובה איכא. וע"ע בקונטרס שלמי יוסף שביאר את מחלוקת ר' יהודה ורשב"י.

חידה. מי מהגדולים נהג לאכול מאכלי חלב בל"ג בעומר ומה טעמו בזה.

תשובה. א. מובא שכן נהגו אצל השפ"א וטעמו משום דהוא כמו יום קבלת הנסתר וכמו בקבלת התורה שנהגו במאכלי חלב וא' מן הטעמים משום קרא דבש וחלב וכו', כך ביום קבלת תורת הנסתר.

ב. הצמח צדק והאדמו"ר מקוצק היו אוכלים מאכלי חלב ובטעם הדבר כתב בספר אזור אליהו בעומר כי הספירה היא דוגמת אשה שסופרת ז' נקיים לטהר א"ע בכדי שתוכל להזדקק לבעלה, והנה כל זמן שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן, והנה כל אשה שאסורה לבעלה נקראת דוה, כמו שכתוב (איכה א יג) נתנני שוממה כל היום דוה, ובעת שנזכה להתקרב וכו' יתהפך מצירוף דו"ה להו"ד, וזה שאמר הכתוב (תהלים ל"ב) חפכת מספדי למחול לי, היינו שבחינת דו"ה בעצמה יתהוה הו"ד, וזהו ענין דם נעכר ונעשה חלב שהטומאה בעצמה יתהפך לטהרה. והנה בספירות הו"ד שבהו"ד שנתהוה מדו"ה הוד. בחינת דם נעכר ונעשה חלב, לכן אוכלין מאכלי חלב. ובספר שמחת בנינים (ח"א פ"ב עמוד כה) כתב בל"ג בעומר יחלק לילדי ישראל חלב כי ביום זה נתגלה אור גדול של תורה, ותורה נמשלה לחלב, והוא סגולה להפקד בזרע של קיימא ככתוב (בראשית מט יב) ולבן שנים מחלב.

ג. ושמעתי לבאר מהרב קוסבוסקי שחור, דאולי אפשר לרמוז, ד'דבש' היינו תורה שבכתב, דדבש יש בו טעם מתיקות, וזה ענין תורת הנגלה, לפי שכל אדם ואפי' תינוק מוצא בה טעם, וגם שהוא צלול (היינו דבש דבורים, אמנם יתכן כוונת הכתוב לדבש תמרים והוא אינו צלול כמדו') ואפשר לראות מה שבתוכו, וזה ענין תורת הנגלה שהיא גלויה לכל הממשמש בה, אבל 'חלב' אין בו טעם, וזה דומה לתורת הנסתר דלאו כל אדם רשאי לעסוק בה בלא רב ומורה, ואין אדם מוצא בה טעם בלא שיקבל קבלת הנסתר מפי רב, וכן אין החלב צלול אלא עכור וכן ענין הנסתר שאין כל אדם מבין בה ואינה תורה הצלולה לכל.

חידה. מהיכן לומדים שמי שנעשה לו נס יעשה צרכי רבים ומה הטעם בזה.

תשובה. מהא דרשב"י דנפק ממערתא וביקש לעסוק בצרכי רבים וטיהר עיר טבריא וכו' כבגמ' שבת שם. ולמדו כן מיעקב אבינו כמבואר בגמ' שם, והטעם משום דנעשה לו נס ויש לחוש דמנכין לו מזכויותיו וע"י צרכי רבים לא ינכו לו. ועוד, דכיון דחייב תודה על הצלתו הרי יש בזה משום הודאה להקב"ה והכרת הטוב לתקן דבר בעולמו.

חידה. היכן מצינו (לגבי ימים הללו) שאומרים פעמיים [לגבי אותה תקופה] מקצת היום ככולו, שבאמת זהו חידוש שאפשר לומר זאת פעמיים.

תשובה. דאנן אמרינן דהתורה ניתנה בירחא תליתאי הוא רק אי נימא דמקצת חודש ניסן ככולו בסופו ומקצת חודש סיון ככולו בראשו.

חידה. מה השייכות בין הדין שאפשר להתחיל החתונה בל"ג ביום ולהמשיך לליל ל"ד, לאחד מדיני ספירת העומר שנתבארו בראשונים לגבי מי ששכח.

תשובה. בספר שירי מנחה ס"י יד כתב שהא שעושין נישואין בל"ג בעומר הוא לפי דברי האבודרהם של"ג בעומר לספירה נחשב מקרבן העומר כקדשים שבליילה הולך אחר היום שעבר, וא"כ לפי"ז זה יועיל ג"כ עבור מי ששכח שעדיין יכול לספור בלילה.

עניני פרשת השבוע

חידה. היכן מצינו שיש עניין באדם שיהיה גבוה. (מרומז בפרשה בתו"כ).

תשובה. הנה בגמ' [יומא י"ט א'] דרשו על הפסוק והכהן הגדול מאחיו - שיהא גדול מאחיו בכח בנוי בחכמה ובעושר, אחרים אומרים מניין שאם אין לו שאחיו הכהנים מגדלין אותו ת"ל והכהן הגדול מאחיו - גדלהו משל אחיו. ובתו"כ מוסיף עוד ובמראה, ובילקוט גרים תחת במראה - במדה, כלומר שיהיה בעל קומה, וכתב התורה תמימה כאן, נראה עיקר גירסת הילקוט ע"פ מ"ש בשבת צ"ב א' אין השכינה שורה אלא על בעל קומה, ובתענית ט"ו א' אומר אדם של צורה, ופירש"י בעל קומה שישמעו ויקבלו דבריו, ובסנהדרין י"ז א' מבואר שצריך להושיב בסנהדרין אנשים בעלי קומה, ופירש"י כדי שתהא אימתן מוטלת על הבריות, הרי דזה הוי אחת המעלות הדרושות לאדם נכבד ובעל בעמו, והוא הדין בכה"ג. [וע"פ זה יש לפרש האגדה דחלק ק"ה ב' שבין יתר הקללות שביקש בלעם לקלל את ישראל אמרו שביקש שלא יהא להם מלכים בעלי קומה, ולא בארו המפרשים בתכונת בקשה זו, ולפי שכתבנו ביקש שיהיו להם מלכים חסרי מעלה זו, ולא יטילו אימה על הצבור, וממילא יהיה העם פרוע לשמצה, וזו היא באמת קללה נמרצה].

חידה. איזה איש מותר לישא אשה, שלא תהיה מבוגרת מגיל שתים שצרה ומחצה.

תשובה. אצל הכהן גדול צייתה תורתנו 'בתולה מעמי יקח אשה' ובגמ' יבמות [ס"א ב'] - ת"ר, אי בתולה יכול קטנה ת"ל אשה, אי אשה יכול בוגרת, ת"ל בתולה, הא כיצד, יצאה מכלל קטנות ולכלל בגרות לא באה ואיזו היא, זו נערה.

חידה. הכ"ת שאדם הנשוי לאשה ונפטרה אינו חייב להתאבל עליה (מרומז במקראות).

תשובה. בים של שלמה (פ"ב דגיתין ס"ד) כתב דמי שנתן עיניו באשה לגרשה ובתוך כך מתה אין מתאבל עליה, וכתב התורה תמימה שזה מרומז במקראות שלפנינו בפרשה שהכהן מטמא לאשתו, וביאר הרמב"ם דכיון שהוא יורשה ולא הוי כמת מצוה, ולכן מאחר שמתכוין לגרשה, הרי שוב אינה יורשה ובטלה הסיבה שיטמא לה, וא"כ מכיון שאינו מטמא לכן גם אינו מתאבל.

חידה. היכן רמז למצות חנוכה בפרשה.

תשובה. ברקח כתב דרמז לחנוכה בפרשת אמור אל הכהנים, לאחר פרשת מועדות כתיב שמן זית זך, רמז לחנוכה. וכ"ה במחזור ויטרי (רלד) רמז לחנוכה מן התורה, שכתוב אחר כל המועדות בפרשת אמור, ויקחו אליך שמן זית זך. וכן אמרין במגילת תענית ומייתי לה פ"ב דשבת שנכנסו יונים להיכל וטמאו השמנים כולם לבד פך אחד שנמצא בחותמו של כהן גדול ונעשה נס והדליקו ממנו ח' ימים, ומדכתביה עם המועדות למדנו שהוא יום טוב כשאר ימים טובים. ובספר ירח למועדים (אות קג) הביא פסיקתא למה נסמך ויקחו אליך שמן זית לפרשת מועדים, מלמד שהיו עתידים ישראל להתחדש יו"ט להם על עסקי השמן, ואיזה זה חנוכה. ובבעל הטורים כתב ויקחו אליך שמן זית, סמך שמן זית לסוכה לומר שגומרין ההלל כל שמונה ימי חנוכה כדרך שגומרין אותו כל שמונת ימי החג, להעלות נר, ואח"כ כתיב נרות, והיינו כבית הלל שבליל ראשון נר אחד ומוסיף והולך. וכן הביא הבני יששכר (מאמר חדשי כסלו טבת מאמר ב אות ד) זאת בשם הרוקח.

חידה. שיטת בית שמאי בגיטין דף צ' שלא יגרש אדם את אשתו אל אם כן מצא בה דבר ערוה, בפרשתנו יש ב' קושיות מפסוקים על שיטת בית שמאי, מה הקושיות? ואיך אפשר ליישב אותם?

תשובה. פסוק אחד כתיב ובת איש כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וכו'. הא כיון דגרשה בוודאי היה בה ערות דבר ונפסלה. וכן קשה מהא דכתיב אשה זונה וחללה לא יקחו, ואשה גרושה מאשה לא יקחו, אמאי איצטריך הכתוב להזהיר לכהן שאסור להתחתן עם גרושה, הרי היא בכלל זונה דהרי נתגרשה על ערות דבר. ובספר יענה ברוך תירץ דמיירי בנשאה בהיתר ואח"כ נעשה פצוע דכה והוצרך לגרשה וקמ"ל קרא דמלחם אביה תאכל. וכן נמי דאע"פ דנתגרשה מחמת היות בעלה פצוע דכה איצטריך הכתוב להזהיר כהן שאסור להתחתן גם עם גרושה כזאת. והחיד"א תירץ בעוד כמה אופנים דאיצטריך להנהו דכופין להוציא כגון חולים. או באופן דנתרצו שניהם בגרושין ברצון נפשם הגמור, או דמיירי ביצא למלחמה שכותב גט כריתות לאשתו ואיצטריך קרא למיסר לכהן ולהתירה לאכול תרומה. או דאיצטריך קרא לעבר וגירשה אף דליכא בה ערות דבר. וע"ע בספר מעדני אשר ממלכת כהנים שהאריך בזה.

חידה. פעמיים מזכרים אב ואם בפרשה, פעם אחת הקדימו אב לאם ופעם אחת אם לאב מה הם ומה סיבת השינוי?

תשובה. בפרשת אמור כתיב כי אם לשארו הקרב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו, כאן הקדים הכתוב תחילה את אמו ואח"כ את אביו, ובהמשך הפרשה אצל כה"ג כתיב ועל כל נפשות מת לא יבוא לאביו ולאמו לא יטמא, שם הקדים הכתוב אב לאם. האבן עזרא כתב וטעם להזכיר אמו קודם האב, כי הזכר חי יותר מהנקבה ברוב. והקשו עליו מהא דכה"ג דהקדים אב לאם. ובספר מעיינה של תורה הביא בשם הגאון רבי יעקב גוזדנהייט מווארשא שתיירץ דכיון דהתם מיירי בכהן גדול, והרי הסדר דכהן דגול יורש את אביו, וא"כ אצלו תמיד קודמת מיתת אב למיתת אם שהרי תיכף במיתת אביו נעשה כה"ג, ואם אמו מתה קודם הרי לא היה אז עדיין כה"ג. ובפירוש הרא"ש כתב ליישב דבתחלה גבי כהן הדיוט כתיב לא יטמא כי אם לשארו לא מבטיא לאמו שהיא וודאית שיצא מבטנה ואיכא סהדי

וודאי שיטמא אלא אפילו אביו שהוא ספק דשמא זינתה אפ"ה יטמא שאין קדושתו רבה, וגבי כה"ג אמ' לא מבעינא לאביו שהוא ספק שלא יבוא ליטמא אלא אפילו אמו שהיא ודאית לא יבוא. וברבינו בחיי כתב ואפשר לומר כי מה שהקדים כאן אמו לאביו, לפי שהתיר שארו, והתיר להטמא לכך הוצרך להקדים אמו כדי לסמוך אמו לשארו ושיזכיר הנקבות בפני עצמן, שאם היה אומר כי אם לשארו לאביו ולאמו, יצא הלשון בלתי מסודר להכניס הזכר בין הנקבות. ובכלי יקר תירץ עוד שנקט בדרך לא זו אף זו שיותר קרוב לשמוע שיטמא לאמו כי נצטערה עליו הרבה בהריון וגידול מה שאין כן באב על כן יהיו שני מקומות אלו הן יטמא האמור כאן, הן לא יטמא האמור בכהן גדול, כולם דרך לא זו אף זו. עוד כתב הכלי יקר כי ניוול של האשה קשה מן ניוול האיש על כן הקדים אמו לומר לך שאם שניהם מוטלים לפני חייב לטפל תחילה עם אמו אבל בכהן גדול שנאמר לא יטמא הקדים האב בדרך לא זו אף זו. המשך חכמה כתב הקדים אמו לאביו, כי עיקר טעמא דאמו וכל הקרובים הוא מפני שאם לא יטמא להם הקרוב לא יתעסק בהם אחר, לכן אמר לאמו אע"פ שאביו קיים ואם כן סלקא דעתך אמינא דיש לה קוברין היינו אביו, לא יטמא הבן קמ"ל דאעפ"כ מטמא הבן לאמו, ומש"ה הקדים אמו לאביו, אבל בכהן גדול אמר לאביו קודם לאמו שאע"פ שאביו אינו קיים אפילו הכי אינו מטמא לאמו.

חידה. אם ספק דאורייתא לחומרא מה"ת לכאורה מיותר דרשה ולימוד מפורש בפרשתנו, מה הדרשא ומה התי' לשיטה זו.

תשובה. בתו"כ יליף דבעי קרא מיוחד שיטמא לאביו משום דאביו אינו ודאי כאמו אלא ע"י חזקה. וא"כ אי ספק דאורייתא לחומרא הרי מיותר האי דרשה דמשום ספק יש להיטמא. אולם הביאור בזה כמש"כ באוה"ח דאף אי נימא ספק דאורייתא לחומרא הו"א דאם מת בערב פסח דא"א לבטל מצות פסח במועדו מחמת ספק, ולכן בעי קרא דלאביו.

חידה. איזה אשה של כהן אסור לה להכנס באוהל המת.

תשובה. מהא דאמרין אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים דאסור שיטמא גם כהן קטן, א"כ אשה מעוברת שבעלה כהן יש אוסרים להכנס לאהל המת שיש ספק שמא העובר נטמא.

חידה. מי שרצה לכבד כהן והוא מחל לו האם חייב לו עשרה זהובים כי הפסיד לו מצוה.

תשובה. תוספות בגיטין כתבו שמי שעמד במקום כהן לקרוא בתורה אינו צריך לשלם לכהן עשרה זהובים, שמה שדרשו וקדשתו שיש לכבד הכהן לכל דבר שבקדושה, אין זה כי אם אסמכתא ולכן אין צריך לשלם לכהן על כך.

חידה. מי מקבל כסף מאחרים ובכל אופן זה לא משפיע עליו מאומה, כי אחרת היה אסור לו לקחת את הכסף, ומה הסיבה שבאמת זה לא משפיע עליו?

תשובה. בפרשתן כתיב והכהן הגדול מאחיו ודרשינן ביומא (יח ע"א) גדלוהו משל אחיו, דהיינו דהכהן הגדול נהנה מממון אחרים וכתב החת"ס דהטעם דאינו משפיע עליו ע"פ דאיתא בקידושין (ז ע"א) גבי אשה שאמרה הילך מנה ואקדש אני לך דמסיק דבאדם חשוב בההיא הנאה דמקבל מתנה מינה גמרא ומקנה נפשה, וא"כ ה"נ בכהן גדול לא חשיב נהנה משל אחרים דהוא מהנה להם בזה שקיבל מתנות. וכוונתו שמאחר שאינו תלוי בדעת אחרים בממון לכן אין בכסף שהוא מקבל כדי להשפיע עליו ועוד כי קדושתו נובעת מזה שהשי"ת קידשו ולא מחמת בני אדם.

חידה. היכן רמזו בפרשה שביום טוב אפשר לבשל?

תשובה. ע"פ דאמרין דכתיב כל מלאכת עבודה לא תעשו ואמאי לא קאמר כל מלאכה ללמד דמלאכת אוכל נפש שרי ביו"ט. עיין בחינוך ועוד.

חידה. איזה מילה בלועזית רמוזה בפרשה?

תשובה. א] בפרשתנו כתיב אלמנה וגו', ואיתא בכתובות (י ע"ב) שאלמנה ניתן לה על שם שנותנין לה בכתובתה רק מנה, ומקשינן בגמרא דהרי חכמים עוד לא תקנו, ומשני שהיא קרויה על שם העתיד, שעתידים חכמים לתקן לה כתובה בשווי מנה. והרי מנה היא בלועזית. ונוסף לכך ראה ברד"ק דהמילה אל-מנה. דתיבות אל כמו על בערבית דהיינו רק מנה.

ב] אמור, זהו אהבה ראה רמ"ד וואלי מש"כ לגבי ברכת כהנים ולכאורה ה"ה כאן.

יש לעיין. בגמ' מכות דף כב ע"ב, אמר רבא: כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה, דאילו בס"ת כתיב ארבעים, ואתו רבנן בצרו חדא, וצ"ע מדוע לא הביא את הפסוק בפרשה, תספרו חמישים יום שאין הכונה חמישים אלא ארבעים ותשע?

תשובה. הגאון רבי חיים עוזר דיבר פעם עם האדמו"ר מאוסטרבצה והתבטא עליו כי הוא גברא רבא, אמר לו הרב, בגמרא אמרין במכות אמר רבא כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי ס"ת ולא קיימי מקמי גברא רבא, דאילו בס"ת כתיב ארבעים, ואתו רבנן ובצרו חדא. ולכאורה קשה דיכלו להוכיח ממה שכתוב בתורה תספרו חמישים יום והעמידו חכמים על ארבעים ותשע, ומכאן דעיקר גברא רבא מתבטא בכך שהוא פוחת מיהודי מכה. וע"ע בספר אז ישיר.

להיזהר מלחשוד - גם פסחיים!

הגם שציווי ביד הדין הוא רק להשביע כדי לשלול אפשרות של כהן צדוקי - אבל בטהרת ליבם הזך חששו שמא היה התגנב רגש כלשהו של חשד.

הדברים אמורים גם לגבינו - שנצטוו להשיב אבידה בסימנים, ולדרוש אם המבקש רמאי, ולהלוות רק עם עדים.

חובה עלינו להיזהר, ולשמר את הפעולות וקיום דינים אלו - נקיים מתערובת חשד עצמאי - שעלולים לנבוע מפסילת הזולת!

עוד ניתן ליישב לפי דבריו המפורסמים של **הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל** שיבן אדם לחבירו - זה אש"י!!!

כשנוגעים בשלחבת נכוים - גם כשעושים זאת בשליחות מחוייבת ומוצדקת!!!

[הגרי"פ מפקפק בראיות שהביא הגר"ח, שיתכן לומר שהיה בכל מקרה סיבה נוספת שגרמה לעונש, ואכמ"ל].

ואילו **הגאון רבי חיים גריינמן זצוק"ל** סובר שיתכן לומר שכהן גדול שהיה מפורסם בצידקתו כשמעון הצדיק באמת לא היו משביעים.

ולכן כאשר היו משביעים כהן רגיל - בהחלט יש מקום להחשיב את הפעולה כחשד - שאם אינו מוצדק עלולים ללקות עליו.

מסרוהו זקני בית דין לזקני כהונה, והעלוהו בית אבטינס והשביעוהו, ונפטרו והלכו להם, ואמרו לו אישי כהן גדול - אנו שלוחי בית דין, ואתה שלוחנו ושליח בית דין, משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה - שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך! הוא פורש ובוכה, והן פורשין ובוכין. [יח:]

הוא פורש ובוכה - שחשדוהו צדוקי, והם פורשין ובוכין - דא"ר יהושע בן לוי כל החושד בכשרים לוקה בגופו. [יט:]

יש להבין מה הפחד של זקני הכהונה - הרי הם רק מבצעים את שליחותם כמידי שנה בשנה, להשביע את הכהן הגדול?

וכי אם הכהן הגדול באמת כשר - זקני הכהונה ייחשבו ליחושד בכשרים, וילקו בגופם אפילו שהם רק מקיימים את שליחותם של זקני בית דין?

מסביר **הגאון רבי יצחק פנחס גולדווסר שליט"א** שטבע האדם לחפש את מומי זולתו, ולהתכבד בקלון חברו.

ולכן חששו זקני הכהונה שמא ח"ו השתרבבה לליבם איזו תחושת חשד פנימי - שמתבסס על ציווי בית הדין, וילקו בגופם.

שלמה רצה ללמדנו - מהו המושג 'חוקה'!

'חוקה'!

אמנם ידע והאמין שאין לו סיכוי להבין את טעם המצווה הזו - ובכל זאת ניגש ללבן את הסוגיה.

כיוון שרק אחרי שהחכם מכל אדם - ניסה להבין אותה, וראה בחוש שהיא רחוקה ממנו, הוזהר לנו ולו - מהו המושג 'חוקה' - שלא ניתן להבינה בשכל האנושי - אפילו הכי מחוכם בעולם.

[תפוחי זהב]

ור' עקיבא היינו דקאמר שלמה {קהלת ז-כג} אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני ורבנן ההוא למזה ולמזין עליו טהור ונוגע בהן טמא. [יד.]

יש להבין מדוע שלמה המלך ניסה בכלל להבין את מצוות פרה - הרי ה' אמר חוקה היא! - וכי העלה בדעתו שיצליח בדבר שה' אמר שא"א להבין?

מתרץ **הגאון רבי שמעון משה דיסקין זצוק"ל** ששלמה לא חתר להבין את מצות פרה אדומה, אלא לברר מהו הגדרה של

פאסר התורה אהובה ומענינת - אין צורך ב'מיעוט שיחה'!

כיוון שהדיבור הוא כמו אוכל - ואדם צריך לדבר קצת, דיבורים כשרים ולא לשון הרע כמובן.

אמנם לכאורה נראה בתהלים (קט, צז) ששייך מציאות שהשיחה תהיה כל היום רק בדברי תורה, בלי מיעוט שיחה של דברים בטלים כלל, שכתוב "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי", וכיצד זה שייך?

ההסבר הוא - שניתן לחיות עם זה דווקא כאשר יש אהבת תורה, ולא סתם אהבה, אלא "מה אהבתי", אהבה גדולה מאד, שזה מעניין ומושך, ויש בזה מתיקות וערבות וסקרנות!

כאשר התורה אהובה כל כך, ממילא כל היום זה השיחה - כי זה נעים מאד, ולא קשה כלל, וכבר אין צורך לשוחח בדברים בטלים, כי התורה היא השיחה הטובה והנעימה ביותר.

אמר רבא השח שיחת חולין עובר בעשה שנאמר וחברת במם ולא בדברים אחרים רב אחא בר יעקב אמר עובר בלאו שנאמר {קהלת א-ח} כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר. [יט:]

משמע שיש אסור גמור לדבר כל שיחת חולין, ויש להבין שהלא אחד מקניני התורה הוא 'מיעוט שיחה' - שאפשר לדבר מעט!

מסביר **הגאון רבי אברהם ארלנגר שליט"א** שכל דיבור שאדם צריך אותו עבור לימוד התורה - אינו נחשב ל'דברים אחרים'.

דיבור שמסייע לאזור כוחות לעסוק בתורה - אינו חשוב ביטול תורה, אלא אדרבא הוא קיום התורה!

ומרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א רגיל להביא את דברי הגר"א ש'מיעוט שיחה' - אין הכוונה למעט בשיחה לגמרי, אלא צריך שיחיה 'מיעוט' כפי הנצרך ליישוב הדעת.

וסיפר מעשה שהיה בתלמיד שניסה שלא לדבר דברים בטלים כלל, ולאחר כמה ימים ראה שאינו מסוגל לעמוד בזה.

לתגובות הערות והארות
וכן לקבלת הגיליון המלא במייל

ניתן לפנות לכתובת: peninim88@gmail.com

הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים

ניתן להשתתף בהוצאת העלון בנדרים פלוס
באמצעות 'נוה אריה' - פנינים מאירים

וארטיס לפרשת השבוע

כא א. אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם. פרש"י אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, בביאור הדבר י"ל דהנה פסק הטור יו"ד שעג דאע"פ שבכל איסור תורה אין ב"ד מצווים להפריש את הקטנים, מ"מ בטומאת כהנים ב"ד מצווים להפריש את הקטנים מלהיטמאות, והביאור בזה כשם שצריך לשמור שתרומה וקדשים לא יטמאו ה"ה צריך לשמור את הקטן, כי הוא כעין תרומה משום שהוא קדוש. 'להורות נתן'.

כא א. לנפש לא יטמא בעמיו. הקשה בהר צבי קושיה עצומה, הנה כאן מבואר בפסוק שכהן גדול אסור לו להיטמא לנפש, וקשה ע"כ הא מצינו שכאשר הוציאו להורג את רבי שמעון בן גמליאל שהיה מעשרה הרוגי מלכות נטל רבי ישמעאל כהן גדול את ראשו וצרח עליו בקול מר כשופר איה הלשון הממהרת להגות באמרי שפר וכו', ואיך בתור כהן גדול טימא עצמו רבי ישמעאל בטומאת מת שלא לצורך? ותיירץ ע"כ רבי ישראל יעקב פיישר באבן ישראל דקושיה מעיקרא ליתא, דהרי אמרו בכתובות קג: אותו היום שמת רבי יהודה הנשיא בטלה כהונה, והיינו משום נשיאותו. וכך פסק הרמב"ם (אבל ג י) נשיא שמת הכל מיטמאים לו אפי' כהנים, והרי רשב"ג היה נשיא והוא מת וטמא כהונתו של ר"י, לכך נטמא לו ר"י כה"ג.

כא ב. כי אם לשארו הקרוב אליו ולאמו ולאביו. האבן עזרא מבאר הטעם שהקדים אמו לאביו, משום שעל פי רוב הזכר חי יותר מנקבה. ולפ"י קשה ביותר למה להלן בפרשת טומאת כהן גדול בפסוק יא כתוב לאביו ולאמו לא יטמא. למה שם הוקדם האבא לאמא? וי"ל, **אומר האמרי בינה**, הציווי שנצטווה כה"ג לאביו ולאמו נאמר במדבר ושם היו רק אהרן ובניו, ולאחר מותו כבר החורים, וד"ז נאמר רק לאלעזר שנעשה כה"ג לאחר מות אהרן, ולאעזר לא שייך לומר בתור כהן גדול לאמו ולאביו היינו קודם האמא כי אם האבא כי אז הוא לא כה"ג והאופציה היחידה שהדין הזה יהיה נפק"מ בשבילו זה רק אם האבא ימות קודם האמא, ולכן הוקדם האבא לאמא.

כא ב. כי אם לשארו הקרוב אליו ולאמו ולאביו. האבן עזרא מבאר הטעם שהקדים אמו לאביו, משום שעל פי רוב הזכר חי יותר מנקבה. וקשה, שהפסוק מתחיל כי אם לשארו הקרוב אליו, וברש"י אין שאר אלא אשתו, והרי אישה אשתה בדר"כ אחרי החורים וא"כ למה הקדימו אתה אשתו לאביו ואמו? וי"ל ע"פ ע"ז יג דאיתא שם שלכח מותר לצאת לחו"ל ע"מ לזאת אישה אפילו שיש שם טומאת ארץ העמים, ולכן נכתבה האישה ראשונה, כי לאישה מותר להיטמאות (טומאת ארץ העמים) בעוד הוא צעיר שנושא אישה ובדרך כלל בכזה זמן יש לו חורים. בשם הספר 'כסף נבחר'.

כא ו. קדושים יהיו לאלקיהם ולא יחללו את שם אלקיהם. בירושלמי איתא ששאל אפיקורס אחד הרי כתוב אלוקים **קדושים** הוא, שמעם שיש ב' רשויות, והשיבו לו דאדרבה לא כתוב **קדושים הם**, אלא קדושים **הוא**, ופירושו שהקב"ה הוא אלוקים של קדושים. אבל כדי שהפירוש הזה יהיה טוב צריך שישראל יהיו קדושים, ואם חלילה הם לא קדושים אז הם מחללים את ה'. וד"ז מרומז בפסוק שלפנינו קדושים יהיו לאלקיהם ועי"ז הם לא יחללו את שמו.

כא ח. וקדשתו כי את לחם אלוקיך הוא מקריב. יש להקשות מדוע בכל הפרשה כתוב לחם אלוקיהם הם מקריבים, ואילו כאן כתוב לחם אלוקיך? וי"ל ע"פ רש"י כאן שמפרש את הפסוק הזה על כהן שנשא אישה בעבירה שמוציאין אותה מידו בעל כורחו. והיות שאין הקב"ה מייחד שמו על עוברי עבירה נכתב כאן לחם אלוקיך ולא לחם אלוקיהם. חתם סופר.

כב יג. ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושהה אל בית אביה. יש להקשות לדעת בית שמאי דס"ל שלא יגרש אדם את אשתו וא"כ מצא בה דבר ערוה, דהיינו רק כשנבעלה לפסול רק אז מגרשה (גיטין צ.ג). א"כ איך שייך בת כהן גרושה תחזור לבית אביה ותאכל תרומה, אלא איתא גיבמות סח. שבת כהן שנבעלה לפסול לה נפסלה מהכהונה, ואם היא גרושה אז לבית שמאי בהכרח היא נבעלה לפסול וא"כ היא נפסלת לכהונה, ואיך שייך שגרושה תשוב

לבית אביה? וי"ל ע"פ יבמות כ: יבמה שנפלה לפני חייה לאוין לייבום מתיבמת ומותרת רק בבדיקה ראשונה כי אתי עשה דייבום ודחי לאו דחייה לאוין, ולכן אסור לקיימה לבדיקה שנייה. ולפ"י גם לבית שמאי יאלץ לגרשה אחרי ביאה ראשונה אפי' שלא נבעלה לאיש זר, וא"כ מצינו לבית שמאי מקרה של גרושה בלי שנפלה לכהונה, ויש להוסיף שד"ז מרומז בפסוק שלנו שכתוב אלמנה וגרושה, והיינו אלמנה מבעלה וגרושה מיבמה, חוזרת לבית אביה. בשם רבי יעקב מאיר בידרמן חתן השפת אמת.

כב ג. כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מלפני. וברש"י יכול מצד זה לצד זה יכרת ממקומו וייתיישב במקום אחר, תלמוד לומר אני ה' בכל מקום אני. בספר דבר טוב הביא: סיפור על יהודי אחד שהיו לו עסקים עם איזה פרץ ופעם הוא סגר איזו עסקה בימות הפסח אצל הפרץ ובטעות ללא הבחנה הוא שתה ויסקי המכיל חמץ גמור, וכשהגיע לביתו נזכר בזה ונבהל שנכשל בעוון חמץ בפסח והוא ניגש לשואל ומשיב לשואל מה לעשות לכפרה? ענה לו השו"מ לך לאדמו"ר רבי יהושע מבעלז, ומה שיאמר לך - עשה. ובתשק מקור לתשובה שלו, ומדוע דווקא התיקון שהוא אמר. האיש הגיע לאדמו"ר מבעלז, וסיפר לו את סיפור המעשה. אמר לו האדמו"ר, עליד למכור את ביתך, ולעבור לגור בארץ ישראל. גזירת הגלות תכפר לך על עוונך. והמקור, (איכה רבה פרשה א' כ"ח) גלתה יהודה מעוני ומרוב עבודתה", היהודים נענשו בגלות בגלל שאכלו חמץ בפסח. והטעם שדווקא תיקון זה! כי פעמים רבות מוזכר עונש כרת בתורה, "ונכרתה הנפש ההיא" "הכרת תכרת הנפש ההיא", ובכל פעם מופיע טעם אחר על הונכרתה, ובמקום אחד בלבד, באוכל חמץ, נאמר בו שמתו י"ב - ט"ו כי לא אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא מירשאל, הטעם על "ונכרתה" הוא "גרשיים", לשון גירוש, ללמדנו כי גזרת גלות מכפרת על האוכל חמץ בפסח. ואם כבר עליך לעזוב את המקום, מן הראוי שתלך לארץ ישראל. כשסיפר אותו יהודי את הדברים לשו"מ הקשה ע"י השו"מ מהפסוק בפרשתנו שבו מופיע "כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מלפני", ונוכח לראות כי גם כאן על המילה "ונכרתה" הטעם הוא "גרשיים". פנה אל היהודי ואמר: אתה כמובן תעשה מה שהאדמו"ר אמר לך, תמכור את ביתך, אולם שתעלה לארץ תשאל ד"ץ את האדמו"ר. ואכן הוא שאל והאדמו"ר השיב לעיין ברש"י על המקום שאמר: "ונכרתה", יכול מצד זה לצד זה יכרת ממקומו וישב במקום אחר, תלמוד לומר אני ה', בכל מקום שאני. מדוע ראה רש"י לנכון לומר זאת דווקא כאן, הרי המילה ונכרתה מופיעה בעוד הרבה מקומות: התשובה, היא, כאן הטעם על "ונכרתה" הוא "גרשיים", וקשה היה לרש"י שמא כמו הגרשיים ההוא שנתן לכפר על עוון זה באמצעות גלות ממקום למקום, תלמוד לומר "אני ה'", נמצא בכל מקום ולכן במקרה הזה גלות אינה מכפרת.

כג טז. עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום. התפרסם שרבי חיים עוזר פגש את האדמו"ר מאוסטרובוצא ומאוד נהנה מהחוראט שאמר לו על הגמ' במכות כב: המציינת את טיפשוטם של הבבלים שקמים בבני ס"ית ולא מפני גברא רבה שהורידו מארבעים מלקות לשלושים ותשע. והקשה האדמו"ר למה לא מביאים ראיה מכאן שכתוב תספרו חמישים יום ובאמת סופרים ארבעים ותשע? ותיירץ שגברא רבה הוא מי שמצליח להוריד מכה מיהודי. אמר ע"כ הרב שטינמן שזה לא שולל בכלל כי אצלנו כתוב במפורש שבע שבתות תמימות תהיה והיינו 49 ולא חז"ל הם אלו שחידשו ד"ץ.

כג כד. זכרון תרועה. הטעם שנכתב כאן **זכרון** תרועה ולא **יום** תרועה כמו בפרשת פנחס: "י"ל ע"פ הגמ' בר"ה כט שיום תרועה הוא יום שתוקעים בו, אבל כשחל בשבת נקראת זכרון תרועה כי לא תוקעים אלא רק מזכירים. והנה כאן בפרשה מדובר בר"ה הראשון שהיה במדבר שחל אז בשבת, וראיה כי הרי אמרו בשבת פז: פסח ראשון יום טו' היה ביום חמישי, וא"כ ג' ש"פ היה בשבת, ולחשבון א"ת ב"ש ג"ר יוצא שר"ה באותה שנה יצא בשבת, ולכן נאמר כאן זכרון תרועה. ולפ"י מובן למה בפסוק לד על חג הסוכות כתוב לחודש השביעי הזה, וכן לגבי יו"כ

פרשת אמור תש"פ

בפסוק כז כתוב **זה**, ואילו לגבי לולב פסוק לט לא כתוב **זה**, וי"ל שיו"כ חל בחול והוא כדניים הנכתבים, וכן לגבי חג הסוכות שחל בשבת ג"כ יש אותם דינים, אבל לגבי לולב שכשחל בשבת אינו נוטל לא כתוב **זה** כי כעת אין עליו הדינים ההם. עונג יו"ט.

כג כז. אך בעשור לחודש ועיניתם את נפשותיכם. ובכל לב הוסיף: חוקת עולם לדורותיכם מערב עד ערב תשבתו. המילה אך היא לכאורה מיותרת ובשביל מה נכתב זאת? וי"ל דמצינו בפסחים לגבי אף ביום הראשון תשבתו שאמר מבייניכם דאך' חלק ותצי יום דיד' ניסן מותר בחמץ ובחצי יום אסור. וא"כ י"ל דהכא אזיל איו"כ הראשון שמשה ירד עם הלוחות השניות באמצע היום וממילא רק מהרגע שירד נצטוונו לצום ולפנ"י עדיין לא היה את הציווי לצום, וא"כ אך בעשור לחודש הכוונה היא חצי מיום העשירי יש להתענות כי החצי הראשון עדיין משה היה בשמים, וממשיך הפסוק שזה הכל באותה השנה, אבל לדורותיכם והיינו בשאר השנים מערב עד ערב תשבתו, והיינו יום כיפור ינהג 24 שעות. שער יוסף הובא במאור שבתורה בפרשת ויקהל.

כג מ. ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' ושמתם לפני ה' אלוקים שבעת ימים. המשנה בסוכה דף מא מביאה את תקנת רבי יוחנן בן זכאי לגבי לולב שמאז החורבן ניטל הלולב במדינה שבעה ימים כמו בבית המקדש, ומוסיפה המשנה עוד תיקן רבי"ז שיום הנף כולו אסור. והקשו שם בתוס' הרי הרבה תקנות תיקן רבי"ז ומדוע הובאו רק את ב' תקנות האלו? ובשלמא תקנת לולב הובאה משום דעסקינן במסכת סוכה אלא יום הנף הוא לא קשור כלל לסוכה? ותיירצו שם בתוס' שב' התקנות ניתנו ביחד. ויש לבאר מדוע תיקן רבי"ז את ב' התקנות הללו וידעו למרות שאין קשר ביניהן והן בזמנים שונים זה בתשרי וזה בניסן, ועו"ק דבמנחות סח: הגמ' הביאה רק את תקנת יום הנף בלבד ולא הביאה את תקנת לולב הניטל במדינה ז' ימים, ומדוע זה שונה מסוכה? ותיירץ ע"כ האמרי אמת בדשעה שתיקן רבי"ז שולוב ניטל במדינה שבעה ימים היה צער גדול בישראל כי הבינו שהגלות תארך זמן רב וישכחו מה שהיה במקדש ויחשבו שלכן עשה רבי"ז זכר למקדש ותיקן שהיה ניטל הלולב שבעה כמו בזמן ביהמ"ק במקדש. ולכן אמר רבי יוחנן אל תעצבו כי אני גם אומר יום הנף כולו אסור והטעם בזה הוא כמ"מ שביסוך שם מהרה יבנה בית המקדש, ולכן בסוכה הביא את ב' התקנות יחדיו, כי התקנה השנייה הייתה לעודד את ישראל. אבל במנחות שהובא רק יום הנף לא הוצרך להביא את התקנה של לולב שבעת ימים כי אין זה מהעניין כלל.

כד ה-ו. ולקחת סולת ואפית אותה שתיים עשרה חלות וגו' על השלחן הטהור לפני ה'. בחגיגה כו. למדו מכאן שהיו מגביהים את לחם הפנים לפני עולי רגלים ומאורים לחם רחם חיבתכם לפני המקום כי עשה נס גדול שהיה לחם חם במשך כל ימי השבוע. וקשה הרי כתוב שעשרה ניסים נעשו לישראל בביהמ"ק וא"כ מה הטעם שרואים את החיבה של הקב"ה רק בזה שהלחם חם ורק עי"ז הראו את החיבה? וי"ל ע"פ יומא עו. שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה לא ירד המן פעם אחת בשנה אלא בכל יום ויום? ענה להם רשב"י משל למלך שהיה לו בן יחיד ואהוב פסק לו מזונותיו פ"א בשנה ולא קיבל את פני אביו אלא פ"א בשנה, הצטער אביו ע"ז כי רצה מאוד לראותו, עמד ופסק לו מזונותיו כל יום וקיבל פניו מידי יום, עמד ישראל מי שיש לו אשה ובנים היה דוגא בכל יום ואומר שמא לא ירד המן למחר וכולנו מתים ברעב, ומתוך כך כולם מתפללים ומכוונים ליבם לאביהם שבשמים. עוד תירץ רשב"י שהקב"ה רצה שזה יהיה חם. ותימה עצומה היפלא מה' דבר, האם הקב"ה אינו יכול להוריד פעם בשנה ושישאר חם, וכמו מצינו בלחם הפנים: אלא י"ל שטעם ראשון עיקר והוא - כי הקב"ה מחבב שישראל יקבלו את פניו כל יום וכנ"ל. והראיה שזה הטעם ולא משום שהוא רצה שזה יהיה חם היא מלחם הפנים, ששם זה חם שבו. וזה מה שהראהו בחוס ללחם הפנים שהטעם הוא שהקב"ה מחבב אותנו, כי אם הטעם הוא חוס, לחם הפנים יוכיח שהקב"ה יכול לעשות חוס גם שבו, וזה גם כוונת רשב"י שיש עוד טעם והוא - חוס. אבל זה לא נכון וראייתו לחם הפנים. ולכן מגביהים את הלחם לפני עולי רגלים כי זה סימן שהקב"ה מחבב אותנו במה שהוריד מן כל יום, ולא בשביל שיהיה חם.

רבי שמעון אומר יכולני לפטור את כל העולם כולו מן הדין. איך? אומרים הגר"ש קלוגר והבן איש חי, הנה הגמ' בסנהדרין צא. מביאה שכאשר נפרדת הנשמה מהגוף והם באים לדין נשמה אומרת שהגוף חטא, והגוף

אומר שנשמה חטאה, כי גוף ללא נשמה כאבן ידמה. בא הקב"ה ומלביש את שניהם ביחד ומענישם. והנה דינא הוא ששניהם שעשו בשבת פטורים, אבל כשזה אינו יכול וזה אינו יכול חייבים, ורבי שמעון פוטר. ולכן כיוון שלחטוא הגוף לבד אינו יכול, והנשמה לבד אינה יכולה, לפיכך רבי שמעון אומר יכול אני לפטור את כל העולם

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

שמירת השבת: בפרשתנו מובא עניין שמירת השבת. ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון. יש החושבים שלפעמים אפשר להקל בשמירת השבת משום הפסדים ונוקים ואפשר לסמוך על המקילים. צריך לדעת שכמו בכל מצוות ה' מי שמקפיד לעשות רצונו בכל מצב הוא זוכה לס"ד מיוחדת ובודאי אינו ניוזק מכך. ואדרבה המקיים מצוות ה' בשלימות ואפי' כשזה במקום שמפסיד איזה משהו השכר שלו הוא גדול לאין ערוך. ובפרט השומר שבת כדת וכדין ולוקח ע"ע חומרות יתירות כגון שמקבל ע"ע תוספת שבת באופן מיוחד ומקדים שבת, וכן הניזהר מלהיכנס למקומות המחללים שבת וכן המכבד את השבת, אותו אדם זוכה ורואה יושעות בכל ענייניו, כיוון ששבת היא מקור הברכה. ובחז"ל מובא רבות על השכר שזכו מכבדי השבת כאן בעוה"ז מלבד העוה"ב הגדול השמור להם. והביאו בחז"ל את הסיפור על יוסף מוקרי שבת שהתעשר בזכות שכיבד את השבת במאכל. ובדורנו אנו, שרבו בו התינוקות שנשבו ורבו מחללי שבת פרסים, הנהיגו גדולי הדור משמוש קידוש ה' ימנעו כולם מלהיכנס למקומות שמחללים את השבת ובפרט אלו המפרסמים 'פתוח בשבת' ונותנים דקירה לקב"ה בפרסיה אז בניו אהוביו של הקב"ה שאוהבים אותו ימנעו מלהיכנס לכזה מקום גם במחיר של הפסד כספי גדול. ומי שנותן אהבה לקב"ה ע"י שנמנע מלהיכנס לכאלו מקומות הקב"ה מחזיר לו אהבה עד לאין גבול. ובעבר הבאנו סיפורים רבים על אנשים שזכו לישועות בזכות מעשיהם הגדולים למען השבת. נביא כאן סיפור שהתפרסם ע"י הרב חיים זאיד ששמע זאת ממקור ראשון, והשבע שוב שמעתי ע"כ מהרב זאיד שזכה שהקב"ה מזמן לידיו סיפורים נפלאים שיוכל לזכות בהם את הרבים ע"י שמתפלל ע"כ בכל עת ושעה. ישנו יהודי צדיק הגר באזור ירושלים שבמשך שנים היה אברך עם משפחה ברוכה ילדים ובמשך שנים רבות הוא חי בצניעות מהיד לפה כמו רוב העולם שמסתפקים במועט. לפני כשנתיים לפתע הוא פתח כולל ענק באזור מגוריו שהתקצב שלו כל חודש הוא קרוב למיליון שקל. בנוסף לזה הוא קנה דירות לכל שנים עשר ילדיו והוא נהיה לפתע בעל צדקה עצום. במשך כשנתיים אף אדם לא ידע מהיכן הכסף. בפורים האחרון, בזמן שאותו גביר ראש הכולל היה קצת שתיי להרגל מצוות היום, בביקור של אברכי הכולל שלו הוא חשף את המקור לכספו.

וכן הוא סיפר: בקיץ לפני כשלוש שנים חודש אב תשע"ח הוא שכר רכב ויצא עם כל משפחתו לטיול בצפון בשילוב תפילות בקברי הצדיקים שבאזור. לאחר יום עמוס בחוויות רוחניות וגשמיות וצבירת כוחות להמשך, בדרך חזור באמצע הירידות לטבריה במקום שחוף הוא מבחין שמד הדלק נגמר והנה הוא שומע רעידה והרכב נעצר בצד הכביש. כעת הוא יושב עם 12 ילדים בכל הגילאים עייפים שחוטרים ואין דלק. מה עושים? מתפללים... וכך חולפת לה חצי שעה בתפילות ואף אחד לא עוצר לסייע. הם כבר חשבו שהם הולכים לבלות שם את הלילה, אך לפתע רכב יוקרתי נעצר על ידם, הנהג איש שנראה עשיר מופלג פתח את החלון וכשראה שזה הקב"ה הוא הפטיר כמה מילות גנאי והמשיך בדרכו. לאחר כמה דקות הוא חזר למקום ואמר תקשיבו אני לא מעוניין לסייע לדתיים אך כיוון שראיתי ילדים קטנים אני מרגיש צורך לסייע אך תדעו אני לא מסייע לעולם לדתיים. הוא שאל את אבי המשפחה מה הבעיה ואבי המשפחה אמר שנגמר להם הדלק והם צריכים לקנות ג'ריקן מלא בדלק למלאות ולהמשיך, אלא שבשביל זה צריך להגיע לתחנה וצריך מישור שיקח אותי הלך ושוב.. אותו נהג לקח את אבי המשפחה לתחנת דלק קרובה וכל הדרך הוא קיטר ע"י שהחרדים סחטניים ולא נושאים בנטל. כשהגיעו סו"ס לתחנת דלק אבי המשפחה ירד לקנות דלק והנה הוא חוזר לרכב ואומר סליחה אני לא יכול לקנות כאן. לשאלת הנהג מדוע? הוא עונה תקשיב טוב אני אוהב את אבא שבשמים ואבא שלי גם אוהב אותי. אני לא רוצה בשום פנים ואופן להכעיס את מי שאני אוהב. הנהג העשיר לא

מן הדין. **עוד יש לבאר.** דהנה ס"ל לרבי שמעון לגבי שבת דדבר שאין מתכווין מותר וה"ה מלאכה שאי"צ לגופה פטור, משום דאזיל בתר מחשבה, והיות וכל העולם יש להם מחשבה טובה לעשות מצוות לכך יכול רבי שמעון לפטור את כולם מהדין, כי הולכים אחרי המחשבה והם רוצים לקיים כל התורה אלא דשאור שבעיסה מעכבת.

האר"י ביקש מאליהו שיתתן לו ויילך לשאול את אשתו. אליהו הסכים, וכשחזר האר"י אליהו אמר לו כבר הוחמצה השעה. וסיים רבי ישראל מה אתם חושבים האם האר"י הצטער מכך והתחרט ע"מ שהלך לבקש רשות? חלילה, כיוון שיש צד שאני אצער את אשתי על האחרור שלי אפי' ברגע אחד, זה לא שווה גם במחיר של הפסד ביאת משיח. וזה מתאים עם דברי רבי יחזקאל לוינשטין שהיה אומר שהמשיח לא יבוא אם יש יהודי אחד שיפגע מכך.

ישנו סיפור על החת"ס (מובא בגליון של הרב יואל ארזי שליט"א) פעם בשעת רעווה דרעווין ישוב בחורי הישיבה על החתת סופר ודברו ביניהם מהחת"ס הוא אדם קדוש עליון, ובודאי הוא זוכה מפעם לפעם לגילוי אליהו. והעיון פנים וביקשו מהחת"ס שפעם אחת יתן להם את הזכות לראות את אליהו הנביא. החת"ס נענה להם והבטיח להם נאמנה שלא ירחק היום והם יזכו לכך. התלמידים זרחו פניהם, הם התחזקו בתורה ויר"ש וחיוכו לרגע המיוחל. לימים נכנס אל היכל הישיבה הלך עני ומסכן שמראו המשונה עורר דחיה וכו'. כמה מהבחורים שהיו בעלי מידות אצילות נגשו אליו הושיטו לו את ידם והתעניינו בצרכיו ובמעשיו, והציעו לו עזרה בכל מה שביקש. אך היו כמה מהתלמידים שמתוך ילדות שהייתה בהם גיחוך ועליו לא התנהגו עמו כמו צריך. חיוכם הופסק ברגע שהחת"ס נכנס לביהמ"ד וביקש מאותו אדם להתלות אליו. לאחר זמן מה שהסתגרו בחדרו של החת"ס יצא החת"ס מהחדר נכנס בפנים מתוחות להיכיל בית המדרש ואסף את כל הבחורים סביבו, ואז הוא שאל הראיתם את החלך העני שיש כאן? ענו כולם כן. האם הושטתם ידכם אליו לשלום? חלקם ענו כן, וחלקם לא. מיד המשיך החת"ס ואמר להם דעו כי אותו הלך היה אליהו הנביא. אלו שהתייחסו אליו בכבוד מובטחני שיהיו מורי הוראה בישראל ויזכו להרביץ תורה. אלו שאינם פניו בשלום ויזכו להתעניין בשלומם למרות שיש בהם תלמידים מובחרים, לעולם לא יזכו להרביץ תורה ולהורות הוראה ויהיה להם רח"ל צער גידול בנים. ואלו שגיחכו על מראהו המיוסר, יסטו רח"ל מהדרך הישר. וכאשר אמר כן היה. אחד התלמידים שהתעלמו היה רבי יהודה מורדן, שהיה גדול מכל חבריו בענייני תורה והלכה ומעולם לא הצליח לשמש כרב. עוד תלמיד ענק בתורה רבי זעקיל פולק ג"כ לא זכה לומר שלום לחלך העני, למרות גדלותו העצומה בתורה לא זכה לכהן כרב. רק בנו זכה לכהן בחייו כרב בקהילה חשובה וביום הביר הוא נפטר בדמי ימיו. אביו רבי זעקיל הספידו ואמר ידעתי שמשהו יתרחש עם בני, כי החת"ס אמר לנו שיהיה לנו גם צער גידול בנים רח"ל והדברים נתקיימו במלואם. רואים כמה צריך להיזהר בכבוד השני בכל מצב וכמה מסוכן הזלזול בכבוד הבריות.

החזו"א היה ידוע ומפורסם בהירותו בכבוד הבריות ומסופר עליו שפעם לעת זקנותו הוא הילך ברחובה של עיר לפתע למרות חולשתו הוא תפס את רגליו ורץ רץ מתנשף לכיוון ביתו. שאלו מקורביו למה הרב רץ? ענה להם החזו"א בישעה האחרונה עברתי ליד בית של מי ממקורבי ושמעתי מריבות מביתם. אמרתי עוד רגע הוא יראה אותי למטה ויחשוש ששמעתי את המריבה שלו ויהיה לו מזה צער. שיהודי יצטער בגללי! חלילה וחס. מיד ברחתי למרות הקושי הגדול שלי בזה.

רבי אברהם ברלין נכדו של הרב שטינמן סיפר סיפור מפעם שהיה עם הרב שטינמן בהירות לא לצער את הזולת. הסיפור התפרסם בספר החשוב פניני פרשת שבוע לרבי אשר קובלסקי. בתחילת הקיץ תשמ"א לפני 40 שנה בדיוק דופק מישור בדלתו של הרב שטינמן. אותו אדם היה ידוע ומפורסם להרב שטינמן כמקבץ נדבות ידוע. מיד הרב שטינמן הוציא מכיסו מספר פרוטות ונתן לאותו עני. לאחר מספר דקות אותו עני דופק שוב בדלת של הרב שטינמן. הרב פתח לו דלתו ומסתכל עליו כאומר הלא לפני 5 דקות

זהירות מלצער את הזולת. בפרשתנו : וספרתם לכם

ממחרת השבת. בימי העומר אנו מצווים להישמר מאד בבין אדם לחברו, ובפרט לא משחקים באש ולא מצערים את השני, כי כידוע לצער את השני זה אש שמדליקה ומכלה כל חלקה טובה ומזיקה לאדם, מלבד לעוה"ב גם בעוה"ז. כי הקב"ה מפריע לו מאוד שגורמים צער לילדיו ומי שעושה זאת ניוזק בכפלים רח"ל מידה כנגד מידה והעולם לא הפקר. וכתב החינוך שהרבה מאוד מהצרות שיש לאדם בעוה"ז הן משום שצער פעם איזה אדם. ובעבר הבאנו עשרות סיפורים על מה שנגרם מלצער את השני. וידועים דברי החזו"א ששאיתפ האדם בעולם הזה צריכה להיות שיעבור את חייו בלי לפגוע באף אחד. וצריך לנהוג כבוד זה בזה באופן יווני גדול. וכמו שראינו אצל תלמידי ר"ע שלא נזוהו בה מספיק כפי דרשות, וכולם למרות גדלותם העצומה והתמדתם הגדולה בתורה מתו בימים אלו. ואדם הזוכה להיזהר בכבוד הזולת כמו שצריך גם זוכה לקבלת התורה, שכידוע זוכים לה אלו הנשמרים בכבוד הבריות כמו שצריך כי חלק מקבלת התורה הוא הנהגה במידות טובות שמתקנים בימי העומר. ברש"י בפרשה, על הפסוק ויניחוהו במשמר לפרוש להם, כותב רש"י ויניחוהו לבדו ולא הניחו מקושש עמו. ואומר ע"כ השפתי חכמים שלא הניחוהו ביחד עם המקושש שמא אין המקל חייב מיתה והוא יצטער לשווא. רואים שהחמירו בלצער אפי' מי הוא רשע והוא מקלל. עאכ"כ לא לצער אדם שלא עבר כך עבירות בפרסיה. ורבי ישראל סלנטר היה רגיל לספר מה שהיה עם האר"י הקדוש שזכה פעם לראות את אליהו בעיר צפת. אלו לא אליהו בא עימי ונבשר על הגאולה. אך

נתתי לך כסף. להפתעתו המרובה האיש ביקש לשוחח משוה עם הרב. הוא נכנס לבית הרב וביקש שהיות ובנו כעת בכיתה ח ועדיין הוא לא מסודר בישיבה קטנה הוא מבקש שיכניסו אותו לישיבת פונביץ' הקטנה שבו משמש הרב שטיינמן כראש הישיבה. הרב שטיינמן מיד הגיב כי אינו מתערב בזה והכלנתו בידיו של רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, ובכל מקרה אין שום סיכוי כי המחזור מלא עד אפס מקום וכעת בקיץ אין קבלה ואין מקום כלל (בבני ברק הרישום לישיבות הוא בחורף). ובכל זאת התעניין הרב שטיינמן מדוע בפעם הראשונה שדפקת לא ביקשת מעניין זה. אותו יהודי השיב במבוכה שגם בפעם הראשונה כשדפק כוונתו הייתה לעניין הזה של בנו, אלא שהרב הקדימו והביא לו צדקה. החלטתי לנצל את ההזדמנות ולהמשיך בסיבוב צדקה בבניין ואז שוב ניגשתי לרב. כששמע זאת הרב שטיינמן הוא החוויר כסיד, לפתע התברר לו שבעת הנקישה הקודמת אותו אדם לא הגיע לבקש צדקה אלא לשוחח על נושא חשוב על נפש בנו והכנסתו לישיבה. אוי ואבוי, אמר הרב שטיינמן, אני הפכתי אותך למקבץ נדבות, אני מבקש את סליחתך, אוי לי שפגעתי בך.. הלה ענה מיד אין צורך להגזים הלא זה מקצועי ואני מכיר היטב את מקומי. אך למרות ההסבר לא נחה דעתו של הרב שטיינמן והוא אזר עוז לפייסו בכל הדרכים. וכך הוא אמר הואיל ופגעתי בך אחרוג ממנהגי. מכאן ואילך החל הרב שטיינמן בשתדלנות מופלאה עבור אותו בחור. הוא הכניס לישיבה קטנה ובישיבה הוא דאג לכל צרכיו של הבן בשלימות והשקיע בו את מיטב הכוחות. כשהגיע זמנו לעזוב את הישיבה הוא סידר לו את ישיבת פונביץ' הגדולה, והמשיך לשמור עמו

קשר עד סוף ימיו. אותו אדם הוא ממרביצי התורה בדורנו כיום. וכל זאת למה? כי פעם אחת בטעות התייחס הרב שטיינמן לאביו כמקבץ נדבות. רואים כמה זהירות צריך לא לצער את הבריות ולהזהר בכבודם.

סיפור נוסף ואמיתי כמה חמור לצער את הזולת. הסיפור התרחש בשבועות האחרונים והתפרסם ביום שישי האחרון בגיליון המודיע עיי' ר' משה גוטמן היי". בחורף האחרון נפטר רבי אברהם (ב"ר חנינא) שיף תושב קוממיות. אותו אדם היה ידוע כבעל יסורים גדול ובמשך השנים אחוז ניכר מזמנו היה בבתי חולים הרבים בכל הארץ. בהיותו גברא רבה הוא זכה להפץ אמונה בכל הבתי חולים אצל הרופאים והחולים שהיו חבויים גם בנפשם של אנשים הרחוקים לגמרי מכל זיק של יהדות. רבי אברהם זכה למשפחה ברוכת ילדים שלא משו ממיתו כל ימיו ודאגו לו במסירות. בתקופה הארוכה בה שהה בבית לוינשטיין זכה להשיב רבים אל אביהם שבשמים. רבי אברהם היה רגיל בעישון הסיגריות, אך היות ורבי אברהם היה מפורסם מאוד כאדם הנוהר ביותר שלא לצער את השני הוא היה תמיד מעשן במקומות פתוחים שלא ליד אנשים. גם בזמן שהותו בבתי חולים השונים במגדלי אשפוז רבי קומות ולמרות נכותו הקשה כשנצרך לעשן הוא דאג ללכת למקומות פתוחים ורחוקים מאנשים ולפעמים זה היה כרוך בירידת 105 קומות כשהוא נגרר בצורה קשה, העיקר לא לגרום חלילה לצער למישהו. בשנה האחרונה בעקבות הקורונה לא התאפשר 24 שעות שיהיו עיי'

הלכות מענייני הפרשה ומענייני היום

וספר שוב אינו יכול להמשיך ולספור שאר הימים בברכה.

לג' בעומר תספורת ותזמורת: הדין שמותר בלג בעומר להסתפר (לאשכנזים) והשנה גם לעדות המזרח ולשמוע תזמורת. **ולגבי תספורת** לגבי הנוהגים אבילות מפסח ועד ראש חודש שיוון שרי להסתפר מהלילה (בשם רבי חיים קניבסקי והרב אלישיב) ואלו הנוהגים להפסיק האבילות בל"ג יחכו ללג בבוקר, ובמקום הדחק או בשעת הצורך יש שממו על המתירים מהלילה. וחתן וה"ה בני משפחתו הקרובים מאוד כגון הורים ואחים יכולים להסתפר כבר מלב בעומר בגלל שלא יהיה להם מספיק זמן בלג בעומר, כך פסק הרב אלישיב. **ולגבי תזמורת** רק במקום שזה לכבוד רשבי" כגון במדורות וכדו' התירו מהלילה. **ובל"ג בעומר** שרי לברך שהחיינו אף שכל העומר אסור.

בפרשתנו: ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון כל מלאכה לא תעשו: אסור לקרוא

כו ט' וקידשתו' הדין הוא שצריך להקדים כהן להיות ראשון בדברים שבקדושה, דהיינו לזימון וכדומה. מה הדין להקדים בתור למכולת או לרופא וכדו' - דהיינו בדבר הרשות, האם חייב או לא. למעשה זה מחלוקת ראשונים בנדרים סב: ברש"י ברא"ש ובר"ן שם, ולהלכה יש שפסקו לחייב - רבי ניסים קרליץ. ויש שפסקו לפטור - הרב אלישיב. (אשרי האיש א כג כ). ובעיקרה הדין שבזימון צריך לתת לכהן ראשון או רק בסעודה אחת (הכוונה היא כשיש הרבה סעודות בשבת וכדו' וכן אם מתארח הרבה אז בפעם הראשונה וכו') אבל לא צריך לתת לו כל הסעודות.

בפרשתנו: וספרתם לכם ממחרת השבת: מהלכות ספירת העומר: אם שאל חברו האם היום כך וכך לעומר ונקב הספירה הנכונה, יכול לספור אח"כ בברכה כי אין דרך לספור בלשון שאלה. **האומר לחברו** בליל לב עומר, היום בל"ג בעומר, יכול לספור בברכה כיוון שאין כוונתו לומר את מספר הימים אלא את שם היום. והוסיף הרב אלישיב שאם לא חזר

ידיעות חשובות, וכן דברים מגדולי ישראל. ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: מה העבירה בפרשה שהיא העבירה החמורה ביותר? **תשובה:** כתב הפלא יועץ חילול ה' הוא חמור מכל העבירות שבתורה, עד שאמרו חז"ל שמתכפר רק עם תשובה, יסורים, יום הכיפורים ויום המוות. אי לזאת יחרד האיש ויזהר וישמר מכל מה שהוא חילול ה'. וכתב רבינו יונה שעונשו חמור מכל העבירות. וחילול ה' הוא עוון שבקלות אפשר לעבור עליו בלי שימת לב כראוי. וכל אדם לפי איך שהוא נחשב בציבור כך עליו להיזהר שלא יאמרו פלוני עשה כך וכך דברים לא ראויים למעמדו. ובשנה שעברה הבאנו כמה בקלות אפשר לעבור על איסור זה רח"ל, והבאנו הסיפורים דלהלן: רבי שלום שדורון סיפר שפעם לאחר מאמצים מרובים הוא הצליח לשכנע את אחד הספרים במחנה יהודה שלא יגלה אנשים בתער, ויסגור את המספרה בשבת. לאחר זמן ההוא חזר לסורו. לשאלתו למה? הוא ענה, יום אחד היה לספר ההוא יארצייט על אביו והוא חיפש מקום להתפלל והגיע לכורון משה ושמ ראה שלט גדול שכתוב בו אסור לדבר בשעת התפילה ונוסף עיי' מקורות מהשו"ע בחומרת הדבר. ולפי השלט הוא רואה יהודי יושב ופורט דולרים ומשוחח על שער הדולר. אמרתי לעצמי עד שאדם מוכיחים אותו על תער ושבת, ותוכיחו את האנשים שעל ידכם לקיים השו"ע לא לדבר בשעת התפילה. **סיפור נוסף:** אחד מרבני בני ברק הצליח להשפיע על יהודי דתי שהתרחק, שיבוא אליו לשבת. הוא רצה שיראה את האווירה של הקדושה בבני ברק ועיי"ז ישוב לצור מחצבתו.

מיתו מבני המשפחה, ופעם אחת בשעה אחת אחת חצות הוא שהה בחדרו בבית חולים לבדו כשבחדרו שני אנשים נוספים שג"כ שרו לאשפוז בבית החולים שערי צדק בירושלים, האחד רבי פנחס גרוס מלונדון והשני הוא מר דניאל יהודי דתי וחביב. באותו הזמן הוא הרגיש צורך לעשן סיגריה אך בעקבות המגבלות בבית החולים היה זה מאוד קשה לצאת מהחדר באותה השעה לחוץ, ובפרט שכבר חלק מרגלו נגדעה בעקבות נמק. רבי אברהם בדק במיטות שעל ידו וראה שכולם נמים את שנתם היטב. הוא פתח בזהירות את החלון הפונה לאוויר הירושלמי הקריר והוא עשה מה שהוא לא עשה אף פעם בחייו בזהירותו הגדולה שלא לצער את הבריות הוא עישן לכיוון החלון הפתוח באומרו לעצמו שמכזה עישון אף אחד לא ינוק ולא יפריע לאף אדם. ואכן המבצע הסתיים והוא חזר למיתו. כחודש לאחר"כ בחודש שבט תשפ"א הוא נלקח לבית עולמו בשם טוב. לפני כשבוע רבי פנחס גרוס מלונדון מתעורר בבעתה ומיד נזכר מה הוא ראה כעת, הוא ראה את ידידו לחדר בבית החולים שערי צדק רבי אברהם פיש ממש במוחש והוא ניגש אליו ומבקש ממנו שיבקש סליחה מדניאל שישן עמם בחודש טבת בבית החולים שערי צדק ופעם אחת קרה שהוא עישן וזה הפריע לאותו דניאל ודבר זה לא נותן לי מנוחה למעלה. אנא תבקש ממנו את סליחתי. לאחר מאמצים גדולים עלה בידי בני המשפחה להשיג את מר דניאל הנ"ל וההוא אמר שבאמת באותו הזמן הוא הרגיש מתנק אך לא היה בכוחו לבקש שיכבה הסיגריה, וכעת בוודאי שהוא מוחל לו. רואים מכאן כמה זהירות צריך שיהיה לא לצער השני אפי' בדברים צודקים וקטנים.

בכיתוב תחת התמונות, משום גזירה שמא יבוא לקרוא בשטרי הדיוטות דהיינו דברים מסחרים וכדו'. **המנהג** הוא להקל לקרוא בכיתובים שתחת תמונות קודש היינו דברים תורניים כגון ציורים בהגדה והכיתובים שתחתיהם, **כמו"כ** מותר להסתכל בציור או בתמונות בלי כיתוב, (החזו"א עצמו הקפיד לא להסתכל בתמונות). **ולגבי ספרי קומיקס**, אז אם הם דברים חינוכיים כמאמר של יראת שמים, אמונה או השקפה והתמונה מוסיפה להמחשה ומסר של יראת שמים התירו וכנ"ל שהתירו תחת תמונות קודש, **אבל סתם ספרי מתח** של קומיקס לא התירו. ולכאורה אסור לקרוא בהם משום שטרי הדיוטות. ומי שזה שבבילו עונג שבת יש מקילים לקרוא אף כתב שתחת התמונה משום עונג שבת, ומטעם זה יש שהקלו בקריאת חדשות ועיתונים בשבת.

אלו שבצרוך המפתחות שלהם יש שבב לכניסה למקוה, עליהם להוציא את זה מלפני שבת שלא יכשלו בטלטול מוקצה.

ושותים ושמחים שם. והביא שם שהאר"י עשה שם תגלחת לבנו ולכן נוהגים עד היום זה לגלח שערות הקטן בקברו של רשב"י. וכתב החיד"א שבזמן הבית יוסף רצו לבטל מנהג זה של אכילה ושתיה שם והרשב"י נגלה לבית יוסף בחלום ואמר לו שרצונו שישמחו שם עד למאוד ואם יבטלו מנהג זה יהיה מגיפה גדולה. והאר"י הביא גם סיפור על רבי אברהם ברוכים שהיה מיחדי סגולה בדור האר"י וביום לג בעומר הוא אמר נחם שהיה נוהג לומר כל השנה ורשב"י עמד על קברו ואמר שכיוון שלא שמח ביום שמחתי סופו שלא יראה בנחמה ומת לו בן באותו החודש. וידוע שתלמידי הגר"א לא נהגו לעלות על קברים כלל אבל כשהגר"י חלה הוא שלח חבר ת"ח להתפלל עליו בציון הרשב"י, ביניהם היו הטיפלער, הרב שך, הרב שטיינמן ולהדב"חל"ח רבי חיים קניבסקי ועוד. ואמר הגר"י למרות שאין דרכנו לפקוד קברים, מ"מ מקובלני מאבי הגר"ח מבריסק שקבר רשב"י שאני, והוא אסור קדישא ומקום תפילה נשגב. והרב שטיינמן כשהיה מגיע לישיבתו שבכרמאל היה עולה לפקוד את ציונו של רשב"י ולהעתיר שם בתפילה על הכלל והפרט. וכן רבי חיים קניבסקי כשהיה בברית עיי' מירון עלה להעתיר בתפילה בקבר הרשב"י. וידוע מהאמרי אמת שיכול להיות יחד עם הרשב"י גם במירון עיי' שילמד בתורתו

וידליק נר לע"י, ועי"י זה נחשב שנמצאים ממש עמו. וכך אמר הרב אלישיב. וידוע שבישיבות הליטאיות פחות נהגו לעלות לרשב"י.

שאלה: ראש הממשלה הנוכחי הוא נתמך מאוד ע"י המפלגות החרדיות, ועד כדי כך שלע"י הם מצהירים בהוראת גדו"י שילכו עמו גם במחיר הפסד גדול. מה הטעם בזה, הלא הוא אינו מוכר כמקפיד גדול על קלה כבחמורה, בלשון המעטה? **תשובה:** איננו יודעים מה הסיבה העיקרית לתמיכה בו, אבל הכל יודעים כי הציבור שמאחוריו הוא הציבור המסורתי שאנו בתור ערבות מחוייבים להם ועלינו לא להפנות להם עורף ועי"י הם יתקרבו יותר לתורה ומצוותיה, משא"כ הצד השני ששם נמצאים כל רודפינו ושונאיו. כ"כ יש לנו הכרת הטוב אליו על דברים טובים שעשה למען הישיבות בשנים האחרונות. סיבה שלישית היא היותו השליח להביא את החיסונים לעם ישראל, ורואים היום כמה סובלים בכל העולם. וסיבה רביעית שכעת המלחמה היא לא רק על מי יהיה ראש ממשלה אלא גם נגד בתי המשפט כאן בארץ שרומסים כל דבר קדוש ויקר לעם ישראל ומשליטים כאן דיקטטורה אמיתית כגון גיוס בני הישיבות, שמירת השבת, גיור, כותל, ושאר רמיסת הדת שלהם. ואם הם יצליחו להדיח את רה"מ אז זה פרס לרדיפה שלהם ויתן להם עידוד להמשיך ולכן עלינו ג"כ להיות שותפים לשאיפה להציל את רגליהם של הקמים על שומרי התורה. ויש לציין שנראה"מ כעת זוכה לסייעתא דשמיא מיוחדת במאמציו למנוע פיגועים ומלחמות. וכזכור, עד שהוא התחיל לכהן כרה"מ, הקודמים לו עשו הרבה שטויות ונגרם בזמן שלטונם הרבה מוות ושוכל. וכן הוא זכה לס"ד במאמציו להגיע להישגים עם מדינות ערביות. וכאמור, היתה לו הרבה ס"ד להביא חיסונים שהביאו להצלחת חיים של רבים רבים, והוא מוערך ע"כ בכל העולם. ובכ"א אנו עושים השתדלות מה שנראה לגדו"י שזה טוב לנו. וגם אם לא יקרה בסוף שהוא ייבחר, אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים ולא אדם כזה או אחר יציל אותנו. ובוודאי שאנו לא רואים בו אישית דמות וסמל, אלא ההיפך הוא הנכון. ורק מבחינת ההנהגה הרצויה אל מול כל האפשרויות העומדות על הפרק, כעת צריך ללכת עמו. אבל כמובן אין לנו כל קשר ושייכות להולכים אחריו באווירת הערצה ומשיחיות, שהיא פסולה מכל וכל.

שאלה: איך צריך לדבר בבית? תשובה: החזו"א כותב במכתב היות ודרך התורה היא גודרת בפני תענוגי החיים, ראוי למעט את הדיבור בחובות התורה, והדיבור בבית ראוי להיות מרנין לב ומשמח ונוטה אל הנעימות ורגשי החיים כלאוי להמשיך לב נעורים בעבודת אהבה. ולכן רצוי ושמח נקל לנהל באורח חיים למשכיל, וחלילה לגרום עצבות הרוח שהוא היסוד של הייצר להתענות את האדם מהמסילה. וביאור דבריו, להיזהר לא לתת הרגשה בבית שכל דבר התורה אוסרת וא"א להתנהל כך וכך כי התורה אוסרת, ופחות ופחות לדבר ע"י אלא דיבורים משמחים ועי"כ מצוות התורה יהיו חביבות עלינו. וראוי להביא את דברי התורה חיים בסנהדרין פה שהביא שם שהמשמחים אנשים הם בני עולם הבא ואין להם גהנום כלל וישר כשנפטרים מהעולם זוכים לג"ע. ואשרי השמח בחלקו גם ברוחניות, והיינו גם כשמצליח ללמוד חלק ממה שרצה או מצליח להתגבר על חלק ממה שרצה ג"כ ישמח בחלקו, ואם אדם ירשם כל יום בערב מה הצליח היום ברוחניות, ויתעלה ממה שנכשל, וכן אדם שעצוב ירשם לעצמו את הדברים הטובים שכן יש לו, וישנן את זה או אז הוא יראה את חצי הכוס המלאה וישמח בחלקו ואז יזכה להשלמת הכוס כי הקב"ה מסייע יותר למי ששמח ולא למי שבדיכאון שלא הולך לו וכו' וכו'.

שאלה: בשנים האחרונות נחשפים להרבה מקרים של מוות עריסה. ברוב המקרים לא היה הרבה מה לעשות, מתי אדם יכול לישון רגוע שלא יקרה לבנו מקרה שכזה? **תשובה:** כל לילה כשהורה משכיב את בנו לישון יאמר פרק תהילים בכוונה יודה על העבר והווה ויבקש על העתיד, וזוהי ההשתדלות הגדולה ביותר לעניין זה.

שאלה: כמה נולדים בישראל בשנה וכמה מתים וממה? **תשובה:** כל שנה נולדים בישראל כ 176 אלף אנשים. 73 אחוזים יהודים, 23 אחוזים ערבים וישלושה אחוזים גויים אחרים. מתים כ 40,000 איש. לפי נתוני ארגון הבריאות העולמי, כעשר אלף אנשים נפטרים מתזונה גרועה, דהיינו יותר מידי סוכר או יותר מידי מלח, או שומנים רווים, ופחות מידי ירקות ופירות, וכשלושת אלפים מתוכם בגלל חוסר פעילות גופנית. עוד 8000 אנשים מתים ממחלת סרטן ומחלות לב עקב העישון, 2500 מזיהום אוויר, 1100 מתאונות דרכים, כל השאר ממחלות שונות.

חידות

מזרח: **כב.** איזה דבר נמצא בקבר של צדיקים וגם על ראשי עם קדוש? **כג.** איזה שבע סוגי דבקים יש? **כד.** מתי מדליקים אש לשם מצווה או משום איזה עניין? **כה.** איזה מספר שתהפוך אותו הוא ירד בשליש?

תשובות: **א.** חג השבועות. **ב.** ולקחתם לכם כפות תמרים. וכן ויקחו שמן זית זך. כג מ. כד ב. ג. בסוכות תשבו. כג מד. ד. ובא השמש. כב ז. ה. וספרתם לכם וגו' שבע שבתות. (שזה 49 יום) וגו' תספרו חמישים יום. כג טו וז. ו. כג לב. מערב בערב עד ערב. ז. סימן לח מנוחה ומצורע אסור בתפילין. ח. תוספתא כלים ד תנור מאימתי טמא שמעון ב"ח אומר משיסיענו ממקומו וביתו אומרת משיפשוט חלוקו. ט. שניהם נוהגים ביום רביעי בלבד עיין יומא ח: ז. במשנ"ב שא סקכ"ו מביא שהנחת תפילין בשבת אסור רק כשזה לצורך מצווה. יא. תשובה תקעו יא. יב. מואב ובן עמי בני לוט ובנותיו. (מאת הילד הצדיק עדי לגדולות ונצורות אברמי גרודזינסקי חרוץ הכיתה של הרב'ה המפורסם רבי משה ישראל רבינוביץ בבאר יהושע). יג. רפאני כי נבהלו עצמי, ונפשי נבהלה מצוד, יבושו ויבהלו מאוד כל אויבי, נבהלה נפשנו מרב עצבוננו. יד. וזכר לנו את ברית אבותינו, זכר והבט לברית בין הבתרים ותראה לפניך עקדת יחיד, וזכר לנו את ברית אבותינו, וזכר לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב, וזכר לנו את ברית אבותינו, וזכר אשר נשבעת לאבותינו

שאלה: על איזה עניין בריאותי מצא הרמב"ם לנכון לחזור עליו שש פעמים בפרק ד מהלכות דעות? **תשובה:** מדרכי הבריאות שלא ישהה אדם נקביו. ומנה שם עשר הזדמנויות שאדם צריך לבדוק נקביו. ובהלכות מאכלות אסורות כתב המשנה נקביו הר"י על בכלל משקץ נפשו יתר על חלאים רעים שיביא על עצמו ויתחייב בנפשו. ואומרים גם שהמחלה הנפוצה במעי הגס נגרמת מהשהיית הנקבים. ומי שיש לו עצירות ראוי מאוד שירבה בשתיה ואכילת ירקות. ואולי נרחיב ע"כ בהמשך אם יהיה ביקוש לזה.

שאלה: כיצד להתחסן לילד שמרבה לנדנד לקבל משחו? **תשובה:** הדברים ידועים מאוד שלילד יש חוש טבעי מיוחד להבחין במה אנחנו החלטיים ובמה לא. כשהילד שם לב שאנחנו החלטיים הוא לעולם לא ינדנד לנו, כי הוא הבין שאנחנו לא מסכימים. מתי הילד נודניק כשאנחנו נותנים לו להיות נודניק כשאנחנו עונים על משחו 'לא' בלא מספיק החלטיות הוא מזהה את זה ואז הוא מנדנד. מאת הרב ישראל עקיבא שצירנסקי AKIVA7651383@GMAIL.COM
טל: 0527651383

שאלה: כשאדם מגיע הביתה ואשתו אומרת לו היה לי קשה היום מאוד, מה יגיב? **תשובה:** יש שחושבים שע"י שיגיד זה לא כזה נורא, שטויות, מה קשה בזה וכדו', זה יקל עליה. אך צריך לדעת שבדיוק להיפך. ככל שהוא ממעיט מהקושי כך הוא מגביר את התסכול. אלא מה כן, ישתתף עמה ויאמר נכון כמה זה קשה וכדו', ואפי' לנפח טיפה. ואז יכול להיות שהיא תגיד לא כזה נורא וכדו'. כמובן, הדברים נאמרים גם הפוך כשהבעל אומר שקשה לו וכו'.

שאלה בחושן משפט: אדם שקראו לו להדליק מדורה בלג' בעומר והוא חושש שמא יש שם עצים גנובים, שיש מהילדים שבחוסר ידע לקחו ממכולות וממחסנים, שהבעלים זקוקים לזה וקונים את המשטחים בכסף מלא. האם מותר לו להדליק המדורה או שהוא צריך לחשוש למזיק או שיש לומר שהבעלים יתייאשו? **תשובה:** ברור שצריך לבדוק דבר זה ויכול לסמוך על עד אחד ויאוש קונה רק עם שינוי רשות או מעשה. ואף אם יש בו שינוי מעשה אסור לסייע בידי עובדי עבירה. הרב זילברשטין.

ככוכבי השמים ארבה את זרעכם. טו. ישב נא אפך וחמתך מעירך ירושלים, ירושלים ועמד לחרפה, והעיר אשר נקרא שמך עליה, כי שמך נקרא על עירך, עד מתי עזך בשבי ותפארתך ביד צר. טז. בכל עת. יז. בכל דור ודור. יח. "גוי קדוש המשלשים בשלוש קדושות לקדוש". יט. "מתרצה ברחמים". כ. ביצה. כא. בשלום זכר. או בברית יצחק. כב. כיפה יש גם מעל קבר וגם על ראשי עם קדוש. כג. דבק סלוטייפ, נייר, חשמל, מגע, שלוש שניות, סטיק, פלסטיק. כד. ערב שבת ויו"ט, בחנוכה, בהבדלה, בלג בעומר, נר נשמה. כה. 9 כשהוא הפוך הוא יורד בשליש והופך ל-6.

ז' משמעויות למילה פסח:

- פסח - קרבן ששמו פסח. "פסח לה" רש"י: קרבן ששמו פסח (ויקרא כג'ה').
- פסח - חג ששמו פסח. כשר לפסח. חול המועד פסח.
- פסח - חמל. "ופסחתי" (שמות יב יג) רש"י: וחמלתי.
- פסח - פה סח.
- פסח - דלג.
- פסח - שם פרטי של אדם. הרב צבי פסח פרנק.
- פסח - נכה ברגליו. "והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה" (מלאכי יג)

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון במיל או בכתב יותר גדול אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com או לטל: 0527633431

לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 036180383

היהודי שיגר אלינו שאלה האם מותר לו לעשות כך. המלצנו לו שלא להישמע להודעתו של הקרדינל הנוצרי, וזאת כדי שלא יהיה חייב לו הכרת-הטוב. ובכל אופן, כיון שהיה מדובר בסכומי-עתק שהיו אמורים לזרום לחשבוננו של היהודי, לאחר המלצתה של הכנסיה, הצגנו את השאלה בפני מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על התורה שכיבדה את משרתי השם הנבחרים, היושבים ראשונה במלכות

"כִּי אֲנִי ד' מְקַדְּשִׁים" (ויקרא כ"א, כ"ג)

שהשי"ת הוציא את עם ישראל ממצרים 'ביד חזקה', דהיינו בעל-כרחם של המצרים, כדי שהיהודים לא ירגישו שהם חבים הכרת-הטוב למצרים, על שהואילו להוציאם מעבדות לחרות. ובכל אופן, כיון שהיה מדובר בסכומי-עתק שהיו אמורים לזרום לחשבוננו של היהודי, לאחר המלצתה של הכנסיה, הצגנו את השאלה בפני מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל. מרן זצ"ל הביע דעתו שעל הטיעון הנ"ל של הכרת-הטוב אפשר להתווכח, כיון שבמצרים היה זה רצונו של הקב"ה, שבני ישראל לא יהיו חייבים הכרת-הטוב, אבל במקרה שלנו, כשמדובר בעושר גדול העשוי לבוא על יהודי, מי אומר שאסור לעשות כך. אבל, גם מרן הגרי"ש אמר לבסוף שהדבר אסור, וזאת כדי לא לייקר את ערכה של הכנסיה בעיני הציבור. שהרי אם יתפרסם דבר כזה, שבגלל הקרדינל הגיע כסף לעניי ארץ ישראל, יעלה הדבר את קרנה של הכנסיה, וזה-עצמו דבר שאסור לעשותו.

"וְלֹא יִחְלְלוּ אֶת קִדְּשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא כ"ב, ט"ו)

שלא לאכול טבל, בין ישראל בין כהן, והוא הדבר של ניטלו ממנו תרומה ומעשרות. שנאמר (ויקרא כ"ב ט"ו) 'ולא יחללו את קדשי

מהמצוות האחרונות אנחנו למדים עד כמה כיבדה התורה את משרתי השם הנבחרים, היושבים ראשונה במלכות, וחובת-הכיבוד הזו חלה גם עלינו, על כל אחד ואחד מאיתנו, שידע להעניק את מלוא הכבוד הראוי למשרתי השם, שהם בימינו גדולי התורה, המנווטים את ספינת היהדות בתקופה הסוערת שבה אנחנו חיים. נספר כאן על שאלה שנשאל פעם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ומתוך התשובה שהשיב נלמד, שלפעמים יש דברים שהם אפילו חשובים יותר ממתן-כבוד לגדולי הדור...

אברך שנולד לו בן, בא ואמר למו"ח שכיון שיש לו הכרת הטוב לראש הכולל שלו, הוא מעוניין לכבד אותו בסנדקאות. ברם, בקרבת מקום מתגורר אחד מגדולי הדור, ואם יבקש ממנו לשמש כסנדק, הוא יסכים. את מי כדאי לכבד?

השיב מרן הגרי"ש: אם התינוק עצמו היה בא ושואל את השאלה, הייתי אומר לו לכבד את גדול-הדור, כיון שיש בכך מעלה לתינוק הנימול. אבל כיון שהשואל הוא האבא, ויש לו הכרת הטוב לראש הכולל שלו, הרי שהכרת הטוב עדיפה על פני סנדקאות לגדול הדור, שזה רק ענין, ואילו באשר להכרת הטוב - כל התורה מלאה בראיות על החיוב המוטל על האדם להכיר טובה.

ואם דיברנו על הכרת הטוב, נספר שקיבלנו פעם מכתב מברזיל מיהודי שעסק בשיווק ירקות ופירות, ונתקל בשאלה שהיתה קשורה לכנסיה הנוצרית בארצו.

התושבים הגויים בברזיל ייחסו משקל רב לדעותיהם של הכמרים בכנסיה, והנה יום אחד מקבל היהודי הודעה מהקרדינל הראשי של ברזיל, שאם הוא מעוניין שהכנסיה תמליץ לקנות אצלו, הם מוכנים לכך, אבל בתנאי אחד: שיפריש 10% מהרווחים ל... ענייה היהודים של ארץ ישראל. היהודי שיגר אלינו שאלה האם מותר לו לעשות כך. המלצנו לו שלא להישמע להודעתו של הקרדינל הנוצרי, וזאת כדי שלא יהיה חייב לו הכרת-הטוב. הזכרנו לו את דברי המהר"ל הכותב

**"אתה יכול לקחת שמפו, אבל
בתנאי אחד', אמר לו. והמבקש
כבר היה בטוח שהוא מתכוון
להציב לו תנאי, שיקח כמה
שפחות... אבל בעל השמפו לא
אמר כך. "אני מוכן לתת לך,
בתנאי שתיקח כמות גדולה..."**

כל מום, לעולם אינו מפסיד.
האמונה השלימה בבורא יתברך, מביאה את האדם למצב שבו אין לו
כל שאלות על הקב"ה. האדם המאמין יודע בבטחה מוחלטת שכל
מה שהוא יתברך מביא עליו, הכל-הכל לטובה, וממילא לא שייך
כלל לשאול שאלות. עצם המושג הזה של 'שאלות' כלפי קודשא
ברוך הוא, לא עולה אצלו על הדעת בכלל.
אבל יש אנשים שלהוותנו כן שואלים שאלות, והם חסרי-אמונה
בסיסית, אבל יש להתייחס לדבריהם ברצינות, ולנסות לפייסם
ולהוריד את הנטל הכבד מעל ליבם, ועל ידי כך 'לעשות שלום' בינם
ובין השם יתברך.

מתחזק ככל יכולתו

ניגש אלינו יהודי שחזר בתשובה לפני כמה שנים, ופיו מלא
בטרוניות. הוא סיפר על כך שלפני שחזר, היה מחלל שבת
בפרהסיא, עישן וחלך למועדונים וכו', "וכשהתקרבותי ליהדות
הפסקתי את כל זה, למרות הקשיים הגדולים שעמדו בדרכי",
סיפר האיש, וציין גם שהוא הולך לשיעורי תורה, ומתחזק ככל
יכלתו בעבודת השם.

והנה, זמן קצר לאחר שחזר בתשובה, פיטרו אותו מעבודתו. למרות
שהיו מרוצים ממנו מאד, קרה פעם שבבואו לעבודה החנה את רכב-
המפעל באופן רשלני, ולא הפעיל את ה'אמברקס' (הבלם הידני).
כיון שכך, הרכב השתחרר ממקומו, פגע בכמה אנשים וגרם לנזקים.
המשטרה שללה מהפועל את רישיון הנהיגה, ואף המליצה למפעל
לפטר את הפועל, ולא להשיבו יותר לעבודה. כיון שעבודתו במפעל
היתה באמצעות רכב, נאלצו הבעלים לפטר את האיש, וללא
פיצויים.

"אני רוצה לשאול את הרב, מדוע זה קרה לי דווקא לאחר שחזרתי
בתשובה?" - בא היהודי ושאל.

**בני ישראל אשר ירימו לה', ובא הפירוש המקובל על זה שבאוכל
טבל מדבר (ספר החינוך).**

חז"ל אמרו ש'טבל' בנוטריקון הוא 'טב-לא', שכל זמן שלא נתן
האדם תרומה לכהן, הוא אינו נקרא 'טוב', וזאת למדים מהפסוק
(משלי, כ"ב ט') 'טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל', רק אז הוא
ראוי להיקרא 'טוב' ('נועם המצוות').

והנה דוגמא מוחשית ל'טוב עין': סיפר לנו ת"ח אחד שכאשר הגיע
בימי בין הזמנים לרחוץ בים, הבחין בתופעה מלבבת מאד. לאחר
הרחצה במי הים המלוחים, משתמשים הרוצים בסבון או ב'שמפו',
אלא שבדרך כלל שוכחים רוב האנשים להביא את השמפו מהבית,
ונצרכים לסיועו של הזולת.

פעמים רבות מזדמן לשמוע מתרחץ אחד השואל את זולתו 'אפשר
לקבל קצת שמפו?' ומה היא התשובה המגיעה מבעל השמפו? 'כן',
הינך יכול לקחת'.

כמי שחונכו על ברכי אצילות-הנפש, מקפידים תלמידי חכמים
לקחת רק מעט מהשמפו של הזולת, הרי הם לא יודעים אם הוא
אכן מוכן לתת 'יותר'; ולכן נוטלים רק את המינימום האפשרי. ברם,
במציאות הם היו רוצים לקחת קצת יותר, כי בטיפות הבודדות של
השמפו אי-אפשר לרחוץ היטב את הגוף.

והנה, מספר לנו הת"ח: "כששהיתי בבין-הזמנים בחוף, ראיתי את
אחד המתרחצים הניגש אל איש בעל-צורה שהביא שמפו מהבית,
ושואל אותו האם יוכל לקבל קצת... בעל השמפו השיב לו בסגנון
כובש, המוכיח על כך שהוא 'טוב-עין', ועל כך שהוא אינו חי פשוט,
אלא משתדל לשים-לב לדרכיו.

"אתה יכול לקחת שמפו, אבל בתנאי אחד', אמר לו. והמבקש כבר
היה בטוח שהוא מתכוון להציב לו תנאי, שיקח כמה שפחות... אבל
בעל השמפו לא אמר כך.

"אני מוכן לתת לך, בתנאי שתיקח כמות גדולה... אחרת, אינני
מורשה לך לקחת מאומה'..."

"הת"ח סיפר לנו את המעשה מדגיש שהמבקש לא היה אדם
חשוב, אלא בחור צעיר, ולמרות זאת נתן לו בעל השמפו מכל הלב.
וזה מה שנקרא 'טוב-עין' במיטבו! הרי כמה אי-נעימויות מנע בעל
השמפו מהמבקש, במשפט זה שיצא מפיו. איזה חסד מושלם! איזה
בין-אדם-לחברו יש כאן! ומובטח הוא שהשי"ת ישיב לו בכפלי-
כפליים של נתינה וחיבה".

"והקרבנתם אשה לד'" (ויקרא כ"ג, ח')

בספר 'נועם המצוות' כותב: 'הנה זה ידוע כי כל תכלית הקרבן היא
כדי שיתאר האדם המביא את הקרבן - שיקריב את עצמו לה', וכל
הנעשה בקרבן יחשב כאילו נעשה בו, ומזה יבוא לתשובה שלימה.
על כן צריך להקריב קרבן תמים בלי שום מום, להראות כי גם הוא
צריך לנקות מכל מום רע'.

וכשהאדם שב בתשובה שלימה לפני בוראו, ואינו משאיר בהווייתו

כשהייתי אברך צעיר בכולל, נכנסתי פעם אחת לדודי מרן הגאון רבי ניסים קרליץ זצוק"ל, והוא התעניין: "במה עוסקים בכולל?", השבתי: "במסכת בבא בתרא דף פלוני". רבי ניסים הוכיח אותי בעדינות

מאוצרו של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

"וספרתם לכם" (ויקרא כ"ה, ט"ו)

מצות ספירת העומר מלבד זאת שהיא משמשת כמטרה בפני עצמה לספור את הימים שעברו מאז יום הבאת העומר ממחרת הפסח, ולהתחזק בעבודת השם מכח שיירי אורות חג הפסח שעברו עלינו לטובה, היא גם משמשת כהכנה לקראת יום הבאת והקרבת מנחת הביכורים החדשה לבית השם - בחג השבועות. כל יום של ספירה מבטא את ההכנה לחג השבועות, את הכיסופים וההשתוקקות לתורה ולקבלת עול מלכותו יתברך עלינו. שמעתי פעם מאחד הגדולים שהתבטא: "הארבעים ותשעה ימים של ספירת העומר, הם ארבעים ותשע פעמים בהם אנו מבטאים את ההשתוקקות שלנו, אנו אומרים בשפתותינו: "אשר קידשנו במצוותיו וציונו על ספירת העומר!", ובכל פעם מחדש אנו מברכים ומודים לה' יתברך שהוא מקדש ומטהר אותנו על ידי קיום מצוותיו, ורק לאחר ארבעים ותשע ברכות כאלו אנו מסוגלים לקבל את התורה".

הרש"ש בספרו 'נהר שלום' מביא בשם המקובלים, כי כעין צורת ההתנהגות שיתנהג האדם בימים האלו כך תהיה ההנהגה עימו משמים כל השנה כולה.

זאת אומרת, בימים אלו הקדוש ברוך הוא כביכול יושב ומצפה לראות כיצד האדם מנצל אותם להתעוררות עצמית, עד כמה מוכן האדם להקדיש מעצמו להתעלות, כיצד הוא מתכוון לקבל את התורה, ובצורה הזאת הוא אכן משפיע עליו רוב שפע וסייעתא דשמיא. כי בכדי שהתורה תהפוך לאדם לסם חיים, מרפא למידותיו ולנגעי רוחו, צריך התכשרות והתעוררות עצמית ראויה, וזהו סוד הימים שקדמו לקבלת התורה.

כלשוננו הידוע של החינוך (מצוה ש"ו): "נצטוינו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המניין מראה לאדם כי כל ישרו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא... כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן".

ומכאן עלינו ללמוד, את גודל מעלת ההכנה והשאיפות לקבלת התורה; התורה קבעה מצוה מיוחדת לספור את מנין הימים בכל יום ויום מחדש, כדי לטעת בלב ובנפש את הכיסופים והרצונות לקבלת התורה, ובלעדי השאיפה הזאת כלל ישראל לא היו זוכים לתורה.

כך גם בכל שנה ושנה מחדש, על ידי הספירה הנשמה שלנו נעשית מזוככת וטהורה יותר, ועל ידה אנו זוכים לקבלת התורה.

התוכחה של רבי ניסים שהצמיחה מורי הוראות

פעמים רבות אנו נוגעים בנקודה זו; כל השגה ומעלה רוחנית דורשת מהאדם רצונות עזים ושאיפות גדולות, ובלי זה לא שייך לזכות בשום השגה ומעלה, והדבר פשוט וברור שכל גדולי וחכמי ישראל בכל הדורות זכו להתעלות למדרגות גבוהות רק מכח השאיפות הנעלות והגדולות שבערו בהם.

מלבד מה שהשאיפה מגברת בפועל את כח העבודה, ופותחת שערים רבים להשיג ולקלוט הרבה יותר, הרי היא כשלעצמה מגדלת ומרוממת את האדם. כי כשבוערים בו שאיפות ורצונות עזים לזכות במדרגות גבוהות בתורה, בעבודת השם, במידות של בין אדם לחברו, פנימיותו נעשית מרוממת וגבוהה יותר, ואין זה פלא איפוא שמצליח להעפיל למדרגות כה רמות.

שאלו פעם את אחד הגדולים: "מדוע אנחנו לא זוכים בדורות האחרונים לגדולי תורה מופלגים כמו שהיו בדורות עברו? להיכן נעלמו כל גידולי הקודש שצמחו בערוגות הישיבות בשנים עברו?".

השיב אותו אדם גדול: "הדור שלנו לקוי בענין זה של חוסר שאיפות, לדאבוננו הלומדים בזמננו מסתפקים במועט, שבעים כבר מחלק זעיר בעבודת השם. בזמננו נעדרים בעלי רוח כמו שהיו פעם שהיתה בהם שאיפה לדעת ש"ס... להיות בקיאים בכל חלקי שולחן ערוך בעל פה... להגיע לדרגת רוח הקודש בסולם הערכים של רבי

פנחס בן יאיר... אמנם יש מעטים אחרת, אבל הם רק יחידי סגולה, ולכן התוצאות בהתאם, רק אחד ושניים מאלף מגיעים לדרגות גבוהות..."

כשהייתי אברך צעיר בכולל, עסקו שם כמעט כל השנים בסדרי נשים ונזיקין, ופחות התמקדו בחלק ההלכה. פעם אחת נכנסתי לדודי מרן הגאב"ד הגאון רבי **ניסים קרליץ** (שליט"א) זצוק"ל, והוא התעניין: "במה עוסקים בכולל?", השבתי: "במסכת בבא בתרא דף פלוני".

רבי ניסים הוכיח אותי בעדינות: "זה פלא אצלי שישנם אברכים שנמצאים בכולל שנים רבות, גם עשר שנים מנישואיהם, ועדיין לא התחילו לעסוק בהלכה למעשה. למה הם ממתינים?...!"

לא השבתי מאומה, נאלמתי דום. אך רבי ניסים מיד הוסיף ואמר: "אין מקום לייאוש, אפשר להתחיל כעת... דודי מרן ה'חזון איש' זצ"ל מדבר על כך בספרו אמונה ובטחון".

אחד המו"צים ששימשו לפני בחוראה, מיהר להביא את הספר, ופתח בו בפרק ג אות כו, בו כתב ה'חזון איש' בנחרצות אודות חשיבות לימוד התורה וההלכה בכל גיל ובכל מצב, בזה הלשון: "...אך זה שכבר נתבגר ובא בשנים ולא למד בילדותו כבר נפסל בעיני האדם מלהיות תלמיד, וכבר נדמה להם המבוגר הזה לבלתי ראוי לחכמה בהחלט, גם הוא בעצמו אינו רואה חובה לנפשו להיכנס לבית המדרש לבקש תורה... ואמנם אין הדבר הזה על פי התורה, כי **חובת האדם בעולמו כל עוד הנשמה בקרבו להשתדל להיות הולך וגדל... שלא תהיה העדרתם בהלכה להן לקלון...**"

בדבריו הכנים והנעימים הצליח רבי ניסים לחרוש חריש עמוק בליבי. חזרתי לכולל סהרורי. פניתי לכמה תלמידי חכמים מחשובי לומדי הכולל ומסרתי להם את דבריו, הם לקחו זאת ברצינות, ובזכות פעילותם בנושא נפתחה מסגרת מיוחדת להלכה, ואכן חלקם צמחו מורי הוראה חשובים.

הכל מכח ההתעוררות שעורר רבי ניסים. הוא נטע באברכים שאיפה עזה והשתוקקות מיוחדת לעסוק בהלכה!

הסבא מקלם, מרן הגאון רבי **שמחה זיסל זיז** זצ"ל, כותב בכתביו כך: "העיקר צריך האדם להגדיל תשוקתו, כי כל הכוחות תלויים בתשוקתו. כי אם אין לאדם כח המושך אותו לעשות, אין לו כח גם ללכת ברגליו ובהכרח ימות ברעב, וכן הוא בחכמה ביתר שאת וביתר עוז".

ואכן, היה מוסר הגאון הצדיק רבי **אבא גרוסברד** זצ"ל, משגיח ישיבת לומז'ה, כי שמע מרבו מרן הגאון הצדיק רבי **ירוחם ליוואוויץ** זצ"ל ממזיר, תלמידו הגדול של הסבא מקלם, כי אם רוצים להגדיר את אחד מאבני היסוד במשנת חינוכו של הסבא, ניתן בהחלט להצביע על נקודה זו, שהיה מוזר אודותיה תמיד, וחינך את תלמידיו לאורה; היא החובה הנחוצה להשיג את אהבת החכמה, "היא הרוח המניעה את כל האדם!", אמר.

והוסיף רבי ירוחם בנימה אישית: "אכן אהבת החכמה היא שעמדה לי להגיע למצבי".

תקופה זו של ספירת העומר, המהוים ימי הכנה לקבלת התורה, תפקידו הוא להגביר בקרבנו שאיפות, להביא את פנימיותנו לידי השתוקקות אמיתית לזכות בסגולת התורה, כי רק כך נוכל לעלות לפסגות גבוהות.

מי יצא מה'בוידעם' בשיעורו של רבי אלחנן?

נוסיף עוד מילים אחדות על חשיבותן של שאיפות:

בספר הנפלא 'מגד גבעות עולם', שכתב הרה"ג רבי **מיכל זלמן שורקין** שליט"א, מגידולי ישיבת 'בית התלמוד' בארצות הברית, מובא סיפור נפלא בענייננו:

בתחילת התייסדותה של ישיבת 'בית התלמוד' ביקשו שני בחורים מידידיו להצטרף לשורות הישיבה. הם קמו מוקדם בבוקר ונסעו במשך כשעתיים עד לבית המלון 'צוקער', שם שהה באותם ימים ראש הישיבה הגאון רבי **ליב מליץ** זצ"ל, כדי לעמוד לפניו בכור המבחן.

הם הצליחו במבחן וקיוו לקבל תשובה חיובית, אך רבי ליב שתק כעשר דקות, ואחר כך אמר: "נו, תשובו בעוד כמה ימים שוב". הם באו שוב לאחר כמה ימים והמחזה חזר על עצמו, רבי ליב שוחח איתם בלימוד, וגם הפעם היה נשמע להם כי הוא שבע רצון מהם. אך כשסיימו את המבחן הוא שתק כעשר דקות, ואמר: "נו, תשובו בעוד כמה ימים שוב".

כששוב חזר המאורע על עצמו בפעם השלישית, וכמעט אמר להם רבי ליב: "נו, תשובו בעוד כמה ימים", הם השתוממו. הרי רבי ליב ידע שהם באו ממרחקים, ולא הבינו מה הטעם שהוא מטריח אותם לבוא שוב ושוב, ובפרט שהם הצליחו מאוד בפעמים הקודמות. הם הסיקו בינם לבין עצמם כי מן הסתם מסתתרת כאן סיבה נסתרת שבגינה הוא אינו מעוניין בהם.

אז קפץ אחד הבחורים ושאל את רבי ליב בסערת רוח: "ראש הישיבה קיבל אותנו לישיבה או לא?".

"בודאי התקבלתם", השיב רבי ליב בחיוך, "כבר בפעם הראשונה קיבלתי אותכם".

"אם כן, מדוע כל הטורח הזה?", שאלו הבחורים בפליאה, ורבי ליב השיב: "כי לא ביקשתם, וכשלא מבקשים אסור לתת!".

רבי ליב הסביר, כי עד שלא שומע במפורש מפי הבחור שרצונו ובקשתו להתקבל לישיבה כדי ללמוד בה תורה ולהתגדל בה, לא רק שאין לקבלו, אלא אף אסור לקבלו. לכן כל זמן שלא שמע רבי ליב את משאלת לבבם נשמעת מפייהם, לא השתכנע ברמת שאיפותיהם וכוונותיהם, ונמנע לומר להם כי התקבלו לישיבה.

מפליא! סף הקבלה להיכנס להיכלה של ישיבת 'בית התלמוד' היה תלוי ברמת הביקוש וברמת השאיפות. כי רק בחור שמשתוקק ומתאווה ללמוד מסוגל להצליח ולצמוח תלמיד חכם.

ועוד סיפור מפעים:

עד לפני שנים אחדות חי בינינו אדם גדול מאוד, תלמיד חכם ושקדן מופלא, הגאון רבי **שלום צבי שפירא** זצ"ל. הוא הרביץ תורה כל

המשך בעמוד 21

נהרה של חיוך על פניו

ניסיתי להרגיעו, ואמרתי לו שאין ספק שהכל יצא לטובה, ולא יתכן שהשי"ת יגמול לאדם כמוהו, שחזר בתשובה, בדברים לא טובים. אבל הוא לא בדיוק נרגע... והמשיך לשאול ולשאול, ולטעון ולטעון... אני המשכתי להרגיעו, אבל הוא רצה לחזור לעבודה...

לא עבר חודש, והאיש מגיע אלינו ונהרה-של-חיוך על פניו. מתברר שהשיבוהו לעבודתו, אבל צריך לשמוע איך ולמה, ובאיזה תנאים. מנהלי המפעל סיפרו לו שהביאו במקומו פועל אחר, אבל עד מהרה התגלה הפועל החדש כנוכל גמור. הוא החל לגנוב מהמפעל, שיקר את הממונים עליו, וכבר לא מדובר רק שלא דייק בזמנים והגיע מתי שמתחשק לו, אלא הרבה מעבר לכך.

לאחר ימים ספורים פיטרו את הפועל הזה, והביאו במקומו אדם אחר, אבל גם זה התגלה בנוכלותו, והיה יותר גרוע מקודמו.

מנהלי המפעל הבינו עתה שהפועל הראשון שפוטר על ידם, בהמלצת המשטרה, הוא הפועל הטוב והיעיל ביותר, והחליטו להשיבו לעבודתו. אבל מה יעשו עם שלילת הרישיון על ידי המשטרה? - גם לזה מצאו פתרון; העמידו לו נהג צמוד, שהסיע אותו לכל המקומות.

וזה עוד לא הכל; כיון שישב חודש שלם בבית ללא תעסוקה, החליטו לפצותו, ונתנו לו משכורת גדולה יותר, וגם החזירו לו את משכורת החודש שלא עבד.

לא לשאול שאלות

כך התגלגל כל הענין לטובה, ובסופו של דבר קיבל האיש שחזר בתשובה משכורת גדולה יותר, עם תנאים טובים יותר מאלה שהיו לו, ובדאי שעתה סרו כל שאלותיו ונעלמו כלא-היו. עכשיו התברר לו בצורה מוחשית ביותר שכוונתו של השי"ת היתה להיטיב לו, ולשפר את תנאי עבודתו.

סיפור זה צריך להוות עבורנו דוגמא ומופת לכך שלא צריך לשאול שום שאלות, ולא להראות את עצמנו כ'מבינים' יותר מהשי"ת. וכל מה שהוא מביא עלינו, הכל-הכל לטובתנו, ואין בזה קמצוץ של רע, גם אם במצב הנוכחי אין אנו מבינים כל-כך מה הטובה שתצא מזה. בצורה זו האדם מוכיח כלפי השי"ת שהוא אכן חזר בתשובה שלימה, ואין בו שום מום.

(מתוך 'מצוות בשמחה' בעריכת הרב משה מיכאל צורן)

המשך מעמוד 15 | הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

כעבור כמה ימים רבי אלחנן הרגיש בזה, ולא הרשה לו יותר להמשיך במנהגו.

פעם אחרת ניסה להסתתר ב'בדיעם' [עלית הגג], אך מיד כשנכנס רבי אלחנן לשיעור, הכריז: "לא אוכל היום למסור שיעור עד שיצאו כל המסתתרים בבדיעם...". בלב כבד נאלץ רבי שלום צבי לצאת ממקום מחבואו לעיני עשרות התלמידים המשתאים, כשכל בגדיו מאובקים כהוגן... כך זכה לקיים בעצמו 'והוי מתאבק בעפר רגליהם' כפשוטו!

איזה ביקוש! אלו שאיפות! איזו השתוקקות! אין זה פלא איפוא שרבי שלום צבי צמח תלמיד חכם בעל שיעור קומה, שקדן ומחדש עצום!

יהי רצון שנזכה לנצל כראוי את הימים הללו, ולהיזהר לא להחטיא את מטרותם ותכליתם, כדי שהם יהיו מנוף לעלייה לכל השנה כולה. להעריך את גודל הזמן ולא לבלותו ולבזבזו בהבלים. להשקיע יותר בעניינים רוחניים בתורה ועבודת השם, ולהשתדל לרכוש בהם קנייני נצח, ובזכות ההשתדלות יושפע עלינו ממרומים רוב ברכה והצלחה, קדושה ורוממות, ונזכה לקבל את התורה בטהרה, בשמחה ובטוב לבב.

(מתוך 'אוצרותיהם אמלא')

שנותיו במסירות רבה בכמה היכלי תורה חשובים, גם חיבר חיבורים מחוכמים בעומק העיון והאגדה בהרבה ממקצועות התורה. אני זוכר את שגב שקידתו העצומה בהיכל כולל 'חזון איש', הוא למד שם בקול רם, בחיתוך לשון ובבהירות מילה במילה, בנעימות מיוחדת במינה.

בבחרותו משנת תרצ"ג עד תרצ"ט הוא זכה ללמוד בישיבת ברנוביץ' אצל הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד, שם הוא עשה חיל בלימודו, יגע ועמל בתורה בשקידה וברציפות מדהימה. עדי ראייה העידו, כי סדר לימודו היה שש שעות רצופות בעמידה!

השיעור המרכזי בישיבה היה כמובן שיעורו של רבי אלחנן, אך רשות הכניסה אליה לא ניתנה אלא לבחורים המבוגרים בלבד. רבי שלום צבי שהיה 'מבקש' גדול לא היה מסוגל לעמוד באיסור זה שהוטל על הצעירים, וממש לא התאפק.

בצעד אמיץ ונועז החליט באחד הימים להיכנס לחדר שיעורים קודם תחילת השיעור, וכשאיש לא היה בחדר נשכב תחת השולחן הגדול והכבד עליו מסר רבי אלחנן את שיעורו, וכך האזין לכל מהלך השיעור בשקט ובדומיה, והרווה את צימאנו הבלתי נשלט לקבל תורה מפי רבי אלחנן הקדוש. אך התענוג לא נמשך זמן רב, כי

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

הספר שנתגלה ע"י מרן רשכבה"ג
שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א
והודפס ע"י מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל

ספר חסד לאלפים

לרבנו אליהו פנחס הכהן מריינא זיע"א
בו יבואר מדברי חז"ל בסגולת ברכת כהנים

הודפס לראשונה
בשנת תרע"א
ועתה סודר מחדש
בצורה מתוקנת ומהודרת
באותיות מנוקדות
ומאירות עינים

ניתן להזמין ולקבל דרך נציגי ההפצה של ה'קובץ גליונות' ברחבי הארץ
מחיר מיוחד בסך 15 ₪ בלבד (משלוח חינם בהתאם למוקדי ההפצה בכל עיר)

להזמנות: 053-3145900

דבר בעיתו מה טוב
לחיות את מעמד הר סיני כצורתו

ספר

אמוני עם סגולה

**קורות מעמד הר סיני וקבלת התורה
על פי רבותינו ובמשנת ה'ספורנו'**

סיפור מאורעות מתן תורה ובחירת ישראל ל'עם סגולה', תוך ליבון יסודות האמונה ועיקרי הדת שנתבררו במעמד הר סיני, על פי חז"ל ורבותינו גדולי הדורות, בסידור נאה ומתקבל המיוסד על משנת רבינו עובדיה ספורנו.

נתחבר על ידי

ר' אליהו יצחק ג'ייקוב שליט"א

יחד עם

המומחה הנודע למשנת הספורנו

הרב משה קרביץ שליט"א

• השתלשלות אירועי מתן תורה ומעמד הר סיני ע"פ פסוקי התורה והמפרשים, במטרה להקל על הבנת העניין ועל זכירת מעשה חורב.
• משמעות ה'ברית' שנכרת בין ה' לעם ישראל, ובחירת ישראל ל'עם סגולה'.
• חוויית הנבואה 'פנים בפנים' במעמד הר סיני, ומשמעוה לדורות.
• עיקרי האמונה כפי שהתבררו במתן תורה.
• הבנה מחודשת והרגשה פנימית של הזכייה להיות חלק מן העם הנבחר.

עם הסכמות מגדולי ישראל:

ספר מיוחד במינו הוא ספר "אמוני עם סגולה" הכולל ביאור סדר מעמד הר סיני ומתן תורה במשנת רבותינו, ובפרט במשנתו של הספורנו, ונתחבר ע"י הרבנים המופלגים הרב אליהו יצחק ג'ייקוב שליט"א והרב משה קרביץ שליט"א. ונוכחתי לראות כי יש בו תועלת מרובה, שהרי מעמד הר סיני ומתן תורה הם יסוד בחירת ומעלת ישראל.

(מתוך הסכמת הגאון רבי דוד כהן שליט"א)

המעמד הנפלא של נתינת תורתנו הקדושה היה אמור להינתן לנו כל הסובב העתיד לולי השחיתו בעגל, וכל מה שיש לנו בזה ובבא הכל ממתנתנו התורה הקדושה כמבואר הכל בספורנו, עבודתכם שסידרתם את דברי הספורנו בכדי להבהיר סדר נתינת התורה ויסודי הדת שקיבלנו אז היא עבודה שלימה ועבודה תמה

(מתוך הסכמת הגאון רבי שמואל קמינצקי שליט"א)

יש בזה תועלת רבה לחזק עניני יסודי האמונה בלבינו וכו', שמעתי מפי הרה"ג רבי מאיר חדש זצוק"ל מש"כ בריש ספר מסילת ישרים "שיתבאר ויתאמת אצל האדם" וכו' ע"י העיון ובידור העינים הללו מעמיק האמונה בלבינו ויתאמת יותר

(מתוך הסכמת הגאון רבי עקיבא אליהו גרונבלאט שליט"א)

ניתן להשיג הספר בחנויות הספרים המובחרות

לכל עניני הספר ניתן לפנות אלי:

הרב משה קרביץ

054-848-0565

Sforno.mk@gmail.com

הפצה ראשית

קולמוס
KOLMOSS

0722441660

רק השמור לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך (דברים ד, ט)

יצירת ענק מפוארת ומרתקת

3 כרכים

1600 עמודים

**הזדמנות אחרונה
במחיר של 95 ש"ח לסט**

בשבועות הקרובים יחל השיווק בחנויות והמחיר יעלה ל-130 ש"ח

ניתן להשיג במחיר הנ"ל עד ר"ח סיון במוקדים אשר מפורסמים בעמוד הבא
המחיר בבני ברק הוא 90 ש"ח לסט
בשאר המוקדים, המחיר הוא 95 ש"ח לסט

להזמנת כמויות ניתן לחייג לטל': 079.514.0000 שלוחה 9

את הספר רבי מיכל יהודה ניתן להשיג במוקדים הבאים

בני ברק

דבורה הנביאה 3 ק' 2 משפ' קורלנסקי בין השעות 17:00 23:00
נחמיה 10 ק' 1 משפ' קורלנסקי בין השעות 13:00 22:00
אדמור מגור 28 פינת חזון איש 21 ק' 1 משפ' מקלב בין השעות 13:00 22:00
בעלז 15 פינת מהרל' ק' 0 משפ' שוורץ בין השעות 12:30 23:30
הרב שך 59 ק' 3 משפ' גנוט בין השעות 14:00 23:00
בן נריה 2 ק' 2 משפ' שוורץ בין השעות 13:00 21:00
ת"ת קרן חסדי שלמה שע'י ישיבת פונוביו בבנין הישיבה בימים א' ד' בין השעות 13:00 30:14

ירושלים

גאולה : צפניה 30 ק' 1 משפ' סוקולובסקי
בר אילן 26 כניסה א ק' 3 משפ' מקלב
סהנדריה המורחבת 114 ק' 1 משפ' אדלסהיימר
רוממה : המג 38 כניסה א ק' 2 משפ' כהן 025001014
רמות ג : אידלסון 9 כניסה ב ק' 1 משפ' צאהן 025879187
רמת שלמה : חזון איש 22 ק' 1 משפ' פישר
נוה יעקב : אדמונד פלג 8 ק' 3 משפ' מקלב 0527673517

מודיעין עילית

מרומי שדה 7 ק' מינוס 2 משפ' קרליץ בין השעות 13:00 21:00
שדי חמד 24 מפלס שני משפ' קורלנסקי בין השעות 19:00 22:00 0556782152
גרין פארק עיון התלמוד 2 ק' 1 משפ' קנובל
ברכפלד רבי עקיבא 34 ק' 5 משפ' גולדשמיד בין השעות 16:00 22:00

בית שמש

רבי יהודה צדקה 8 קומת כניסה סוף מסדרון המחסנים משפ' מקלב טלפון 0548562146
קרייה החרדית 0548562146
אזור בר אילן 0548562146
רמה א נחל שורק 23 כניסה א קומה 1 משפ' גולדברג בין השעות 20:00 ל 23:00 או 0504160451
רמה ג ירמיהו הנביא 44 קומה 3 משפ' מקלב בין השעות 10:00 עד 15:00 19:00 עד 23:00 טלפון 0527153171

אופקים

אשל 11 בפרויקט ק' 2 דירה 6 0548598715

אחיסמך

יחד שבטי ישראל 12 דירה 25 בין השעות 19:00 23:00

ובואו נסקרו בסריקה אחת!

המרת ספרים לטקסט בסריקה חכמה
בשירות אישי ומקצועי על ידי צוות תלמידי חכמים.

חדש בעולם הספרים:

סריקה חכמה להמרת טקסט תורני

מכון תוצאות הופכים כל קובץ לטקסט חי
באמצעות מערכת סריקה חכמה וייחודית
בעולם התורה, מהיום כבר לא צריך
להקליד, סריקה אחת והספר שלך מושלם.

שירות אישי
ומקצועי

עימוד ועיצוב
ספרי קודש

צוות תלמידי
חכמים

הגהה ועריכה
תורנית

תוצאות

סריקה חכמה והוצאה לאור

רח' ירמיהו 26/17 - ירושלים ✉ m0504131411@gmail.com

☎ 050-4131-411 ☎ 052-4726-157 🔍 tozhaot.co.il